

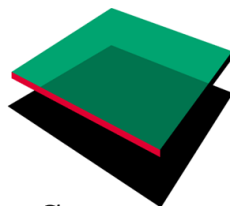
Companen

Provincie Drenthe / gemeenten Aa en
Hunze, Borger-Odoorn, Coevorden,
Emmen en Westerveld

**Demografische ontwikkeling Oost-Drenthe en
Westerveld: sturen op woon- en leefkwaliteit**

Hoofdrapport

3 februari 2010

Projectnr. 3500.100

Companen
waar wonen beweegt

Boulevard Heuvelink 104
6828 KT Arnhem
Postbus 1174
6801 BD Arnhem

Telefoon (026) 3512532
Telefax (026) 4458702

E-mail info@companen.nl
Internet www.companen.nl

Provincie Drenthe / gemeenten Aa en
Hunze, Borger-Odoorn, Coevorden,
Emmen en Westerveld

**Demografische ontwikkeling Oost-Drenthe en
Westerveld: sturen op woon- en leefkwaliteit**

Hoofdrapport

3 februari 2010

Inhoud

1. Inleiding	1
1.1. Onderzoeksvragen	1
1.2. Aanpak en werkwijze	2
1.3. Leeswijzer	3
2. Uitkomsten nulmeting	5
2.1. Bevolkingsontwikkeling in de afgelopen jaren	5
2.2. WOZ-waarde	10
2.3. Voorzieningen	12
2.4. Bereikbaarheid	13
2.5. Inkomenspositie	15
2.6. Werkgelegenheid	16
3. Toekomstbeeld	19
3.1. Toekomstige bevolkingsontwikkeling	19
3.2. Voorzieningen	21
3.3. Bereikbaarheid	23
3.4. Beroepsbevolking	24
4. De kernenkansenkaart	27
4.1. Huidige kernenhiërarchie	27
4.2. Sturingsmogelijkheden middels nieuwbouw zijn beperkt	27
4.3. De indicatieve kernenkansenkaart	29
5. Sturen: maar hoe?	33
5.1. Acceptatie: startpunt voor het nieuwe denken	33
5.2. Sturingsmaatregelen op lokale bevolkingsontwikkeling	34
5.3. Sturingsmaatregelen ter beperking van de gevolgen van krimp	37
6. Samenvatting en conclusies	43
Bijlage 1: Gebiedsnummering	1

1. Inleiding

1.1. Onderzoeksvragen

'Tijdens werkbezoeken ben ik als minister van WWI doordrongen geraakt van de problematiek van bevolkingsdaling in zijn omvang en urgentie', dat schreef minister van der Laan op 21 april 2009 aan de Tweede Kamer. Sinds kort staat deze problematiek dan ook op de agenda van de landelijke politiek en gaat de minister in zijn vergelijking al zo ver dat de effecten van de bevolkingsdaling wel eens ernstiger kunnen zijn dan de problematiek in de Vogelaarwijken. Diverse regio's, zoals Oost-Groningen en Zuid-Limburg hebben al enkele jaren met deze ontwikkeling te maken en daar slaat de wijze van denken bij bestuurders om. Nu wordt bevolkingskrimp als een gegeven geaccepteerd en dit wordt ook als uitgangspunt genomen bij de beleidsontwikkeling.

Inmiddels heeft het Ministerie van VROM in samenwerking met de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) en het InterProvinciaal Overleg (IPO) het Interbestuurlijk Actieplan Bevolkingsdaling uitgebracht. Met dit actieplan wordt ingezet op het vergroten van de bewustwording van de toekomstige bevolkingsdaling in veel gemeenten en kernen. Tevens moeten adequate beleidsstrategieën worden ontwikkeld om deze bevolkingsontwikkeling te faciliteren. Op de korte termijn wordt de aandacht met name geconcentreerd op de gebieden die naast bevolkingskrimp ook te maken hebben met een krimp of stabilisatie van het aantal huishoudens. In regio's die op termijn te maken krijgen met bevolkingskrimp, zoals de regio Oost-Drenthe (inclusief Westerveld), zal een start gemaakt worden met het uitvoeren van pilots om de problematiek in kaart te brengen en oplossingen te beproeven.

Ook in de provincie Drenthe zijn de eerste tekenen van een afnemende bevolkingsgroei cq bevolkingsafname zichtbaar. Deze ontwikkeling doet zich als eerste voor in de regio Oost-Drenthe. Steeds duidelijker wordt dat in een situatie van krimp niet alleen gekeken kan worden naar het wonen. Behoud van de leefbaarheid vraagt om een integrale benadering waarbij juist naar de samenhang tussen wonen, voorzieningen, werkgelegenheid, etc. wordt gekeken. Toch heeft ook dit verkennende onderzoek zijn beperkingen. De aspecten wonen, voorzieningen, bereikbaarheid en arbeid zijn bekeken, voor zover bestaande studies of gegevensbronnen hierin konden voorzien; een oordeel over de kwaliteit van deze aspecten is echter buiten beschouwing gebleven.

Tevens is duidelijk geworden dat de problematiek, en ook de oplossingen, gemeentegrensoverstijgend zijn. Daarom hebben de provincie Drenthe en de gemeenten Aa en Hunze, Borger-Odoorn, Emmen, Coevorden (en Westerveld heeft zich hierbij aangesloten) de handen in één geslagen. De provincie en gemeenten willen vroegtijdig inspelen op deze ontwikkeling. Zij willen meer inzicht krijgen in de gevolgen van de demografische ontwikkeling.

De partijen hebben besloten om gezamenlijk een onderzoek uit te voeren met als centrale onderzoeksvraag:

Wat is het effect van demografische ontwikkelingen voor de thema's wonen, leefbaarheid, bereikbaarheid en arbeid voor de kernen in Oost-Drenthe en Westerveld.

Dit is uitgewerkt in de volgende deelvragen:

- 1) Nulmeting: Wat is de huidige situatie per kern op basis van actuele gegevens en feiten voor de thema's wonen, leefbaarheid, bereikbaarheid en arbeid?
- 2) Toekomstbeeld: Welk beeld kan voor 2020 worden geprojecteerd voor Oost-Drenthe en Westerveld op basis van bestaande prognoses met een bandbreedte?
- 3) Welke sturingsmogelijkheden kunnen gemeenten en provincie inzetten om de ontwikkelingen te beïnvloeden?

De eerste twee deelvragen hebben betrekking op het in kaart brengen van de huidige en toekomstige situatie. Slechts de aanwezigheid is beoordeeld en kwaliteitsaspecten zijn buiten beschouwing gebleven.

1.2. Aanpak en werkwijze

Dit onderzoek is opgebouwd uit de volgende drie onderdelen.

1. Kernfoto huidige situatie / nulmeting.

Per kern zijn gegevens verzameld over de thema's wonen, leefbaarheid / voorzieningen, bereikbaarheid en de inkomenssituatie. Gebruik is gemaakt van de volgende gegevensbronnen: Gemeentelijke Bevolkingsadministratie, diverse CBS-bronnen, LISA bedrijfsregister, gemeentegidsen, diverse websites, een bereikbaarheidsonderzoek van het bureau Goudappel Coffeng en de demografische prognoses van de provincie Drenthe.

Deze gegevens per kern zijn in een apart Bijlagenrapport opgenomen.

Kernindeling

Voor de kernindeling is aangesloten op de indeling die de Provincie Drenthe ook volgt in het Provinciaal Omgevingsplan. In het onderzoek zijn 102 kernen betrokken.

- Gemeente Aa en Hunze: 21 kernen
- Gemeente Borger-Odoorn: 17 kernen
- Gemeente Coevorden: 23 kernen
- Gemeente Emmen: 22 kernen
- Gemeente Westerveld: 19 kernen

2. Kernfoto toekomstige situatie / toekomstbeeld

Het bestaan van verschillende voorzieningen is afhankelijk van het aanwezige draagvlak. Voor onder meer de top-4 van belangrijkste voorzieningen is bepaald of er ook in de toekomst nog voldoende draagvlak is, zodat de betreffende voorziening blijft bestaan.

3. Kernenkansenkaart en sturingsmogelijkheden

Er is een kernenkansenkaart ontwikkeld, die een indicatie oplevert welke kernen het meest kansrijk zijn in het vasthouden van de eigen inwoners en / of het aantrekken van mensen van buiten de gemeente. Met de kernenkansenkaart wordt een handvat aangereikt voor de discussie over een kernenhierarchie die een goed antwoord is op de demografische veranderingen die voor de deur staan. Vervolgens is in drie werkconferenties in december 2009 van gedachten gewisseld over het perspectief van de kernen en de inzet van sturingsmogelijkheden.

Het betrof een:

- werkconferentie met gemeentelijke en provinciale vertegenwoordigers;
- werkconferentie met (maatschappelijke) organisaties (woningcorporaties, welzijnsorganisaties, zorginstellingen, makelaars, etc.);
- werkconferentie met bewonersorganisaties.

1.3. Leeswijzer

De opzet van de rapportage is als volgt:

- In hoofdstuk 2 worden de uitkomsten van de nulmeting gepresenteerd, met een uitwerking van de thema's bevolking, wonen, leefbaarheid / voorzieningen, bereikbaarheid en de inkomenssituatie.
- In hoofdstuk 3 wordt het toekomstbeeld gepresenteerd.
- In hoofdstuk 4 wordt de kernenkansenkaart toegelicht en gepresenteerd.
- De sturingsmogelijkheden worden in hoofdstuk 5 beschreven.
- Hoofdstuk 6 bevat de samenvatting en conclusies.

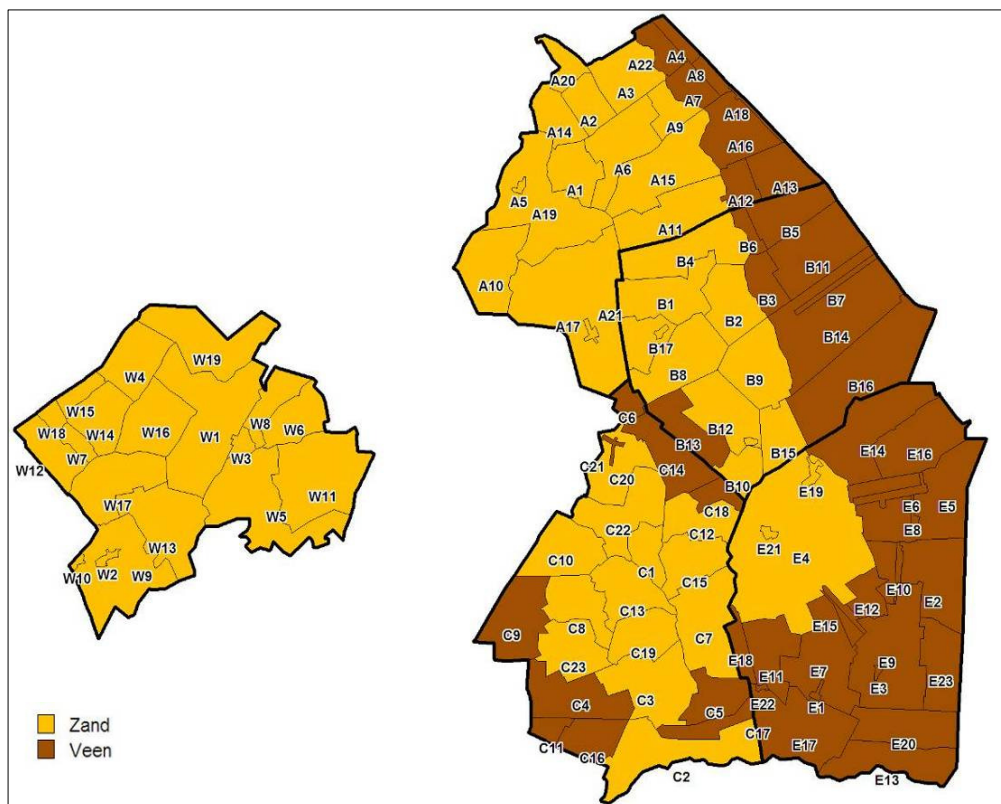
Kernenatlas

Bij dit hoofdrapport hoort een bijlagenrapport waarin de uitkomsten van de nulmeting en het toekomstbeeld per kern wordt gepresenteerd.

2. Uitkomsten nulmeting

In dit hoofdstuk wordt een algemene schets gegeven van de ontwikkeling op de thema's bevolking, wonen, voorzieningen, bereikbaarheid en de inkomenssituatie. Dit zijn belangrijke thema's om tot een inschatting te komen van het perspectief van de verschillende kernen. Voor deze thema's is een veelheid aan gegevens verzameld, die per kern in de vorm van een factsheet in een apart Bijlagenrapport zijn opgenomen. In dit hoofdstuk wordt een selectie van de meest relevante gegevens in de vorm van kaartbeelden gepresenteerd. Daarbij blijkt dat het onderscheid tussen de veen- en zanddorpen belangrijk is. In figuur 2.1. wordt een beeld gegeven van dit onderscheid.

Figuur 2.1: Oost-Drenthe (inclusief Westerveld). Onderscheid in veen- en zanddorpen

Bron: opgave gemeenten.

2.1. Bevolkingsontwikkeling in de afgelopen jaren

Bevolkingsontwikkeling

Uit het naastliggende plaatje blijkt dat Oost-Drenthe en de gemeente Westerveld tezamen in de afgelopen 10 jaar te maken hebben gehad met een bevolkingsgroei van 3%. De bevolkingsgroei lag per gemeente rond de 3 à 4%. De gemeente Borger-Odoorn heeft te

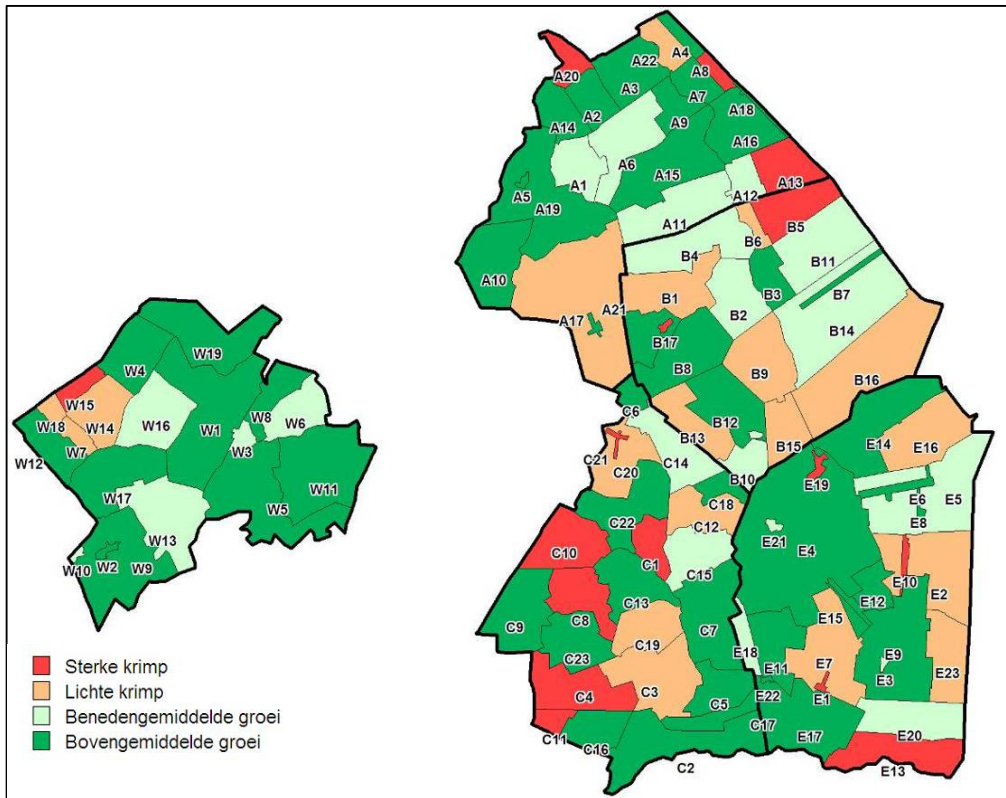
Bevolkingsontwikkeling 1999-2008

• Gemeente Aa en Hunze	+4%
• Gemeente Borger-Odoorn	0%
• Gemeente Coevorden	+4%
• Gemeente Emmen	+4%
• Gemeente Westerveld	+3%
Totaal	+3%
Provincie Drenthe	+5%

maken gehad met een stabilisatie van de bevolking. De bevolkingsgroei was wat lager dan voor de provincie als geheel, dat nog een bevolkingsgroei kende van 5%.

De bevolkingsontwikkeling per kern wordt nauwkeurig door het CBS bijgehouden. Die ontwikkeling wordt voor de periode 1999-2008 in figuur 2.2. weergegeven.

Figuur 2.2: Oost-Drenthe (inclusief Westerveld). Ontwikkeling van het inwonertal per kern, periode 1999-2008

Bron: CBS.

Figuur 2.2. laat zien dat er sprake is van een heel wisselend beeld van groei en krimp van de bevolking. In elke gemeente zijn er kernen waar in de afgelopen 10 jaar de bevolkingsomvang nog is toegenomen (bevolkingsontwikkeling meer +5%), de bevolkingsomvang ruwweg stabiel is gebleven (bevolkingsontwikkeling tussen de +5% en -5%) en de bevolkingomvang is afgenomen (bevolkingsafname meer dan -5%). In algemene zin kan worden opgemerkt dat de bevolkingsgroei in de veenkernen lager is geweest dan in de zandkernen.

Migratieontwikkeling

De bevolkingsontwikkeling, zowel bij groei als krimp, is de resultante van:

1. natuurlijke bevolkingsontwikkeling (geboorte en sterfte);
2. migratie (vestiging en vertrek).

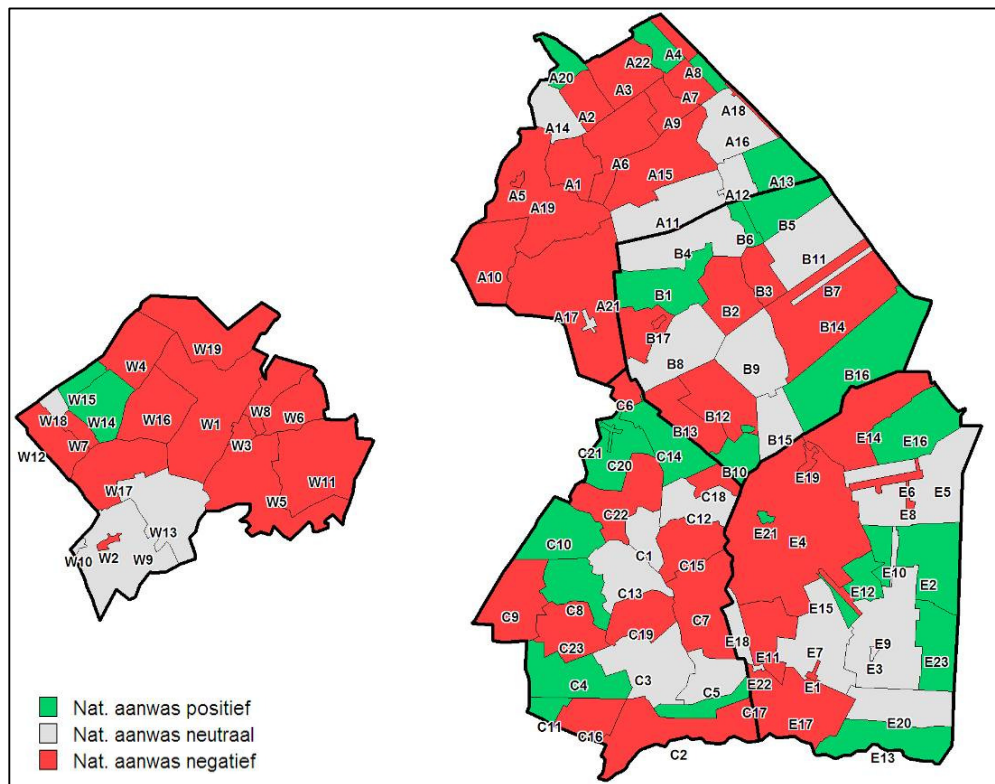
Ad. 1: Natuurlijke bevolkingsontwikkeling (geboorte, sterfte, huishoudensvorming en -ontbinding).

Sommige kernen zijn al langere tijd zodanig sterk vergrijsd, dat de natuurlijke aanwas negatief is. In dat geval sterven er meer mensen dan dat er kinderen worden geboren.

Een afname van de bevolking in deze kernen, hoeft nog niet te betekenen dat ook het aantal huishoudens afneemt. Meestal neemt het aantal huishoudens en daarmee dus de woningbehoefte nog toe als gevolg van gezinsverdunding. Pas op langere termijn zal bij een krimpende bevolking ook het aantal huishoudens afnemen.

In figuur 2.3. wordt een indicatie gegeven van de ontwikkeling van de natuurlijke aanwas per kern in de afgelopen jaren. Door de oogharen heen, kan worden geconstateerd, dat er met name in de veendorpen nog sprake was van een positieve natuurlijke aanwas. De leeftijdsopbouw van deze dorpen is vaak jong (nog relatief weinig sterfte).

Figuur 2.3: Oost-Drenthe (inclusief Westerveld). Indicatieve duiding van de ontwikkeling van de natuurlijke aanwas per kern, periode 1999-2008

Bron: raming Companen.

Ad. 2: Migratie door push- en pullfactoren.

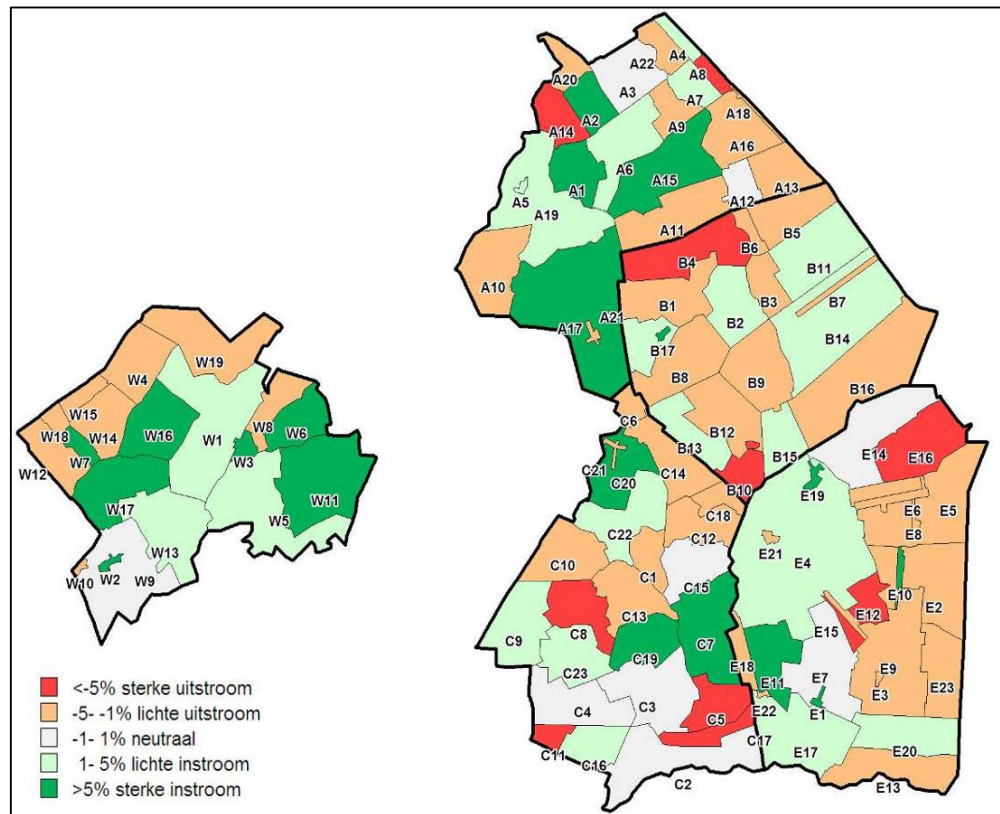
Migratie is een zeer sterke factor in de huishoudensontwikkeling van kernen en gemeenten. Migratie is een samenspel van push- en pullfactoren en van persoonlijke- en omgevingsfactoren: welke eisen stelt iemand aan zijn of haar omgeving, en hoe verhoudt de kwaliteit van de huidige woonplek zich tot andere woonplekken?

- Belangrijke persoonlijke factoren voor migratie zijn verandering van werk of studie, verandering van inkomen, verandering van huishoudenssamenstelling, familiebanden, etc.
- Belangrijkste omgevingsfactoren voor migratie zijn: voldoende passende woningen, een aantrekkelijke woonomgeving, bereikbaarheid van werk of studie, vrienden en familie.

Over de migratieontwikkeling zijn CBS-gegevens beschikbaar, echter uitsluitend op gemeentelijk niveau. Toch was het wenselijk om inzicht te krijgen in de migratieontwikkeling per kern. Die migratieontwikkeling is dan ook op de volgende wijze benaderd.

- In de eerste plaats is de omvang van de eigen woningbehoefte (uitgaande van migratiesaldo = 0) per gemeente voor de periode 2001-2007 bepaald. Dit is gebaseerd op de toename van het aantal huishoudens in de periode 2001-2007 (CBS-cijfers) en het aantal vertrokken / gevestigde huishoudens ter grootte van het migratiesaldo. Door de omvang van de eigen woningbehoefte voor de periode 2001-2007 af te zetten tegen de huishoudensomvang in 2001 wordt het groeipercentage verkregen.
- Vervolgens is per kern het werkelijke groeipercentage van het aantal huishoudens voor de periode 2001-2007 bepaald (CBS-cijfers). Kernen met een lager groeicijfer dan het berekende groeicijfer voor de gemeente als geheel bij een migratiesaldo = 0, hebben een negatief migratiesaldo (vertrekoverschot) gehad en in de kernen met een hoger groeicijfer was sprake van een positief migratiesaldo (vestigingsoverschot). Dit levert per kern het volgende beeld op voor de migratieontwikkeling¹ (zie figuur 2.4.).

Figuur 2.4: Oost-Drenthe (inclusief Westerveld). Ontwikkeling van de migratie per kern, periode 1999-2008

Bron: raming Companen.

Bij de interpretatie van de gegevens uit figuur 2.4. past de volgende opmerking. De migratieontwikkeling per kern wordt bepaald door marktfactoren, maar ook door beleidsfactoren. Als er wel belangstelling bestaat om in een bepaalde kern te gaan wonen, maar er zijn geen bouw mogelijkheden, dan beperkt dit de instroom van mi-

¹ Omdat over de migratieontwikkeling geen CBS-gegevens beschikbaar zijn, is deze ontwikkeling geraamd.

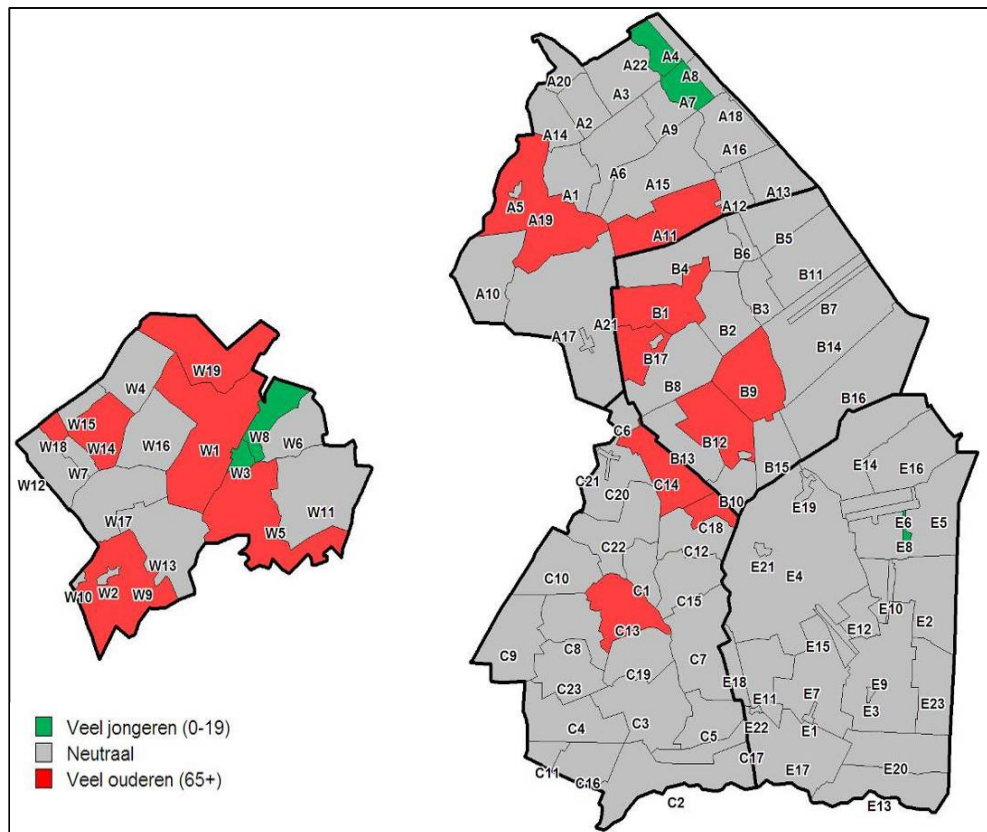
granten. Overigens, als er geen vraag is, zal de nieuwbouw niet worden afgezet en is de instroom ook beperkt.

In de periode 1999-2008 hebben veel kernen te maken gehad met een vertrekoverschot (oranje en rood), waardoor het inwonertal met enkele procenten is afgenomen. Dit geldt voor veel veendorpen. Voor de meeste zanddorpen ligt de situatie anders: daar is sprake geweest van een vestigingsoverschot. De migratie is dus van grote invloed op de bevolkingsontwikkeling en deze kan haaks staan op de natuurlijke ontwikkeling van de bevolking (geboorte en sterfte). Zo zijn er relatief jonge veendorpen die nog te maken hebben met een vrij forse groei van de natuurlijke aanwas (nog een lage sterfte), maar waar in de praktijk veel mensen het dorp verlaten.

Leeftijdsopbouw

Figuur 2.5. biedt inzicht in de leeftijdsopbouw van de kernen.

Figuur 2.5: Oost-Drenthe (inclusief Westerveld). Leeftijdsopbouw per kern, 1 januari 2009

Veel jongeren (0-19): aandeel jongeren 5% boven het gemiddelde van de vijf gemeenten
 Veel ouderen (65+): aandeel ouderen 5% boven het gemiddelde van de vijf gemeenten
 Bron: CBS

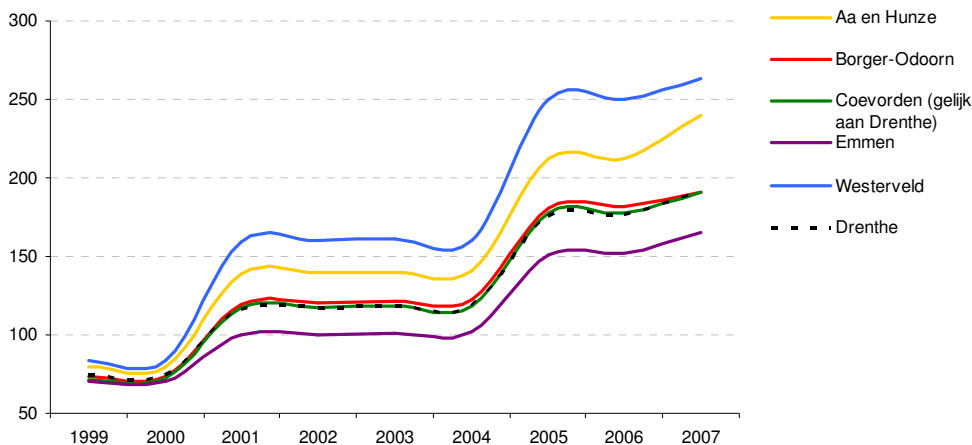
Het spreekt voor zich dat de leeftijdsopbouw van een kern zijn invloed heeft op de aanwezigheid van voorzieningen en het voortbestaan daarvan. Zo is in 'oude kernen' de behoefte aan specifieke woonvoorzieningen en zorgvoorzieningen voor ouderen groter dan in 'jonge kernen'. Uit figuur 2.5. blijkt dat de leeftijdsopbouw van de kernen geen uitzonderlijk grote verschillen kent. Wel valt op dat in een aantal kernen de vergrijzing bovengemiddeld is.

2.2. WOZ-waarde

In regio's met bevolgingskrimp en / of huishoudenskrimp is gebleken dat de ontwikkeling van de WOZ-waarde een belangrijke indicator is voor de aantrekkelijkheid van een kern als woonplaats. Een ondergemiddelde stijging van de WOZ-waarde is een indicatie dat de woningmarkt verzadigd is. Omgekeerd wijst een bovengemiddelde stijging van de WOZ-waarde erop dat de woningvraag groter is dan het woningaanbod.

Met de huidige economische recessie is een eind gekomen aan de jarenlange stijging van de WOZ-waarde. Op dit moment is er sprake van een waardedaling, maar in de periode 2001-2007 was nog sprake van een forse stijging van de woningwaarde zoals uit figuur 2.6. blijkt.

Figuur 2.6: Oost-Drenthe (inclusief Westerveld). Ontwikkeling van de WOZ-waarde in de periode 1999-2007
Woningwaarde x € 1.000

Bron: CBS.

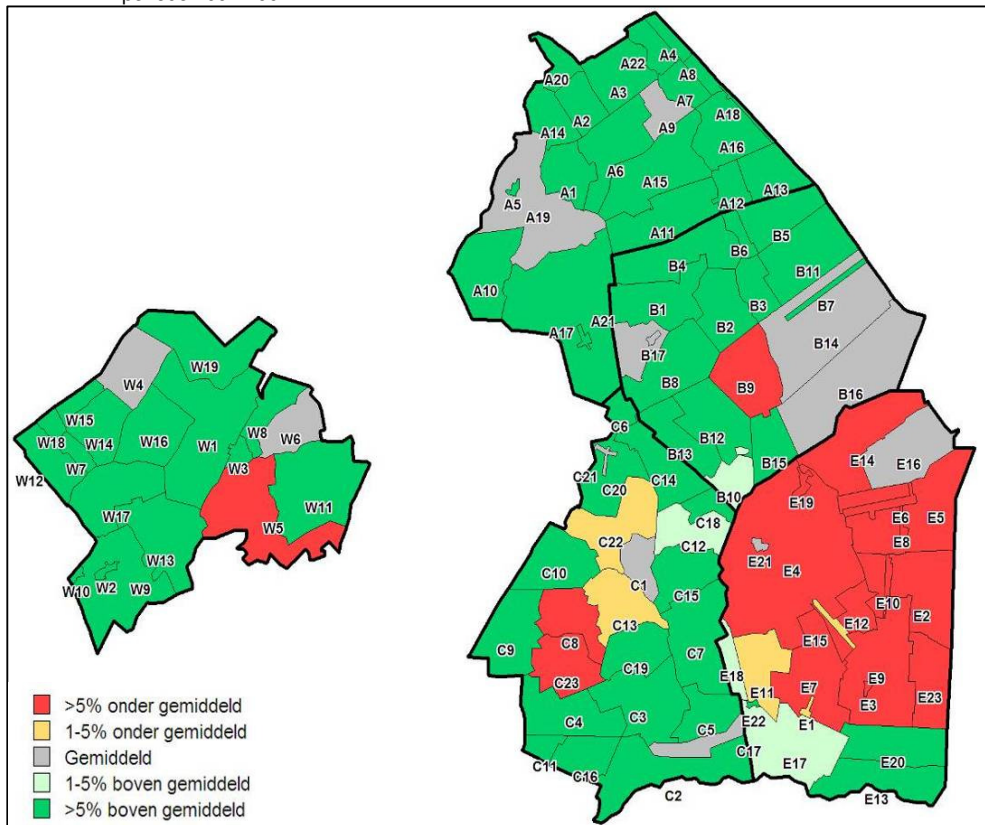
De gemiddelde WOZ-waarde van de woningen in Oost-Drenthe (inclusief de gemeente Westerveld) lag in 2007 iets onder dat van de provincie Drenthe. Belangrijk hierbij is te constateren dat met name in de gemeente Emmen de WOZ-waarde flink (zo'n 10%) onder het provinciaal gemiddelde ligt. Dit verschil in woningwaarde tussen gemeenten heeft deels te maken met de kwaliteit van het woningbezit. In het streekcentrum Emmen staan naar verhouding meer meergezinswoningen, waarvan de gemiddelde WOZ-waarde lager is dan die voor eengezinswoningen. Anderzijds ligt zo'n 50% van de woningvoorraad in de gemeente Emmen buiten het streekcentrum en dit zijn overwegend eengezinswoningen (vooral twee-onder-één-kappers, vrijstaande woningen en boerderijen). Dit doet vermoeden dat ook een lage woningvraag debet is aan de gemiddeld lage WOZ-waarde in de gemeente Emmen.

Verder kan worden geconstateerd dat de WOZ-waarde van de woningen in de verschillende gemeenten in 1999 dicht bij elkaar lag. In de afgelopen tien jaar zijn die verschillen vergroot. De WOZ-waarde van de woningen in de gemeenten Westerveld en Aa en Hunze is bovengemiddeld gestegen en in de gemeente Emmen blijven achterlopen op het provinciaal gemiddelde. In de gemeenten Borger-Odoorn en Coevorden is de WOZ-waarde van woningen volgens het provinciaal gemiddelde gestegen.

Conclusie: De ondergemiddelde stijging van de WOZ-waarde van de woningen in Emmen duidt op een lage druk op de woningmarkt cq een lagere woningvraag dan elders. In de overige gemeenten van Oost-Drenthe (inclusief Westerveld) bleef de waardeontwikkeling (nog) wel op peil.

In figuur 2.7. wordt de **relatieve ontwikkeling van de WOZ-waarde** per kern weergegeven voor de periode 2001-2007. Daaruit kan worden afgelezen welke kernen een achterblijvende of bovengemiddelde waardeestijging hebben doorgemaakt. Als referentie is de WOZ-waarde voor de gemeenten in Oost-Drenthe (inclusief Westerveld) aangehouden. Voor deze referentie is gekozen omdat in de verdere analyse centraal staat hoe de verschillende kernen binnen deze regio zich tot elkaar verhouden.

Figuur 2.7: Oost-Drenthe (inclusief Westerveld). Relatieve 1) ontwikkeling van de WOZ-waarde per kern, periode 2001-2007

1) In deze figuur wordt de relatieve ontwikkeling van de WOZ-waarde per kern weergegeven: het gaat om de afwijking van een kern ten opzichte van de gemiddelde ontwikkeling van de WOZ-waarde in de regio Oost-Drenthe (inclusief Westerveld).

Bron: CBS

Vooraf in de gemeente Emmen is sprake geweest van een achterblijvende waardeontwikkeling. Dit heeft zich in veel kernen van de gemeente Emmen voorgedaan, maar ook in het streekcentrum. Voor zover er in sommige kernen buiten de gemeente Emmen sprake is van een achterblijvende waardeontwikkeling, dan is dit vermoedelijk toe te schrijven aan specifieke plaatselijke omstandigheden en kan dit niet toegeschreven worden aan een structurele afname van de vraag.

Woonbeleving

In hoofdlijnen is de ontwikkeling van de WOZ-waarde een bruikbare indicator voor het meten van de vraagdruk, met dien verstande dat het niet altijd de absolute waarheid hoeft weer te geven. Zo kan een 'explosieve toename' van het aantal goedkope woningen in een kern, als tijdelijk effect hebben dat de WOZ-waarde wat minder sterk is

gestegen dan gemiddeld; in dat geval hoeft die ondergemiddelde stijging van de WOZ-waarde niet te duiden op een beperkte vraagdruk. Toch wordt de ontwikkeling van de WOZ-waarde een waardevolle indicator geacht bij het in de toekomst monitoren van de bevolkingsontwikkeling in Oost-Drenthe.

Naast de WOZ-waarde is ook de woonbeleving van belang. Om een goed beeld te krijgen van de leefbaarheid is het gewenst om ook inzicht te krijgen in de woonbeleving van de consument. Hiernaar zijn in Oost-Drenthe diverse onderzoeken gedaan, maar die hebben elk een eigen vraagstelling, waardoor de uitkomsten onderling niet goed kunnen worden vergeleken. Bovendien geven die geen inzicht in de situatie per kern, volgens de provinciale kernindeling.

2.3. Voorzieningen

In de afgelopen decennia is vaak onderzoek gedaan naar het voorzieningenniveau van kleine kernen en de betekenis daarvan voor de leefbaarheid. De betekenis van deze voorzieningen verschilt in de tijd. Waar vijftig jaar geleden de aanwezigheid van een smid in het dorp nog belangrijk werd gevonden door de bewoners, is dat nu zeker niet meer het geval. Naar de huidige tijd: de aanwezigheid van een basisschool wordt door zeer veel bewoners **nog steeds** als buitengewoon essentieel voor de leefbaarheid ervaren. Recent is in den lande echter de discussie geopend, wat die betekenis dan is. In de praktijk blijkt namelijk dat een toenemend aantal ouders hun kinderen niet op de kleine basisschool in het eigen dorp met 25-50 leerlingen plaatst, maar kiest voor een grotere basisschool in een nabijgelegen dorp; aan de kwaliteit van het ontvangen onderwijs wordt dan een hogere betekenis toegekend dan de reisafstand en het niet met buurtvriendjes op dezelfde school zitten. Ook de rol van het hoofd van de school cq de leerkrachten is veranderd: voorheen was de bovenmeester geïntegreerd in de dorpsamenleving en dat is nu veel minder het geval. Kortom: de betekenis van voorzieningen voor de leefbaarheid verandert in de tijd.

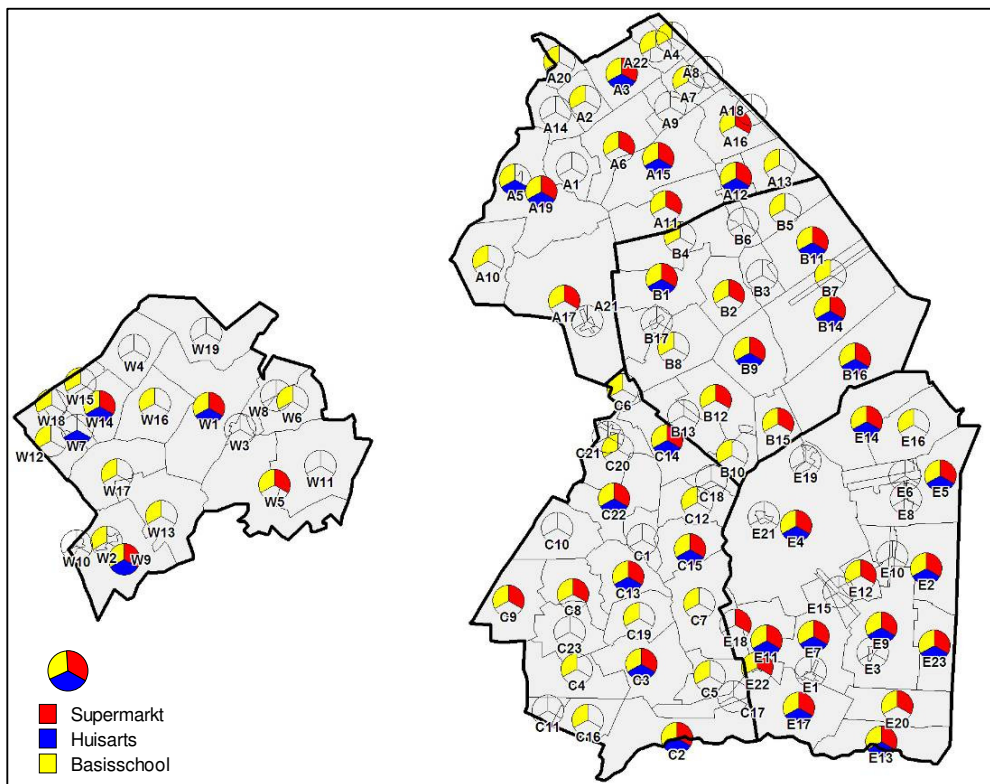
Uit recente studies² kan worden opgemaakt dat de top-4 van voorzieningen in de kleine kernen als volgt is samengesteld:

- Multifunctioneel centrum / dorpshuis / ontmoetingsplaats
- Basisschool
- Supermarkt
- Huisarts

Uit de inventarisatie blijkt dat alle kernen in Oost-Drenthe en de gemeente Westerveld beschikken over een ontmoetingsplek. In een enkel geval gaat het daarbij om een ruimte in een horecagelegenheid, maar de meeste kernen beschikken over een dorpshuis of over een multifunctioneel centrum (mfc). De mogelijke aanwezigheid van de overige drie voorzieningen wordt in figuur 2.7. weergegeven. Een veeluitgebreider overzicht van aanwezige voorzieningen per kern is in het Bijlagenrapport opgenomen. Nadrukkelijk zij hierbij aangetekend dat de inventarisatie gericht was op het al of niet aanwezig zijn van de voorzieningen. Er is geen onderzoek gedaan naar de kwalitatieve aspecten (omvang, herkomst cliënten, etc.) van de voorzieningen.

² Bronnen zijn: Vitaal platteland, vitale kleine kernen, H&S adviseurs, 2005; Kleine kernen in beweging, BMC, 2007

Figuur 2.8: Oost-Drenthe (inclusief Westerveld). Aanwezigheid van de top-4 aan voorzieningen 1), situatie 2009

1) Alle kernen beschikken over een ontmoetingsplek.
Bronnen: Gemeentegids, Lisa vestigingsregister, websites.

In algemene zin kan worden geconcludeerd, dat de spreiding van supermarkten en huisartsen redelijk gelijk op loopt; is er in een kern een supermarkt, dan is er vaak ook een huisarts gevestigd. Dit zijn over het algemeen grotere kernen. Relatief zijn er veel supermarkten, hetgeen samenhangt met het toerisme. Voorts moet worden opgemerkt dat de aanwezigheid van een huisarts, gebaseerd is op de plaats waar de huisartspraktijk is gevestigd; in enkele dorpen houdt een huisarts één keer per week zitting in het dorps huis, en dit wordt niet in figuur 2.8 weergegeven.

Een basisschool, waarvoor de opheffingsnorm³ op 23 leerlingen ligt als nevenvestiging van een grotere basisschool, vereist een minder groot draagvlak dan de supermarkt of huisarts. Ook veel kleinere kernen beschikken over een basisschool.

2.4. Bereikbaarheid

Juist in kernen waarin de leefbaarheid onder druk staat omdat voorzieningen dreigen te verdwijnen, wordt mobiliteit en goede bereikbaarheid belangrijk. Kernen met een goede bereikbaarheid zullen er vermoedelijk beter in slagen om inwoners aan de kern te binden cq aan te trekken dan kernen met een slechte bereikbaarheid.

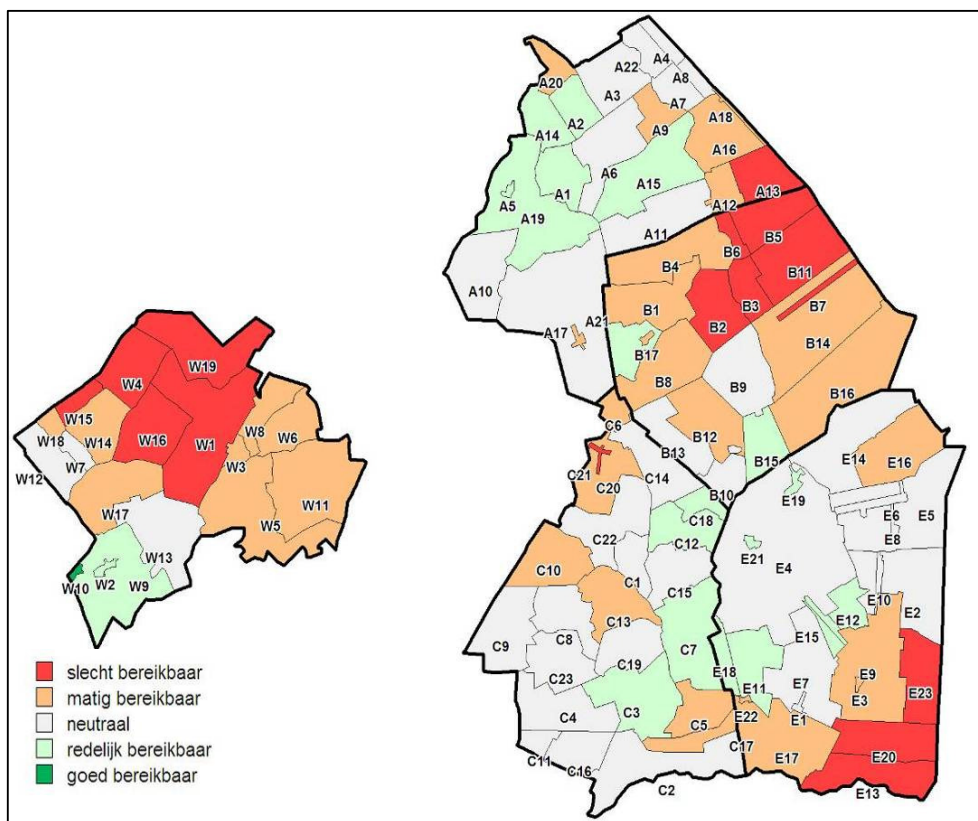
³ De opheffingsnormen verschillen per gemeente en zijn als volgt. Aa en Hunze: 31 leerlingen. Borger-Odoorn: 33 leerlingen. Coevorden: 39 leerlingen. Emmen: 80 leerlingen. Westerveld: 23 leerlingen. De opheffingsnorm ligt op 23 leerlingen, bij een nevenvestiging.

In opdracht van de provincie Drenthe is in 2008 een studie door het onderzoeksbureau Goudappel en Coffeng uitgebracht over de bereikbaarheid van de kernen. Die bereikbaarheid is beoordeeld vanuit twee perspectieven:

- Vanuit woonlocaties. Vanuit het perspectief van inwoners is gekeken in welke mate werkgelegenheid beschikbaar is. Bereikbaarheid is gedefinieerd als het aantal arbeidsplaatsen dat vanuit een zone bereikt kan worden binnen een bepaalde tijd.
- Vanuit werklocaties. Vanuit het perspectief van bedrijven is gekeken in welke mate werknemers aangetrokken kunnen worden. Bereikbaarheid is hier gedefinieerd als het aantal inwoners dat naar een zone toe kan gaan binnen een bepaalde tijd.

Voor dit onderzoek is met name het perspectief vanuit de woonlocaties relevant. In figuur 2.9 is deze bereikbaarheid op basis van auto en openbaar vervoer voor het jaar 2008 weergegeven.

Figuur 2.9: Oost-Drenthe (inclusief Westerveld). Bereikbaarheid 1) van kernen per auto en OV situatie 2008

1) De bereikbaarheid van de kernen is toegedeeld aan klassen van elk 20% (quintielen). De kernen met de slechtste bereikbaarheid, die tot de onderste 20% behoren, zijn rood gekleurd. De kernen met de beste bereikbaarheid, die tot de bovenste 20% behoren, zijn donkergroen gekleurd.

Bron: Bereikbaarheid Drenthe, Goudappel en Coffeng, 2008.

Uit figuur 2.9. blijkt dat vooral de gemeente Westerveld en Borger-Odoorn, relatief gezien, een slechte bereikbaarheid kennen. Dit geldt ook voor de kernen ten zuidoosten van het streekcentrum Emmen. Figuur 2.8. is nauwelijks groen gekleurd. Zou de bereikbaarheid op het gemiddelde van de provincie liggen, dan had 20% van de kernen in Oost-Drenthe donkergroen moeten zijn gekleurd, maar met name die categorie kernen met een zeer goede bereikbaarheid is sterk ondervertegenwoordigd in Oost-Drenthe. Dit betekent dat de regio Oost-Drenthe ten opzichte van de overige gemeenten in de provincie Drenthe

een veel minder goede bereikbaarheid kent en daarmee vermoedelijk ook minder goede kansen heeft op economische en ruimtelijke ontwikkeling.

2.5. Inkomenspositie

Het gemiddelde inkomen per inwoner ligt in de provincie Drenthe op €12.500. De inkomenspositie van de inwoners van Emmen, Borger-Odoorn en Coevorden ligt daar iets onder. In de gemeenten Aa en Hunze en Westerveld ligt het gemiddelde inkomen per inwoner flink boven het provinciale gemiddelde.

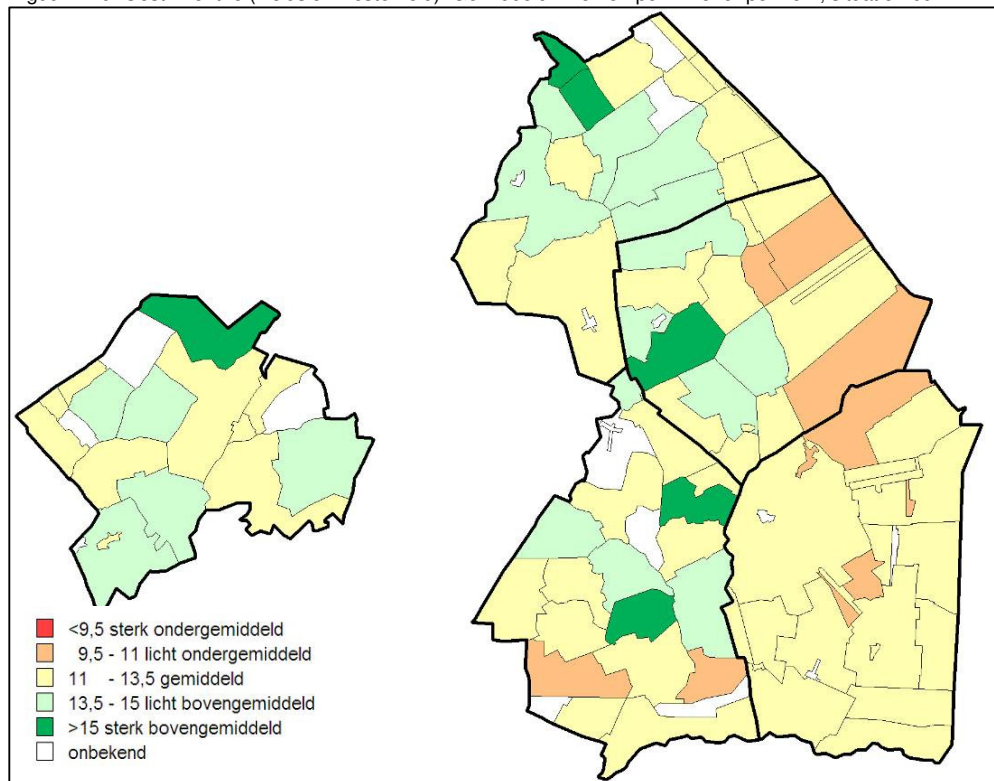
In figuur 2.10 wordt het gemiddelde inkomen per inwoner per kern weer-gegeven.

Gemiddeld inkomen per inwoner

• Gemeente Aa en Hunze	€13.400
• Gemeente Borger-Odoorn	€12.200
• Gemeente Coevorden	€12.300
• Gemeente Emmen	€11.900
• Gemeente Westerveld	€13.600
Provincie Drenthe	€12.500

Bron: CBS, 2007

Figuur 2.10: Oost-Drenthe (inclusief Westerveld). Gemiddeld inkomen per inwoner per kern, situatie 2007

Bron: CBS, 2007.

Uit figuur 2.10 blijkt dat er grote verschillen zijn in de welvarendheid van de kernen. De inkomenspositie is het zwakst in de veenkernen aan de oostrand van de provincie. Ook de kernen van de gemeente Emmen hebben een zwakke inkomensbasis. Het hoogste gemiddelde inkomen per inwoner is te vinden in vooral de zanddorpen.

2.6. Werkgelegenheid

Beroepsbevolking en werkgelegenheid

In het rapport 'Bevolkingsprognose XVII' heeft de provincie Drenthe de omvang van de potentiële beroepsbevolking (het aantal 15-64 jarigen) in 2010 bepaald en deze wordt in tabel 2.1. geplaatst naast het aantal arbeidsplaatsen per gemeente.

Tabel 2.1: Oost-Drenthe (inclusief Westerveld). Omvang potentiële beroepsbevolking 2010 en het aantal arbeidsplaatsen van 12 uur of meer.

Gemeente	potentiële beroepsbevolking 1) 2010	Werkgelegen- heid 2) 2007	Werkgelegenheids- index 3)
Aa en Hunze	16.300	6.049	37%
Borger-Odoorn	16.900	6.594	39%
Coevorden	23.100	10.934	47%
Emmen	71.900	41.027	57%
Westerveld	11.900	7.680	65%
Oost-Drenthe (inclusief Westerveld)	140.100	72.284	52%

1) Bron: Provincie Drenthe

2) Bron: Bron: PWR, 2007; CBS, Landbouwtelling; LISA.

3) Werkgelegenheidsindex = werkgelegenheid 2007 gedeeld door potentiële beroepsbevolking 2010.

Tabel 2.1. laat een opmerkelijke uitkomst zien. De gemeente Westerveld heeft, in verhouding tot de omvang van de potentiële beroepsbevolking, de meeste arbeidsplaatsen binnen haar gemeente. Daarna volgt Emmen, die als regionale kern voor omliggende gemeenten een belangrijke functie vervult op het vlak van de werkgelegenheid. De gemeente Aa en Hunze heeft naar verhouding de minste arbeidsplaatsen en een deel van de bevolking is georiënteerd op de werkgelegenheid in de regio Groningen-Assen.

Werkgelegenheidsstructuur

Tabel 2.2: Oost-Drenthe (inclusief Westerveld). Werkgelegenheidsstructuur van arbeidsplaatsen van 12 uur of meer

	Aa en Hunze	Borger- Odoorn	Coevorden	Emmen	Westerveld	Provincie Drenthe
Landbouw	11%	11%	9%	5%	10%	6%
Industrie	6%	9%	23%	23%	5%	17%
Bouw	7%	16%	7%	10%	8%	8%
Handel	19%	15%	17%	15%	9%	16%
Horeca	7%	6%	6%	2%	6%	3%
Vervoer	4%	3%	7%	4%	2%	4%
Financiële instellingen	2%	2%	2%	1%	1%	3%
Zakelijke dienstverl.	8%	17%	7%	10%	7%	10%
Openbaar bestuur	4%	3%	3%	5%	34%	7%
Onderwijs	5%	4%	5%	7%	3%	6%
Gezondheidszorg	23%	8%	10%	15%	12%	16%
Overige dienstverlening	4%	6%	4%	3%	3%	4%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Aant. arbeidsplaatsen	6.089	6.594	10.934	41.027	7.680	174.610

1) Bron: Bron: PWR, 2007; CBS, Landbouwtelling; LISA.

Qua werkgelegenheidsstructuur liggen er duidelijke verschillen tussen de gemeenten. In de gemeenten Coevorden en Emmen is de industriesector sterk vertegenwoordigd. In Borger-Odoorn, met name in de veendorpen, is de bouwsector sterk vertegenwoordigd; ook is de zakelijke dienstverlening sterk vertegenwoordigd. In Westerveld is, met de aanwezigheid van de Johannes Postkazerne (defensie), de sector openbaar bestuur en overheid zeer sterk vertegenwoordigd. In Aa en Hunze is sprake van een concentratie van gezondheidsvoorzieningen.

3. Toekomstbeeld

Voor enkele thema's is het toekomstperspectief voor de kernen in dit hoofdstuk uitgewerkt. Dit betreft de onderwerpen bevolkingsontwikkeling, ontwikkeling van het aantal voorzieningen uit de top-4, de bereikbaarheid op basis van auto en openbaar vervoer en de ontwikkeling van de beroepsbevolking.

3.1. Toekomstige bevolkingsontwikkeling

De toekomstige ontwikkeling van de bevolking is niet met zekerheid te voorspellen. Bevolkingsprognoses zijn er 'in vele soorten en maten' en de uitkomst van een dergelijke prognose is in hoge mate afhankelijk van het ingevoerde uitgangspunt. Zo zijn er organisaties die een trendprognose uitvoeren: de trend uit het verleden wordt ook voor de toekomst aangehouden. In een trendprognose wordt aangenomen dat gemeenten die in de afgelopen jaren weinig hebben kunnen bouwen (en dus te maken hadden met een vertrekoverschot) ook in de toekomst weinig zullen bouwen en dus ook in de toekomst nog steeds te maken hebben met een vertrekoverschot. Het is echter heel wel denkbaar dat die gemeenten in de toekomst wél voldoende woningen kunnen bouwen. Met andere woorden: men kan shoppen bij verschillende bevolkingsprognoses en de meest welgevallige uitkomst kiezen. Maar, dat hoeft niet de meest realistische prognose te zijn. De provincie Drenthe heeft in 2009 de 'Bevolkingsprognose XVII' uitgebracht en daarbij twee varianten onderscheiden.

1. Basisprognose.

Met deze prognose wordt de meest waarschijnlijke ontwikkeling van de bevolking benaderd, rekening houdend met het provinciaal beleid. De prognose bevat niet een beleidsvisie en kan dan ook resultaten opleveren die anders zijn dan taakstellingen of wensen, zoals die als meest gewenste ontwikkeling van de bevolking voorkomen in beleidsplannen van de verschillende overheden.

Voor wat betreft de migratie zijn de volgend uitgangspunten aangehouden:

- Gemeente Aa en Hunze migratiesaldo 0 per jaar
- Gemeente Borger-Odoorn migratiesaldo -50 per jaar
- Gemeente Coevorden migratiesaldo 0 per jaar
- Gemeente Emmen migratiesaldo +250 per jaar
- Gemeente Westerveld migratiesaldo 0 per jaar.

2. Migratiesaldo = 0

Tevens is voor alle gemeenten een 'beleidsneutrale' bevolkingsprognose opgesteld, uitgaande van migratiesaldo = 0.

Voor dit onderzoek is uitgegaan van de basisprognose, omdat de gemeenten deze toch de meest realistische achten. Dit resulteert in de volgende uitkomsten.

Tabel 3.1: Oost-Drenthe en Westerveld. Ontwikkeling van bevolking en huishoudens per gemeente tot 2020.

Gemeente	Inwonertal 1.1.2009	Bevolkingsgroei 2009-2019		Huishoudens 1.1.2009	Huishoudensgroei 2009-2019	
		Absoluut	%		Absoluut	
Aa en Hunze	25.675	24.300	- 5%	10.783	10.830	+ 0,4%
Borger- Odoorn	26.151	24.900	- 5%	10.880	11.170	+ 2,7%
Coevorden	35.887	35.300	- 2%	15.205	15.720	+ 3,4%
Emmen	109.441	111.200	+ 2%	47.485	50.320	+ 6,0%
Westerveld	19.302	19.000	- 2%	8.177	8.300	+ 1,5%

Bron: CBS (gegevens 2009) en Bevolkingsprognose XVII (2009) van de Provincie Drenthe.

Van bevolkingsgroei naar bevolkingskrimp!

In de afgelopen 10 jaar is de regio Oost-Drenthe (inclusief de gemeente Westerveld) nog in inwonertal gegroeid, met zo'n 3%. De omslag staat echter voor de deur. In de komende 10 jaar krijgen de gemeenten te maken met een bevolkingskrimp. Het sterkst is dit aan de orde in de gemeente Aa en Hunze en de gemeente Borger-Odoorn. In mindere mate geldt dit voor de gemeenten Coevorden en Westerveld. Emmen heeft nog te maken met een bevolkingsgroei, maar dit is geheel toe te schrijven aan het aangenomen positieve migratiesaldo; uitgaande van een prognose op basis van natuurlijke aanwas, zou ook de gemeente Emmen te maken krijgen met een bevolkingsafname.

Na 2020 zet de bevolkingskrimp zich door. In de periode 2020-2029 zal naar verwachting sprake zijn van een bevolkingsafname van ongeveer 3%. Deze afname is bescheiden, omdat voor Emmen nog uitgegaan wordt van een stabilisering van de bevolking. In de landelijke gemeenten ligt de bevolkingsdaling rond de 5-8%.

Huishoudenskrimp pas na 2020

In Zuid-Limburg en Oost-Groningen is de krimp al enige tijd gaande. Daar neemt de bevolking af en neemt het aantal huishoudens af. In die regio's geldt het adagium 'één nieuwbouwwoning betekent meer dan één woning slopen'.

Deze situatie is in Oost-Drenthe nog niet aan de orde. Ofschoon de bevolkingsomvang in vier van de vijf gemeenten zal afnemen, groeit het aantal huishoudens in deze gemeenten nog wel. De gezinsverdunding (echtscheidingen, vergrijzing, etc.) zet nog door, dus het aantal huishoudens groeit tot 2020 nog enigszins.

Na 2020 is ook de groei van het aantal huishoudens ten einde. In de vier landelijke gemeenten zal het aantal huishoudens in de periode 2020-2029 afnemen met ruim 1.000. Dit betekent dat er per saldo 1.000 woningen gesloopt moeten worden.

Al met al kan worden geconcludeerd dat de bevolkingsdaling is ingezet en na 2020 zal dit omslaan in een afname van het aantal huishoudens. Dit biedt tijd om op deze ontwikkeling te anticiperen.

Bevolkingsontwikkeling per kern

Voor het maken van een toekomstfoto is het van belang om inzicht te krijgen in de te verwachten bevolkingsontwikkeling per kern. Per gemeente kan die toekomstige bevolkingsontwikkeling redelijk worden gebaseerd op de ontwikkeling in de afgelopen jaren. Echter, het bepalen van de toekomstige bevolkingsontwikkeling per kern ligt veel moeilijker. Zo is het mogelijk dat een bepaalde kern in de afgelopen jaren te maken had

met bevolgingskrimp doordat er geen bouwplannen waren. Was het wel mogelijk geweest om te bouwen en wilde men graag in die kern komen wonen, dan was de bevolgingsomvang wel toegenomen. Er zijn echter ook kernen met voldoende bouw mogelijkheden, maar waar de woningmarkt zo zwak is, dat nieuwbouw nauwelijks wordt afgezet. Met andere woorden: de markt maar ook gemeentelijk beleid zijn van invloed op de toekomstige bevolkingsontwikkeling per kern.

Met name de gemeenten zullen een beleid moeten ontwikkelen ten aanzien van de spreiding van de woningbouw over de kernen binnen hun gemeente. Waar tot nu toe vaak gekozen werd voor een gematigd concentratiebeleid van de woningbouw in de wat grotere kernen, wordt een andere afweging noodzakelijk in het nieuwe perspectief van bevolgingskrimp. Dit beleid moet nog vorm krijgen en dit onderzoek levert hiervoor bouwstenen aan. Omdat dit gemeentelijk beleid nog niet is uitgekristalliseerd is het nog niet mogelijk om de demografische ontwikkeling per kern te schetsen. Wel wordt in hoofdstuk 4 het perspectief van de kernen gepresenteerd in de vorm van een kernenkansenkaart.

3.2. Voorzieningen

Gehanteerde normen

Het voortbestaan van voorzieningen is afhankelijk van het aanwezige cq benodigde draagvlak. De gehanteerde draagvlaknormen zijn in het volgende overzicht weergegeven.

	Benodigd draagvlak 2009	Benodigd draagvlak 2020 1)
School	23 leerlingen	23 leerlingen
Supermarkt	4.100	4.950
Huisarts	2.350	2.150

1) De afleiding van de draagvlaknormen is in het aparte Bijlagenrapport verantwoord.

- Aangenomen is dat de huidige opheffingsnorm⁴ van 23 leerlingen (dit is de minimumnorm voor een nevenvestiging) ook in de toekomst blijft gelden voor de basisschool.
- In de afgelopen jaren hebben de supermarkten een schaalvergroting doorgemaakt, met een navenante stijging van het benodigde draagvlak⁵. Ook voor de toekomst is deze tendens van schaalvergroting aangenomen, zij het dat uitgegaan is van enige tempering in deze ontwikkeling.
- Voor de huisarts⁶ zal het benodigde draagvlak wat afnemen, als gevolg van de vergrijzing (een groep die meer gebruik maakt van de medische zorg).

Diverse kernen beschikken niet over een supermarkt en aangenomen is dat de inwoners elders in de gemeente (veelal in een nabijgelegen kern) de supermarkt bezoeken. Dan

⁴ De opheffingsnormen verschillen per gemeente en zijn als volgt. Aa en Hunze: 31 leerlingen. Borger-Odoorn: 33 leerlingen. Coevorden: 39 leerlingen. Emmen: 80 leerlingen. Westerveld: 23 leerlingen. De opheffingsnorm ligt op 23 leerlingen, bij een nevenvestiging.

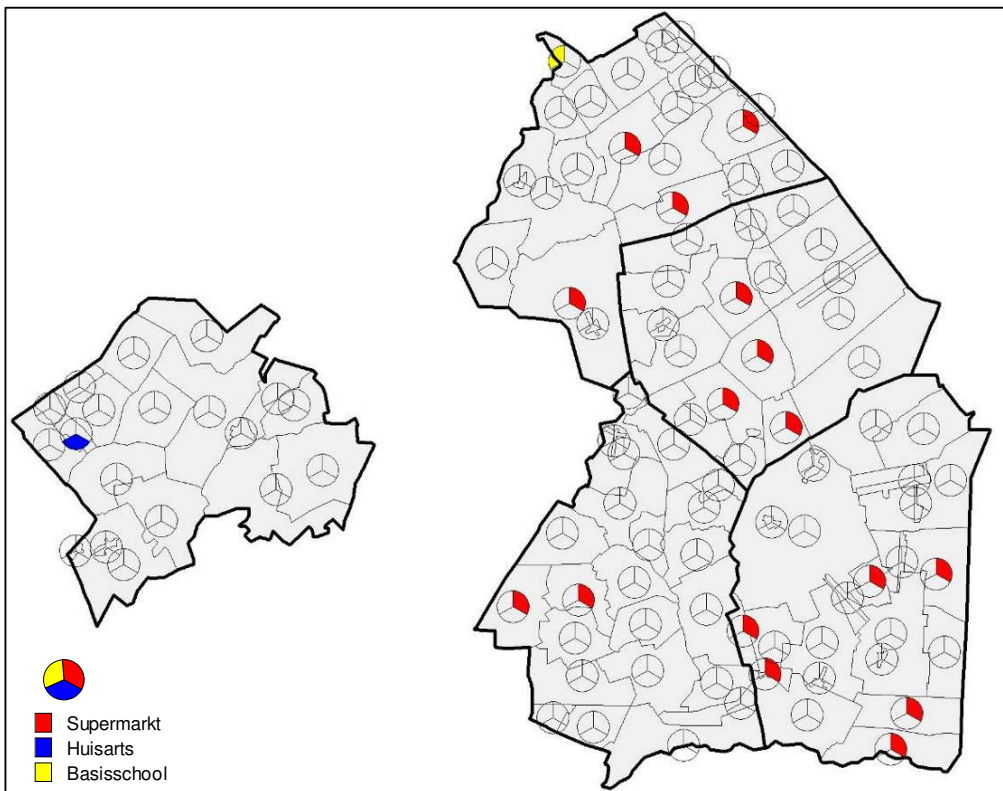
⁵ Supermarkt: normgetallen gebaseerd op hoofdbedrijfschap detailhandel en opgave supermarkten, 1980-2008. Norm 2008 = 4100 inwoners per supermarkt. Norm 2020 = 4850 inwoners per supermarkt. Bij aanwezigheid van een voorziening en terugval tot <50% van het draagvlak (<2.425 inwoners in 2020) wordt dit als risico aangeduid.

⁶ Huisarts: Nivel 2006. Norm 2008 = 2350 inwoners per huisarts. Norm 2020 = 2150 inwoners per huisarts. Bij aanwezigheid van een voorziening en terugval tot <50% van het draagvlak (<1.125 inwoners in 2020) wordt dit als risico aangeduid

nog blijkt, dat er in diverse kernen een supermarkt is gevestigd waarvoor het draagvlak aanmerkelijk onder de huidige draagvlaknorm ligt. Er zijn supermarkten met een kleiner vloeroppervlakte dan gemiddeld, die kunnen volstaan met een lagere omzet. Bij het bepalen van het toekomstige voorzieningenniveau is dan ook aangenomen dat het voortbestaan van supermarkten gevaar loopt als het toegerekende draagvlak / inwonertal minder dan 75% bedraagt van de toekomstige draagvlaknorm. Deze berekeningswijze is ook gehanteerd voor huisartsen.

Op grond hiervan is vast te stellen welke kernen mogelijk te maken krijgen met een verschraling van het voorzieningenniveau. Dit wordt in figuur 3.1. gepresenteerd.

Figuur 3.1: Oost Drenthe (inclusief Westerveld: Voorzieningen1) uit de top-4 met risico van opheffing 2009-2020

1) Alle kernen beschikken over een ontmoetingsplek.
Bron: raming Companen.

Aanname toekomstige bevolkingsontwikkeling per kern

Om te kunnen bepalen in welke kernen mogelijk voorzieningen gaan verdwijnen, was het noodzakelijk om een schatting te doen naar de toekomstige bevolkingsomvang per kern. Hiervoor is al aangegeven dat dit sterk afhankelijk is van de markt en het gemeentelijk beleid ten aanzien van de spreiding van de woningbouw, die nu nog niet bekend is. Daarom is bij het bepalen van het risico van opheffing van voorzieningen, voorshands de gemeentelijke trend als uitgangspunt genomen voor alle kernen binnen de betreffende gemeente.

Uit figuur 3.1. kan worden opgemaakt dat er nogal wat supermarkten in met name Oost-Drenthe zijn gevestigd die niet voldoen aan de gemiddelde draagvlaknorm. Dit zijn kleinere supermarkten waarvan het voortbestaan in de komende jaren niet zeker is.

De spreiding van huisartsen zal, rekening houdend met de toekomstige bevolkingsontwikkeling, weinig verandering ondergaan; de afname van het benodigde draagvlak (er

komen meer ouderen die relatief veel zorg vragen) is sterker dan de bevolkingsafname. Er zijn echter wel andere ontwikkelingen, zoals de tendens tot concentratie van huisartsen al of niet in samenhang met andere eerstelijns voorzieningen, die tot gevolg kunnen hebben dat een aantal huisartsen uit de kleine kernen gaat verdwijnen. Deze ontwikkeling is echter niet verwerkt in de risicokaart (figuur 3.1.).

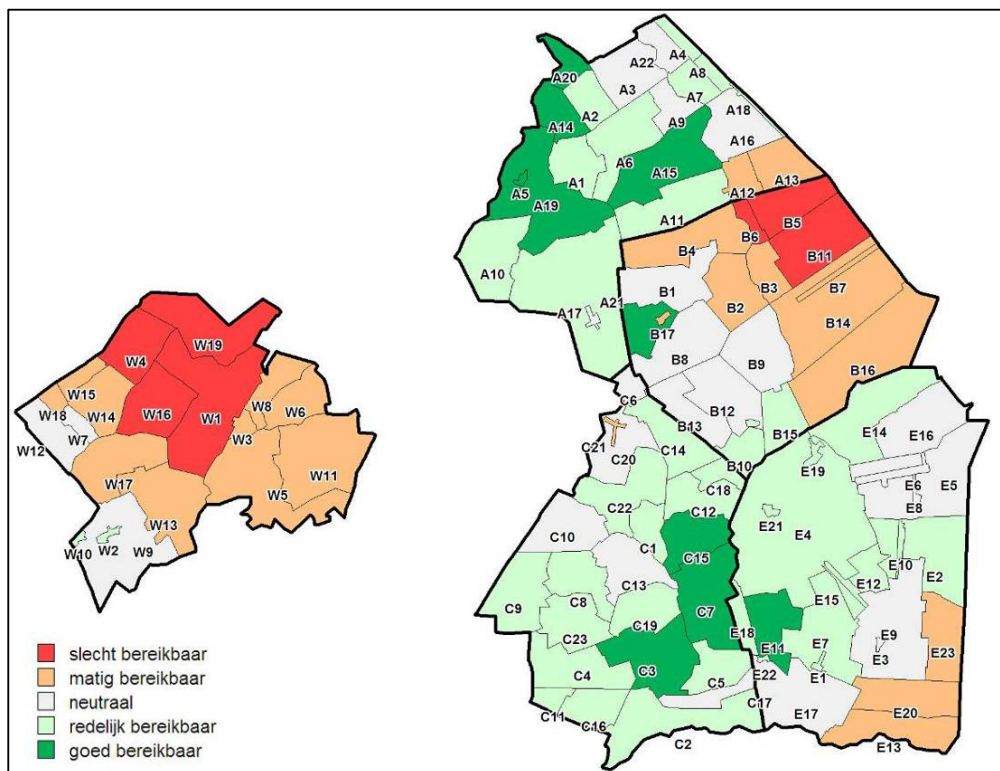
Nuancering. Uit figuur 3.1. zou men kunnen opmaken dat er maar weinig basisscholen te maken krijgen met een te laag leerlingenaantal. Daarbij is uitgegaan van een opheffingsnorm voor een nevenvestiging van 23 leerlingen. Uiteraard zal het leerlingenaantal de komende jaren afnemen, maar naar verwachting zijn er in vrijwel alle kernen op zichzelf voldoende kinderen aanwezig om de basisschool in stand te houden. Echter, in de praktijk worden veel meer basisscholen met opheffing bedreigd, omdat een groot aantal kinderen niet naar de basisschool in de eigen kern gaat. Een deel van de ouders maakt duidelijk de keus om hun kinderen naar een school in een andere kern te sturen. Dit kan samenhangen met de denominatie. Mogelijk ook geeft een deel van de ouders er de voorkeur aan om hun kinderen naar een grotere basisschool in een andere kern te sturen, bijvoorbeeld omdat de kwaliteit daarvan hoger wordt geacht. Ook uit het oogpunt van betaalbaarheid beraden enkele gemeenten zich op de vraag of het verantwoord is om alle huidige basisscholen in stand te houden.

Bewoners kiezen zelf van welke voorzieningen zij gebruik maken. Een soortgelijke ontwikkeling heeft zich in de afgelopen decennia ook voorgedaan rond de winkelvoorzieningen. Kleine middenstanders in de kernen zijn onder meer verdwenen omdat veel bewoners hun boodschappen deden in de supermarkt in een nabijgelegen kern in plaats van bij de kruidenier in het dorp.

3.3. Bereikbaarheid

In opdracht van de provincie Drenthe is in 2008 een studie door het onderzoeksbureau Goudappel en Coffeng uitgebracht over de bereikbaarheid van de kernen, waarin ook het toekomstperspectief is geschetst. De bereikbaarheid in 2020 is bepaald, rekening houdend met de voorziene infrastructurele aanpassingen in de komende jaren. In figuur 3.2 is deze bereikbaarheid op basis van auto en openbaar vervoer voor het jaar 2020 weergegeven.

Figuur 3.2: Oost-Drenthe (inclusief Westerveld): Bereikbaarheid¹⁾ van kernen per auto en OV, situatie 2020

1) De bereikbaarheid van de kernen is toegedeeld aan klassen van elk 20% (quintielen).
Bron: Bereikbaarheid Drenthe, Goudappel en Coffeng, 2008.

Rekening houdend met de geplande investeringen, zal de bereikbaarheid op basis van auto en openbaar vervoer verbeteren. Met name geldt dit voor de kernen in de gemeenten Aa en Hunze, Coevorden en Emmen. Voor Borger-Odoorn zal de bereikbaarheid in de komende jaren noch verslechteren noch verbeteren. Voor enkele kernen in Westerveld geldt dat de bereikbaarheid wat verslechtert; dit is een relatieve verslechtering ten opzichte van de overige kernen in Drenthe.

3.4. Beroepsbevolking

In tabel 3.2. wordt de ontwikkeling van de potentiële beroepsbevolking (aantal 15-64-jarigen) weergegeven.

Tabel 3.2: Oost-Drenthe (inclusief Westerveld). Ontwikkeling van de potentiële beroepsbevolking, 2010 en 2020

Gemeente	potentiële beroepsbevolking 1) 2010	potentiële beroepsbevolking 2020	Ontwikkeling potentiële beroepsbevolking 2010-2020
Aa en Hunze	16.300	14.700	- 10%
Borger-Odoorn	16.900	14.800	- 12%
Coevorden	23.100	21.900	- 5%
Emmen	71.900	69.800	- 3%
Westerveld	11.900	10.700	- 10%
Oost-Drenthe (inclusief Westerveld)	140.100	131.900	- 6%

1) Bron: Provincie Drenthe.

Met de bevolgingskrimp zal ook de omvang van de potentiële beroepsbevolking tussen de 15 en 65 jaar afnemen. De afname zal voor de regio Oost-Drenthe (inclusief Westerveld) rond de 6% liggen, maar in de gemeenten Borger-Odoorn, Aa en Hunze en Westerveld rond de 10% liggen. Dit betekent dat er minder handen zijn om het beschikbare werk uit te voeren. Dit kan tot gevolg hebben dat de werkloosheid in de regio, die hoger is dan landelijk, wat kan afnemen. De druk op de arbeidsmarkt zal toenemen en hierdoor zal er ook druk zijn op een stijging van de arbeidsparticipatie (meer werkende vrouwen en ouderen). Daarbij moet een goede balans tussen werk en privé niet uit het oog worden verloren.

Anderzijds zal een verminderende beroepsbevolking ook invloed hebben op de werkgelegenheidsontwikkeling. Er zijn echter (nog) geen onderzoeken voor de regio Oost-Drenthe beschikbaar die inzicht beiden in de te verwachten werkgelegenheidsontwikkeling en -structuur in de situatie van een afnemende bevolkingsomvang.

4. De kernenkansenkaart

4.1. Huidige kernenhiërarchie

In het Provinciaal Omgevingsplan II voor Drenthe is de een kernenhiërarchie opgenomen, waarbij onderscheid wordt gemaakt tussen streekcentrum, substreekcentrum, hoofdkern, kleine kern en landelijk gebied. Inmiddels heeft de provincie haar beleid geactualiseerd in de Concept-Ontwerp Omgevingsvisie Drenthe. De provincie heeft de ambitie om tweederde van de bouwopgave in de planperiode 2008-2019 op te vangen in (sub)streekcentra en éénderde in de overige kernen. Daarbij hebben:

- Streekcentra (onder meer Emmen) een regionale functie om te bouwen voor de opvang van de migratie.
- Substreekcentra (onder meer Coevorden) een bovenlokale functie.
- Overige kernen een lokale functie.

De binnengemeentelijke toedeling van de woonopgave is de verantwoordelijkheid van de gemeente. De provincie gaat er daarbij vanuit dat die toedeling gebeurt op basis van de functie van de kern binnen de kernstructuur van de gemeente.

4.2. Sturingsmogelijkheden middels nieuwbouw zijn beperkt

<p>Fijn, krimp!</p> <p>Een zegen voor natuur, milieu en landschap, dat is de meest genoemde reden om blij te zijn met krimp. De natuur krijgt de ruimte in nieuwe parken, groenstroken en bossen. De nieuwe groene ruimte kan worden ingericht naar de laatste inzichten over een rijk planten- en dierenleven. Andere voordelen zijn het dalen van de huizenprijzen in het krimpgebied en het verdwijnen van de wachtlijsten voor huurwoningen. Dat biedt kansen voor starters of mensen die een groter huis willen.</p>		<p>Voor veel achterstandsgebieden is de krimp een buitenkans om lelijke oudbouw weg te halen en betere woningen neer te zetten. Niet alleen is dat goed voor de werkgelegenheid, maar ook knapt de hele streek op. Er ontstaan nieuwe mogelijkheden voor tweede huizen, bijvoorbeeld in Zeeuws-Vlaanderen en Zuid-Limburg. Recreanten uit de Randstad mogen de huizenprijzen dan wel opdrijven, zo bevestigen gemeenten, ze spekken ook de middenstand.</p>	<p>Bah, krimp!</p> <p>Krimpen is voor iedere buurt en regio een nachtmerrie. Koopwoningen worden onverkoopt of moeten zwaar worden afgeprijsd. Huurwoningen komen leeg te staan. De uittocht is een zichzelf versterkend proces. Voor de achterblijvers wordt de buurt steeds minder aantrekkelijk. Mensen met mogelijkheden trekken weg, de sociaal zwakkeren blijven achter. Scholen moeten dicht bij gebrek aan kinderen. Het aantal winkels neemt af omdat er niet genoeg klanten</p>	<p>meer zijn. De huisarts vertrekt omdat het aantal patiënten daalt. Voor medische zorg moet worden gereisd. Niemand is meer trots op zijn buurt. De sociale samenhang neemt af. Aan onderhoud van huizen en gebouwen wordt steeds minder aandacht besteed. Verloedering en vandalisme slaan toe. Dat versterkt gevoelens van onveiligheid. Dan vertrekken nog meer mensen. Alleen ouderen en de allerarmsten blijven over. De gemeente wordt een spookstad.</p>
---	---	---	---	--

Bron: Volkskrant 14 oktober 2009

In een situatie van bevolkingskrimp en nog maar beperkte groei van de woningbehoefte, wordt het steeds belangrijker om te sturen in de ruimtelijke ontwikkeling van de kernen. Idealiter wordt er daar gebouwd waar de woningbehoefte is, maar wordt ook rekening gehouden met de effecten van de bevolkingskrimp. Gemeenten krijgen te maken met kernen waarin door de bevolkingskrimp het draagvlak voor bepaalde voorzieningen zodanig afneemt, dat het niet meer mogelijk is om alle voorzieningen te behouden. Dan moeten keuzen worden gemaakt. Het verdient dus aanbeveling om een integrale keuze te maken, zoals daar woningen bouwen waardoor een basisschool behouden blijft of een multifunctionele accommodatie kan worden ontwikkeld / gerenoveerd, etc.

Dit is de theoretische kant van de zaak. De praktische kant is de volgende.

Eind jaren zestig van de vorige eeuw verscheen de Tweede Nota over de ruimtelijke ordening van Nederland en werd het principe van gebundelde deconcentratie geïntroduceerd mede om de suburbanisatie af te remmen. Ingezet werd op een verminderde groei van de kleine kernen en al snel laaide de discussie over de leefbaarheid in kleine kernen op. In de afgelopen decennia zijn veel studies naar leefbaarheid uitgevoerd en onder meer ook naar de mogelijkheden om het voorzieningenniveau in de kleine kernen op peil te houden. Gebleken is

Enkele feiten

Momenteel zijn er ca. 90 supermarkten in de 5 gemeenten samen. Met de voorspelde schaalvergroting zijn er 75.000 extra inwoners in de gemeenten nodig om de schaalvergroting bij hetzelfde aantal supermarkten te compenseren (een groei van ca. 35% in inwonertal). Daarbij wordt geen rekening gehouden met huidig gebrek aan draagvlak onder sommige winkels.

Momenteel zijn er gemiddeld 2.400 inwoners per supermarkt in deze 5 gemeenten, terwijl dit landelijk ruim 4.000 is...

dat het dan belangrijk is om met een andere bril naar die voorzieningenstructuur te kijken. Toepassing van innovatieve concepten (bakker / slager / groenteboer samenvoegen tot kleine supermarkt, buurtbus, stimuleren inzet vrijwilligers, etc.) kan bijdragen aan het behoud van de leefbaarheid.

Voorts is gebleken dat nieuwbouw maar in beperkte mate kan bijdragen aan het behoud van de leefbaarheid. De schaalvergroting die zich bij tal van voorzieningen heeft voorgedaan is vele malen sterker dan de bevolkingsgroei die door nieuwbouw kan worden gerealiseerd. Soms kan door enige nieuwbouw de opheffing van een voorziening worden uitgesteld, maar de bijdrage van nieuwbouw aan het behoud van de leefbaarheid is over het algemeen zeer beperkt en vaak maar van tijdelijke aard.

Het is van belang om in een krimpregio te komen tot acceptatie van de bevolkingskrimp en uiteindelijk de ontwikkeling van strategieën om de bedreigingen cq de negatieve effecten van de krimp te verzachten. Krimp komt neer op het verdelen van de schaarse: onder meer het verdelen van de schaarse nieuwbouw.

Echter, juist in een situatie van bevolkingskrimp is de behoefte aan uitbreiding van de woningvoorraad door nieuwbouw nog maar beperkt. Voor de regio Oost-Drenthe (inclusief Westerveld) is die woningbehoefte voor de vier landelijke gemeenten (exclusief de gemeente Emmen) nog maar zo'n 1.000 woningen tot 2020. Daarna is de additionele woningbehoefte afgenomen tot nul en is de situatie bereikt dat er een nieuwbouwwoning kan worden gebouwd als er gelijktijdig een woning wordt gesloopt. Daarbij komt dat een groot deel van de te realiseren 1.000 woningen al in bestemmingsplannen is vastgelegd; vaak zijn hierover ook al afspraken met de ontwikkelaars gemaakt.

De conclusie is dan ook dat de sturingsmogelijkheden, als het gaat om het verdelen van de nieuwbouw over de kernen, in de praktijk nog maar beperkt aanwezig zijn. Daarbij kan de volgende lijn gelden:

- **Sluit in de eerste plaats aan bij de woonwens van de consumenten. Bouw daar, waar de vraag is; dit voorkomt afzetproblemen en prijsdaling in de bestaande voorraad.**
- **Als er sprake is van een overschot aan plancapaciteit ten opzichte van de vraag in een bepaalde kern, kan de gemeente wel de keuze maken om prioriteit te geven aan die bouwplannen die de meeste meerwaarde opleveren.**

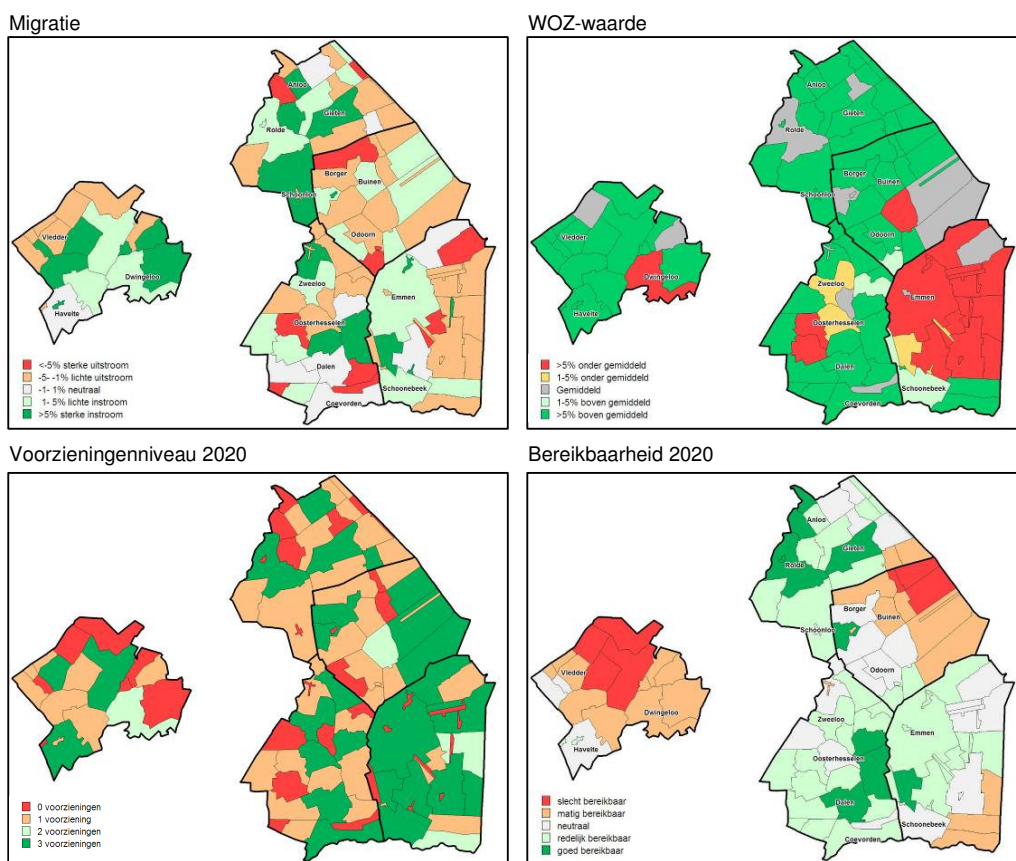
4.3. De indicatieve kernenkansenkaart

In het voorgaande is de conclusie getrokken dat de sturingsmogelijkheden middels nieuwbouw beperkt zijn. Bouwen waar de woningvraag zich daadwerkelijk voordoet, betekent dat gemeenten en realisatoren een goed inzicht moeten hebben in die woningvraag cq de woonwensen en locatievoorkeuren van de consument. Een indicatie hiervoor is de kernenkansenkaart. Deze kaart is opgebouwd uit de volgende factoren:

- *Migratieontwikkeling 1999-2008*
Uit de migratieontwikkeling over een periode van 10 jaar per kern blijkt of er sprake was van een vertrekoverschot of een vestigingsoverschot. Een vertrekoverschot levert een aanwijzing op voor mogelijk minder populariteit. Het is echter ook mogelijk dat er sprake was van onvoldoende nieuwbouwcapaciteit, maar het is niet waarschijnlijk dat dit gedurende een periode van 10 jaar aan de orde was. De migratie-ontwikkeling biedt een indicatie.
- *Ontwikkeling WOZ-waarde 2001-2007*
De ontwikkeling van de WOZ-waarde levert ook een aanwijzing op of de kern een geliefde woonplaats is. Bij een bovengemiddelde waardeverhoging is dit het geval. Een ondergemiddelde waardeverhoging van de woningen wijst op vraaguitval.
- *Voorzieningenniveau in 2020*
Kernen die ook in 2020 nog over een basisschool, supermarkt of huisarts beschikken, hebben een beter vestigingsklimaat dan kernen met minder voorzieningen. Een lager voorzieningenniveau is minder aantrekkelijk voor de meeste doelgroepen en vermindert de kans op vestiging van buiten.
- *Bereikbaarheid per auto en openbaar vervoer in 2020*
Er zijn verschillen in bereikbaarheid van kernen. Over het algemeen zullen kernen met een slechte bereikbaarheid er minder goed in slagen om inwoners te binden aan de kern of mensen van buiten de kern aan te trekken; het is waarschijnlijk dat in deze kernen sprake is van een lagere vraagdruk dan in kernen met een goede bereikbaarheid.

In de voorgaande hoofdstukken zijn deze factoren beschreven. Voor deze vier factoren zijn kaartbeelden opgesteld, die in figuur 4.1. nogmaals worden weergegeven. Door deze vier factoren te combineren, wordt een indicatie verkregen welke kernen het meest kansrijk zijn in het vasthouden van de eigen inwoners en / of het aantrekken van mensen van buiten de gemeente. Nadrukkelijk zij opgemerkt: het is niet meer dan een indicatie!

Figuur 4.1: Oost-Drenthe (inclusief Westerveld): Vier kaartbeelden (migratie, WOZ-waarde, toekomstig voorzieningenniveau en toekomstige bereikbaarheid) ter onderbouwing van de kernenkansenkaart

De wijze waarop de vier factoren zijn gecombineerd tot de kernenkansenkaart is in tabel 4.1. weergegeven.

Tabel 4.1: Oost-Drenthe (inclusief Westerveld): Vier factoren (migratie, WOZ-waarde, vermindering voorzieningen en toekomstige bereikbaarheid) samengevoegd tot de indicator kernperspectief

Factoren	Score -2	Score -1	Score 0	Score +1	Score +2
Migratie-ontwikkeling 1999-2008	< -5%	-5% tot -1%	-1% tot +1%	+1% tot +5%	> +5%
Ontwikkeling WOZ-waarde 2001-2007	< -5%	-5% tot -1%	-1% tot +1%	+1% tot +5%	> +5%
Voorzieningenniveau 2020	0 voorzieningen uit top-3	1 voorziening uit top-3	-	2 voorzieningen uit top-3	3 voorzieningen uit top-3
Bereikbaarheid per auto en ov 2020	1	2	3	4	5
Totaalscore kernperspectief (in quintielen / segmenten van ca 20%)	Kernen met score bij de laagste 20%	20-40%	40-60%	60-80%	80-100%

Bron: Berekening Companen.

Per factor is een score toegekend die van min twee tot plus twee loopt. Optelling van de scores op de vier factoren levert een totaalscore per kern op, op basis waarvan de kernen uiteindelijk in groepen van ongeveer 20% zijn ingedeeld. De kernen die tot de onderste 20% behoren, worden het minst kansrijk geacht qua afzet van nieuwbouw. De

5. Sturen: maar hoe?

In december 2009 zijn drie werkconferenties gehouden om de demografische ontwikkeling in Oost Drenthe onder de loop te nemen. De werkconferenties zijn gehouden met:

- gemeentelijke en provinciale vertegenwoordigers;
- (maatschappelijke) organisaties (woningcorporaties, welzijnsorganisaties, zorginstellingen, makelaars, etc.);
- bewonersorganisaties.

In de werkconferenties is ook een begin gemaakt met het nadenken over sturingsmaatregelen die kunnen worden ingezet in de situatie dat Oost-Drenthe te maken krijgt met bevolkingskrimp. Deze sturingsmaatregelen staan in dit hoofdstuk centraal.

5.1. Acceptatie: startpunt voor het nieuwe denken

“De ruimtelijke context van bevolkingskrimp is heel belangrijk. In een (vaak aantrekkelijk) gebied waar al lang veel vraag is naar woningen, kan een afnemende vraag naar woningen de spanningen op de krappe woningmarkt doen verminderen. Lagere prijzen voor koopwoningen, kortere wachtlijsten voor huurwoningen en meer keuzevrijheid voor woningzoekenden zijn het mogelijke gevolg. In een overspannen woningmarkt lijken de positieve gevolgen van krimp dus doorslaggevend. In een (vaak minder aantrekkelijk) gebied kan het teruglopen van de vraag naast prijsdaling en een langere transactietijd (koopwoningen) echter ook leiden tot overschot en leegstand (huurwoningen). Hier lijken de negatieve gevolgen te overheersen. Dit voorbeeld maakt duidelijk dat bevolkingskrimp zowel positieve als negatieve ontwikkelingen kan versterken. komt leegstand en sloop om de hoek kijken. De leefbaarheid is hierbij direct in het geding. Leegstand zet niet alleen de fysieke leefomgeving onder druk (verval, vandalisme), maar komt ook de sociale leefomgeving (aanzien, sociale samenhang, sociale veiligheid) niet ten goede. Als de wetten van de woningmarkt goed werken komt structurele leegstand vooral voor in de minst aantrekkelijke delen van de woningmarkt.”⁷

Als bevolkingskrimp aan de horizon verschijnt en hierop geen passend beleid wordt geformuleerd, doet de markt zijn werk. Dit betekent op den duur leegstand, prijsdalingen en verval van de fysieke en sociale leefomgeving. Dit perspectief is niet aantrekkelijk en dat ‘schrikbeeld’ draagt er vermoedelijk ook toe bij dat het ‘groedenken’ nog steeds breed is geworteld in de samenleving en bij bestuurders.

Het verschijnsel van een krimpende bevolking is geen nieuw fenomeen. Ook bevolkingsprognoses die een bevolkingsdaling laten zien, zijn niet nieuw. Toch mogen bevolkingsprognoses zich pas sinds kort op een grote belangstelling verheugen. Tot voor kort waren

⁷ Bron: Tijdschrift Demos, september 2009.

bevolkingsdaling en afname van het aantal huishoudens iets wat zich op de lange termijn voor zou gaan doen en vooral in andere regio's speelde. Nu wordt duidelijk dat ook Oost-Drenthe binnen afzienbare tijd te maken krijgt met een bevolkingsdaling en op wat langere termijn ook te maken krijgt met een huishoudenskrimp.

Ook op de werkconferenties die in het kader van dit onderzoek zijn gehouden, zijn de uitkomsten van de bevolkingsprognoses onderwerp van gesprek geweest.

Geconcludeerd is dat de demografische ontwikkeling, die uitgaat van bevolkingskrimp voor Oost-Drenthe, nog niet kan rekenen op een breed draagvlak. Zowel bij bestuurders, ambtenaren, maatschappelijke organisaties en bewonersorganisaties wordt nog verschillend gedacht over de demografische ontwikkeling. Zo heeft de aanleg van de A37 uiteraard bijgedragen in een verbetering van het vestigingsklimaat voor bedrijven. Sommigen zijn van mening dat dit een forse stimulans is voor de werkgelegenheid en daarmee ook zal resulteren in het aantrekken van mensen van buiten de regio. Zonder de betekenis van de A37 in twijfel te trekken, zijn anderen van mening dat dit niet zal resulteren in extra vestigers van buiten de regio.

Er bestaat dus nog niet een gelijklopende visie over de demografische ontwikkeling en dat is wel een randvoorwaarde om tot beleid te kunnen komen. Gezamenlijk moet gewerkt worden aan bewustwording dat bevolkingskrimp niet een 'ver-van-mijn-bed-show' is, maar een realistisch gegeven is, ook voor Oost-Drenthe.

Bewustwording is niet op stel en sprong tot stand gebracht. Het is een proces en ervaringen in andere regio's wijzen uit dat dit proces minimaal enkele jaren vergt.

Actiepunt 1

Het opzetten van een brede maatschappelijke dialoog waarin bestuurders, ambtenaren, maatschappelijke organisaties en bewoners met elkaar praten over de demografische ontwikkelingen en de mogelijke gevolgen daarvan. Die dialoog bestaat achtereenvolgens uit drie elementen:

- Informeren
- Accepteren
- Innoveren en exposeren

Het is gewenst dat de provincie de regierol op zich neemt en één en ander vorm geeft in overleg met de regio's. De resultaten hiervan moeten breed onder de aandacht worden gebracht, ook bij partijen buiten de regio (onder meer rijk / EU)

5.2. Sturingsmaatregelen op lokale bevolkingsontwikkeling

Uit de voorgaande paragraaf kan worden opgemaakt dat het onderwerp groei of krimp van de bevolking in Drenthe leeft, maar dat een eensluidende opvatting hierover nog niet aanwezig is. Het is dan ook van het grootste belang dat de partijen in regionaal verband eerst overeenstemming bereiken over het meest realistische beeld ten aanzien van de toekomstige bevolkingsontwikkeling voor Oost-Drenthe (inclusief Westerveld). Daarna kan bepaald worden of een andere beleidssturing wenselijk is en welke sturingsmaatregelen dan moeten worden ingezet.

In hoofdlijnen onderscheiden wij twee soorten sturingsmaatregelen:

1. sturingsmaatregelen die van invloed kunnen zijn op de bevolkingsontwikkeling voor Oost-Drenthe (inclusief Westerveld) en de bevolkings spreiding binnen deze regio.

2. sturingsmaatregelen die ingezet kunnen worden om de gevolgen van de bevolkingskrimp te verzachten en de leefbaarheid in stand te houden (zie paragraaf 5.3.).

Oost-Drenthe versus regio Groningen-Assen

In het provinciale beleid wordt er al jaren vanuit gegaan dat de Drentse groei (het provinciale vestigingsoverschot) geconcentreerd wordt in met name het streekcentrum Assen (onderdeel van de regio Groningen-Assen) en in mindere mate de streekcentra Emmen, Meppel en Hoogeveen. Met name de gemeente Assen voert een succesvol nieuwbouwbeleid dat resulteert in een positief migratiesaldo. Voor een deel betreft dit vestigers vanuit omliggende gemeenten, zo ook uit de regio Oost-Drenthe. Voor het streekcentrum Emmen geldt dit in mindere mate.

Intermezzo

Krimp blijkt nauw samen te hangen met economische veranderingen. Bijna altijd doet krimp zich voor in regio's die in economisch opzicht stagneren. In het buitenland zijn extreme voorbeelden aanwijsbaar, zoals de steden in Noord-Engeland, of voormalige industriesteden in de VS (Pittsburg, Detroit). Als de werkgelegenheid afneemt, stagneert de bevolkingsgroei, waarbij migratie een belangrijk element is. Met name beter opgeleiden vertrekken naar de nieuwe centra van groei. Gegeven het feit dat nieuwe economische groei vooral een stedelijke aangelegenheid is (internationale zakelijke dienstverlening), is er een trek van hoger opgeleiden naar de stad; nieuwe urbanisatie.

Bron: Verkenning rijksagenda krimp en ruimte, Ministerie van VROM, 2009.

Het succes van uitbreidingslocaties rond de streekcentra remt de groeikansen van de kernen in Oost-Drenthe. In theorie zou ervoor gekozen kunnen worden om de groei van de streekcentra af te remmen ten gunste van de kernen in Oost-Drenthe. Het is echter zeer de vraag of dit beleid uiteindelijk succesvol uitpakt. De groei van de streekcentra is vooral gebaseerd op de economische potentie en de groei van werkgelegenheid. Werk is de pullfactor waarom mensen naar Assen trekken; daarbij is de beschikbaarheid van geschikte woningen faciliterend en niet de oorzaak van het wegtrekken van inwoners uit Oost-Drenthe. Omgekeerd is wel het ontbreken van geschikte woningen in Oost-Drenthe een reden om te vertrekken; dit lijkt bijvoorbeeld voor starters aan de orde te zijn. Voor de gemeente AA en Hunze zou de situatie nog wat anders kunnen liggen, gelet op de korte afstand tot Assen.

Deze situatie wordt ook in de Quick scan 'Regionale bevolkingskrimp en de stad Groningen' (Rijksuniversiteit Groningen) onderkend: De woonmilieus die Groningen aanbiedt zijn kwalitatief anders dan in de 'ommelanden'. De uitstroom uit de periferie wordt niet gedreven door woningmarktmotieven, maar door arbeidsmarkt en studie. De aanwezigheid van voldoende woningen in de stad kan deze stroom wel faciliteren, maar vormt niet de oorzaak ervan.'

Bevolkingsconcentratie binnen gemeenten: nuttig

De bevolkingsgroei van een kern kan beïnvloed worden door nieuwbouw. Zo kan een gemeente ervoor kiezen om alle woningbouw te concentreren in één of enkele kernen om het inwonertal nog te laten toenemen.

Hiervoor (zie paragraaf 4.2) is al aangegeven dat die sturingsmogelijkheden maar in beperkte mate aanwezig zijn. De woningbouw moet gestuurd worden door de markt cq de woonwens van de consument. Wordt niet op de goede locatie / in de gewenste kern

gebouwd **óf** wordt niet het gewenste soort woningen gebouwd, dan vertrekt de consument toch naar elders.

Inzetten op aantrekken van gezinnen? Samen vissen in een steeds legere vijver...

De heersende, landelijke lijn in de demografie is, dat het aantal gezinnen afneemt en het aantal één- en tweepersoonshuishoudens toeneemt. Die toename van kleine huishoudens betreft zowel oudere als jongere (35-55 jaar) huishoudens. De groep gezinnen met hun wens om in een groene en rustige omgeving te wonen neemt af en daarmee hapert de motor van de suburbanisatie.

De suburbanisatie dreef in de afgelopen decennia op gezinnen. Aanvankelijk betrof dit gezinnen met één inkomen; een gebruikelijke situatie waarbij de vrouw vaak bij het krijgen van het eerste kind stopte met werken en thuis bleef om de kinderen op te voeden. In toenemende mate zijn vrouwen gaan werken en is het tweeverdienerschap inmiddels gemeengoed. Die huishoudens moeten de opvang en dagelijkse begeleiding van hun kinderen anders regelen en zijn daarvoor in toenemende mate aangewezen op vrienden / familie die in hun nabijheid wonen of professionele organisaties voor kinderopvang die meestal in de grotere kernen zijn gevestigd (al of niet in de vorm van een brede school).

Door deze tendens is het voor gezinnen met kinderen steeds minder aantrekkelijk geworden om in kleine kernen te gaan wonen en dit zet een rem op de woningvraag van gezinnen. Met andere woorden: Oost-Drenthe en in het bijzonder de kleine kernen zullen naar verwachting ook in de toekomst te maken krijgen met een afnemende vraag van de doelgroep gezinnen.

De sturingsmogelijkheden binnen gemeenten zijn beperkt, maar zij zijn wel aanwezig. Er is ook een reden om hiervan gebruik te maken. Het effect van de schaalvergroting die zich bij voorzieningen (scholen en ook basisscholen, winkels, gezondheidszorg, etc.) voordoet, is groter dan het effect van bevolkingsgroei. Dit blijkt uit tal van studies, waaronder de Quick scan 'Regionale bevolkingskrimp en de stad Groningen' (Rijksuniversiteit Groningen).

Met andere woorden: een evenwichtige spreiding van de woningbouw over alle kernen binnen een gemeente zal tot gevolg hebben dat het voorzieningenniveau binnen de gemeente meer afkalt, dan als de woningbouw geconcentreerd wordt in enkele kernen.

Dit sluit aan op de oriëntatie van consumenten. Uit diverse onderzoeken⁸ blijkt namelijk dat met name starters en senioren vaak de voorkeur geven aan het wonen in een centrumdorp met voorzieningen; daar zou de groei van de woningbouw zich kunnen concentreren. De woondorpen met geen of een beperkt aantal voorzieningen spreken met name gezinnen (nog) aan; gelet op de vraag is er in de woondorpen maar een geringe behoefte aan nieuwbouw.

Het is gewenst dat de gemeenten zich beraden over een nieuwe invulling van de kernhiërarchie. Dit kunnen gemeenten uitwerken in de vorm van een ontwikkelingskader, waarin vastgelegd wordt welke uitgangspunten de gemeenten willen hanteren bij de spreiding van woningbouw, voorzieningen en werkgelegenheid (zie ook actiepunten 5, volgende paragraaf).

Inspelen op vraag tweede woningen ondersteunt het draagvlak iets

Het vergroten van de markt en het draagvlak van voorzieningen kan ook gebeuren door meer in te spelen op de vraag naar tweede (recreatie)woningen. Zeker als na 2020 de bevolkingskrimp omslaat in een huishoudenskrimp, kan dit de mogelijke daling van de WOZ-waarde temperen. Gelet op het feit dat het hierbij gaat om tijdelijke bewoning, heeft

⁸ Dit blijkt onder meer uit het onderzoek Woningen en voorzieningen voor de Eemsdelta (Companen, 2009) en een grootschalig onderzoek dat door de provincie Zuid-Holland is uitgevoerd onder verhuizers uit, naar en binnen het Groene Hart.

deze maatregel uiteraard geen effect op de bevolkingsomvang. Wel neemt hierdoor het draagvlak voor voorzieningen toe.

Actiepunt 2

Nagaan in welke mate de vraag naar tweede woningen kan worden gestimuleerd en gefaciliteerd.

5.3. Sturingsmaatregelen⁹ ter beperking van de gevolgen van krimp

In de Quick scan 'Regionale bevolkingskrimp en de stad Groningen' (Rijksuniversiteit Groningen) wordt, mede op grond van ervaringen uit het buitenland vastgesteld, dat de belangrijkste les die geleerd kan worden is de noodzaak tot het blijven investeren in krimpgebieden.

Krimpregio's dienen te investeren, waarbij investering in stad en regio in samenhang moet worden gezien, en het investeren in functionaliteit hand in hand dient te gaan met investering in ruimtelijke kwaliteit.

De leefbaarheid in krimpgebieden staat onder druk en het investeren daarin is puur eigenbelang. Niet investeren betekent achteruitgang en dit zal het proces van vertrek uit de regio, en daarmee de bevolkingskrimp, versterken. Vanuit de eigen kracht, met gebruikmaking van de vitaliteit van de kernen, moeten maatregelen worden ingezet om de leefbaarheid in stand te houden en te verbeteren. Dit raakt alle facetten van het leven: wonen, werken, leren, ontmoeten, recreëren, etc.

In deze paragraaf wordt voor deze facetten een aantal sturingsmogelijkheden beschreven, die grotendeels nog tot ontplooiing moeten komen. Daarom wordt volstaan met een opsomming van denkbare mogelijkheden. De concretisering kent vele vormen en dit zal in de komende tijd zijn beslag moeten krijgen. Deze opsomming van sturingsmaatregelen en concrete voorbeelden, is mede het resultaat van de drie werkconferenties die in december 2009 zijn gehouden.

Regionale samenwerking: een MUST

- *Regionale samenwerking.*
De aanpak van het onderwerp groei of krimp van de bevolking vereist een eendrachtige regionale samenwerking van gemeenten, dit om kannibalisme tussen gemeenten te voorkomen. Voorts is een eendrachtige samenwerking de basis om de knelpunten in de regio goed onder de aandacht te brengen van onder meer rijk en EU.
- *Samenwerking tussen overheden en maatschappelijke partners.*
Overheden en maatschappelijke partners zullen tot afstemming moeten komen over de herstructurering van de bestaande woningvoorraad, in een context van verminderde terugverdiencapaciteit. Maar ook zullen tussen overheden en maatschappelijke organisaties afspraken moeten worden gemaakt over de voorzieningenstructuur, het openbaar vervoer, de werkgelegenheid, etc.
- *Samenwerking tussen maatschappelijke partners onderling*

⁹ Een aantal maatregelen is afgeleid uit het rapport 'Verkenning rijksagenda krimp en ruimte' van het Ministerie van VROM, 2009.

Ook tussen de maatschappelijke partners moet een afstemming in denken tot stand komen. Door samenwerking en concentratie van voorzieningen in multifunctionele accommodaties kan een betere voorzieningenstructuur blijven bestaan. De gemeenten kunnen hier een stimulerende rol in spelen.

- *Betrekken bewoners bij beleidsontwikkeling*
Bewoners kunnen een waardevolle inbreng leveren bij de beleidsontwikkeling.

Actiepunt 3:

- Nagaan hoe de regionale samenwerking tussen gemeenten in Drenthe, en mogelijk ook provinciegrensoverschrijdend, kan worden versterkt. Overwegen om bij het regionaal overleg ook maatschappelijke organisaties te betrekken.
- Stimuleren van maatschappelijke organisaties om hun onderlinge samenwerking te versterken.

Wonen: 'Krimp keren heeft geen zin, investeren in de kwaliteit van het dorp wel'

Bouwen waar de vraag is! Dit betekent dat gewerkt moet worden aan een nieuwe kernhiërarchie, die als basis wordt gebruikt voor de spreiding van de woningbouw binnen de gemeente. Dit vraagt snel om actie, omdat na 2020 geen extra woningen meer nodig zijn (stabilisatie van het aantal huishoudens) in de landelijke gemeenten. Een en ander kan uitgewerkt worden in het Woonplan en / of in de dorpsplannen. Dit laatste is erg belangrijk omdat in de werkconferenties vastgesteld is dat het behoud van de leefbaarheid maatwerk vereist. Elke kern is anders, heeft een eigen woonbeleving, intensiteit van verenigingsleven, oriëntatie op voorzieningen in omliggende kernen, etc. Die kwaliteit komt pas goed tot uitdrukking bij het opstellen van een dorpsplan. De partijen die betrokken zijn bij de opstelling van dorpsplannen, moeten dan wel een realistisch ontwikkelingskader meekrijgen. Dit ontwikkelingskader moet door de gemeenten worden opgesteld, bijvoorbeeld in de vorm van een 'Nota Kern en Kader'. Daarin moet een kernhiërarchie worden opgenomen en ondersteunende informatie (bijvoorbeeld: het aantal kinderen in een kern dat in de komende 5 jaar een basisschool gaat bezoeken, is nu al bekend).

De gemeenten in Oost-Drenthe (inclusief Westerveld) constateren dat de beschikbare bouwplancapaciteit in (zeer) ruime mate de vraag overstijgt. Dit noopt tot het doen van keuzen: welke plannen worden tot ontwikkeling gebracht en welke plannen moeten van de tekentafel verdwijnen. Dit is een complexe afweging, maar hoe eerder deze plaats vindt, des te meer onnodige kosten kunnen worden vermeden.

- *Beperken leegstand bestaande woningvoorraad*
In te zetten maatregelen zijn:
 - Het slopen van woningen en slechts op strategische locaties plegen van vervangende nieuwbouw.
 - Het samenvoegen van woningen.
 - Actueel strategisch voorraadbeleid van corporaties.
 - Herbestemmen van vrijkomende agrarische bebouwing.
 - Het steunen van particuliere eigenaren bijvoorbeeld bij aanpassing van hun woning tot een levensloopbestendige woning.
 - Het instellen van een vastgoedfonds, met medewerking van gemeenten, woningcorporaties, banken, rijk, EU (voorbeeld: initiatief gemeente Emmen).

- *Beperken leegstand nieuwbouw*
 - Terughoudendheid bij nieuwbouw.
 - Afbouwen plancapaciteit.
 - Inspelen op de werkelijke woningvraag: goedkope koopwoningen voor starters en levensloopbestendige woningen. Het is belangrijk om de inwoners te binden aan de regio: dit voorkomt vertrek naar andere regio's en vergroot de kans op remigratie (na de studie of na een werkzaam leven elders).
- *Verminderen segregatie en verpaupering*
 - Investeren in de sociaal-economische structuur.
 - Bewoners betrekken bij de aanpak van de fysieke en sociale leefomgeving.
- *Inspelen op veranderende woningvraag*
 - Inzicht in woonwensen en locatievoorkeuren (naar welke kernen wil men verhuizen?), zodat met nieuwbouw optimaal ingespeeld kan worden op de actuele woningvraag.
 - Flexibel bouwen en bestemmen.
 - Toepassing van domotica-technieken.

Actiepunt 4

- Inventariseren van de beschikbare bouwplancapaciteit in de regio.
- Reduceren van de overcapaciteit aan bouwplannen.

Voorzieningen

Goede communicatie is de basis voor begrip. Bij veel bewonersorganisaties die al enkele jaren actief bezig zijn om de leefbaarheid in hun dorp te verbeteren, is het besef aanwezig dat niet alle voorzieningen behouden kunnen blijven. Dit is ook tijdens de werkconferenties gebleken. Zij zien als geen ander dat dorpsgenoten ervoor kiezen om hun boodschappen te doen in een grote supermarkt elders, dat ouders hun kinderen naar een andere basisschool sturen dan in hun dorp, maar omgekeerd ook dat jongeren die elders studeren in het weekend blijven voetballen bij hun sportvereniging, de mantelzorg geen theorie maar praktijk is, etc.

De kracht van de dorpen ligt bij de burgers. Zij hebben vaak concrete ideeën hoe de leefbaarheid kan worden verbeterd. Het is belangrijk dat burgers en beleidsmakers goed geïnformeerd zijn over de praktijkvoorbeelden hoe die leefbaarheid kan worden verbeterd. Uitwisseling van ideeën is daarbij belangrijk. Het NEIMED, kennisinstituut bevolkingsdaling, kan daarin een informatieve rol vervullen (zie kader).

NEIMED: kennisinstituut bevolkingsdaling

Juni 2009 hebben de Provincie Limburg, Regio Parkstad, Open Universiteit en Hogeschool Zuyd het nationaal kennisinstituut voor maatschappelijke effecten demografische krimp, NEIMED, opgericht. NEIMED is gericht op maatschappelijke bewustwording, agendavorming en het verwerven van inzichten inzake de effecten van bevolkingsdaling. NEIMED voorziet in kennisontsluiting en kennisontwikkeling, stimuleert innovatieve praktijkstrategieën. Het partnerschap voor NEIMED wordt na de startfase uitgebreid met onder andere Aedes en de provincies Groningen en Zeeland.

De drie noordelijke provincies hebben inmiddels ook besloten om de samenwerking te versterken tussen overheden en de aanwezige kennisinstellingen.

De demografische ontwikkeling heeft zonder meer ook effect op de gemeentefinanciën en gemeenten zullen niet in staat zijn om het huidige voorzieningenniveau in stand te

houden. Dit vraagt om een ontwikkelingskader waarin de uitgangspunten voor spreiding van woningbouw, voorzieningen, etc. zijn vastgelegd.

Denkbare sturingsmaatregelen zijn:

- *Ondersteunen commerciële voorzieningen*
 - Versoepeling van regelgeving, bijvoorbeeld ten aanzien van openingstijden.
 - Stimuleren alternatieve voorzieningen en diensten (Voorbeeld Duitsland: seniorenengossenschaft¹⁰).
 - Betrekken van bewoners bij het vinden van innovatieve concepten / samenwerkingsverbanden (Valthe: samenwerking woningcorporatie / supermarktketen / instelling voor verstandelijk gehandicapten resulterend in de oprichting van een nieuwe winkel waarin verstandelijk gehandicapten meewerken).
- *Ondersteunen niet-commerciële voorzieningen*
 - Clusteren van voorzieningen in enkele kernen, zodat de kwaliteit behouden kan blijven; clusteren van voorzieningen binnen een kern, waarbij ruimten en diensten worden gedeeld (Amen / Ekehaar / Grolloo: concentratie sportvoorzieningen positief afgesloten); dit vergt meer samenwerking tussen partijen.
 - Opschalen van scholen (diverse voorbeelden in Nederland: inzet van schoolbussen voor het vervoer van leerlingen naar een basisschool, waarbij de kosten kunnen worden gedeeld door gemeente / school / ouders).
 - Mobiele voorzieningen (Voorbeeld: bibliobus en virtuele bibliotheek).
 - Ontwikkelen van alternatieve strategieën voor dienstverlening, bijvoorbeeld met toepassing van ICT (Aa en Hunze / 2e Exploërmond via internet bestelde boodschappen worden afgeleverd in het dorps huis / Steunstee; tevens versterking van het dorps huis als ontmoetingsplek).
 - Betrekken van bewoners bij het vinden van innovatieve concepten / samenwerkingsverbanden (voorbeeld: versterken van het netwerk van vrijwilligers).
- *Uitwisseling van kennis*
 - Versterken samenwerking op Noord-Nederlands schaal tussen overheden en kennisinstellingen.
 - Lering trekken uit voorbeelden in andere krimpregio's.
 - Delen van kennis.

Actiepunt 5

- Opstellen door gemeenten van een ontwikkelingskader en vervolgens een uitwerking, bijvoorbeeld in de vorm van dorpsplannen.
Het gemeentelijk ontwikkelingskader biedt de uitgangspunten voor de spreiding van wonen, voorzieningen en werken. De uitwerking kan geleidelijk gebeuren in de vorm van dorpsplannen.

¹⁰ In Duitsland zijn in enkele gemeenten / regio's Seniorenengossenschaften actief. In coöperatief verband bieden deelnemers (vitale senioren) hun diensten aan. Tegen een geringe vergoeding worden boodschappen gedaan, kleine klussen aan huis, etc. De deelnemers bouwen een tegoed aan hulp op, dat zij kunnen opnemen als zij zelf hulp nodig hebben.

Werken

In dit onderzoek lag het accent op het inventariseren. Er is dan ook niet ingegaan op de kwalitatieve aspecten rond het werken, zoals een noodzakelijke stijging van het opleidingsniveau van de werkenden, de samenstelling van de werkgelegenheid, de verhouding stad-platteland, etc. Met name dit laatste punt vraagt nadere aandacht. Gedacht kan worden aan het uitvoeren van een onderzoek naar enerzijds de onderlinge positie en betekenis van de gemeenten in Oost-Drenthe op het terrein van werkgelegenheid en anderzijds de betekenis van andere gemeenten zoals Assen en Stadskanaal.

De demografische ontwikkeling zal uiteraard ook zijn effect hebben op de werkgelegenheidsstructuur en op het soort bedrijfsbebouwing. Krimpregio's krijgen te maken met leegstand van bedrijfsgebouwen en mogelijk ook kantoorgebouwen. Leegstand op oude bedrijfslocaties leidt snel tot verrommeling en verpaupering. Dit doet zich overigens nu nog niet op grote schaal voor in Oost-Drenthe. Wel komt dit fenomeen op kleine schaal voor, waarbij gedacht moet worden aan een bedrijf in een kleine kern dat gesloten is en waar voor het bedrijfspand geen nieuwe bestemming gevonden kan worden. Het risico dat dergelijke situaties zich veelvuldiger gaan voordoen in een krimpregio, neemt toe.

Denkbare sturingsmaatregelen zijn:

- *Aanpakken overproductie kantoor- en overige bedrijfslocaties*
 - Voeren van beleidsregie op basis van reële behoeftes.
 - Gemeenschappelijk regionaal grondprijnsbeleid.
- *Beperken leegstand bestaande kantoor- en bedrijfsruimte*
 - Verbeteren parkmanagement.
 - Transformatie naar andere functies.
- *Verminderen leegstand bedrijventerreinen (nu niet aan de orde in Oost-Drenthe)*
 - Verbeteren parkmanagement.
 - Verruimen vestigingsmogelijkheden van zelfstandige ondernemers (thuisbeginners)
 - Verruimen vestigingsmogelijkheden bij vrijkomende agrarische bebouwing.
- *Benutten van de ruimte voor 'ruimtevreter'*
 - Creatie van windparken op oude bedrijventerreinen.
 - Solar fields en energieteelt in landelijke gebieden.

Actiepunt 6

- Onderzoek op het vlak van werkgelegenheid (+ voorzieningen) doen naar het belang van de steden Assen, Stadskanaal en Emmen bij krimpgebieden.

Bereikbaarheid

Het openbaar vervoer heeft in landelijke gebieden in de afgelopen jaren onder druk gestaan. Steeds meer huishoudens beschikken over een auto. Hierdoor is het draagvlak voor het openbaar vervoer steeds verder afgenomen. Dat draagvlak zal nog verder afnemen als de bevolkingskrimp zich gaat voordoen. Bovendien kunnen ouderen, mede onder invloed van allerlei technische vernieuwingen, steeds langer blijven autorijden. Mobiliteit is een groot goed, maar in landelijke gebieden die te maken krijgen met bevolkingskrimp, zal het steeds moeilijker worden om een goed collectief openbaar-

vervoerssysteem draaiend te houden. Een mogelijk alternatief is de inzet van nieuwe, vraagafhankelijke vervoerssystemen.

Denkbare sturingsmaatregelen zijn:

- *Verbeteren van de recreatieve mobiliteit*
 - Optimaal faciliteren van combinaties van modaliteiten (P&R, OV, fiets, etc.).
- *Inspelen op vermindering van draagvlak voor OV*
 - Ontwikkelen van innovatieve concepten zoals vraagafhankelijke vervoerssystemen en koppeling daarvan aan de WMO-vervoerssystemen.
 - Stimuleren van het gebruik van dergelijke systemen (belbussen, etc).
 - Afstemmen lokaal OV op voorzieningen (voorzieningen goed bereikbaar maken vanuit omliggende, voorzieningsloze dorpen).

Samenvattend actiepunt 7

- In regionaal verband een afweging maken welke sturingsmaatregelen in aanmerking komen voor nadere uitwerking.

6. Samenvatting en conclusies

Onderzoeksopdracht

1. Binnen de provincie Drenthe krijgt de regio Oost-Drenthe als eerste te maken met een bevolkingsafname en dit heeft zijn effecten op de leefbaarheid. Behoud van de leefbaarheid vraagt om een integrale benadering waarbij naar de samenhang tussen wonen, voorzieningen, werkgelegenheid, etc. wordt gekeken. Tevens is duidelijk geworden dat de problematiek, en ook de oplossingen, gemeentegrensoverstijgend zijn. Daarom hebben de provincie Drenthe en de gemeenten Aa en Hunze, Borger-Odoorn, Emmen, Coevorden (en Westerveld heeft zich hierbij aangesloten) de handen inéén geslagen. De provincie en gemeenten willen vroegtijdig inspelen op deze ontwikkeling. Zij willen meer inzicht krijgen in de gevolgen van de demografische ontwikkeling.

De partijen hebben besloten om gezamenlijk een onderzoek uit te voeren met als centrale onderzoeksvraag:

Wat is het effect van demografische ontwikkelingen voor de thema's wonen, leefbaarheid, bereikbaarheid en arbeid voor de kernen in Oost-Drenthe en Westerveld.

De aspecten wonen, voorzieningen, bereikbaarheid en arbeid zijn bekeken, voor zover bestaande studies of gegevensbronnen hierin konden voorzien; een oordeel over de kwaliteit van deze aspecten is echter buiten beschouwing gebleven.

2. Dit onderzoek bestaat uit drie onderdelen:

- Het maken van een kernfoto van de huidige situatie.
Per kern zijn gegevens verzameld over de thema's wonen, voorzieningen, bereikbaarheid en de inkomenssituatie. Deze gegevens per kern zijn in een apart Bijlagenrapport opgenomen.
- Het in beeld brengen van de toekomstige situatie per kern.
Het bestaan van verschillende voorzieningen is afhankelijk van het aanwezige draagvlak. Voor onder meer voor de top-4 van belangrijkste voorzieningen is bepaald of er ook in de toekomst nog voldoende draagvlak is, zodat de betreffende voorziening blijft bestaan.
- Het inventariseren van de sturingsmogelijkheden.
Op basis van literatuur is een overzicht van de sturingsmogelijkheden samengesteld. In drie werkconferenties is hierover van gedachten gewisseld en is nagegaan welke sturingsmogelijkheden effectief kunnen zijn.

In de afgelopen jaren nog beperkte bevolkingsgroei

3. Oost-Drenthe (inclusief de gemeente Westerveld) heeft in de afgelopen 10 jaar nog te maken gehad met een bevolkingsgroei van 3%. De bevolkingsgroei lag per gemeente rond de 3 à 4%. De gemeente Borger-Odoorn heeft te maken gehad met een stabilisatie van de bevolking. De bevolkingsgroei was wat lager dan voor de provincie als geheel, dat nog een bevolkingsgroei kende van 5%.

Per kern is sprake van een heel wisselend beeld van groei en krimp van de bevolking. In elke gemeente zijn er kernen waar in de afgelopen 10 jaar de bevolkingsomvang nog is toegenomen, maar ook kernen waar de bevolkingsomvang is afgenomen. In algemene zin kan worden opgemerkt dat de bevolkingsgroei in de

veenkernen lager is geweest dan in de zandkernen. Die bevolkingsafname in de veenkernen is toe te schrijven aan de migratieontwikkeling: het vertrek was hoger dan de vestiging.

4. De ontwikkeling van de WOZ-waarde is een bruikbare indicator om te bepalen of een kern een geliefde woonplaats is. Bij een bovengemiddelde waardestijging is dit het geval. Een ondergemiddelde waardestijging van de woningen wijst op vraaguitval (minder vraag doordat mensen naar elders vertrekken en er weinig belangstelling bestaat onder vestigers).

Uit de analyse van de WOZ-waarde blijkt dat de woningwaarde in Oost-Drenthe (inclusief Westerveld) in 2007 iets onder dat van de provincie Drenthe lag. Belangrijk hierbij is te constateren dat met name in de gemeente Emmen de WOZ-waarde flink (zo'n 10%) onder het provinciaal gemiddelde ligt. In de andere gemeenten is de woningwaarde in dezelfde mate of zelfs meer dan provinciaal gestegen; dit geldt voor vrijwel alle kernen in die gemeenten en duidt dus nog niet op ernstige vraaguitval. Recente informatie van gemeenten wijst echter uit dat die vraaguitval nu wel aan de orde is en dat met name in de veendorpen veel woningen langdurig te koop staan.

Tot 2020 wel een bescheiden bevolkingskrimp maar nog geen huishoudenskrimp!

5. Was in de afgelopen jaren nog sprake van bevolkingsgroei, de omslag staat voor de deur. In de komende 10 jaar krijgen de gemeenten te maken met een bevolkingskrimp. Het sterkst is dit aan de orde in de gemeente Aa en Hunze en de gemeente Borger-Odoorn. In mindere mate geldt dit voor de gemeenten Coevorden en Westerveld. Emmen heeft nog te maken met een bevolkingsgroei.

Na 2020 zet de bevolkingskrimp zich door, met name in de landelijke gemeenten waar sprake zal zijn van een bevolkingsdaling van rond de 5-8%.

6. Ofschoon de bevolkingsomvang in vier van de vijf gemeenten zal afnemen, groeit het aantal huishoudens in deze gemeenten nog wel. De gezinsverdunding (echtscheidingen, vergrijzing, etc.) zet nog door, dus het aantal huishoudens groeit tot 2020 nog enigszins.

Na 2020 is ook de groei van het aantal huishoudens ten einde. In de vier landelijke gemeenten zal het aantal huishoudens in de periode 2020-2029 afnemen met ruim 1.000. Dit betekent dat er per saldo 1.000 woningen gesloopt moeten worden.

RELATIVERING: huishoudenskrimp in Oost-Drenthe is niet dramatisch

7. Gelet op bovenstaande uitkomsten is enige relativering op zijn plaats. In Oost-Drenthe is pas na 2020 sprake van huishoudenskrimp, die dan overigens nog maar in beperkte mate aan de orde is. In vergelijking tot diverse andere regio's zullen de gevolgen van de krimp in Oost-Drenthe niet zo groot zijn. Het is dan wel zaak, dat alle partijen zich blijven inspannen om de aantrekkelijkheid van de woon- en leefomgeving in Oost-Drenthe te verbeteren. Gebeurt dat niet, dan kan de negatieve stemming rond bevolkingkrimp meer mensen verleiden tot vertrek naar andere, meer bruisende, regio's.

DE KERNVRAAG: spreiding van de bevolking binnen de gemeente

8. De bevolkingsontwikkeling per kern wordt onder meer beïnvloed door de nieuwbouw die nog plaats zal vinden. Op haar beurt is de haalbaarheid van nieuwbouw in een

kern weer afhankelijk van de aanwezige vraag naar nieuwe woningen; bouwen terwijl er geen belangstelling is voor nieuwbouw is geen optie.

De binnengemeentelijke toedeling van de woonopgave is de verantwoordelijkheid van de gemeente. Dit heeft de provincie in de Concept-Ontwerp Omgevingsvisie Drenthe vastgelegd en zij gaat ervan uit dat die toedeling gebeurt op basis van de functie van de kern binnen de kernstructuur van de gemeente.

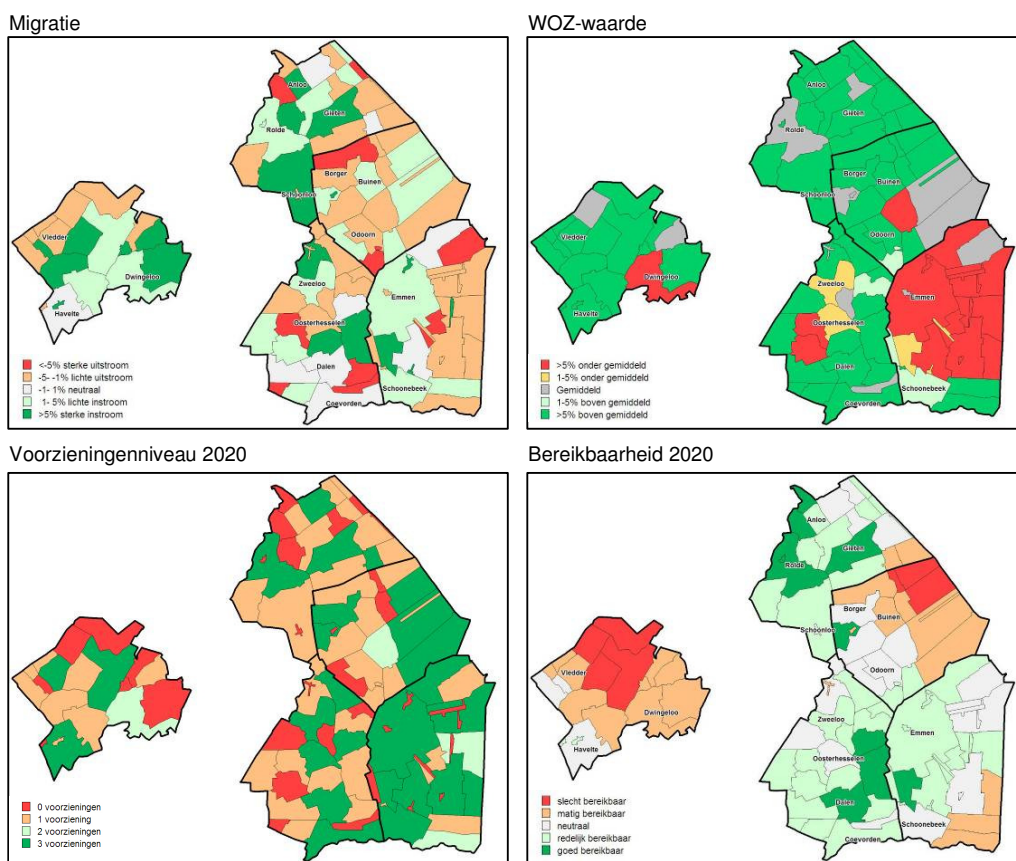
9. Inherent aan een situatie van bevolkingskrimp is, dat er nog maar een beperkte behoefte is aan nieuwbouw en daarmee de sturing op die nieuwbouw maar beperkte effecten heeft.

Voor de regio Oost-Drenthe (inclusief Westerveld) is de woningbehoefte voor de vier landelijke gemeenten (exclusief de gemeente Emmen) nog maar zo'n 1.000 woningen tot 2020. Daarna is de additionele woningbehoefte afgenomen tot nul en is de situatie bereikt dat er een nieuwbouwwoning kan worden gebouwd als er gelijktijdig een woning wordt gesloopt.

Bij de spreiding van de nieuwbouw over de kernen binnen een gemeente, moet in de eerste plaats aangesloten worden op de woonwens van de consumenten. Er moet daar gebouwd worden, waar de vraag is. Sturen tegen de markt in is geen optie, omdat dit tot leegstand en prijsdaling in de bestaande woningvoorraad leidt.

10. Bouwen waar de woningvraag zich daadwerkelijk voordoet, betekent dat gemeenten en realisatoren een goed inzicht moeten hebben in die woningvraag cq de woonwensen en locatievoorkeuren van de consument. Een indicatie hiervoor is de kernenkansenkaart. Deze kaart is opgebouwd uit vier indicatoren die elk een aanwijzing bieden over de aantrekkelijkheid van een kern als woonplaats. Deze indicatoren worden weergegeven in figuur 6.1.

Figuur 6.1: Oost-Drenthe (inclusief Westerveld): Vier kaartbeelden (migratie, WOZ-waarde, toekomstig voorzieningenniveau en toekomstige bereikbaarheid) ter onderbouwing van de kernenkansenkaart

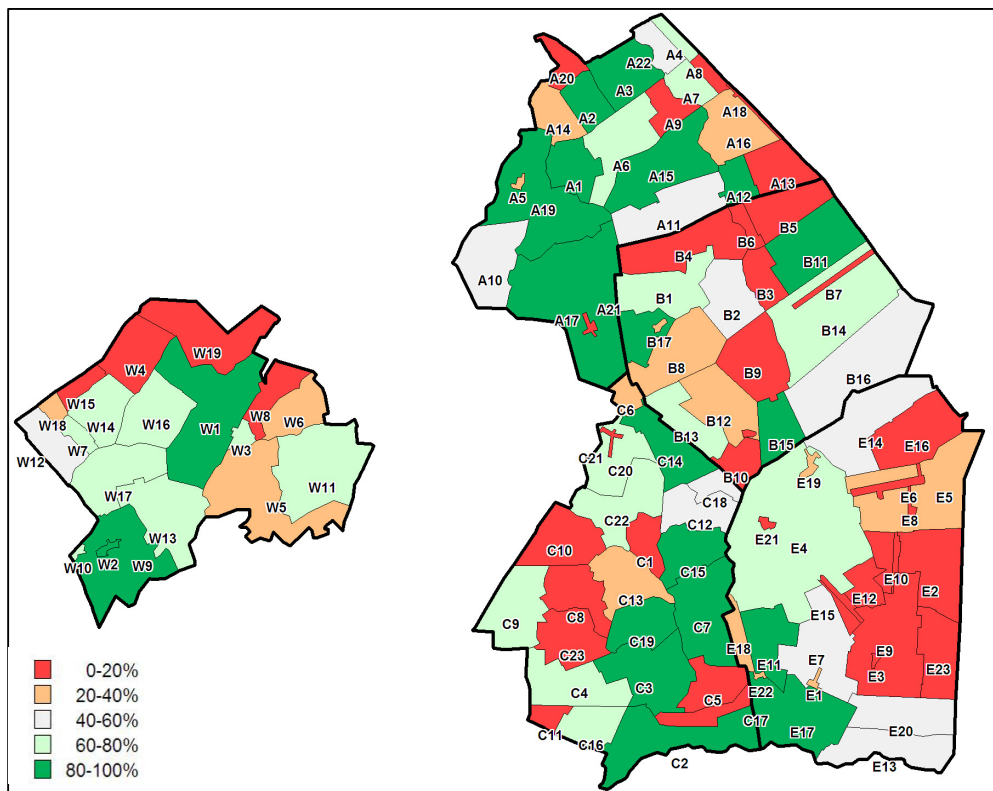

11. Op basis van de scores op de vier indicatoren, zijn de kernen uiteindelijk ingedeeld in groepen van ongeveer 20%. De kernen met de hoogste score worden met meest kansrijk geacht in het afzetten van additionele nieuwbouw cq in het vasthouden van de eigen inwoners en / het aantrekken van mensen van buiten de kern. De indicatieve kernenkansenkaart wordt in figuur 6.2 gepresenteerd.

Uit de indicatieve kernenkansenkaart blijkt dat de veenkernen het minst kansrijk worden geacht in het vasthouden van de eigen inwoners en / of het aantrekken van mensen van buiten. Dit zou betekenen dat de vraagdruk beperkt is en dat nieuwe woningen afzetproblemen kunnen ondervinden en / of prijsdaling van bestaande koopwoningen tot gevolg kan hebben.

Met de indicatieve kernenkansenkaart wordt een handvat aangereikt, om te bepalen wat de meest gewenste kernenhierarchie is. Waar zullen voorzieningen kunnen blijven bestaan, met een aanvaardbare kwaliteit? Welke spreiding van voorzieningen kan voor de toekomst worden aangehouden? Hoe moet de woningbouw worden gespreid over de kernen, uitgaan van de woningvraag van de consument?

Figuur 6.2: Oost-Drenthe (inclusief Westerveld: De indicatieve kernenkanskaart

Acceptatie van bevolkingskrimp: startpunt voor het nieuwe denken

12. Als bevolkingskrimp aan de horizon verschijnt en hierop geen passend beleid wordt geformuleerd, doet de markt zijn werk. Dit betekent op den duur leegstand, prijsdalingen en verval van de fysieke en sociale leefomgeving. Dit perspectief is niet aantrekkelijk en dat 'schrikbeeld' draagt er vermoedelijk ook toe bij dat het 'groeidenken' nog steeds breed is geworteld in de samenleving en bij bestuurders. Uit de werkconferenties kan worden afgeleid dat er bij de betrokken partijen in Oost-Drenthe nog niet een gelijklopende visie bestaat over de demografische ontwikkeling en dat is wel een randvoorwaarde om tot beleid te kunnen komen. Ervaringen in andere regio's wijzen uit dat dit proces minimaal enkele jaren vergt.

Sturingsmaatregelen ter beperking van de gevolgen van krimp

13. In de Quick scan 'Regionale bevolkingskrimp en de stad Groningen' (Rijksuniversiteit Groningen) wordt, mede op grond van ervaringen uit het buitenland vastgesteld, dat de belangrijkste les die geleerd kan worden is de noodzaak tot het blijven investeren in krimpgebieden. Niet investeren betekent achteruitgang van de leefbaarheid en dit zal het proces van vertrek uit de regio, en daarmee de bevolkingskrimp, versterken. Vanuit de eigen kracht, met gebruikmaking van de vitaliteit van de kernen, moeten maatregelen worden ingezet om de leefbaarheid in stand te houden en te verbeteren. Dit raakt alle facetten van het leven: wonen, werken, leren, ontmoeten, recreëren, etc. In hoofdstuk 5 is een aantal sturingsmogelijkheden beschreven, die hier samengevat worden weergegeven.

Sturingsmaatregelen ter beperking van de gevolgen van bevolkingskrimp	Regionale samenwerking: een MUST !
	<ul style="list-style-type: none"> • Regionale samenwerking tussen overheden • Samenwerking tussen overheden en maatschappelijke partners. • Samenwerking tussen maatschappelijke partners
	Wonen
	<ul style="list-style-type: none"> • Beperken leegstand bestaande bouw • Beperken leegstand nieuwbouw • Verminderen segregatie en verpaupering • Inspelen op veranderende woningvraag
	Voorzieningen
	<ul style="list-style-type: none"> • Ondersteunen commerciële voorzieningen • Ondersteunen niet-commerciële voorzieningen
	Werken
	<ul style="list-style-type: none"> • Aanpakken overproductie kantoor- en overige bedrijfslocaties • Beperken leegstand bestaande kantoor- en bedrijfsruimte • Verminderen leegstand bedrijventerreinen • Benutten van de ruimte voor 'ruimtevereters'
	Mobiliteit
	<ul style="list-style-type: none"> • Verbeteren van de recreatieve mobiliteit • Inspelen op vermindering van draagvlak voor OV

Overwegingen die leiden tot actiepunten

14. Uit het onderzoek zijn enkele overwegingen / conclusies af te leiden, die de basis vormen voor de verdere uitwerking van de actiepunten.
- a. De bevolkingsdaling is ingezet en na 2020 zal dit omslaan in een afname van het aantal huishoudens. Dit biedt tijd om op deze ontwikkeling te anticiperen.
 - b. Er bestaat nog geen gelijklopende visie over de demografische ontwikkeling en dat is wel een randvoorwaarde om tot beleid te kunnen komen. Gezamenlijk moet gewerkt worden aan bewustwording dat bevolkingskrimp niet een 'ver-van-mijn-bed-show' is, maar een realistisch gegeven is, ook voor Oost-Drenthe.
 - c. Een evenwichtige spreiding van de woningbouw over alle kernen binnen een gemeente zal tot gevolg hebben dat het voorzieningenniveau binnen de gemeente meer afkalt, dan als de woningbouw geconcentreerd wordt in enkele kernen.
 - d. Krimpregio's dienen te investeren, waarbij investering in stad en regio in samenhang moet worden gezien, en het investeren in functionaliteit hand in hand dient te gaan met investering in ruimtelijke kwaliteit.
 - e. De beschikbare bouwplancapaciteit overstijgt in (zeer) ruime mate de vraag. Dit noopt tot het doen van keuzen: welke plannen worden tot ontwikkeling gebracht en welke plannen moeten van de tekentafel verdwijnen. Dit is een complexe afweging, maar hoe eerder deze plaats vindt, des te meer onnodige kosten kunnen worden vermeden.

Actiepunt 1

- Het opzetten van een brede maatschappelijke dialoog waarin bestuurders, ambtenaren, maatschappelijke organisaties en bewoners met elkaar praten over de demografische ontwikkelingen en de mogelijke gevolgen daarvan.
Het is gewenst dat de provincie de regierol op zich neemt en één en ander vorm geeft in overleg met de regio's.

Actiepunt 2

Nagaan in welke mate de vraag naar tweede woningen kan worden gestimuleerd en gefaciliteerd.

Actiepunt 3

- Nagaan hoe de regionale samenwerking tussen gemeenten in Drenthe, en mogelijk ook provinciegrensoverschrijdend, kan worden versterkt. Overwegen om bij het regionaal overleg ook maatschappelijke organisaties te betrekken.
- Stimuleren van maatschappelijke organisaties om hun onderlinge samenwerking te versterken.

Actiepunt 4

- Inventariseren van de beschikbare bouwplancapaciteit in de regio.
- Reduceren van de overcapaciteit aan bouwplannen.

Actiepunt 5

- Opstellen door gemeenten van een ontwikkelingskader en vervolgens een uitwerking, bijvoorbeeld in de vorm van dorpsplannen.
Het gemeentelijk ontwikkelingskader biedt de uitgangspunten voor de spreiding van wonen, voorzieningen en werken. De uitwerking kan geleidelijk gebeuren in de vorm van dorpsplannen.

Actiepunt 6

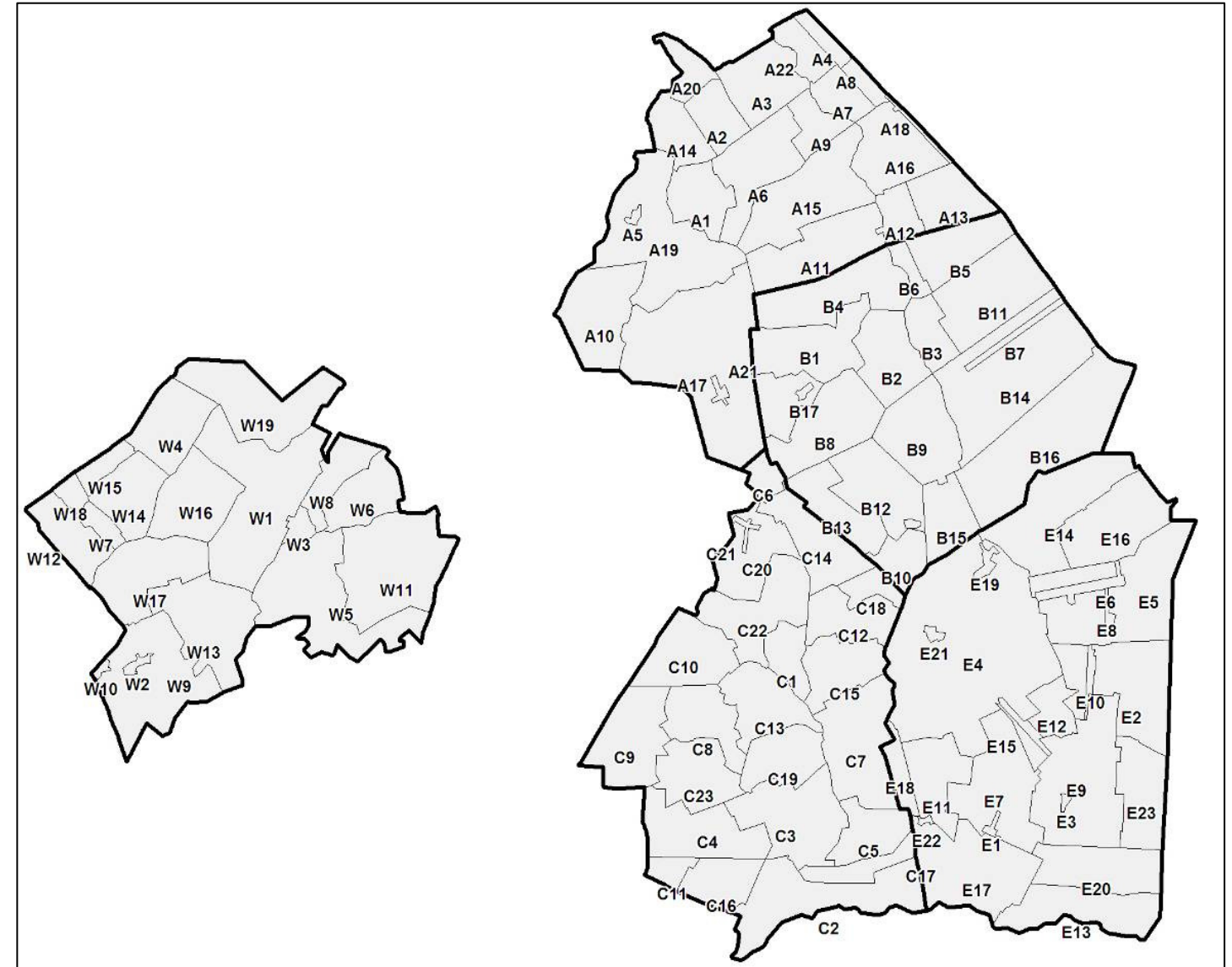
- Onderzoek op het vlak van werkgelegenheid (+ voorzieningen) doen naar het belang van de steden Assen, Stadskanaal en Emmen bij krimpgebieden.

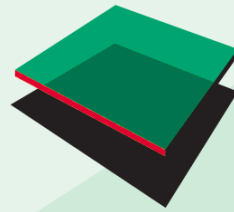
Samenvattend actiepunt 7

- In regionaal verband een afweging maken welke sturingsmaatregelen in aanmerking komen voor nadere uitwerking.

Bijlage 1: Gebiedsnummering

Kern	Label				
Gemeente Coevorden		Nieuw-Schoonebeek	E13	Buinen	B2
Benneveld	C1	Nieuw-Weerdinge	E14	Buinerveen	B3
Coevorden	C2	Oranjedorp	E15	Drouwen	B4
Dalen	C3	Roswinkel	E16	Drouwenermond	B5
Dalerpeel	C4	Schoonebeek	E17	Drouwenerveen	B6
Dalerveen	C5	Veenoord	E18	Eerste Exloërmond	B7
de Kiel	C6	Weerdinge	E19	Ees	B8
Erm	C7	Weiteveen	E20	Exloo	B9
Gees	C8	Westenesch	E21	Klijndijk	B10
Geesbrug	C9	Zandpol	E22	Nieuw-Buinen	B11
Meppen	C10	Zwartemeer	E23	Odoorn	B12
Nieuwe Krim	C11			Odoornerveen	B13
Noord-Sleen	C12	Gemeente Aa en Hunze		Tweede Exloërmond	B14
Oosterhesselen	C13	Anderen	A1	Valthe	B15
Schoonoord	C14	Anloo	A2	Valthermond	B16
Sleen	C15	Annerveenschekanaal	A3	Westdorp	B17
Steenwijksmoer	C16	Balloo	A4		
Stieltjeskanaal	C17	Eext	A5	Gemeente Westerveld	
t Haantje	C18	Eexterveen	A6	Diever	W1
Wachstum	C19	Eexterveenschekanaal	A7	Darp	W2
Wezup	C20	Eextertzandvoort	A8	Dieverbrug	W3
Wezuperbrug	C21	Ekehaar	A9	Doldersum	W4
Zweeloo	C22	Gasselte	A10	Dwingeloo	W5
Zwinderen	C23	Gasselternijveen	A11	Eemster	W6
		Gasselternijveenschemond	A12	Frederiksoord	W7
		Gasteren	A13	Geeuwenbrug	W8
Gemeente Emmen		Gieten	A14	Havelte	W9
Amsterdamscheveld	E1	Gieterveen	A15	Havelterberg	W10
Barger-Compasuum	E2	Grolloo	A16	Lhee	W11
Barger-Oosterveen	E3	Nieuwediep	A17	Nijensleek	W12
Emmen	E4	Rolde	A18	Uffelte	W13
Emmer-Compasuum	E5	Schipborg	A19	Vledder	W14
Emmer-Erfscheidenveen	E6	Schoonloo	A20	Vledderveen	W15
Erica	E7	Spijkerboor	A21	Wapse	W16
Foxel	E8		A22	Wapserveen	W17
Klazienaveen	E9			Wilhelminaoord	W18
Klazienaveen-Noord	E10	Gemeente Borger-Odoorn		Zorgvlied	W19
Nieuw-Amsterdam	E11	Borger	B1		
Nieuw-Dordrecht	E12				

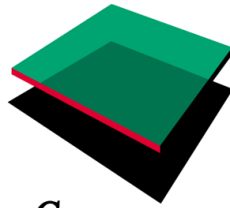

Companen

Provincie Drenthe/ gemeenten Aa en
Hunze, Borger-Odoorn, Coevorden,
Emmen en Westerveld

**Demografische ontwikkeling Oost-Drenthe en
Westerveld: sturen op woon- en leefkwaliteit**
Bijlagenrapport

3 februari 2010

Companen
waar wonen beweegt

Projectnr. 3500.100

Boulevard Heuvelink 104
6828 KT Arnhem
Postbus 1174
6801 BD Arnhem

Telefoon (026) 3512532
Telefax (026) 4458702

E-mail info@companen.nl
Internet www.companen.nl

Provincie Drenthe/ gemeenten Aa en
Hunze, Borger-Odoorn, Coevorden,
Emmen en Westerveld

**Demografische ontwikkeling Oost-Drenthe en
Westerveld: sturen op woon- en leefkwaliteit**
Bijlagenrapport

8 januari 2010

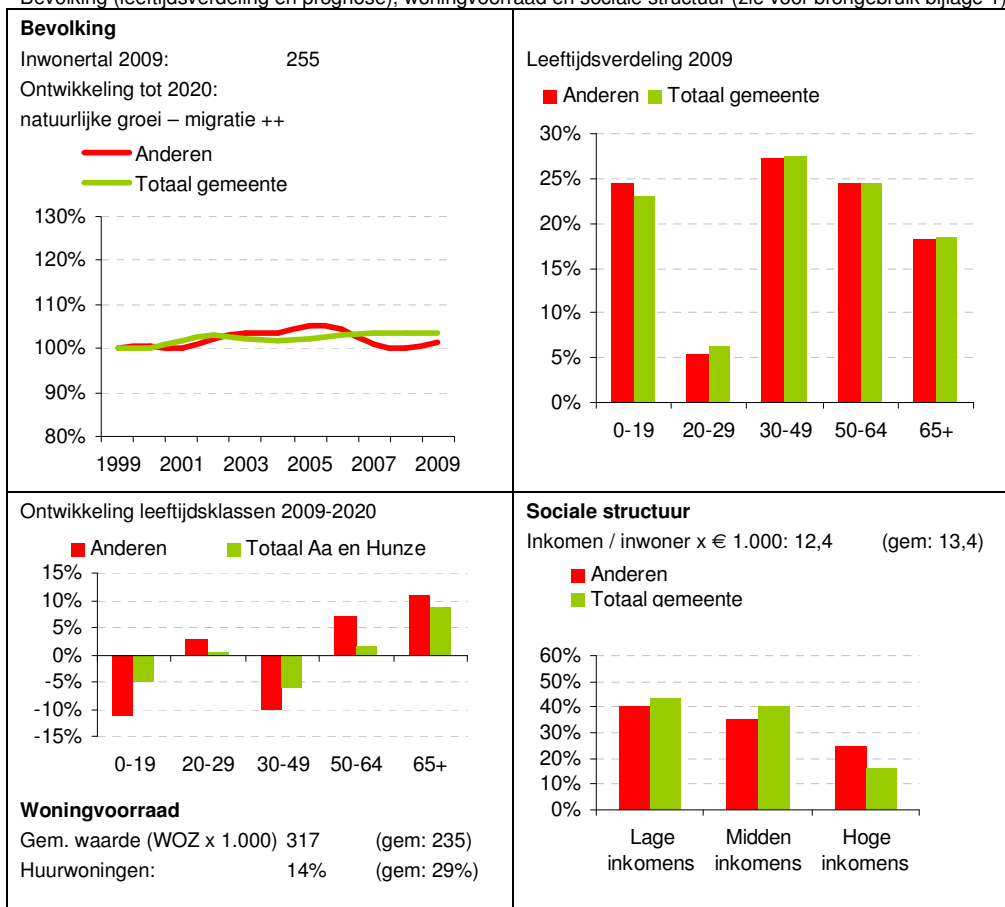
Inhoud

1. Gemeente Aa en Hunze	1
2. Gemeente Borger-Odoorn	22
3. Gemeente Coevorden	39
4. Gemeente Emmen	62
5. Gemeente Westerveld	84
BIJLAGE 1: Brongebruik	103
BIJLAGE 2: Voorzieningen per kern	105
BIJLAGE 3: Definities voorzieningen	108

1. Gemeente Aa en Hunze

Anderen

Bevolking (leeftijdverdeling en prognose), woningvoorraad en sociale structuur (zie voor brongebruik bijlage 1)

Voorzieningen

	Voorziening aanwezig '09	Risico op 0 vestigingen '09-'20
Supermarkt	-	-
Basisonderwijs	-	-
Huisarts	-	-
Ontmoetingsplek	V	Beleidskeuze

Voorzieningen wonen en zorg:

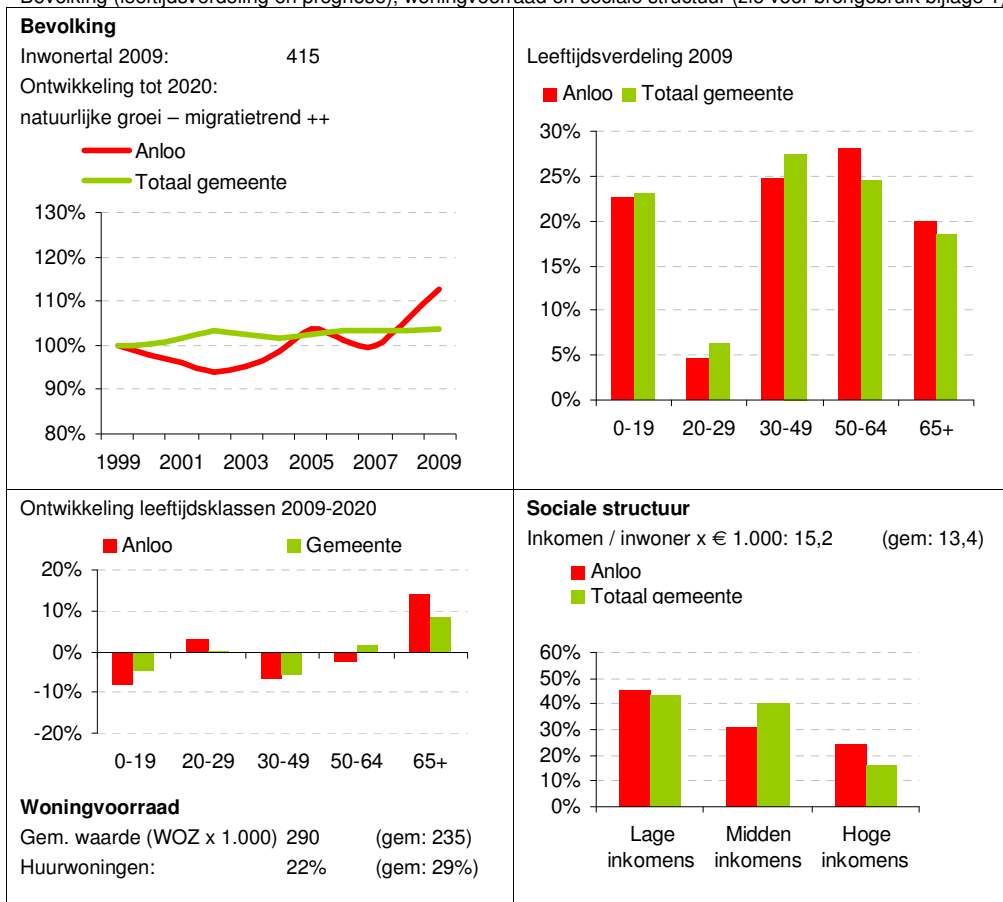
	Naam	Plaatsen / woningen
Verpleeghuis grootschalig intramuraal	-	-
Verzorgingshuis grootschalig intramuraal	-	-
Kleinschalig intramuraal	-	-
Verzorgd wonen / woonzorgcomplex	-	-

Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar) (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Klasse	Wonen auto (gem '08 =2,2)	Wonen OV (gem '08 =2,5)	Werken auto (gem '08 =2,4)	Werken OV (gem '08 =2,3)	Gemiddeld
2008	3	4	3	4	4
2020	3	4	3	4	4

Anloo

Bevolking (leeftijdverdeling en prognose), woningvoorraad en sociale structuur (zie voor brongebruik bijlage 1)

Voorzieningen

	Voorziening aanwezig '09	Risico op 0 vestigingen '09-'20
Supermarkt	-	-
Basisonderwijs	V	-
Huisarts	-	-
Ontmoetingsplek	V	Beleidskeuze

Voorzieningen wonen en zorg:

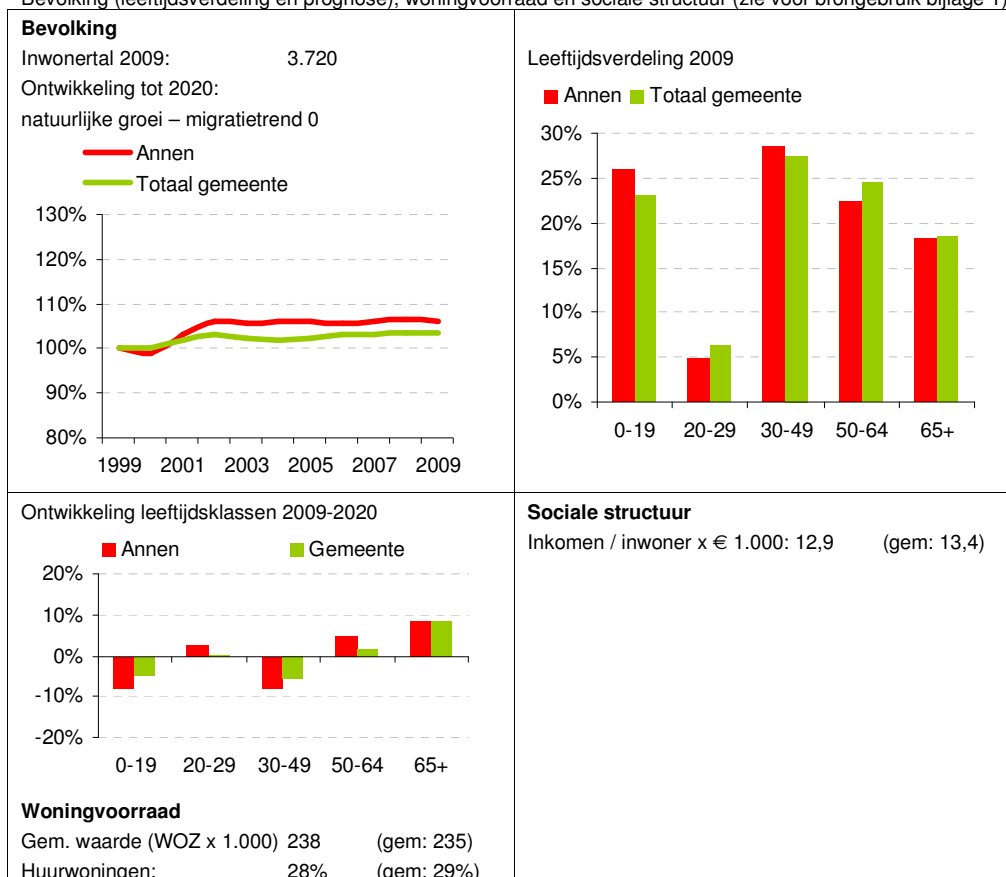
	Naam	Plaatsen / woningen
Verpleeghuis grootschalig intramuraal	-	
Verzorgingshuis grootschalig intramuraal	-	
Kleinschalig intramuraal	-	
Verzorgd wonen / woonzorgcomplex	-	

Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Klasse	Wonen auto (gem '08 =2,2)	Wonen OV (gem '08 =2,5)	Werken auto (gem '08 =2,4)	Werken OV (gem '08 =2,3)	Gemiddeld
2008	5	2	5	3	4
2020	5	3	5	3	4

Annen

Bevolking (leeftijdverdeling en prognose), woningvoorraad en sociale structuur (zie voor brongebruik bijlage 1)

Voorzieningen

	Voorziening aanwezig '09	Risico op 0 vestigingen '09-'20
Supermarkt	V	-
Basisonderwijs	V	-
Huisarts	V	-
Ontmoetingsplek	V	Beleidskeuze

Voorzieningen wonen en zorg:

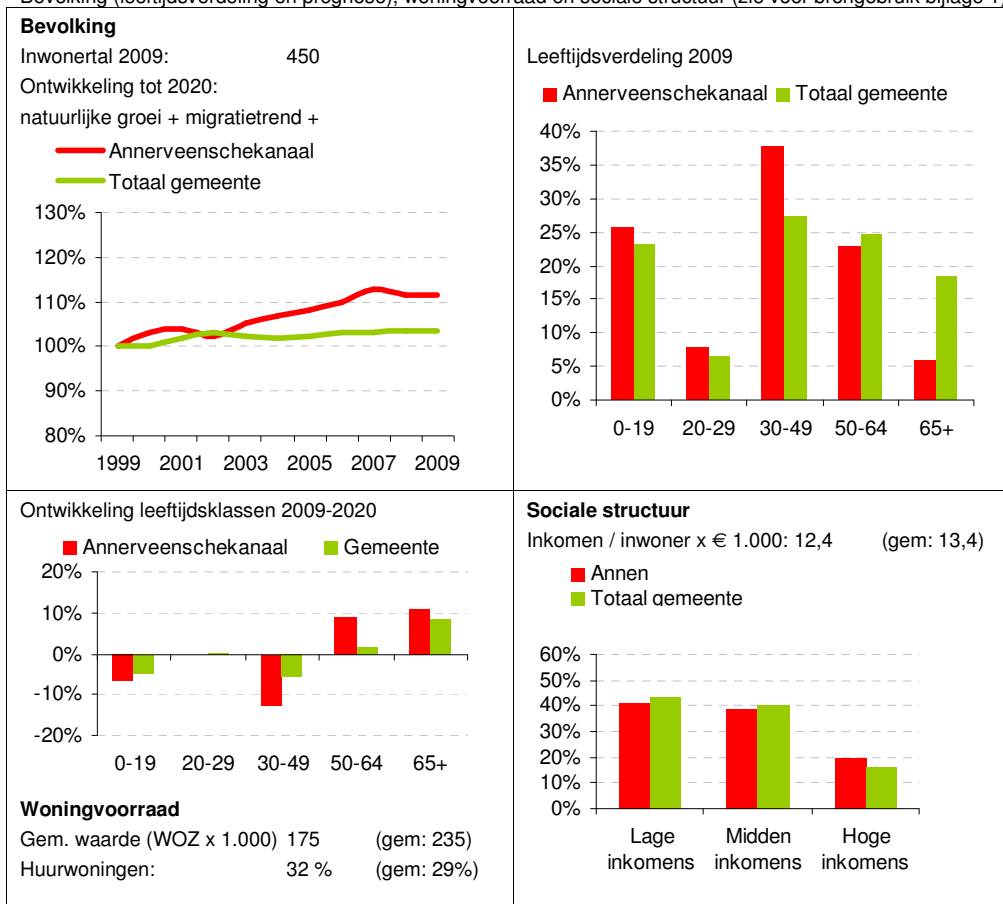
	Naam	Plaatsen / woningen
Verpleeghuis grootschalig intramuraal	-	-
Verzorgingshuis grootschalig intramuraal	't Holthuys	68
Kleinschalig intramuraal	-	-
Verzorgd wonen / woonzorgcomplex	-	-

Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Klasse	Wonen auto (gem '08 =2,2)	Wonen OV (gem '08 =2,5)	Werken auto (gem '08 =2,4)	Werken OV (gem '08 =2,3)	Gemiddeld
2008	5	1	5	1	3
2020	5	1	5	1	3

Annerveenschekanaal

Bevolking (leeftijdverdeling en prognose), woningvoorraad en sociale structuur (zie voor brongebruik bijlage 1)

Voorzieningen

Voorzieningen	Voorziening aanwezig '09	Risico op 0 vestigingen '09-'20
Supermarkt	-	-
Basisonderwijs	V	-
Huisarts	-	-
Ontmoetingsplek	V	Beleidskeuze

Voorzieningen wonen en zorg:

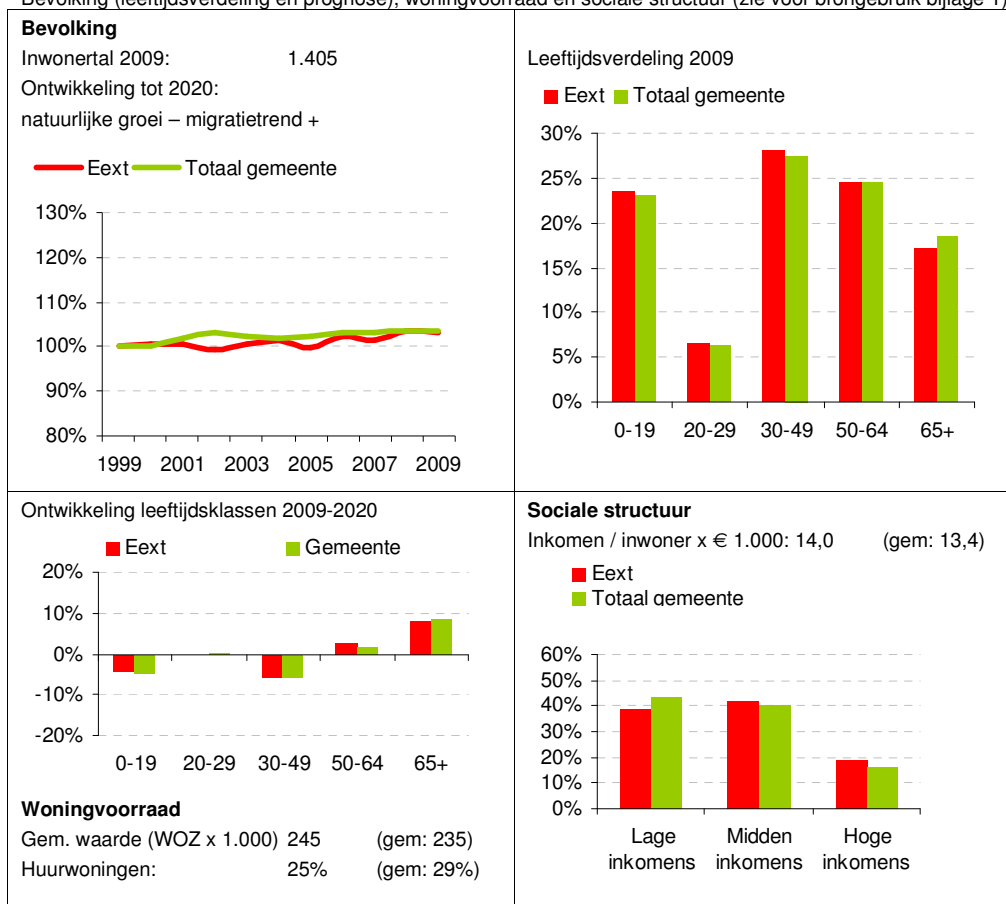
	Naam	Plaatsen / woningen
Verpleeghuis grootschalig intramuraal	-	
Verzorgingshuis grootschalig intramuraal	-	
Kleinschalig intramuraal	-	
Verzorgd wonen / woonzorgcomplex	-	

Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Klasse	Wonen auto (gem '08 =2,2)	Wonen OV (gem '08 =2,5)	Werken auto (gem '08 =2,4)	Werken OV (gem '08 =2,3)	Gemiddeld
2008	3	2	4	1	3
2020	4	3	5	3	4

Eext

Bevolking (leeftijdverdeling en prognose), woningvoorraad en sociale structuur (zie voor brongebruik bijlage 1)

Voorzieningen

	Voorziening aanwezig '09	Risico op 0 vestigingen '09-'20
Supermarkt	V	RISICO
Basisonderwijs	V	-
Huisarts	-	-
Ontmoetingsplek	V	Beleidskeuze

Voorzieningen wonen en zorg:

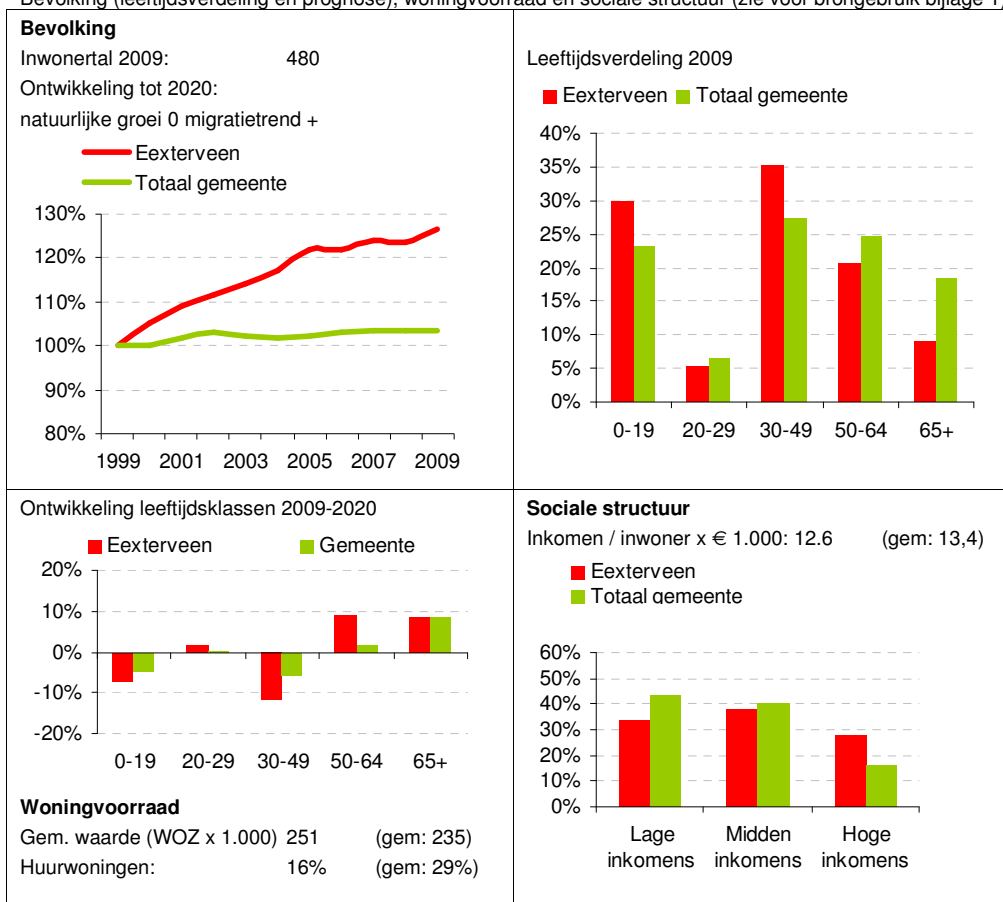
	Naam	Plaatsen / woningen
Verpleeghuis grootschalig intramuraal	-	
Verzorgingshuis grootschalig intramuraal	-	
Kleinschalig intramuraal	-	
Verzorgd wonen / woonzorgcomplex	-	

Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Klasse	Wonen auto (gem '08 =2,2)	Wonen OV (gem '08 =2,5)	Werken auto (gem '08 =2,4)	Werken OV (gem '08 =2,3)	Gemiddeld
2008	4	2	4	2	3
2020	4	3	4	3	4

Eexterveen

Bevolking (leeftijdverdeling en prognose), woningvoorraad en sociale structuur (zie voor brongebruik bijlage 1)

Voorzieningen

	Voorziening aanwezig '09	Risico op 0 vestigingen '09-'20
Supermarkt	-	-
Basisonderwijs	V	-
Huisarts	-	-
Ontmoetingsplek	V	Beleidskeuze

Voorzieningen wonen en zorg:

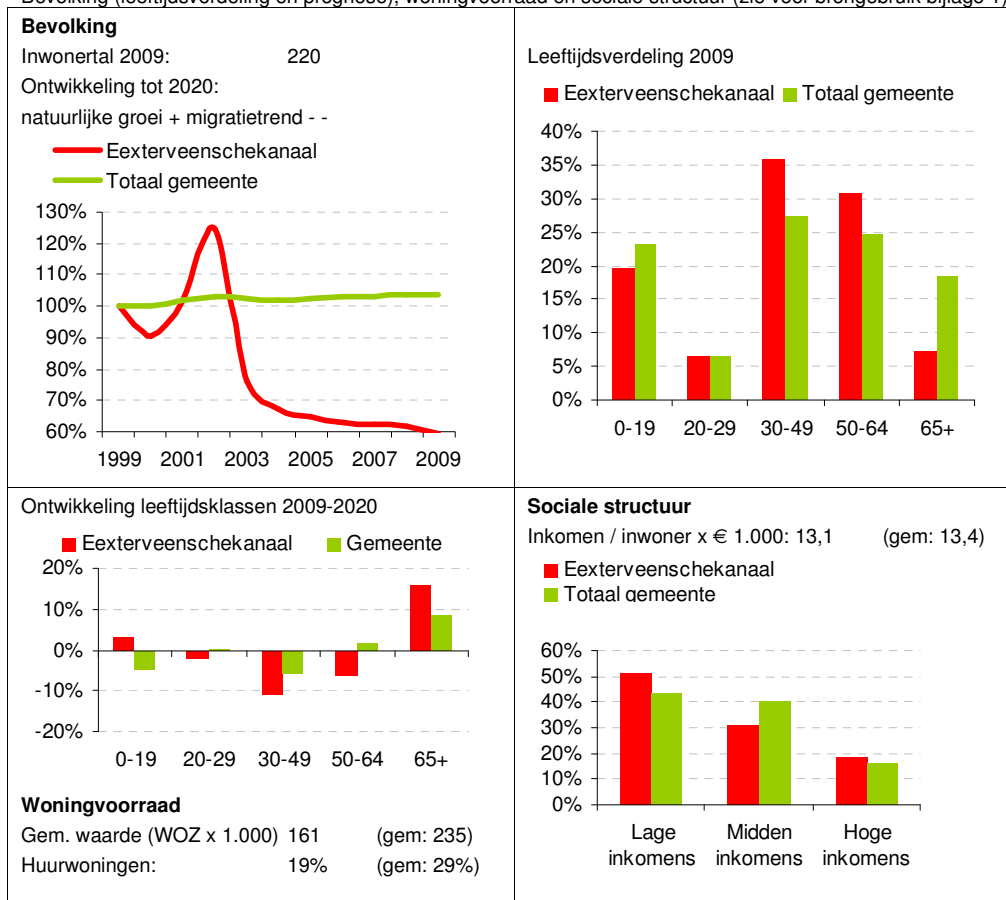
	Naam	Plaatsen / woningen
Verpleeghuis grootschalig intramuraal	-	
Verzorgingshuis grootschalig intramuraal	-	
Kleinschalig intramuraal	-	
Verzorgd wonen / woonzorgcomplex	-	

Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Klasse	Wonen auto (gem '08 =2,2)	Wonen OV (gem '08 =2,5)	Werken auto (gem '08 =2,4)	Werken OV (gem '08 =2,3)	Gemiddeld
2008	4	1	5	1	3
2020	5	2	5	2	4

Eexterveenschekanaal

Bevolking (leeftijdverdeling en prognose), woningvoorraad en sociale structuur (zie voor brongebruik bijlage 1)

Voorzieningen

	Voorziening aanwezig '09	Risico op 0 vestigingen '09-'20
Supermarkt	-	-
Basisonderwijs	-	-
Huisarts	-	-
Ontmoetingsplek	V	Beleidskeuze

Voorzieningen wonen en zorg:

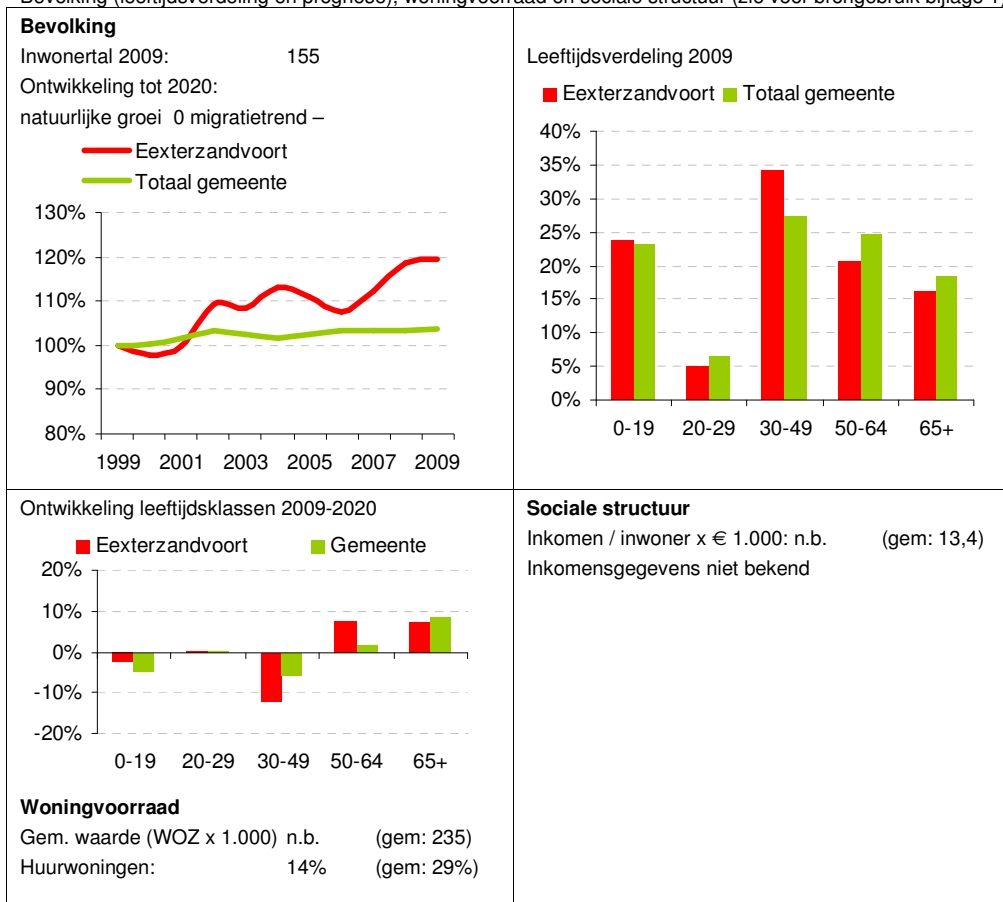
	Naam	Plaatsen / woningen
	-	
	-	
	-	
	-	

Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Klasse	Wonen auto (gem '08 =2,2)	Wonen OV (gem '08 =2,5)	Werken auto (gem '08 =2,4)	Werken OV (gem '08 =2,3)	Gemiddeld
2008	4	1	5	1	3
2020	5	3	5	3	4

Exterzandvoort

Bevolking (leeftijdverdeling en prognose), woningvoorraad en sociale structuur (zie voor brongebruik bijlage 1)

Voorzieningen

	Voorziening aanwezig '09	Risico op 0 vestigingen '09-'20
Supermarkt	-	-
Basisonderwijs	-	-
Huisarts	-	-
Ontmoetingsplek	V	Beleidskeuze

Voorzieningen wonen en zorg:

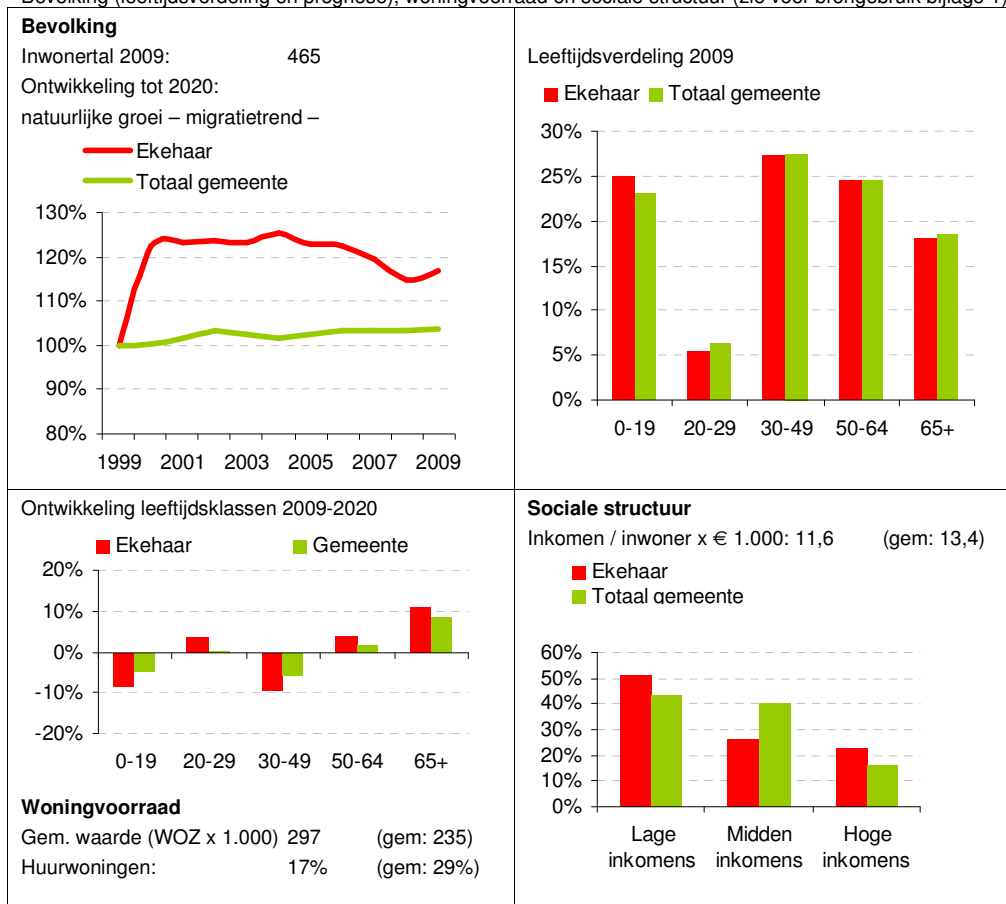
	Naam	Plaatsen / woningen
Verpleeghuis grootschalig intramuraal	-	
Verzorgingshuis grootschalig intramuraal	-	
Kleinschalig intramuraal	-	
Verzorgd wonen / woonzorgcomplex	-	

Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Klasse	Wonen auto (gem '08 =2,2)	Wonen OV (gem '08 =2,5)	Werken auto (gem '08 =2,4)	Werken OV (gem '08 =2,3)	Gemiddeld
2008	3	1	4	1	2
2020	4	1	5	1	3

Ekehaar

Bevolking (leeftijdverdeling en prognose), woningvoorraad en sociale structuur (zie voor brongebruik bijlage 1)

Voorzieningen

	Voorziening aanwezig '09	Risico op 0 vestigingen '09-'20
Supermarkt	-	-
Basisonderwijs	V	-
Huisarts	-	-
Ontmoetingsplek	V	Beleidskeuze

Voorzieningen wonen en zorg:

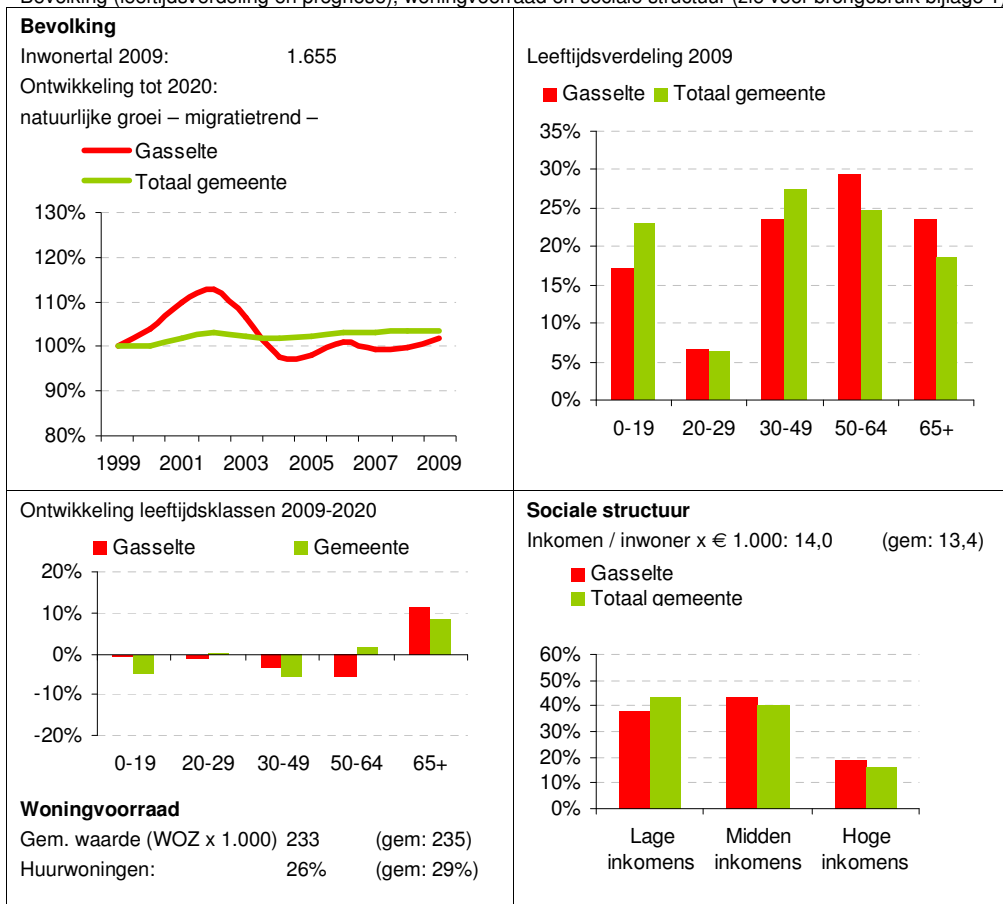
	Naam	Plaatsen / woningen
Verpleeghuis grootschalig intramuraal	-	
Verzorgingshuis grootschalig intramuraal	-	
Kleinschalig intramuraal	-	
Verzorgd wonen / woonzorgcomplex	-	

Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Klasse	Wonen auto (gem '08 =2,2)	Wonen OV (gem '08 =2,5)	Werken auto (gem '08 =2,4)	Werken OV (gem '08 =2,3)	Gemiddeld
2008	2	4	2	5	3
2020	3	5	3	5	4

Gasselte

Bevolking (leeftijdverdeling en prognose), woningvoorraad en sociale structuur (zie voor brongebruik bijlage 1)

Voorzieningen

	Voorziening aanwezig '09	Risico op 0 vestigingen '09-'20
Supermarkt	V	RISICO
Basisonderwijs	V	-
Huisarts	-	-
Ontmoetingsplek	V	Beleidskeuze

Voorzieningen wonen en zorg:

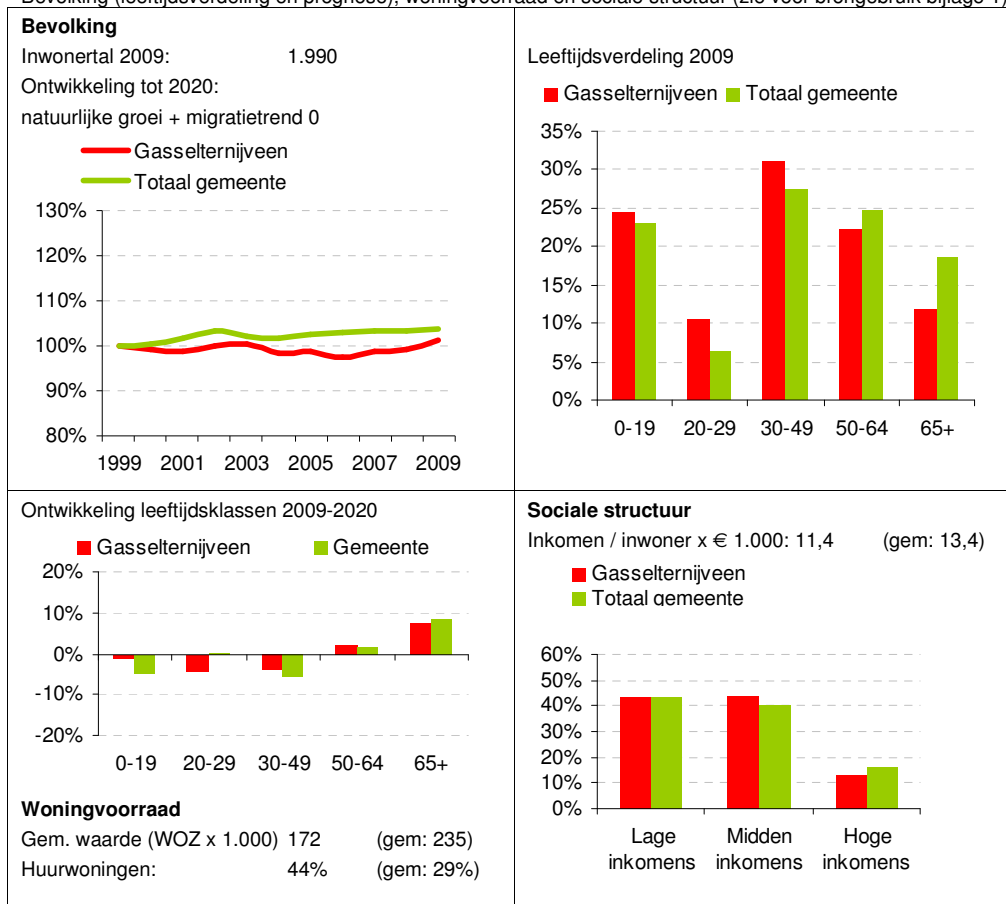
	Naam	Plaatsen / woningen
Verpleeghuis grootschalig intramuraal	-	
Verzorgingshuis grootschalig intramuraal	-	
Kleinschalig intramuraal	-	
Verzorgd wonen / woonzorgcomplex	-	

Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Klasse	Wonen auto (gem '08 =2,2)	Wonen OV (gem '08 =2,5)	Werken auto (gem '08 =2,4)	Werken OV (gem '08 =2,3)	Gemiddeld
2008	5	1	5	1	3
2020	5	2	5	2	4

Gasselternijveen

Bevolking (leeftijdverdeling en prognose), woningvoorraad en sociale structuur (zie voor brongebruik bijlage 1)

Voorzieningen

	Voorziening aanwezig '09	Risico op 0 vestigingen '09-'20
Supermarkt	V	-
Basisonderwijs	V	-
Huisarts	V	-
Ontmoetingsplek	V	Beleidskeuze

Voorzieningen wonen en zorg:

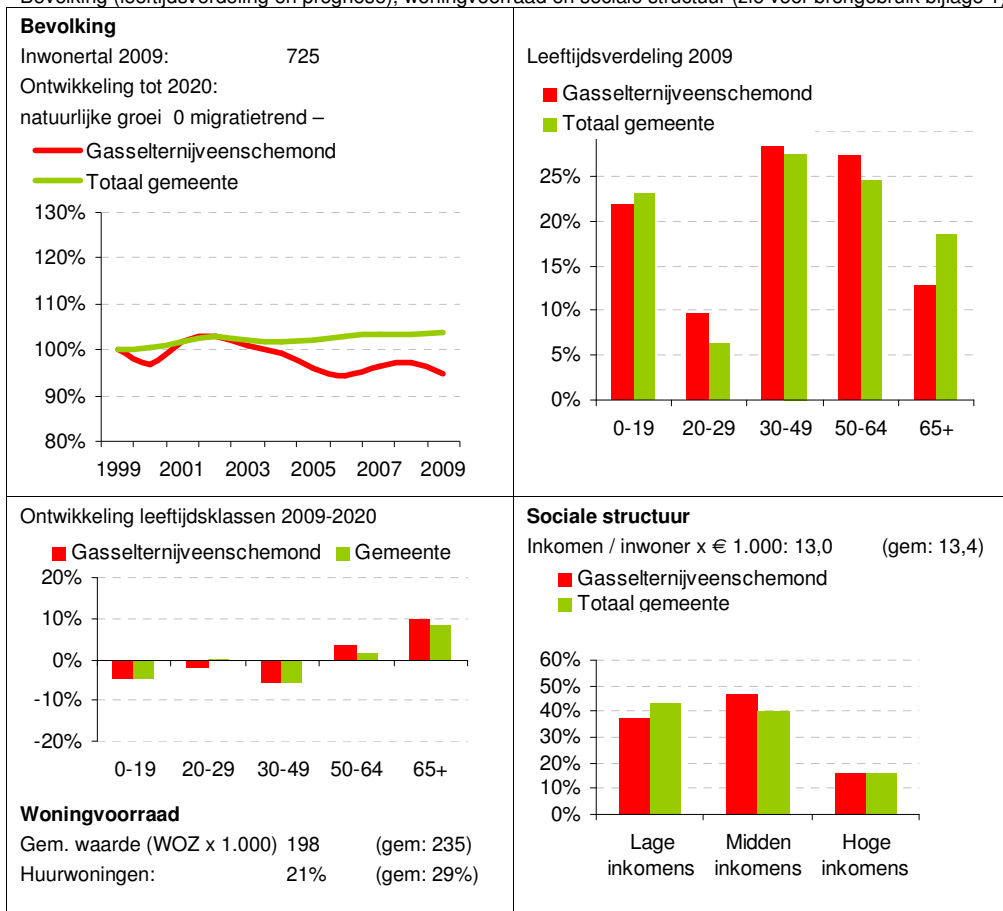
	Naam	Plaatsen / woningen
Verpleeghuis grootschalig intramuraal	-	-
Verzorgingshuis grootschalig intramuraal	-	-
Kleinschalig intramuraal	-	-
Verzorgd wonen / woonzorgcomplex	-	-

Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Klasse	Wonen auto (gem '08 =2,2)	Wonen OV (gem '08 =2,5)	Werken auto (gem '08 =2,4)	Werken OV (gem '08 =2,3)	Gemiddeld
2008	2	1	3	1	2
2020	3	1	4	1	2

Gasselternijveenschemond

Bevolking (leeftijdverdeling en prognose), woningvoorraad en sociale structuur (zie voor brongebruik bijlage 1)

Voorzieningen

	Voorziening aanwezig '09	Risico op 0 vestigingen '09-'20
Supermarkt	-	-
Basisonderwijs	V	RISICO*
Huisarts	-	-
Ontmoetingsplek	V	Beleidskeuze

* Blijkt niet uit normcijfers. Lokale kennis leert echter dat veel kinderen in Gasselternijveen naar school gaan.

Voorzieningen wonen en zorg:

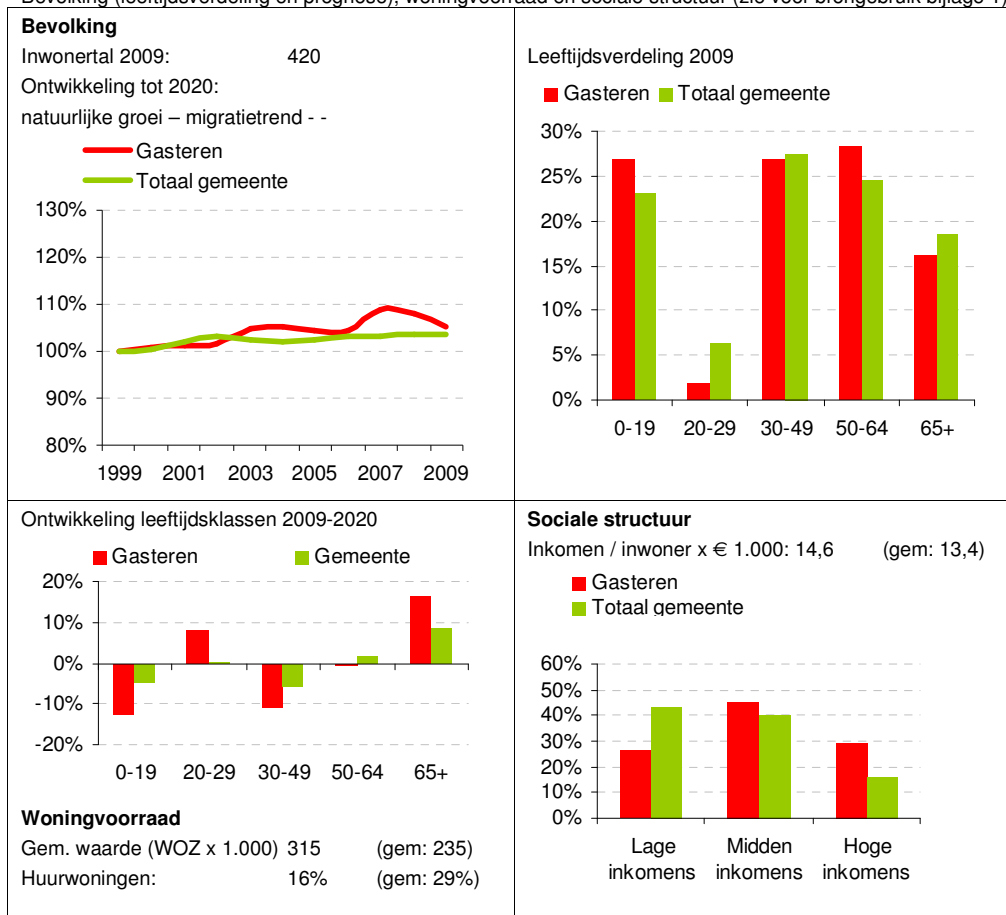
	Naam	Plaatsen / woningen
Verpleeghuis grootschalig intramuraal	-	-
Verzorgingshuis grootschalig intramuraal	-	-
Kleinschalig intramuraal	-	-
Verzorgd wonen / woonzorgcomplex	-	-

Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Klasse	Wonen auto (gem '08 =2,2)	Wonen OV (gem '08 =2,5)	Werken auto (gem '08 =2,4)	Werken OV (gem '08 =2,3)	Gemiddeld
2008	1	1	2	1	1
2020	2	1	3	1	2

Gasteren

Bevolking (leeftijdverdeling en prognose), woningvoorraad en sociale structuur (zie voor brongebruik bijlage 1)

Voorzieningen

	Voorziening aanwezig '09	Risico op 0 vestigingen '09-'20
Supermarkt	-	-
Basisonderwijs	-	-
Huisarts	-	-
Ontmoetingsplek	V	Beleidskeuze

Voorzieningen wonen en zorg:

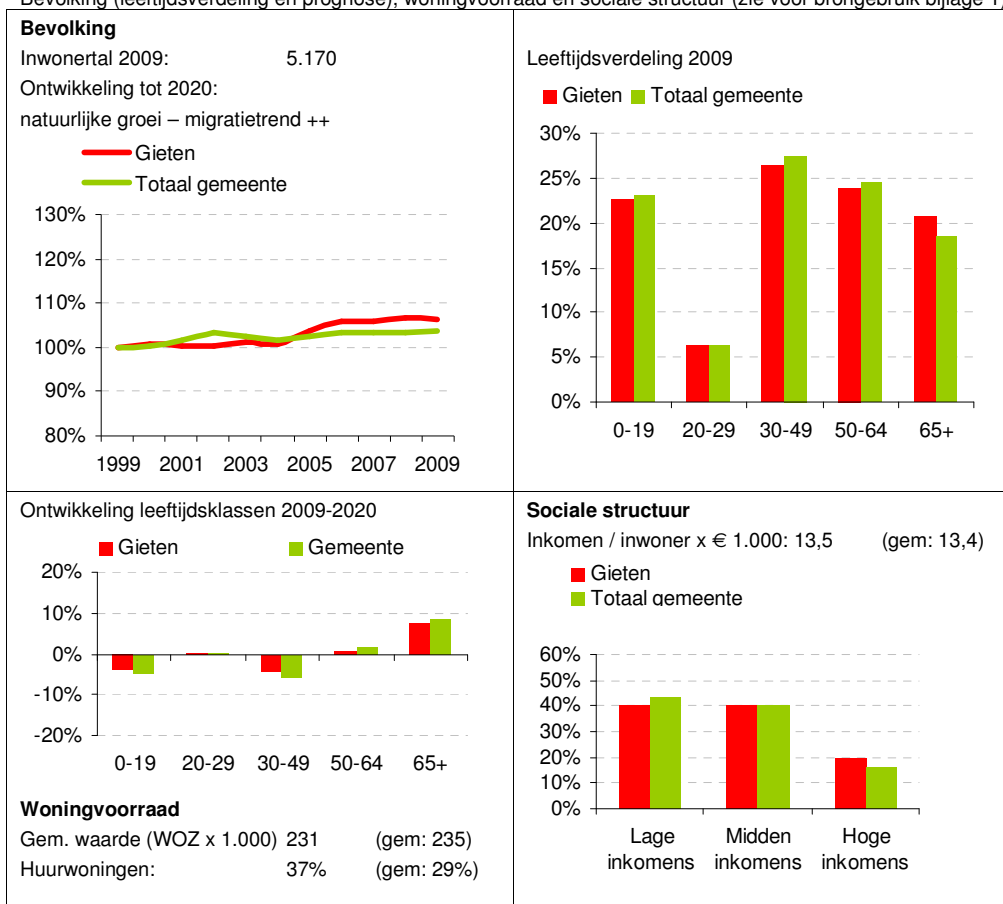
	Naam	Plaatsen / woningen
Verpleeghuis grootschalig intramuraal	-	
Verzorgingshuis grootschalig intramuraal	-	
Kleinschalig intramuraal	-	
Verzorgd wonen / woonzorgcomplex	-	

Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Klasse	Wonen auto (gem '08 =2,2)	Wonen OV (gem '08 =2,5)	Werken auto (gem '08 =2,4)	Werken OV (gem '08 =2,3)	Gemiddeld
2008	5	3	5	4	4
2020	5	4	5	4	5

Gieten

Bevolking (leeftijdverdeling en prognose), woningvoorraad en sociale structuur (zie voor brongebruik bijlage 1)

Voorzieningen

	Voorziening aanwezig '09	Risico op 0 vestigingen '09-'20
Supermarkt	V	-
Basisonderwijs	V	-
Huisarts	V	-
Ontmoetingsplek	V	Beleidskeuze

Voorzieningen wonen en zorg:

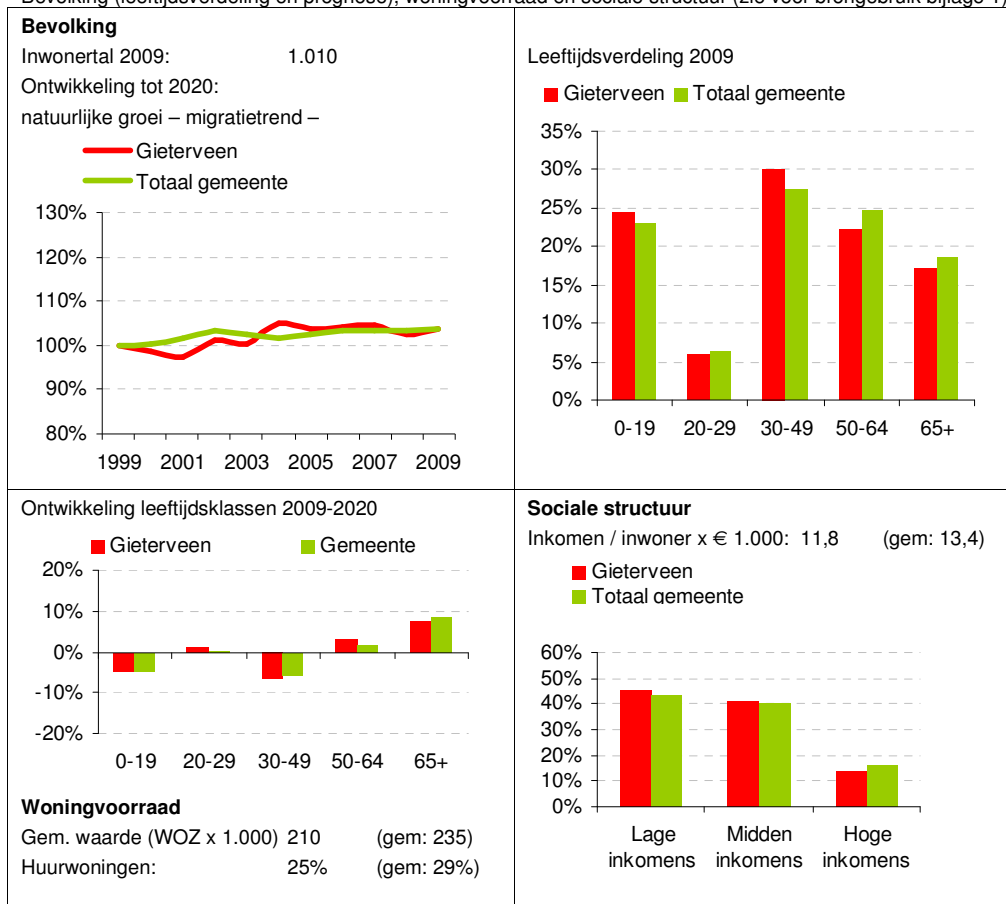
	Naam	Plaatsen / woningen
Verpleeghuis grootschalig intramuraal	-	
Verzorgingshuis grootschalig intramuraal	-	
Kleinschalig intramuraal	-	
Verzorgd wonen / woonzorgcomplex	Dekelhem	129

Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Klasse	Wonen auto (gem '08 =2,2)	Wonen OV (gem '08 =2,5)	Werken auto (gem '08 =2,4)	Werken OV (gem '08 =2,3)	Gemiddeld
2008	4	4	4	4	4
2020	4	5	5	5	5

Gieterveen

Bevolking (leeftijdverdeling en prognose), woningvoorraad en sociale structuur (zie voor brongebruik bijlage 1)

Voorzieningen

	Voorziening aanwezig '09	Risico op 0 vestigingen '09-'20
Supermarkt	V	RISICO
Basisonderwijs	V	-
Huisarts	-	-
Ontmoetingsplek	V	Beleidskeuze

Voorzieningen wonen en zorg:

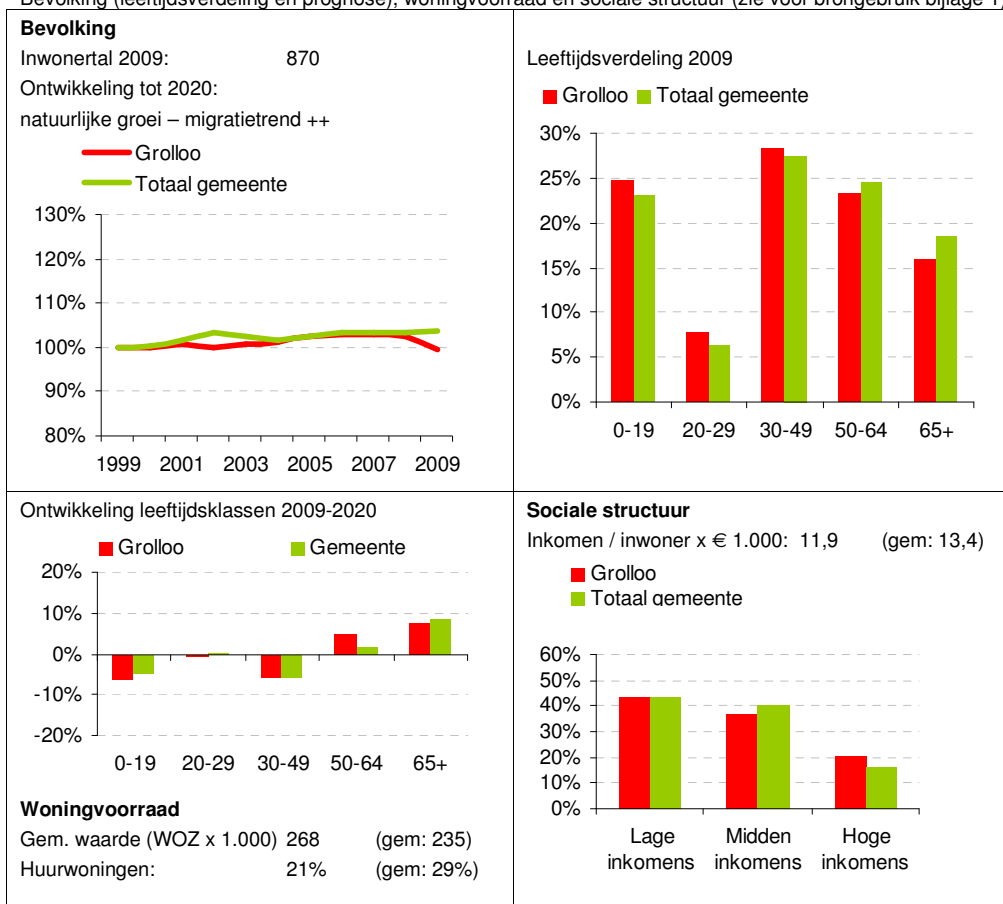
	Naam	Plaatsen / woningen
Verpleeghuis grootschalig intramuraal	-	
Verzorgingshuis grootschalig intramuraal	-	
Kleinschalig intramuraal	-	
Verzorgd wonen / woonzorgcomplex	-	

Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Klasse	Wonen auto (gem '08 =2,2)	Wonen OV (gem '08 =2,5)	Werken auto (gem '08 =2,4)	Werken OV (gem '08 =2,3)	Gemiddeld
2008	3	1	4	1	2
2020	4	1	5	1	3

Grolloo

Bevolking (leeftijdverdeling en prognose), woningvoorraad en sociale structuur (zie voor brongebruik bijlage 1)

Voorzieningen

	Voorziening aanwezig '09	Risico op 0 vestigingen '09-'20
Supermarkt	V	RISICO
Basisonderwijs	V	-
Huisarts	-	-
Ontmoetingsplek	V	Beleidskeuze

Voorzieningen wonen en zorg:

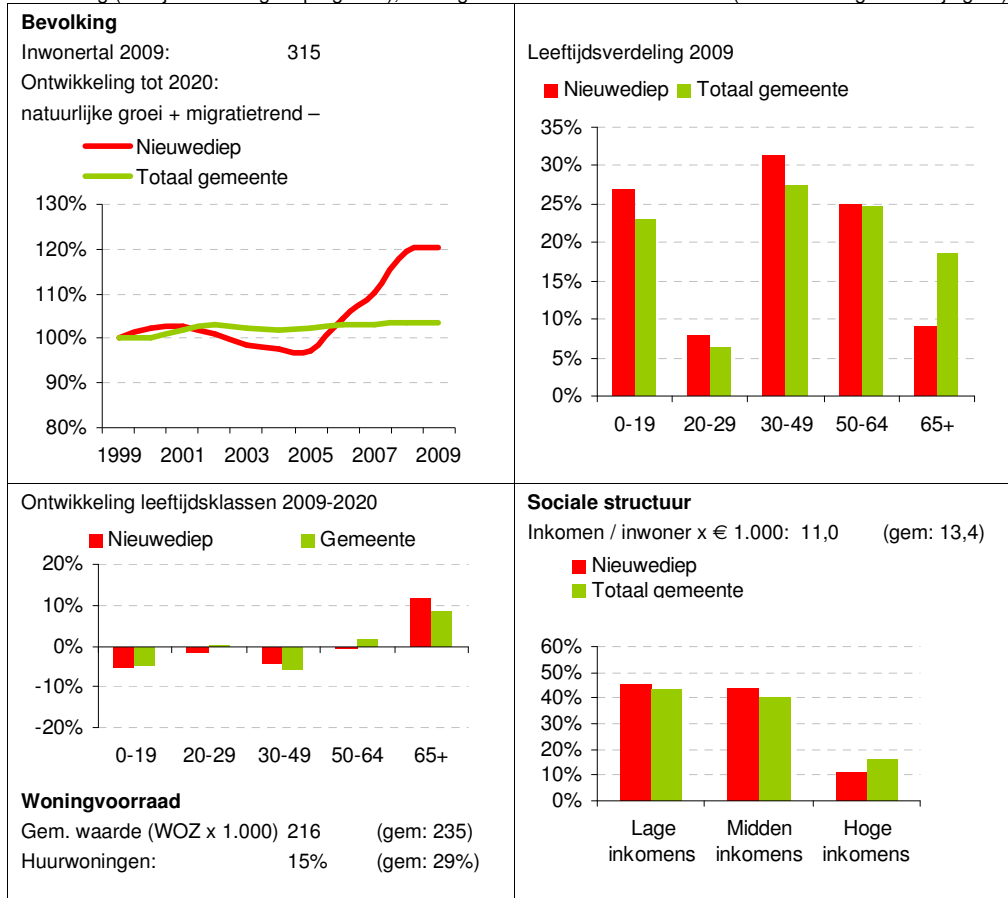
	Naam	Plaatsen / woningen
Verpleeghuis grootschalig intramuraal	-	
Verzorgingshuis grootschalig intramuraal	-	
Kleinschalig intramuraal	-	
Verzorgd wonen / woonzorgcomplex	-	

Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Klasse	Wonen auto (gem '08 =2,2)	Wonen OV (gem '08 =2,5)	Werken auto (gem '08 =2,4)	Werken OV (gem '08 =2,3)	Gemiddeld
2008	3	3	3	3	3
2020	4	3	4	3	4

Nieuwediep

Bevolking (leeftijdverdeling en prognose), woningvoorraad en sociale structuur (zie voor brongebruik bijlage 1)

Voorzieningen

	Voorziening aanwezig '09	Risico op 0 vestigingen '09-'20
Supermarkt	-	-
Basisonderwijs	-	-
Huisarts	-	-
Ontmoetingsplek	-	Beleidskeuze

Voorzieningen wonen en zorg:

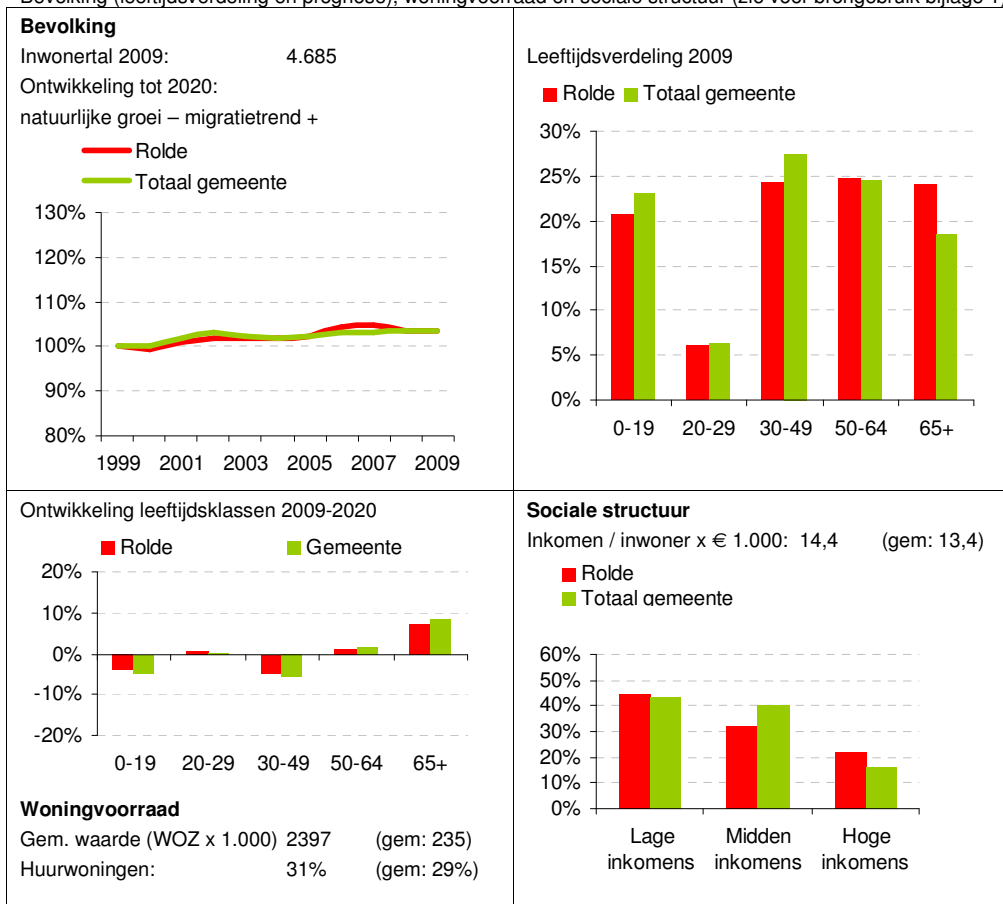
	Naam	Plaatsen / woningen
	-	
	-	
	-	
	-	

Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Klasse	Wonen auto (gem '08 =2,2)	Wonen OV (gem '08 =2,5)	Werken auto (gem '08 =2,4)	Werken OV (gem '08 =2,3)	Gemiddeld
2008	3	1	4	1	2
2020	5	3	5	3	4

Rolde (incl. Balloo)

Bevolking (leeftijdverdeling en prognose), woningvoorraad en sociale structuur (zie voor brongebruik bijlage 1)

Voorzieningen

	Voorziening aanwezig '09	Risico op 0 vestigingen '09-'20
Supermarkt	V	-
Basisonderwijs	V	-
Huisarts	V	-
Ontmoetingsplek	V	Beleidskeuze

Voorzieningen wonen en zorg:

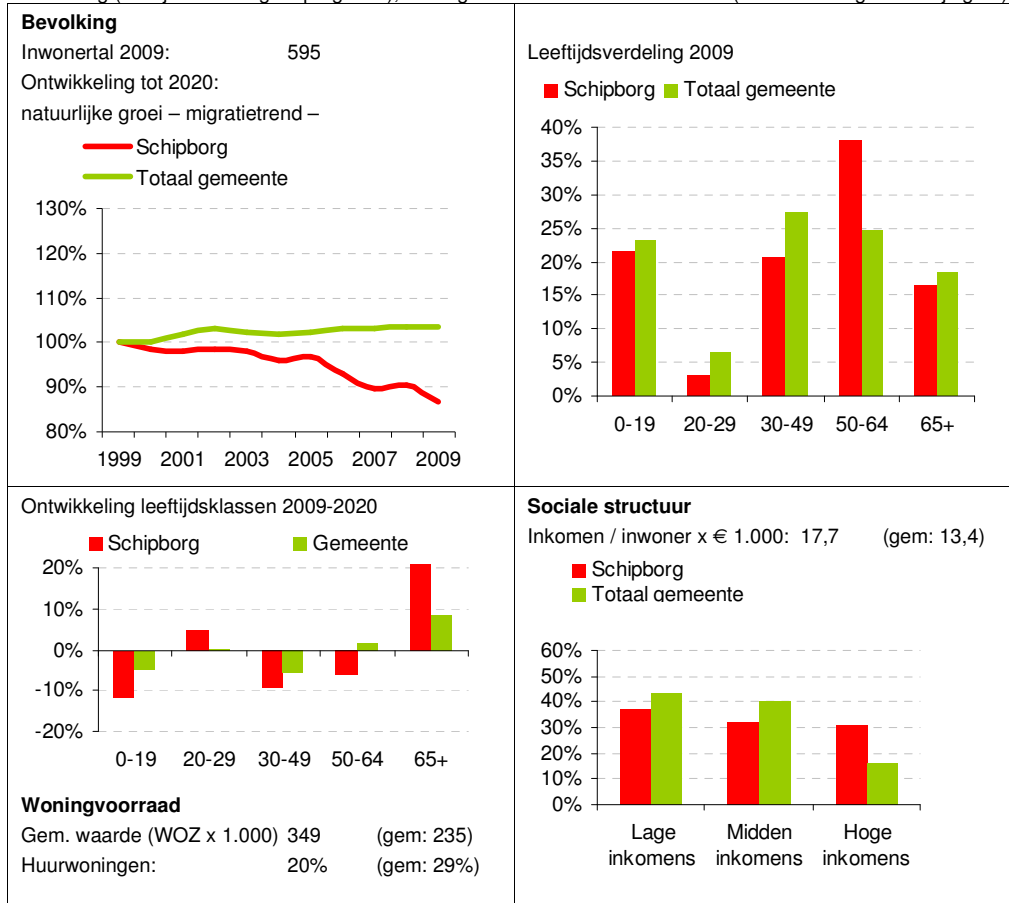
	Naam	Plaatsen / woningen
Verpleeghuis grootschalig intramuraal	-	-
Verzorgingshuis grootschalig intramuraal	De Wenning	48 Ouderen
	Hendrik Kok	74 Ouderen met visuele bep.
Kleinschalig intramuraal	-	-
Verzorgd wonen / woonzorgcomplex	-	-

Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Klasse	Wonen auto (gem '08 =2,2)	Wonen OV (gem '08 =2,5)	Werken auto (gem '08 =2,4)	Werken OV (gem '08 =2,3)	Gemiddeld
2008	4	4	3	5	4
2020	5	5	5	5	5

Schipborg

Bevolking (leeftijdverdeling en prognose), woningvoorraad en sociale structuur (zie voor brongebruik bijlage 1)

Voorzieningen

	Voorziening aanwezig '09	Risico op 0 vestigingen '09-'20
Supermarkt	-	-
Basisonderwijs	V	RISICO
Huisarts	-	-
Ontmoetingsplek	V	Beleidskeuze

Voorzieningen wonen en zorg:

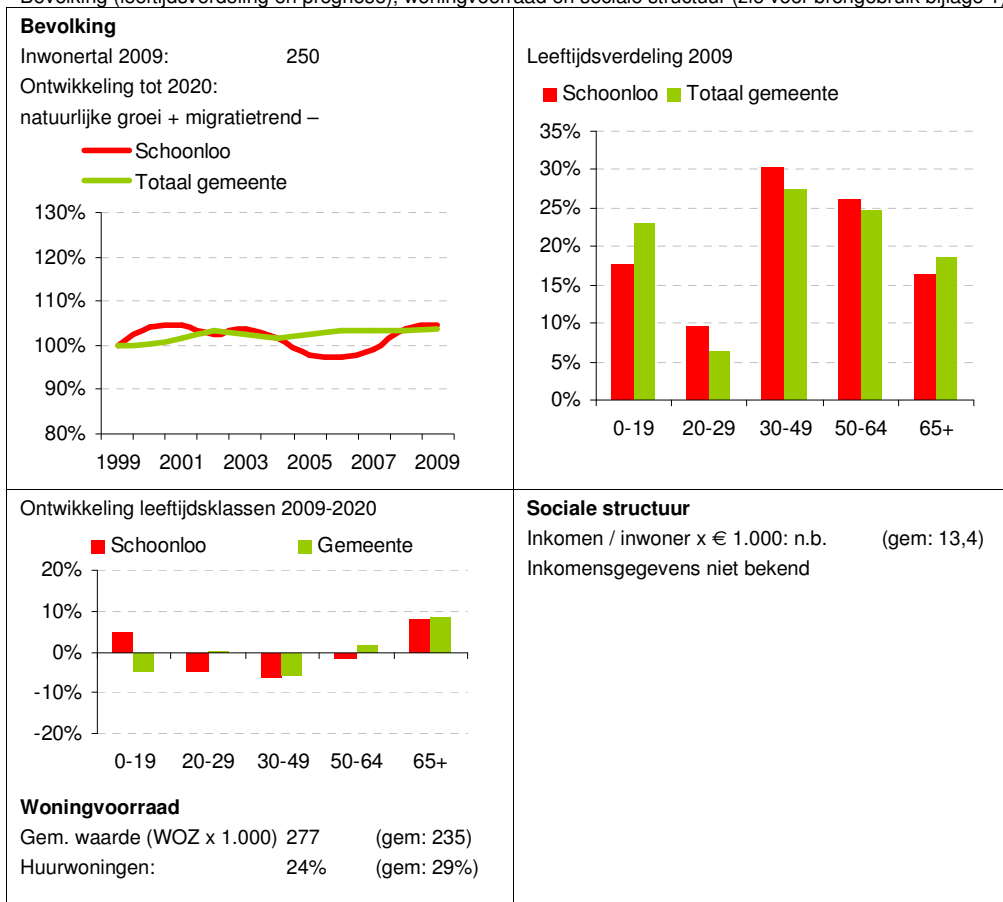
	Naam	Plaatsen / woningen
Verpleeghuis grootschalig intramuraal	-	-
Verzorgingshuis grootschalig intramuraal	-	-
Kleinschalig intramuraal	-	-
Verzorgd wonen / woonzorgcomplex	-	-

Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Klasse	Wonen auto (gem '08 =2,2)	Wonen OV (gem '08 =2,5)	Werken auto (gem '08 =2,4)	Werken OV (gem '08 =2,3)	Gemiddeld
2008	1	3	1	4	2
2020	4	5	3	5	4

Schoonloo

Bevolking (leeftijdverdeling en prognose), woningvoorraad en sociale structuur (zie voor brongebruik bijlage 1)

Voorzieningen

	Voorziening aanwezig '09	Risico op 0 vestigingen '09-'20
Supermarkt	-	-
Basisonderwijs	-	-
Huisarts	-	-
Ontmoetingsplek	V	Beleidskeuze

Voorzieningen wonen en zorg:

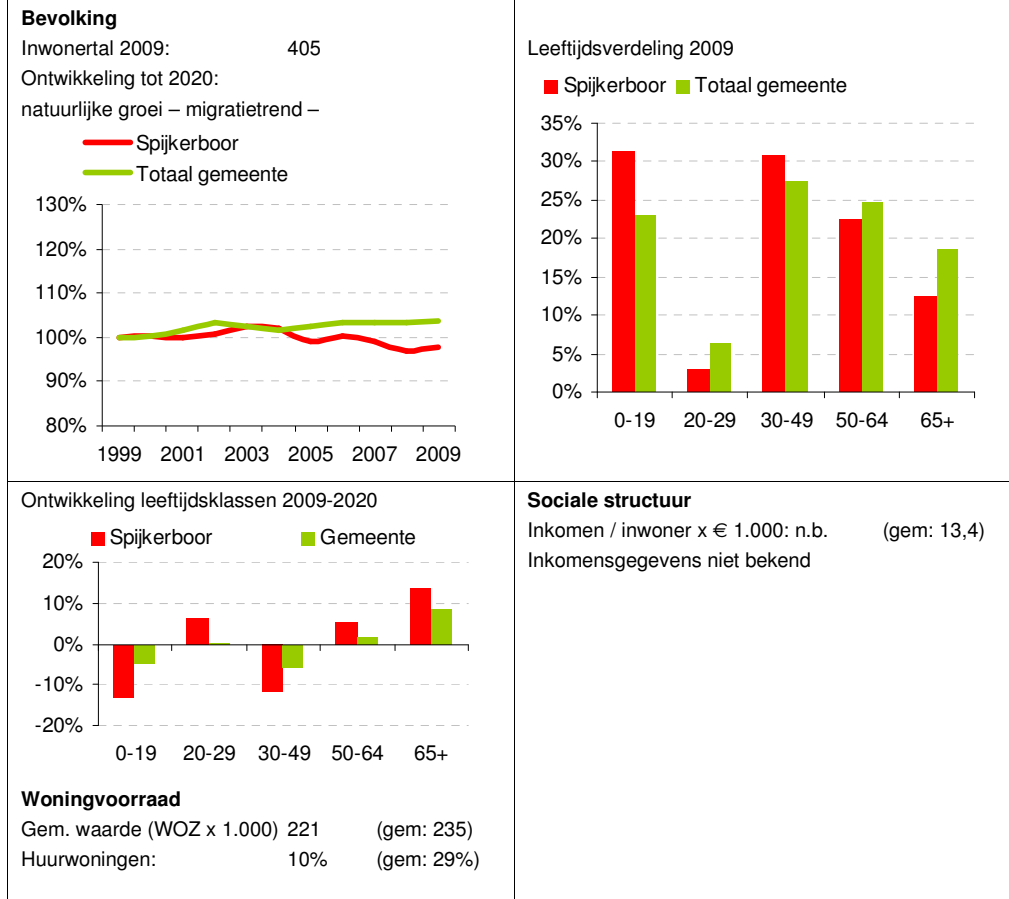
	Naam	Plaatsen / woningen
Verpleeghuis grootschalig intramuraal	-	
Verzorgingshuis grootschalig intramuraal	-	
Kleinschalig intramuraal	-	
Verzorgd wonen / woonzorgcomplex	-	

Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Klasse	Wonen auto (gem '08 =2,2)	Wonen OV (gem '08 =2,5)	Werken auto (gem '08 =2,4)	Werken OV (gem '08 =2,3)	Gemiddeld
2008	1	2	2	2	2
2020	2	3	3	2	3

Spijkerboor

Bevolking (leeftijdverdeling en prognose), woningvoorraad en sociale structuur (zie voor brongebruik bijlage 1)

Voorzieningen

	Voorziening aanwezig '09	Risico op 0 vestigingen '09-'20
Supermarkt	-	-
Basisonderwijs	V	-
Huisarts	-	-
Ontmoetingsplek	V	Beleidskeuze

Voorzieningen wonen en zorg:

	Naam	Plaatsen / woningen
Verpleeghuis grootschalig intramuraal	-	
Verzorgingshuis grootschalig intramuraal	-	
Kleinschalig intramuraal	-	
Verzorgd wonen / woonzorgcomplex	-	

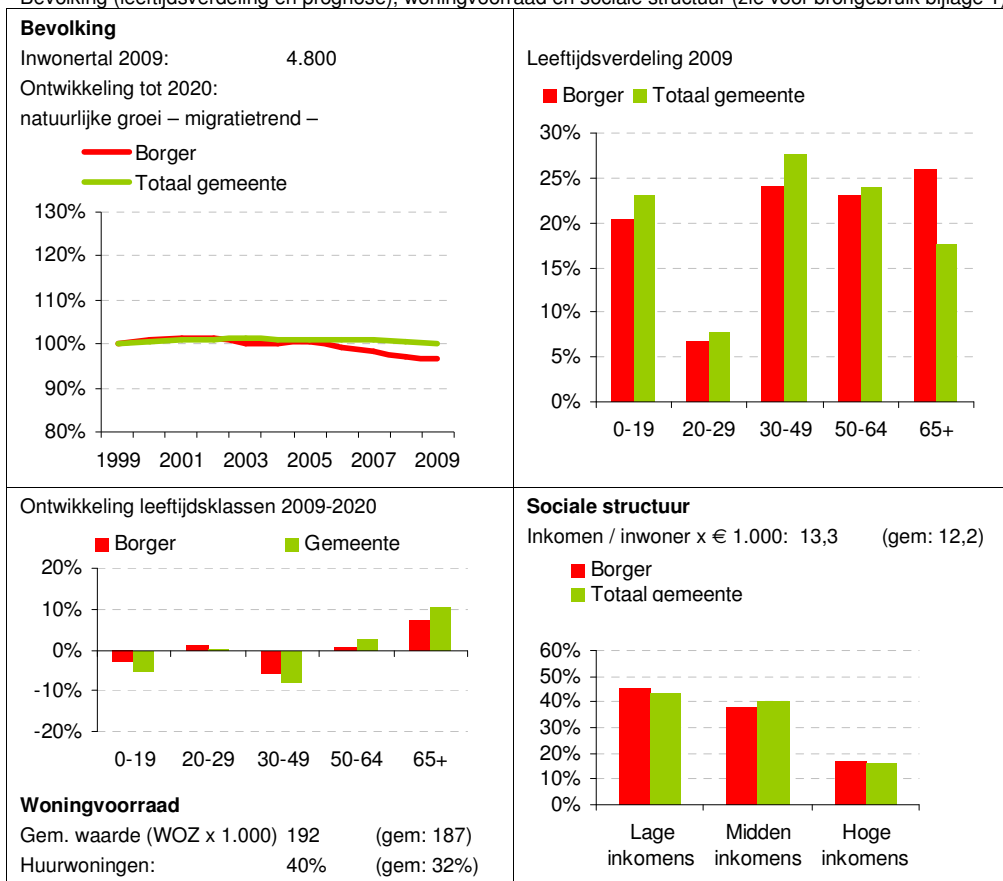
Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Klasse	Wonen auto (gem '08 =2,2)	Wonen OV (gem '08 =2,5)	Werken auto (gem '08 =2,4)	Werken OV (gem '08 =2,3)	Gemiddeld
2008	4	1	4	1	3
2020	4	2	5	3	4

2. Gemeente Borger-Odoorn

Borger

Bevolking (leeftijdverdeling en prognose), woningvoorraad en sociale structuur (zie voor brongebruik bijlage 1)

Voorzieningen

	Voorziening aanwezig '09	Risico op 0 vestigingen '09-'20
Supermarkt	V	-
Basisonderwijs	V	-
Huisarts	V	-
Ontmoetingsplek	V	Beleidskeuze

Voorzieningen wonen en zorg:

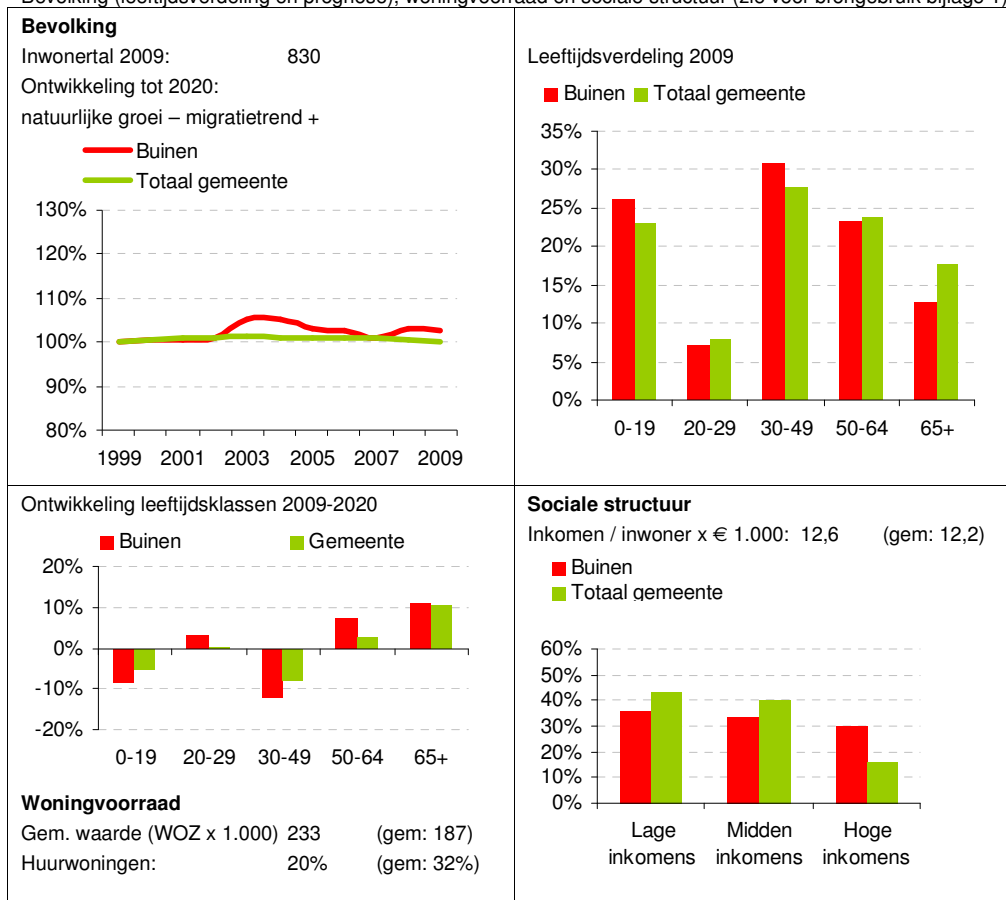
	Naam	Plaatsen / woningen
Verpleeghuis grootschalig intramuraal	De Herik (= deel Dekelhem)	Psychogeriatrisch
Verzorgingshuis grootschalig intramuraal	Borgerhof	96 Ouderen
Kleinschalig intramuraal	-	
Verzorgd wonen / woonzorgcomplex	-	

Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Klasse	Wonen auto (gem '08 =2,2)	Wonen OV (gem '08 =2,5)	Werken auto (gem '08 =2,4)	Werken OV (gem '08 =2,3)	Gemiddeld
2008	3	2	3	2	2
2020	4	2	5	2	3

Buinen

Bevolking (leeftijdverdeling en prognose), woningvoorraad en sociale structuur (zie voor brongebruik bijlage 1)

Voorzieningen

	Voorziening aanwezig '09	Risico op 0 vestigingen '09-'20
Supermarkt	V	RISICO
Basisonderwijs	V	-
Huisarts	-	-
Ontmoetingsplek	-	Beleidskeuze

Voorzieningen wonen en zorg:

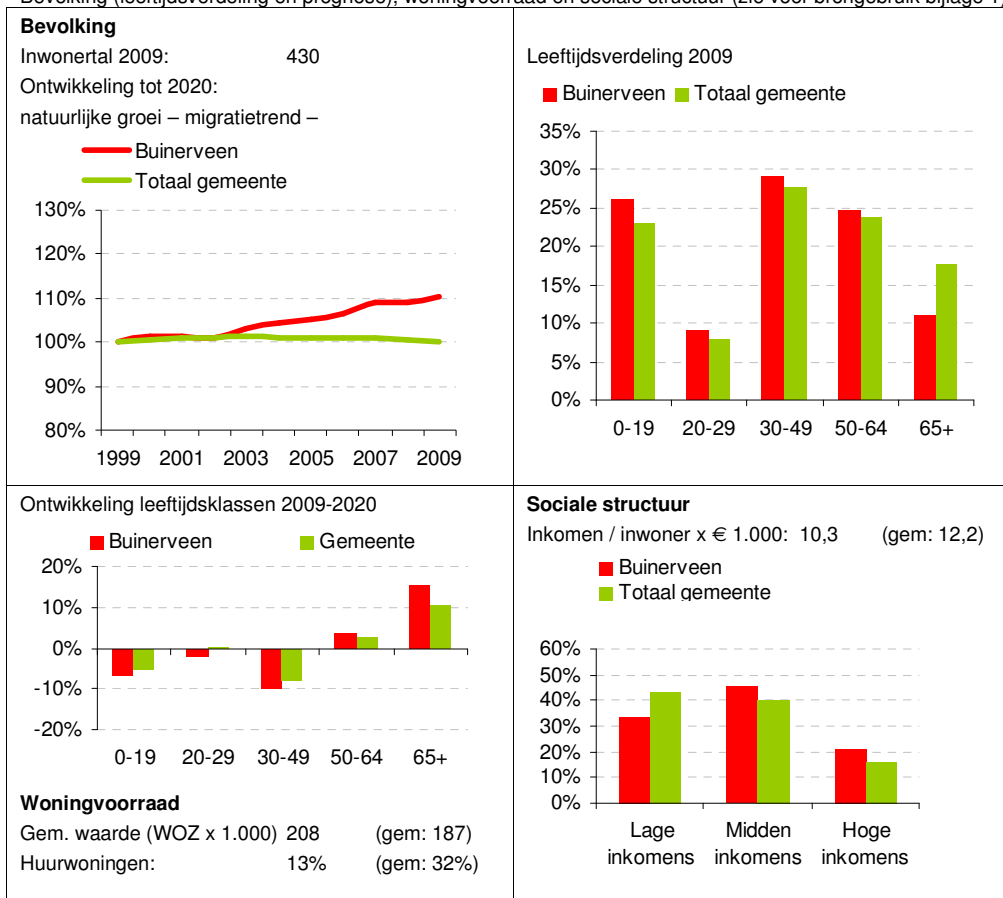
	Naam	Plaatsen / woningen
	-	
	-	
	-	
	-	

Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Klasse	Wonen auto (gem '08 =2,2)	Wonen OV (gem '08 =2,5)	Werken auto (gem '08 =2,4)	Werken OV (gem '08 =2,3)	Gemiddeld
2008	1	1	2	1	1
2020	2	2	3	1	2

Buinerveen

Bevolking (leeftijdverdeling en prognose), woningvoorraad en sociale structuur (zie voor brongebruik bijlage 1)

Voorzieningen

	Voorziening aanwezig '09	Risico op 0 vestigingen '09-'20
Supermarkt	-	-
Basisonderwijs	-	-
Huisarts	-	-
Ontmoetingsplek	-	Beleidskeuze

Voorzieningen wonen en zorg:

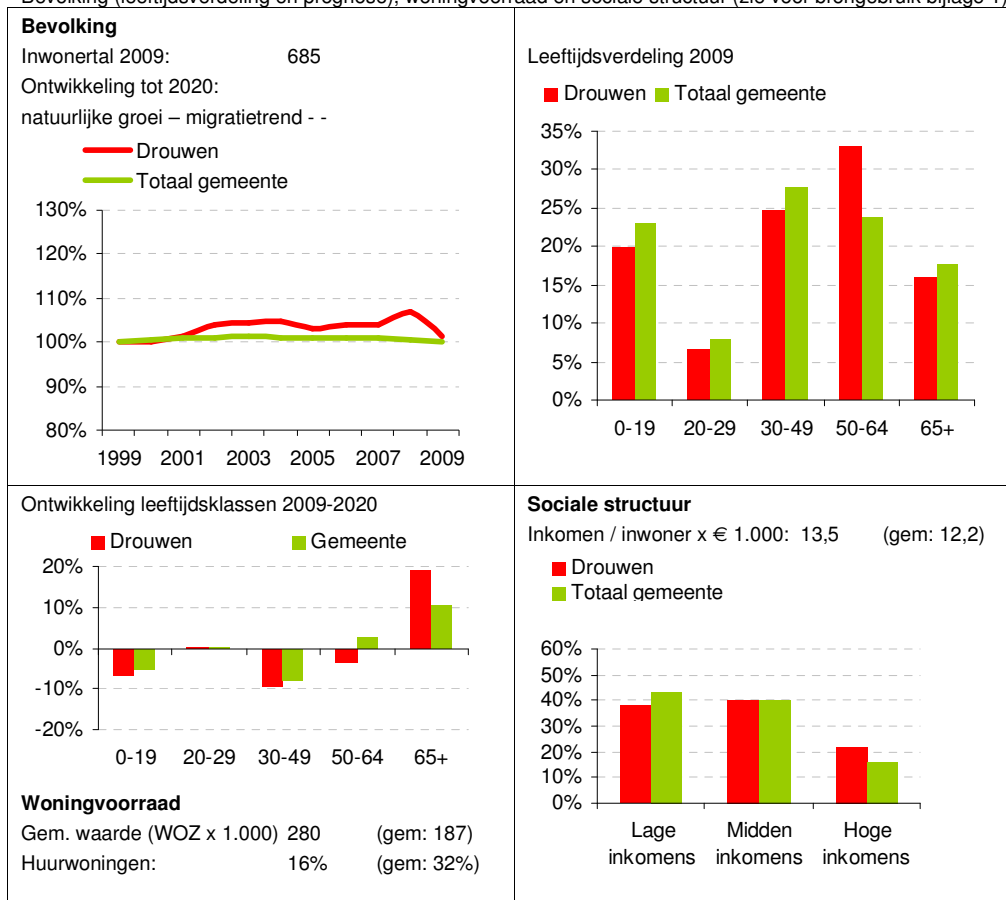
	Naam	Plaatsen / woningen
Verpleeghuis grootschalig intramuraal	-	
Verzorgingshuis grootschalig intramuraal	-	
Kleinschalig intramuraal	-	
Verzorgd wonen / woonzorgcomplex	-	

Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Klasse	Wonen auto (gem '08 =2,2)	Wonen OV (gem '08 =2,5)	Werken auto (gem '08 =2,4)	Werken OV (gem '08 =2,3)	Gemiddeld
2008	1	1	2	1	1
2020	1	2	2	1	2

Drouwen

Bevolking (leeftijdverdeling en prognose), woningvoorraad en sociale structuur (zie voor brongebruik bijlage 1)

Voorzieningen

	Voorziening aanwezig '09	Risico op 0 vestigingen '09-'20
Supermarkt	-	-
Basisonderwijs	V	-
Huisarts	-	-
Ontmoetingsplek	V	Beleidskeuze

Voorzieningen wonen en zorg:

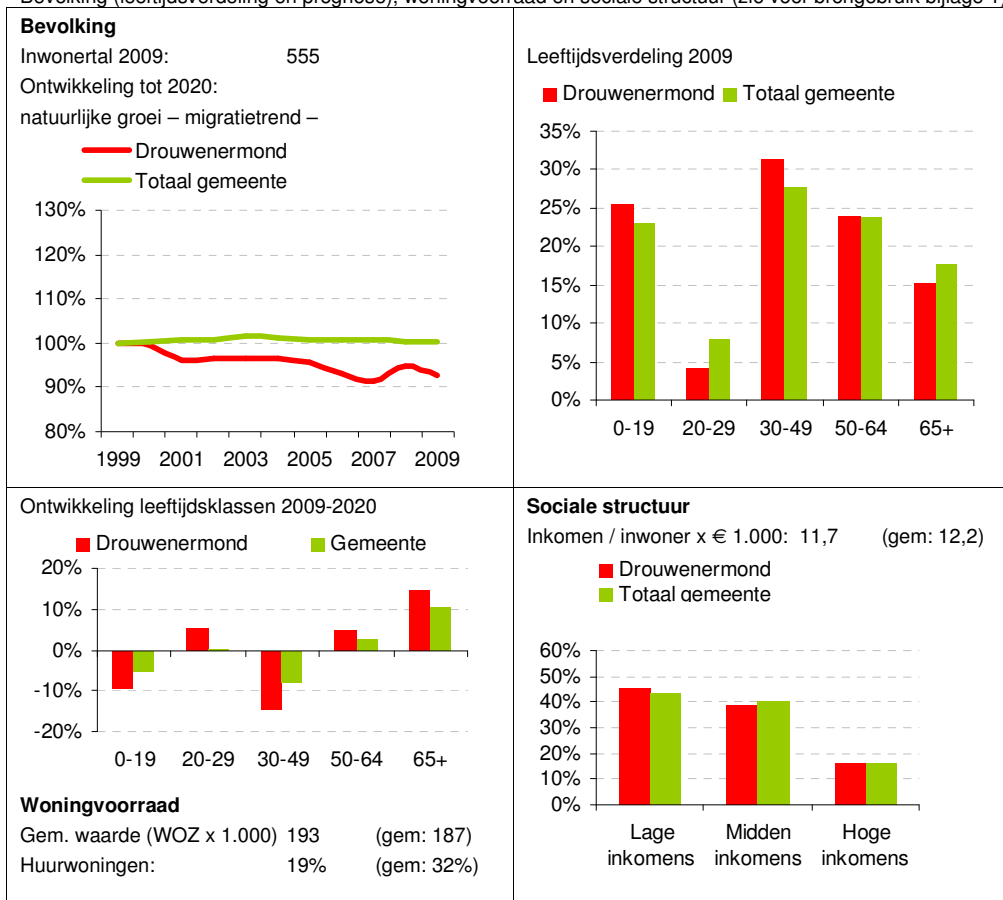
	Naam	Plaatsen / woningen
	Verpleeghuis grootschalig intramuraal	-
	Verzorgingshuis grootschalig intramuraal	-
	Kleinschalig intramuraal	-
	Verzorgd wonen / woonzorgcomplex	-

Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Klasse	Wonen auto (gem '08 =2,2)	Wonen OV (gem '08 =2,5)	Werken auto (gem '08 =2,4)	Werken OV (gem '08 =2,3)	Gemiddeld
2008	3	1	3	1	2
2020	3	2	4	1	2

Drouwenermond

Bevolking (leeftijdverdeling en prognose), woningvoorraad en sociale structuur (zie voor brongebruik bijlage 1)

Voorzieningen

	Voorziening aanwezig '09	Risico op 0 vestigingen '09-'20
Supermarkt	-	-
Basisonderwijs	V	-
Huisarts	-	-
Ontmoetingsplek	V	Beleidskeuze

Voorzieningen wonen en zorg:

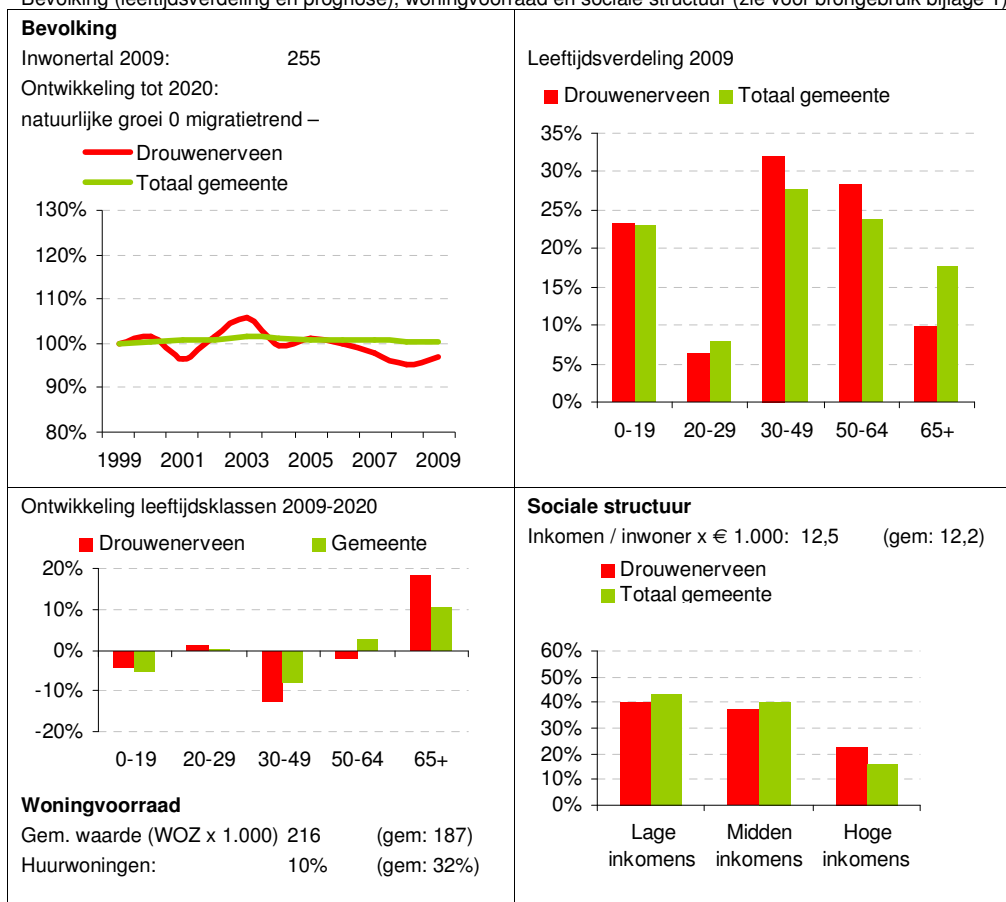
	Naam	Plaatsen / woningen
Verpleeghuis grootschalig intramuraal	-	
Verzorgingshuis grootschalig intramuraal	-	
Kleinschalig intramuraal	-	
Verzorgd wonen / woonzorgcomplex	-	

Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Klasse	Wonen auto (gem '08 =2,2)	Wonen OV (gem '08 =2,5)	Werken auto (gem '08 =2,4)	Werken OV (gem '08 =2,3)	Gemiddeld
2008	1	1	1	1	1
2020	1	1	2	1	1

Drouwenerveen

Bevolking (leeftijdverdeling en prognose), woningvoorraad en sociale structuur (zie voor brongebruik bijlage 1)

Voorzieningen

	Voorziening aanwezig '09	Risico op 0 vestigingen '09-'20
Supermarkt	-	-
Basisonderwijs	-	-
Huisarts	-	-
Ontmoetingsplek	-	Beleidskeuze

Voorzieningen wonen en zorg:

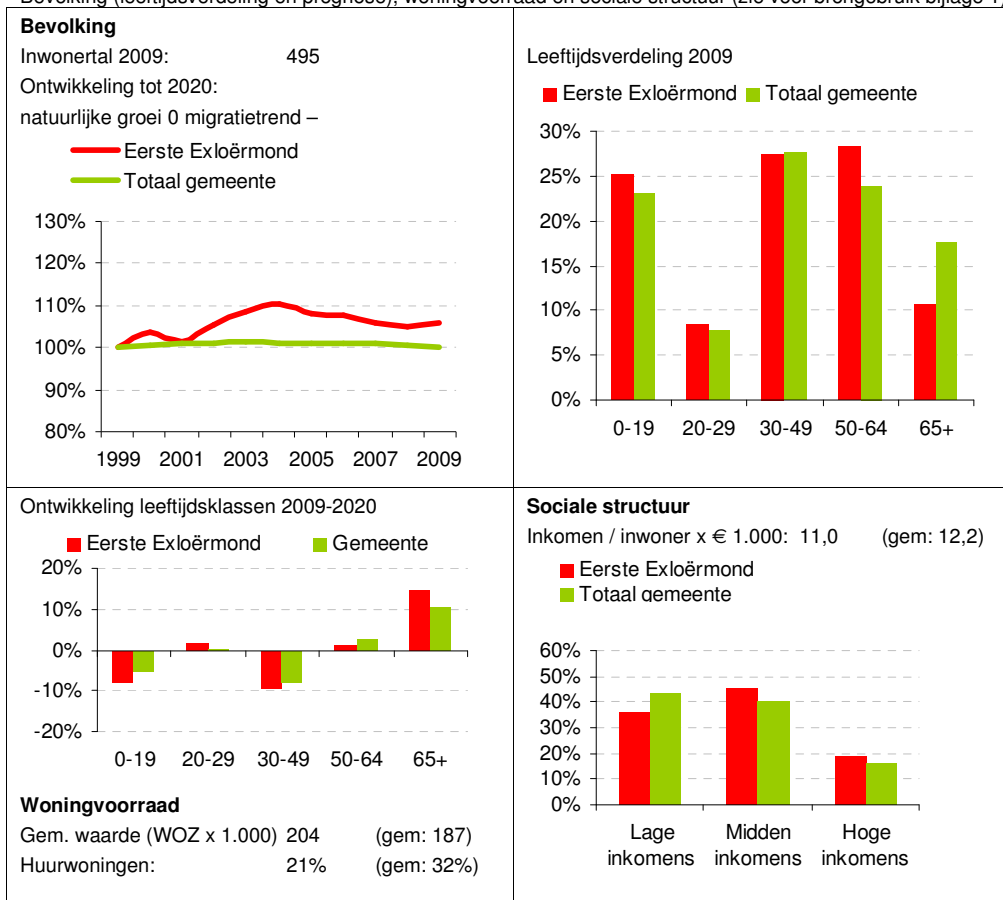
	Naam	Plaatsen / woningen
	Verpleeghuis grootschalig intramuraal	-
	Verzorgingshuis grootschalig intramuraal	-
	Kleinschalig intramuraal	-
	Verzorgd wonen / woonzorgcomplex	-

Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Klasse	Wonen auto (gem '08 =2,2)	Wonen OV (gem '08 =2,5)	Werken auto (gem '08 =2,4)	Werken OV (gem '08 =2,3)	Gemiddeld
2008	1	1	2	1	1
2020	1	1	2	1	1

Eerste Exloërmond

Bevolking (leeftijdverdeling en prognose), woningvoorraad en sociale structuur (zie voor brongebruik bijlage 1)

Voorzieningen

	Voorziening aanwezig '09	Risico op 0 vestigingen '09-'20
Supermarkt	-	-
Basisonderwijs	V	-
Huisarts	-	-
Ontmoetingsplek	-	Beleidskeuze

Voorzieningen wonen en zorg:

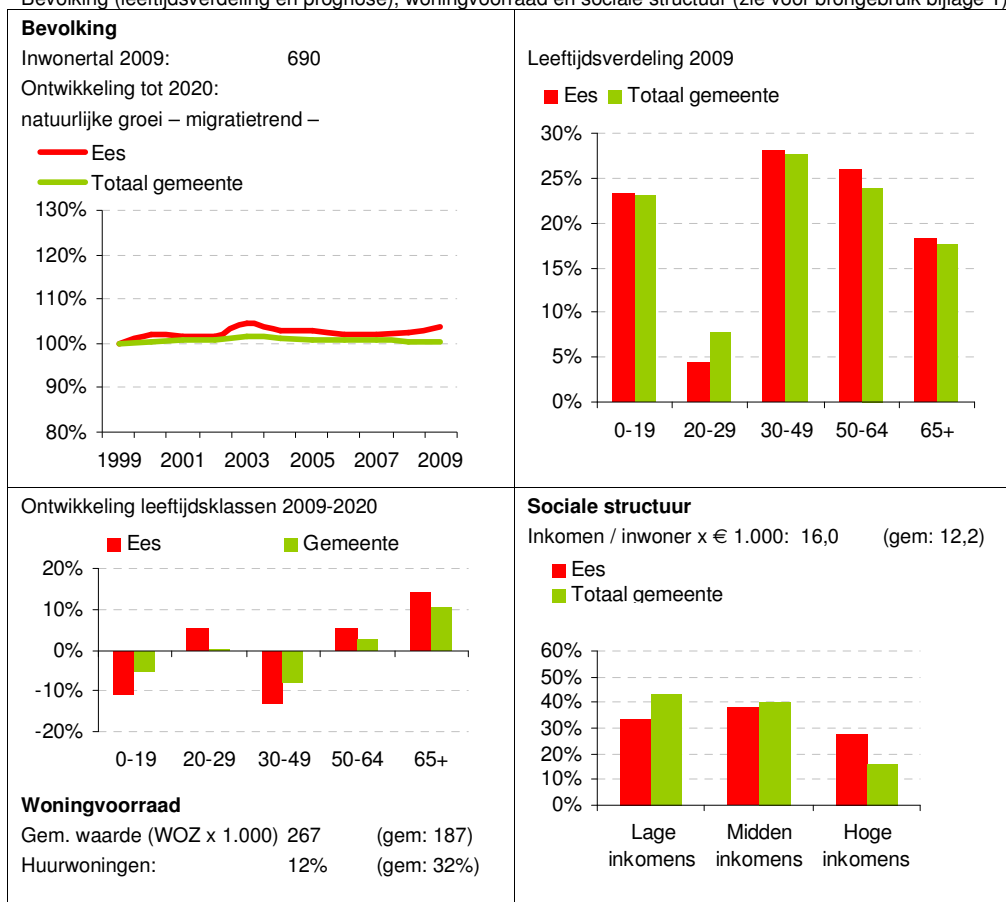
	Naam	Plaatsen / woningen
Verpleeghuis grootschalig intramuraal	-	
Verzorgingshuis grootschalig intramuraal	-	
Kleinschalig intramuraal	-	
Verzorgd wonen / woonzorgcomplex	-	

Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Klasse	Wonen auto (gem '08 =2,2)	Wonen OV (gem '08 =2,5)	Werken auto (gem '08 =2,4)	Werken OV (gem '08 =2,3)	Gemiddeld
2008	1	1	1	1	1
2020	1	2	2	1	2

Ees

Bevolking (leeftijdverdeling en prognose), woningvoorraad en sociale structuur (zie voor brongebruik bijlage 1)

Voorzieningen

	Voorziening aanwezig '09	Risico op 0 vestigingen '09-'20
Supermarkt	-	-
Basisonderwijs	V	-
Huisarts	-	-
Ontmoetingsplek	V	Beleidskeuze

Voorzieningen wonen en zorg:

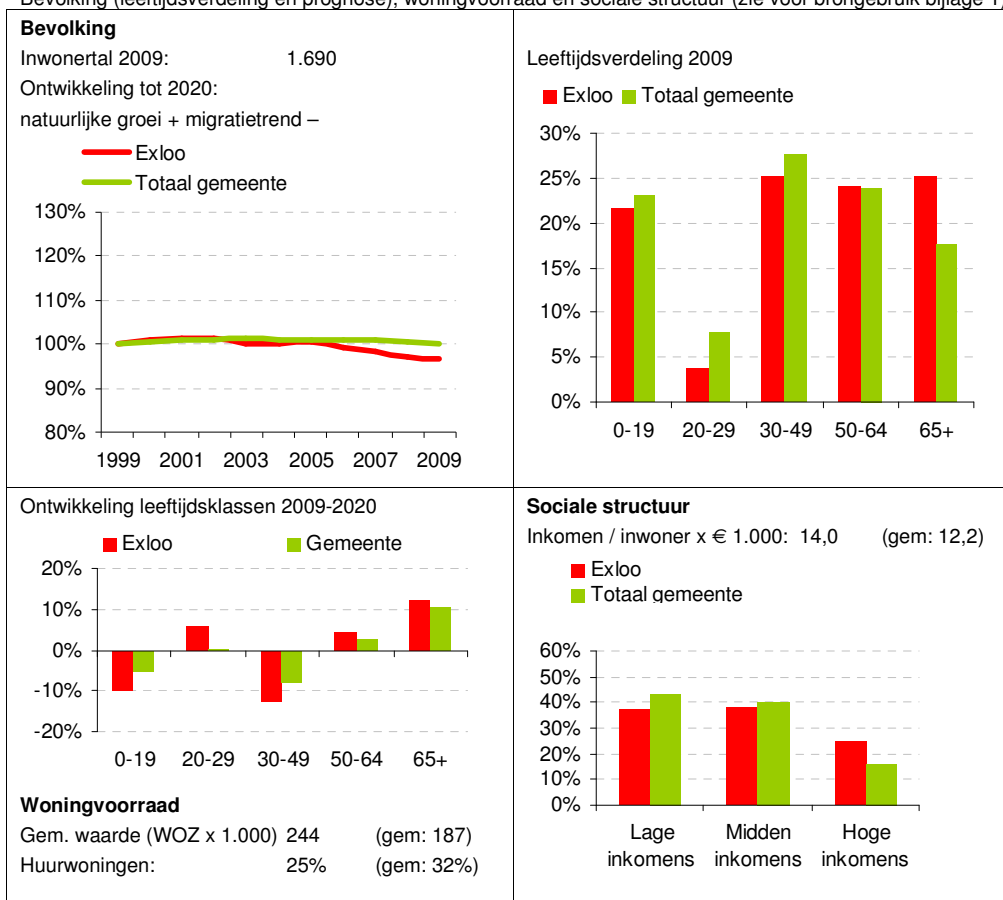
	Naam	Plaatsen / woningen
	-	
	-	
	-	
	-	

Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Klasse	Wonen auto (gem '08 =2,2)	Wonen OV (gem '08 =2,5)	Werken auto (gem '08 =2,4)	Werken OV (gem '08 =2,3)	Gemiddeld
2008	3	2	3	1	2
2020	3	3	4	1	3

Exloo

Bevolking (leeftijdverdeling en prognose), woningvoorraad en sociale structuur (zie voor brongebruik bijlage 1)

Voorzieningen

	Voorziening aanwezig '09	Risico op 0 vestigingen '09-'20
Supermarkt	V	RISICO
Basisonderwijs	V	-
Huisarts	V	-
Ontmoetingsplek	V	Beleidskeuze

Voorzieningen wonen en zorg:

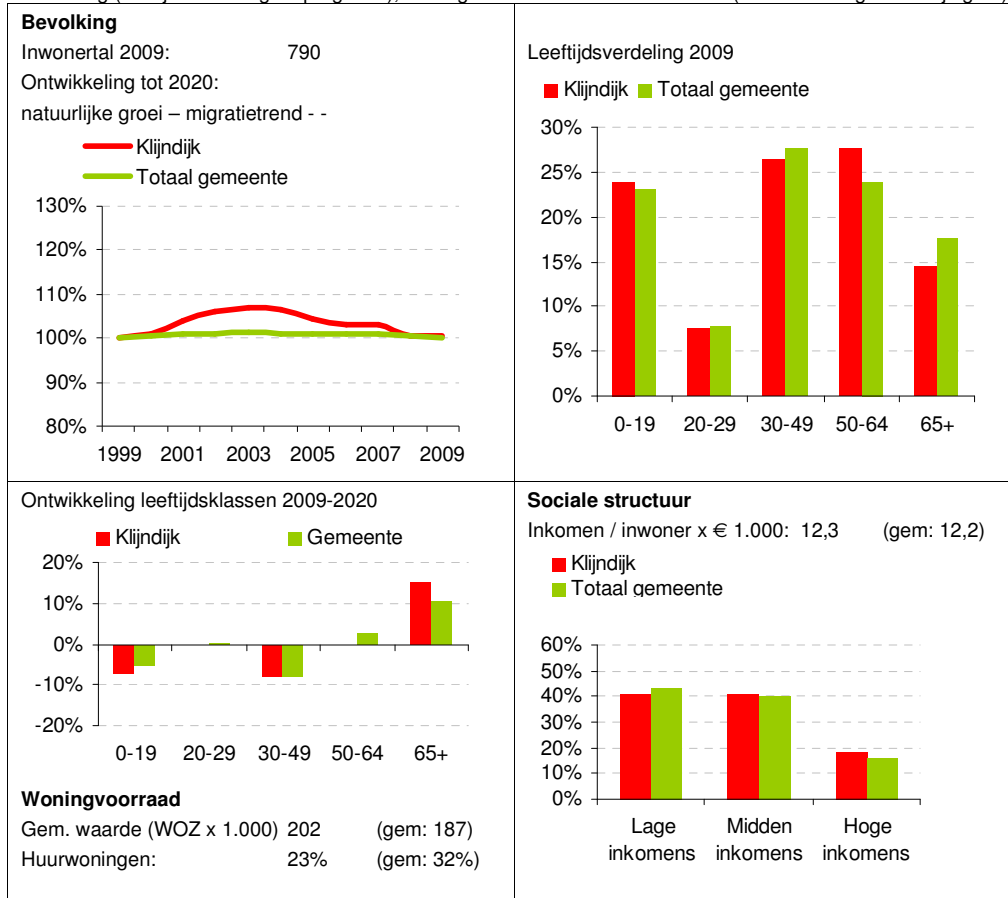
	Naam	Plaatsen / woningen
Verpleeghuis grootschalig intramuraal	-	
Verzorgingshuis grootschalig intramuraal	-	
Kleinschalig intramuraal	-	
Verzorgd wonen / woonzorgcomplex	De Akkershof	24

Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Klasse	Wonen auto (gem '08 =2,2)	Wonen OV (gem '08 =2,5)	Werken auto (gem '08 =2,4)	Werken OV (gem '08 =2,3)	Gemiddeld
2008	2	3	3	1	2
2020	2	4	4	2	3

Klijndijk

Bevolking (leeftijdverdeling en prognose), woningvoorraad en sociale structuur (zie voor brongebruik bijlage 1)

Voorzieningen

	Voorziening aanwezig '09	Risico op 0 vestigingen '09-'20
Supermarkt	-	-
Basisonderwijs	V	-
Huisarts	-	-
Ontmoetingsplek	V	Beleidskeuze

Voorzieningen wonen en zorg:

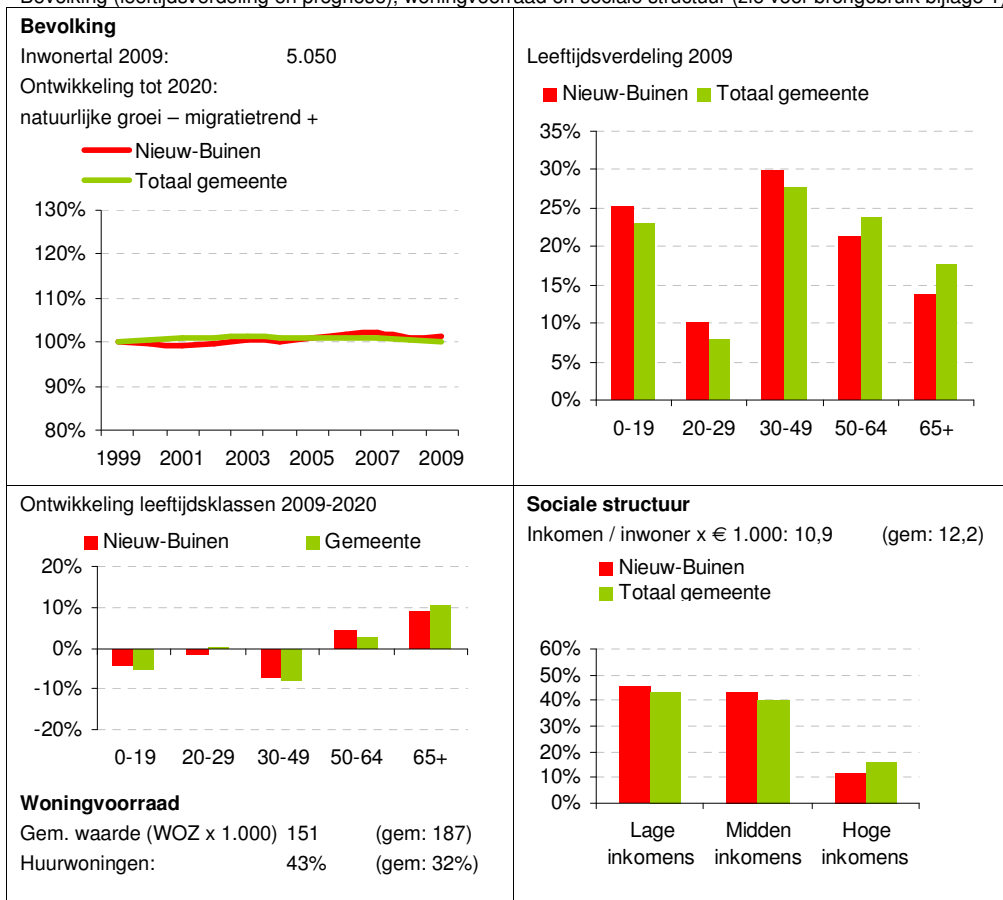
	Naam	Plaatsen / woningen
	-	
	-	
	-	
	-	

Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Klasse	Wonen auto (gem '08 =2,2)	Wonen OV (gem '08 =2,5)	Werken auto (gem '08 =2,4)	Werken OV (gem '08 =2,3)	Gemiddeld
2008	2	5	3	3	3
2020	3	5	3	3	3

Nieuw-Buinen

Bevolking (leeftijdverdeling en prognose), woningvoorraad en sociale structuur (zie voor brongebruik bijlage 1)

Voorzieningen

	Voorziening aanwezig '09	Risico op 0 vestigingen '09-'20
Supermarkt	V	-
Basisonderwijs	V	-
Huisarts	V	-
Ontmoetingsplek	V	Beleidskeuze

Voorzieningen wonen en zorg:

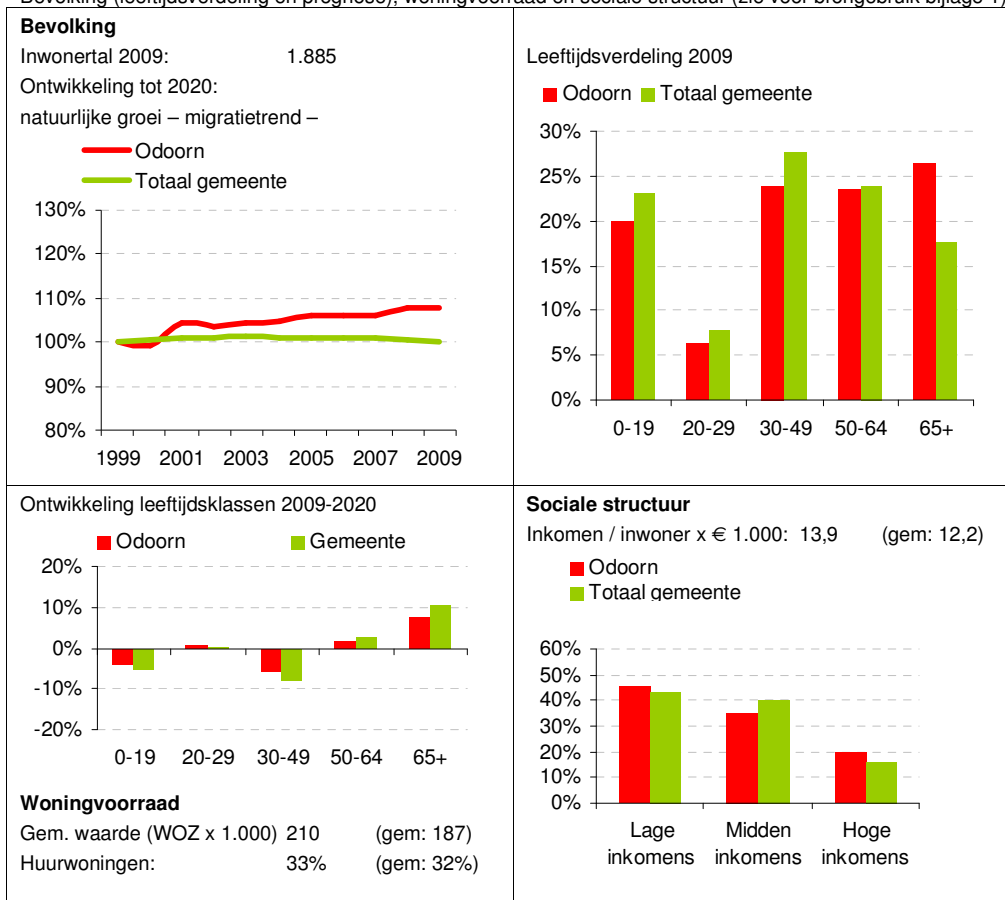
	Naam	Plaatsen / woningen
Verpleeghuis grootschalig intramuraal	-	
Verzorgingshuis grootschalig intramuraal	De Wanne	24 Ouderen
Kleinschalig intramuraal	-	
Verzorgd wonen / woonzorgcomplex	-	

Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Klasse	Wonen auto (gem '08 =2,2)	Wonen OV (gem '08 =2,5)	Werken auto (gem '08 =2,4)	Werken OV (gem '08 =2,3)	Gemiddeld
2008	1	1	1	1	1
2020	1	1	1	1	1

Odoorn

Bevolking (leeftijdverdeling en prognose), woningvoorraad en sociale structuur (zie voor brongebruik bijlage 1)

Voorzieningen

	Voorziening aanwezig '09	Risico op 0 vestigingen '09-'20
Supermarkt	V	RISICO
Basisonderwijs	V	-
Huisarts	-	-
Ontmoetingsplek	V	Beleidskeuze

Voorzieningen wonen en zorg:

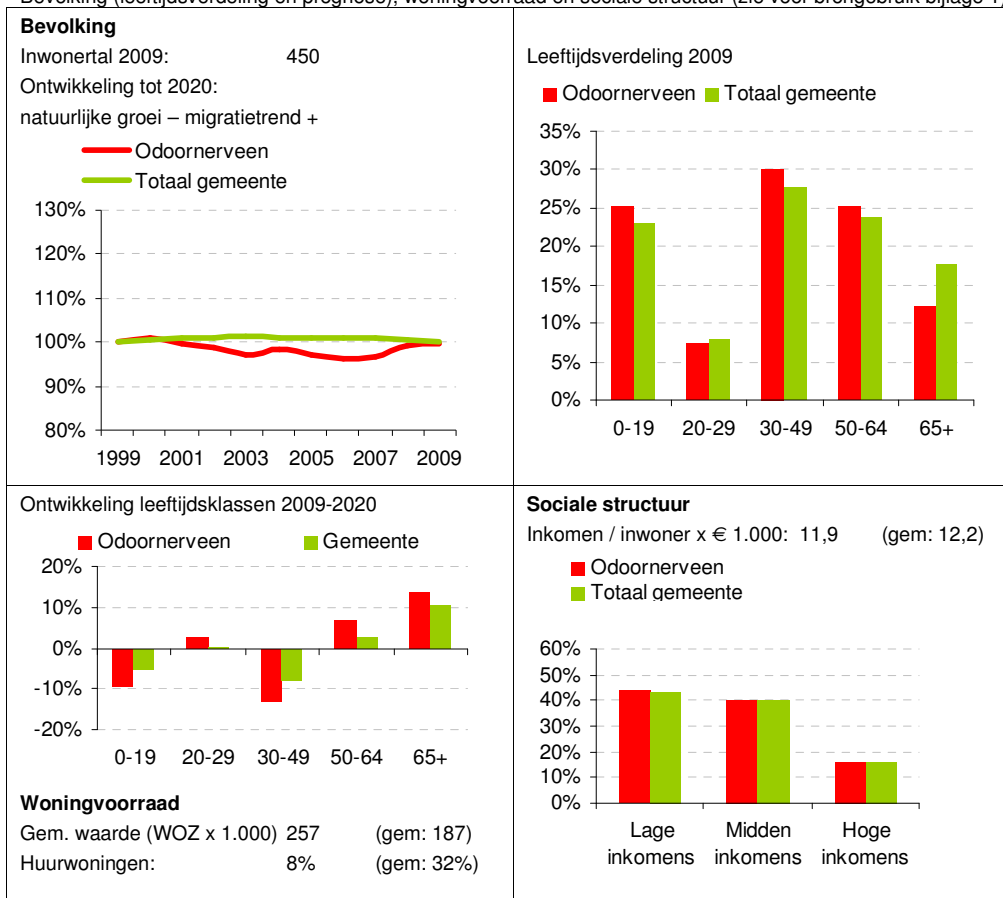
	Naam	Plaatsen / woningen
Verpleeghuis grootschalig intramuraal	-	
Verzorgingshuis grootschalig intramuraal	De Paasbergen	97 + 38 vrijstaande seniorenwoningen + 34 aanleunwoningen Chronisch somatische zorg
Kleinschalig intramuraal	-	
Verzorgd wonen / woonzorgcomplex	-	

Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Klasse	Wonen auto (gem '08 =2,2)	Wonen OV (gem '08 =2,5)	Werken auto (gem '08 =2,4)	Werken OV (gem '08 =2,3)	Gemiddeld
2008	1	2	1	2	2
2020	1	4	1	2	2

Odoornerveen

Bevolking (leeftijdverdeling en prognose), woningvoorraad en sociale structuur (zie voor brongebruik bijlage 1)

Voorzieningen

	Voorziening aanwezig '09	Risico op 0 vestigingen '09-'20
Supermarkt	-	-
Basisonderwijs	-	-
Huisarts	-	-
Ontmoetingsplek	V	Beleidskeuze

Voorzieningen wonen en zorg:

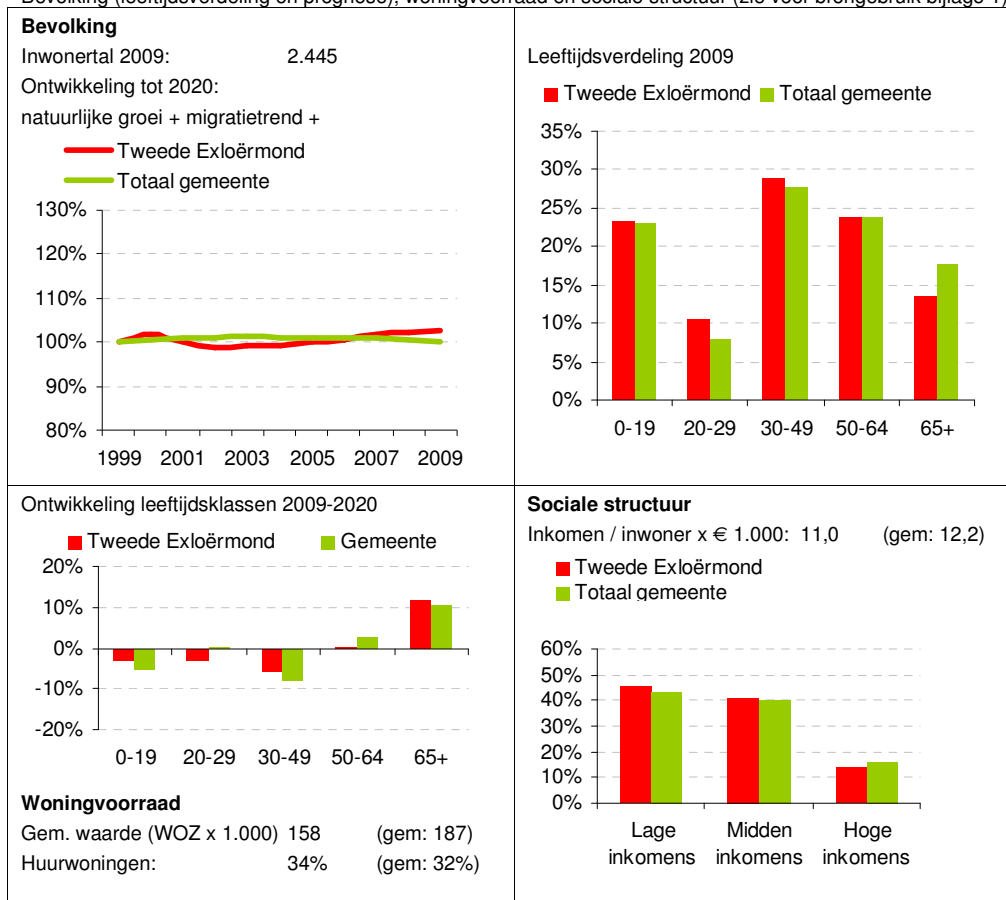
	Naam	Plaatsen / woningen
Verpleeghuis grootschalig intramuraal	-	
Verzorgingshuis grootschalig intramuraal	-	
Kleinschalig intramuraal	-	
Verzorgd wonen / woonzorgcomplex	-	

Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Klasse	Wonen auto (gem '08 =2,2)	Wonen OV (gem '08 =2,5)	Werken auto (gem '08 =2,4)	Werken OV (gem '08 =2,3)	Gemiddeld
2008	1	4	1	2	2
2020	1	5	1	2	2

Tweede Exloërmond

Bevolking (leeftijdverdeling en prognose), woningvoorraad en sociale structuur (zie voor brongebruik bijlage 1)

Voorzieningen

	Voorziening aanwezig '09	Risico op 0 vestigingen '09-'20
Supermarkt	V	-
Basisonderwijs	V	-
Huisarts	V	-
Ontmoetingsplek	V	Beleidskeuze

Voorzieningen wonen en zorg:

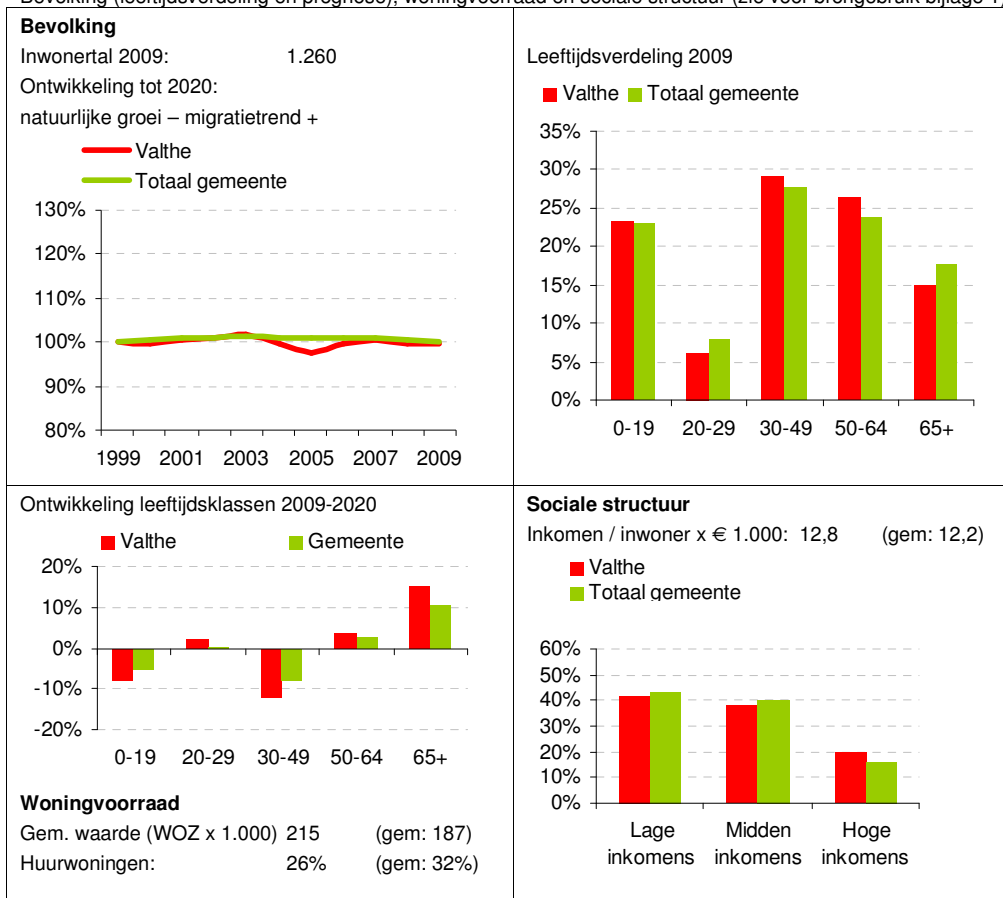
	Naam	Plaatsen / woningen
Verpleeghuis grootschalig intramuraal	-	
Verzorgingshuis grootschalig intramuraal	-	
Kleinschalig intramuraal	-	
Verzorgd wonen / woonzorgcomplex	Mondkersheem	19

Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Klasse	Wonen auto (gem '08 =2,2)	Wonen OV (gem '08 =2,5)	Werken auto (gem '08 =2,4)	Werken OV (gem '08 =2,3)	Gemiddeld
2008	1	2	1	1	1
2020	1	3	1	1	2

Valthe

Bevolking (leeftijdverdeling en prognose), woningvoorraad en sociale structuur (zie voor brongebruik bijlage 1)

Voorzieningen

	Voorziening aanwezig '09	Risico op 0 vestigingen '09-'20
Supermarkt	V	RISICO
Basisonderwijs	V	-
Huisarts	-	-
Ontmoetingsplek	V	Beleidskeuze

Voorzieningen wonen en zorg:

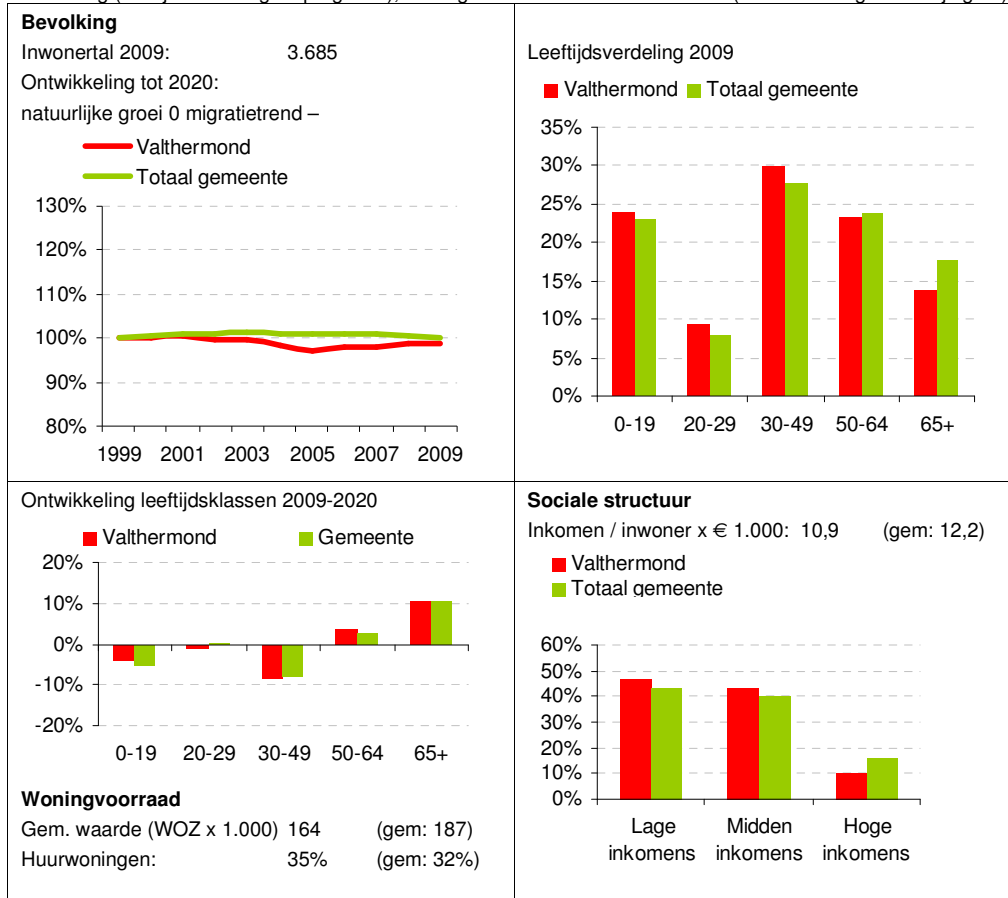
	Naam	Plaatsen / woningen
Verpleeghuis grootschalig intramuraal	-	
Verzorgingshuis grootschalig intramuraal	-	
Kleinschalig intramuraal	-	
Verzorgd wonen / woonzorgcomplex	-	

Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Klasse	Wonen auto (gem '08 =2,2)	Wonen OV (gem '08 =2,5)	Werken auto (gem '08 =2,4)	Werken OV (gem '08 =2,3)	Gemiddeld
2008	2	5	3	3	3
2020	3	5	3	3	4

Valthermond

Bevolking (leeftijdverdeling en prognose), woningvoorraad en sociale structuur (zie voor brongebruik bijlage 1)

Voorzieningen

	Voorziening aanwezig '09	Risico op 0 vestigingen '09-'20
Supermarkt	V	-
Basisonderwijs	V	-
Huisarts	V	-
Ontmoetingsplek	V	Beleidskeuze

Voorzieningen wonen en zorg:

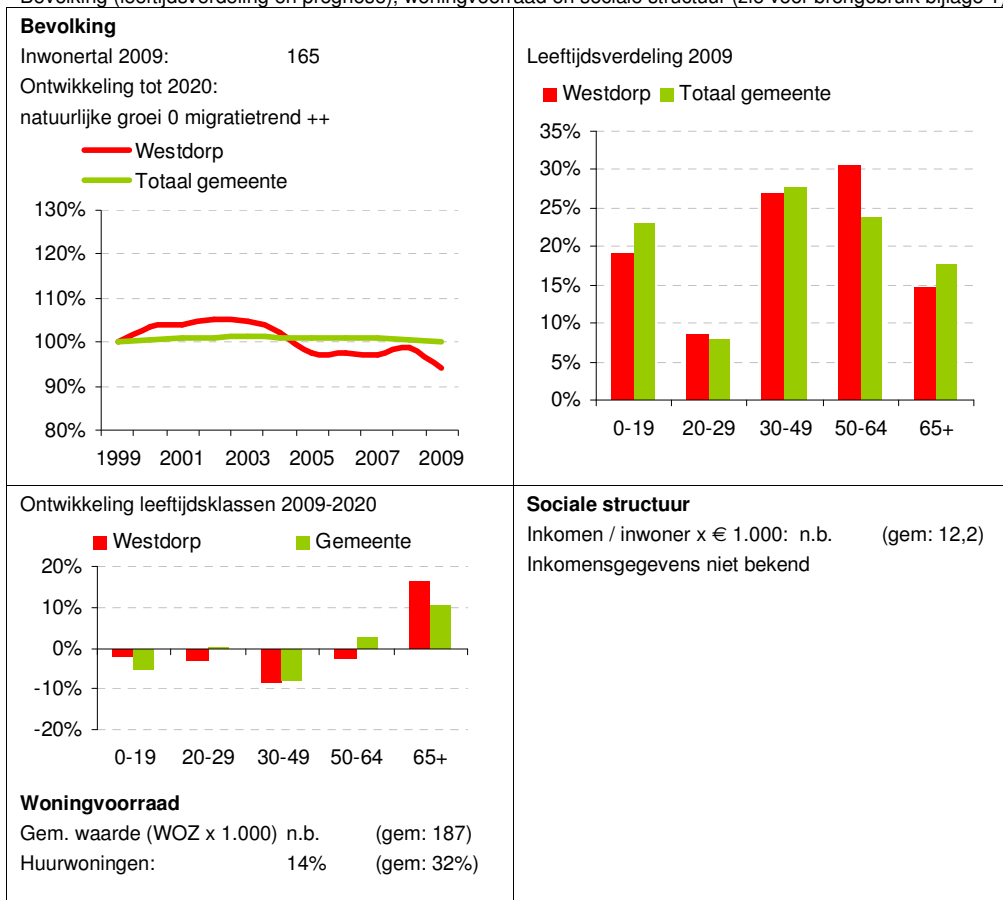
	Naam	Plaatsen / woningen
	-	
	-	
	-	
	-	

Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Klasse	Wonen auto (gem '08 =2,2)	Wonen OV (gem '08 =2,5)	Werken auto (gem '08 =2,4)	Werken OV (gem '08 =2,3)	Gemiddeld
2008	1	3	1	2	2
2020	1	4	2	2	2

Westdorp

Bevolking (leeftijdverdeling en prognose), woningvoorraad en sociale structuur (zie voor brongebruik bijlage 1)

Voorzieningen

	Voorziening aanwezig '09	Risico op 0 vestigingen '09-'20
Supermarkt	-	-
Basisonderwijs	-	-
Huisarts	-	-
Ontmoetingsplek	-	Beleidskeuze

Voorzieningen wonen en zorg:

	Naam	Plaatsen / woningen
Verpleeghuis grootschalig intramuraal	-	
Verzorgingshuis grootschalig intramuraal	-	
Kleinschalig intramuraal	-	
Verzorgd wonen / woonzorgcomplex	-	

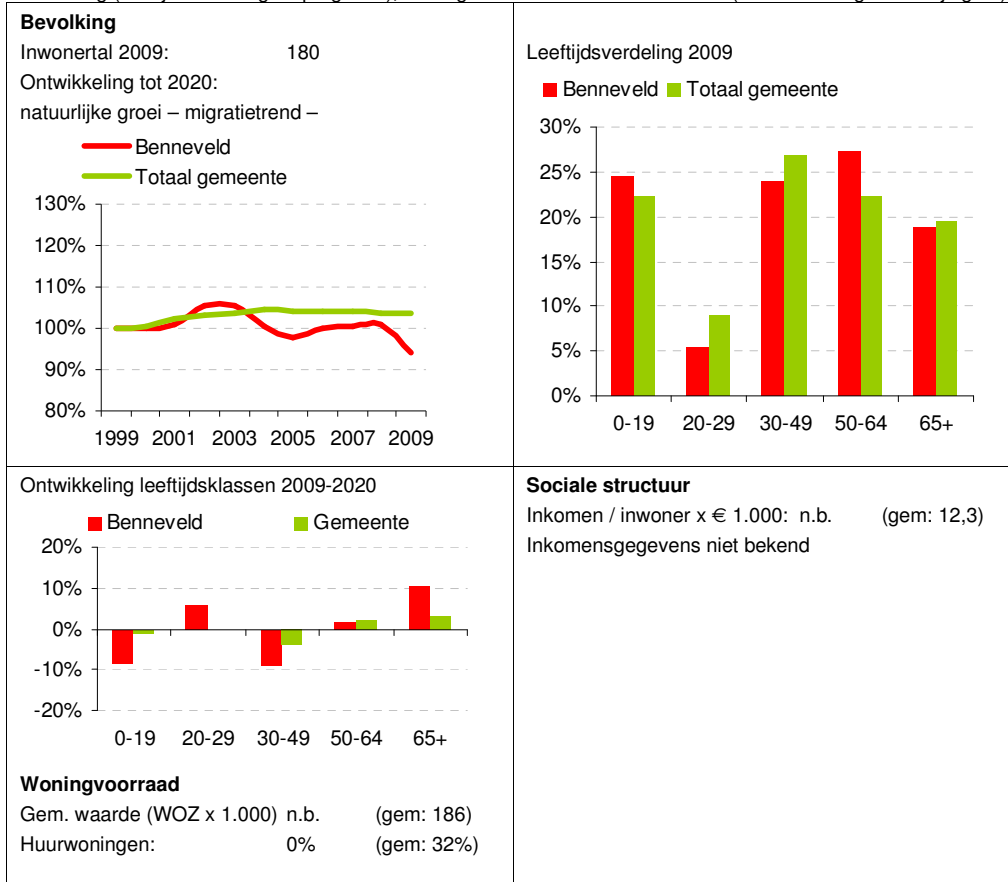
Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Klasse	Wonen auto (gem '08 =2,2)	Wonen OV (gem '08 =2,5)	Werken auto (gem '08 =2,4)	Werken OV (gem '08 =2,3)	Gemiddeld
2008	2	2	2	1	2
2020	2	3	3	2	2

3. Gemeente Coevorden

Benneveld

Bevolking (leeftijdverdeling en prognose), woningvoorraad en sociale structuur (zie voor brongebruik bijlage 1)

Voorzieningen

	Voorziening aanwezig '09	Risico op 0 vestigingen '09-'20
Supermarkt	-	-
Basisonderwijs	-	-
Huisarts	-	-
Ontmoetingsplek	-	Beleidskeuze

Voorzieningen wonen en zorg:

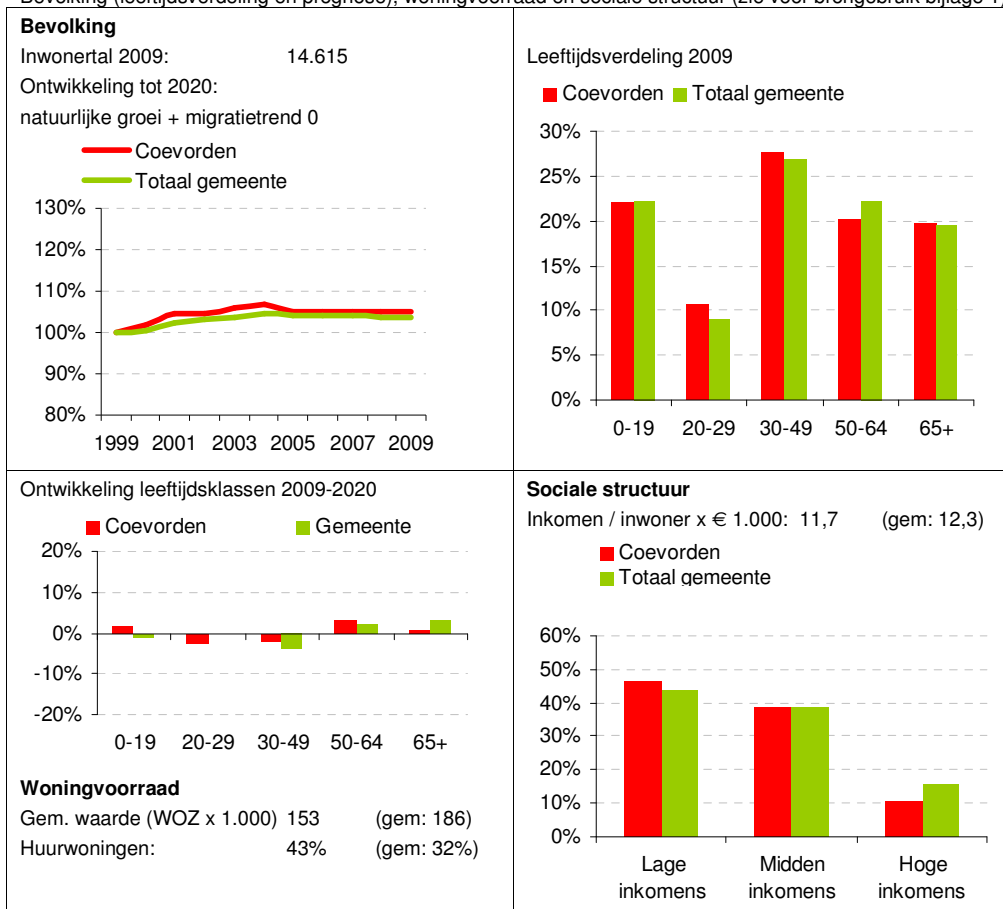
	Naam	Plaatsen / woningen
Verpleeghuis grootschalig intramuraal	-	
Verzorgingshuis grootschalig intramuraal	-	
Kleinschalig intramuraal	-	
Verzorgd wonen / woonzorgcomplex	-	

Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Klasse	Wonen auto (gem '08 =2,2)	Wonen OV (gem '08 =2,5)	Werken auto (gem '08 =2,4)	Werken OV (gem '08 =2,3)	Gemiddeld
2008	2	3	2	2	2
2020	2	5	2	3	3

Coevorden

Bevolking (leeftijdverdeling en prognose), woningvoorraad en sociale structuur (zie voor brongebruik bijlage 1)

Voorzieningen

	Voorziening aanwezig '09	Risico op 0 vestigingen '09-'20
Supermarkt	V	-
Basisonderwijs	V	-
Huisarts	V	-
Ontmoetingsplek	V	Beleidskeuze

Voorzieningen wonen en zorg:

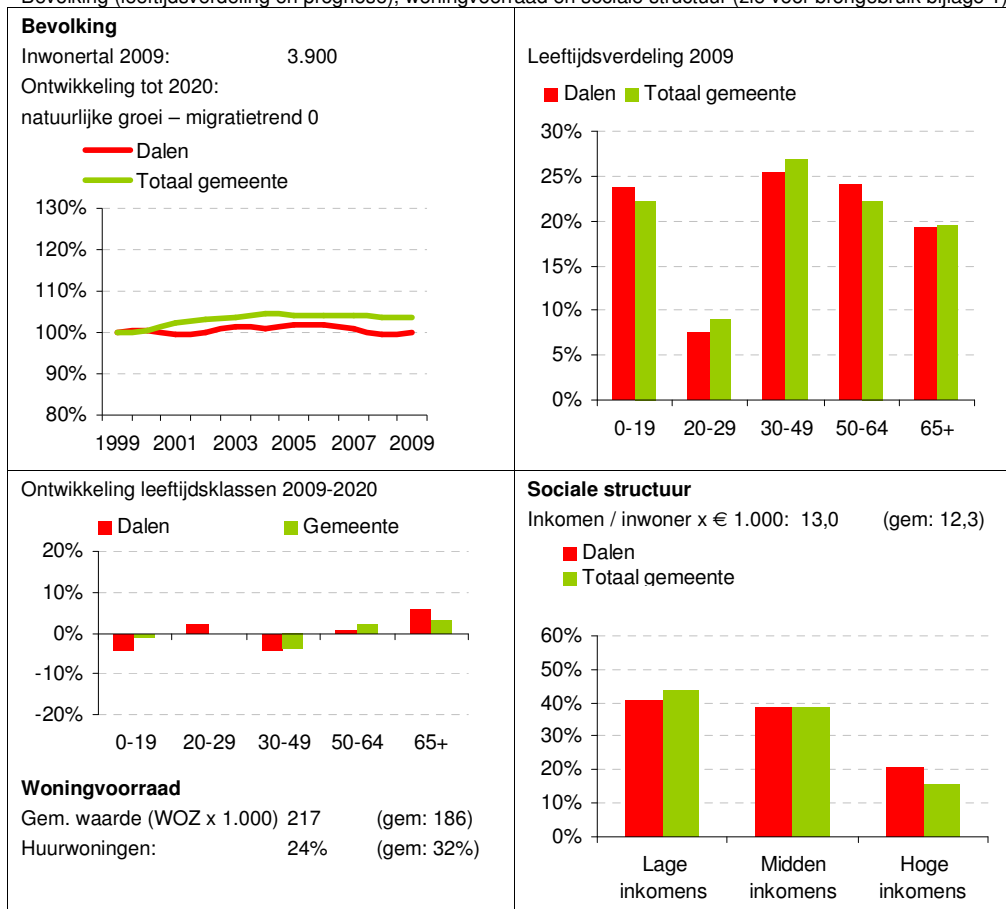
Naam	Plaatsen / woningen
Aleida Kramer	95 plaatsen zorgcentrum
De Schutse	71 aan- en inleunwoningen
	80 woningen in de omgeving
De Voorde	105 verzorgingsappartementen
	36 inleunwoningen, 56 aanleunwoningen
St. Franciscus	44 aanleunwoningen, 32 inleunwoningen
	68 zorgappartementen
De Leite (doelgroep met verstandelijkebeperking)	4 woonvoorzieningen voor 73 cliënten

Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Klasse	Wonen auto (gem '08 =2,2)	Wonen OV (gem '08 =2,5)	Werken auto (gem '08 =2,4)	Werken OV (gem '08 =2,3)	Gemiddeld
2008	2	3	3	4	3
2020	3	5	4	4	4

Dalen

Bevolking (leeftijdverdeling en prognose), woningvoorraad en sociale structuur (zie voor brongebruik bijlage 1)

Voorzieningen

	Voorziening aanwezig '09	Risico op 0 vestigingen '09-'20
Supermarkt	V	-
Basisonderwijs	V	-
Huisarts	V	-
Ontmoetingsplek	V	Beleidskeuze

Voorzieningen wonen en zorg:

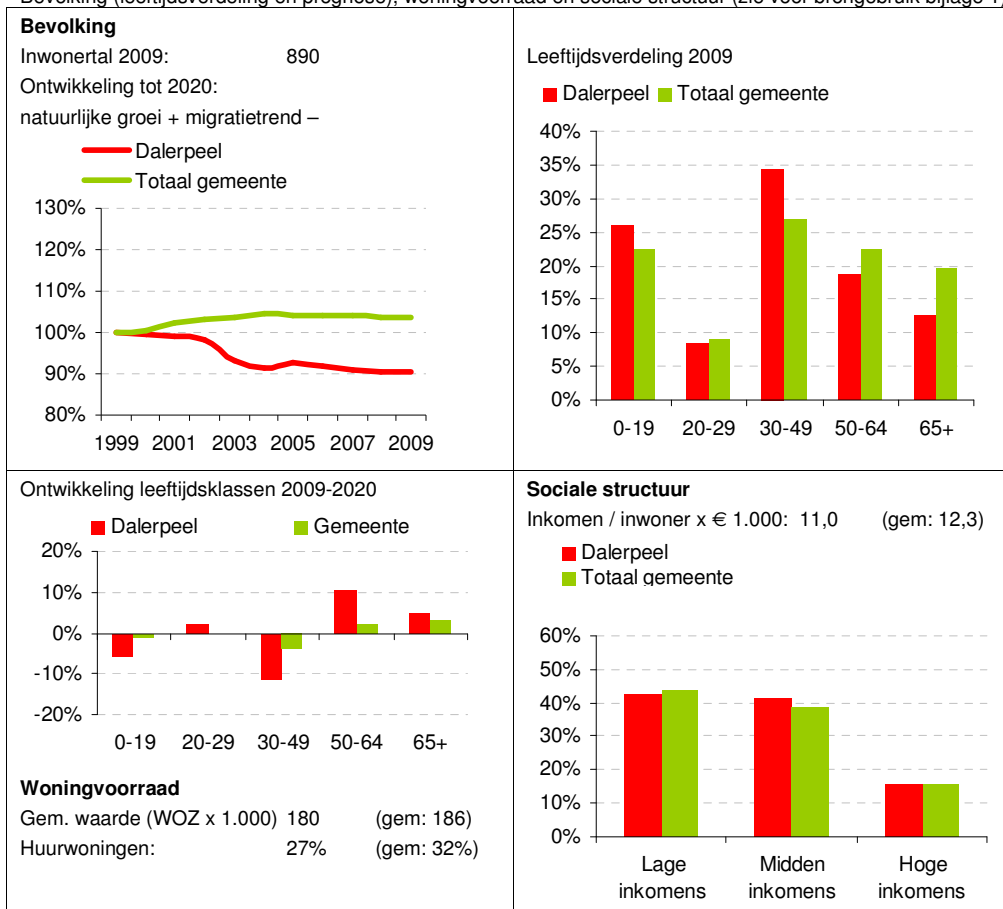
	Naam	Plaatsen / woningen
Verpleeghuis grootschalig intramuraal	-	
Verzorgingshuis grootschalig intramuraal	-	
Kleinschalig intramuraal	-	
Verzorgd wonen / woonzorgcomplex	De Kieftenhof	74
	Selkersgoorn	38 Kortdurend

Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Klasse	Wonen auto (gem '08 =2,2)	Wonen OV (gem '08 =2,5)	Werken auto (gem '08 =2,4)	Werken OV (gem '08 =2,3)	Gemiddeld
2008	4	3	4	4	4
2020	4	5	4	5	5

Dalerpeel

Bevolking (leeftijdverdeling en prognose), woningvoorraad en sociale structuur (zie voor brongebruik bijlage 1)

Voorzieningen

	Voorziening aanwezig '09	Risico op 0 vestigingen '09-'20
Supermarkt	-	-
Basisonderwijs	V	-
Huisarts	-	-
Ontmoetingsplek	V	Beleidskeuze

Voorzieningen wonen en zorg:

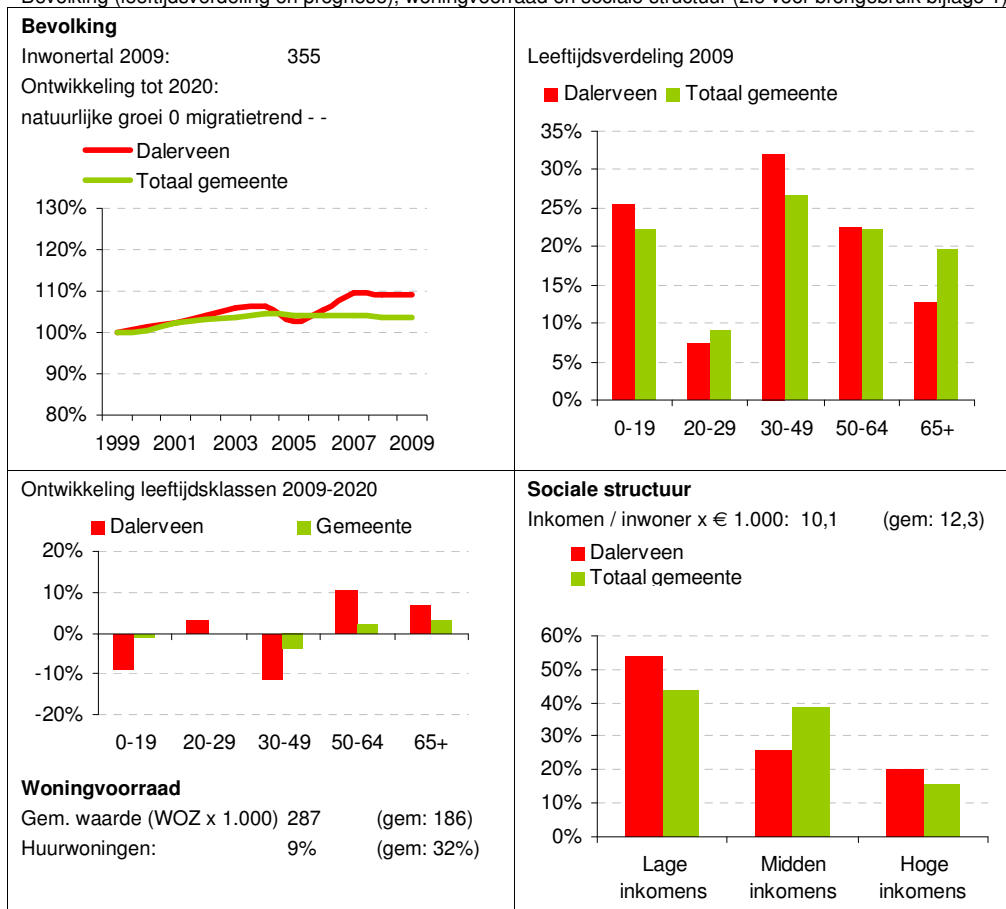
	Naam	Plaatsen / woningen
Verpleeghuis grootschalig intramuraal	-	
Verzorgingshuis grootschalig intramuraal	-	
Kleinschalig intramuraal	-	
Verzorgd wonen / woonzorgcomplex	-	

Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Klasse	Wonen auto (gem '08 =2,2)	Wonen OV (gem '08 =2,5)	Werken auto (gem '08 =2,4)	Werken OV (gem '08 =2,3)	Gemiddeld
2008	2	3	2	3	3
2020	3	4	3	4	4

Dalerveen

Bevolking (leeftijdverdeling en prognose), woningvoorraad en sociale structuur (zie voor brongebruik bijlage 1)

Voorzieningen

	Voorziening aanwezig '09	Risico op 0 vestigingen '09-'20
Supermarkt	-	-
Basisonderwijs	V	-
Huisarts	-	-
Ontmoetingsplek	V	Beleidskeuze

Voorzieningen wonen en zorg:

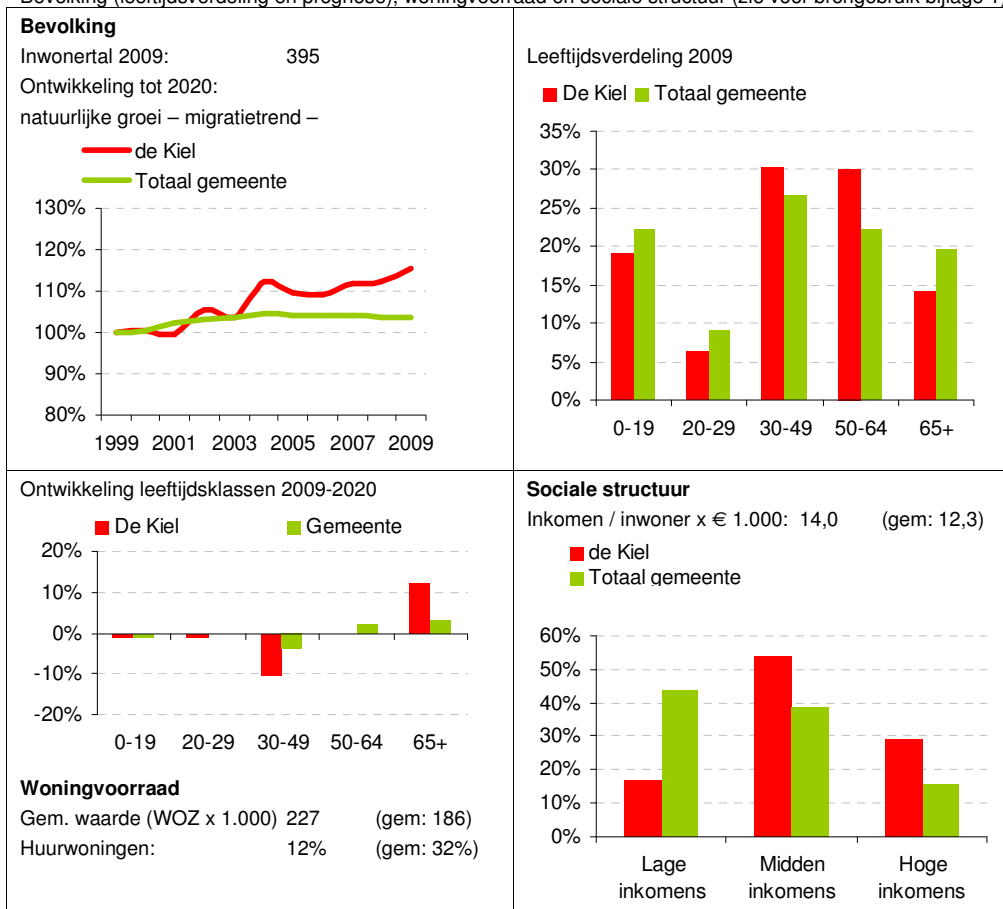
	Naam	Plaatsen / woningen
Verpleeghuis grootschalig intramuraal	-	-
Verzorgingshuis grootschalig intramuraal	-	-
Kleinschalig intramuraal	-	-
Verzorgd wonen / woonzorgcomplex	-	-

Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Klasse	Wonen auto (gem '08 =2,2)	Wonen OV (gem '08 =2,5)	Werken auto (gem '08 =2,4)	Werken OV (gem '08 =2,3)	Gemiddeld
2008	1	3	1	3	2
2020	2	5	2	4	3

De Kiel

Bevolking (leeftijdverdeling en prognose), woningvoorraad en sociale structuur (zie voor brongebruik bijlage 1)

Voorzieningen

	Voorziening aanwezig '09	Risico op 0 vestigingen '09-'20
Supermarkt	-	-
Basisonderwijs	V	-
Huisarts	-	-
Ontmoetingsplek	V	Beleidskeuze

Voorzieningen wonen en zorg:

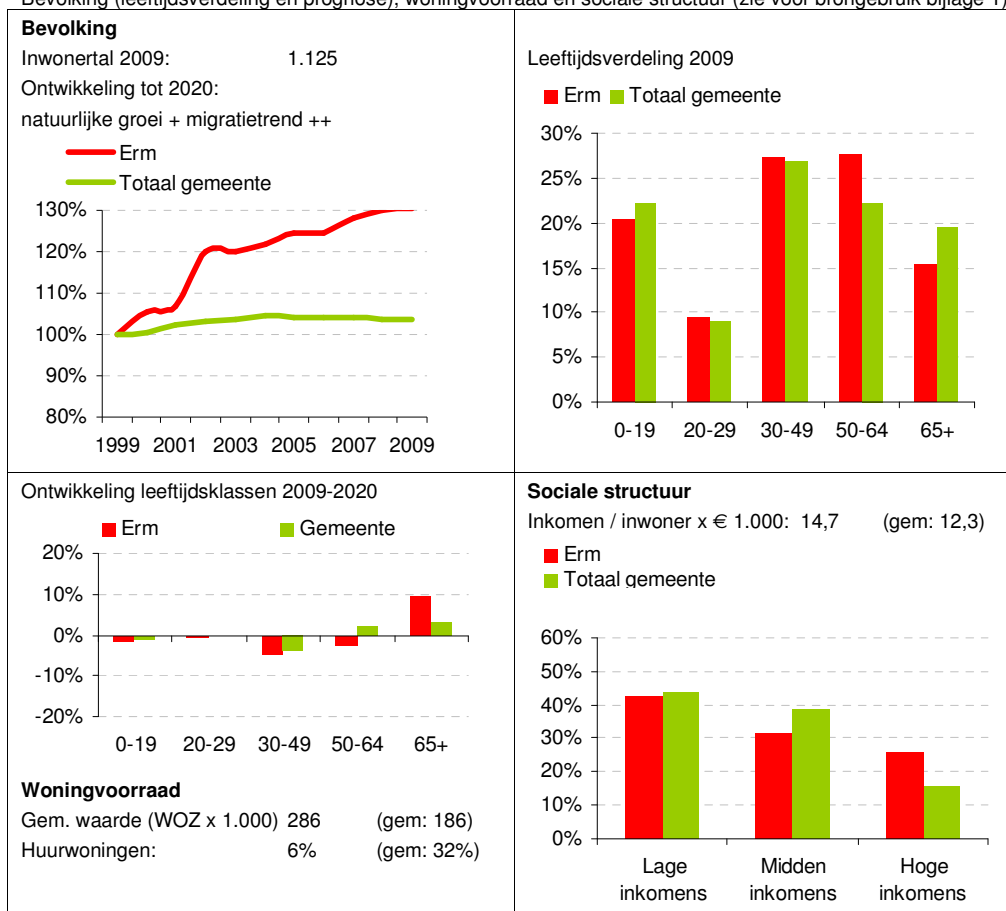
	Naam	Plaatsen / woningen
Verpleeghuis grootschalig intramuraal	-	-
Verzorgingshuis grootschalig intramuraal	-	-
Kleinschalig intramuraal	-	-
Verzorgd wonen / woonzorgcomplex	-	-

Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Klasse	Wonen auto (gem '08 =2,2)	Wonen OV (gem '08 =2,5)	Werken auto (gem '08 =2,4)	Werken OV (gem '08 =2,3)	Gemiddeld
2008	1	2	1	2	2
2020	2	3	2	2	2

Erm

Bevolking (leeftijdverdeling en prognose), woningvoorraad en sociale structuur (zie voor brongebruik bijlage 1)

Voorzieningen

	Voorziening aanwezig '09	Risico op 0 vestigingen '09-'20
Supermarkt	-	-
Basisonderwijs	V	-
Huisarts	-	-
Ontmoetingsplek	V	Beleidskeuze

Voorzieningen wonen en zorg:

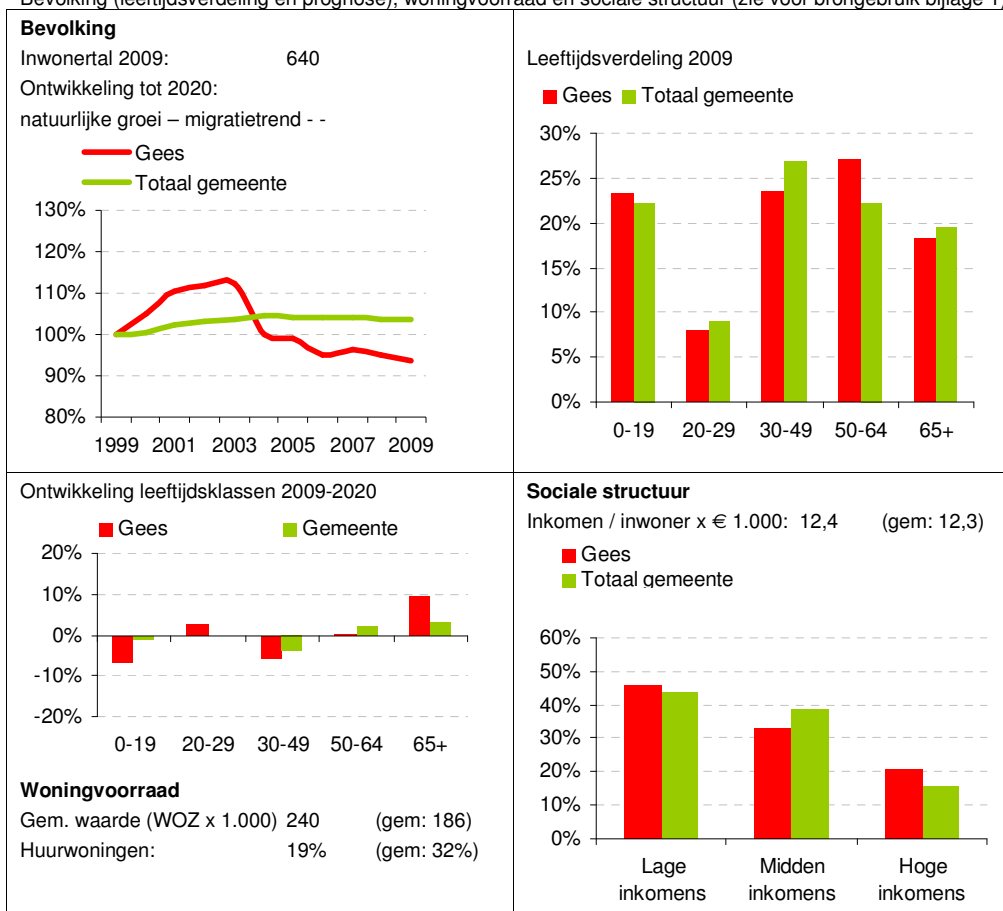
	Naam	Plaatsen / woningen
Verpleeghuis grootschalig intramuraal	-	-
Verzorgingshuis grootschalig intramuraal	-	-
Kleinschalig intramuraal	-	-
Verzorgd wonen / woonzorgcomplex	-	-

Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Klasse	Wonen auto (gem '08 =2,2)	Wonen OV (gem '08 =2,5)	Werken auto (gem '08 =2,4)	Werken OV (gem '08 =2,3)	Gemiddeld
2008	4	3	5	3	4
2020	4	5	5	4	4

Gees

Bevolking (leeftijdverdeling en prognose), woningvoorraad en sociale structuur (zie voor brongebruik bijlage 1)

Voorzieningen

	Voorziening aanwezig '09	Risico op 0 vestigingen '09-'20
Supermarkt	V	RISICO
Basisonderwijs	V	-
Huisarts	-	-
Ontmoetingsplek	V	Beleidskeuze

Voorzieningen wonen en zorg:

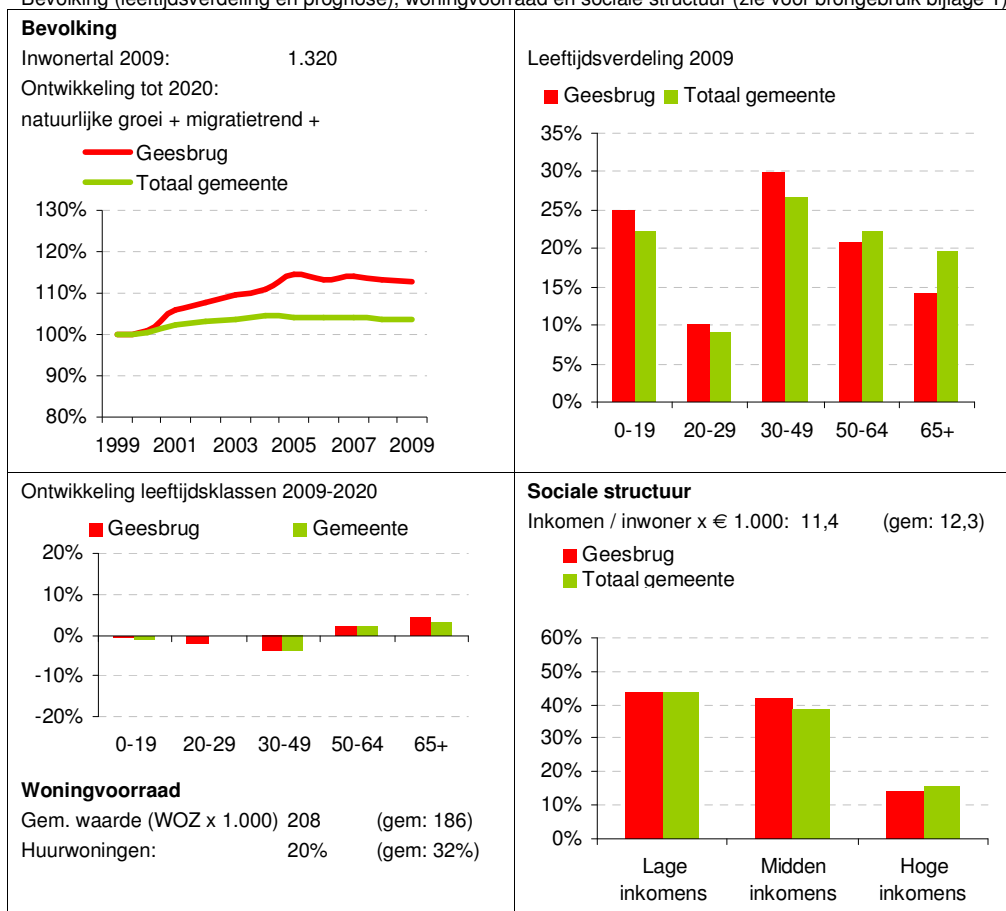
	Naam	Plaatsen / woningen
Verpleeghuis grootschalig intramuraal	-	
Verzorgingshuis grootschalig intramuraal	-	
Kleinschalig intramuraal	-	
Verzorgd wonen / woonzorgcomplex	-	

Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Klasse	Wonen auto (gem '08 =2,2)	Wonen OV (gem '08 =2,5)	Werken auto (gem '08 =2,4)	Werken OV (gem '08 =2,3)	Gemiddeld
2008	3	2	3	2	3
2020	3	4	3	3	3

Geesbrug

Bevolking (leeftijdverdeling en prognose), woningvoorraad en sociale structuur (zie voor brongebruik bijlage 1)

Voorzieningen

	Voorziening aanwezig '09	Risico op 0 vestigingen '09-'20
Supermarkt	V	RISICO
Basisonderwijs	V	-
Huisarts	-	-
Ontmoetingsplek	V	Beleidskeuze

Voorzieningen wonen en zorg:

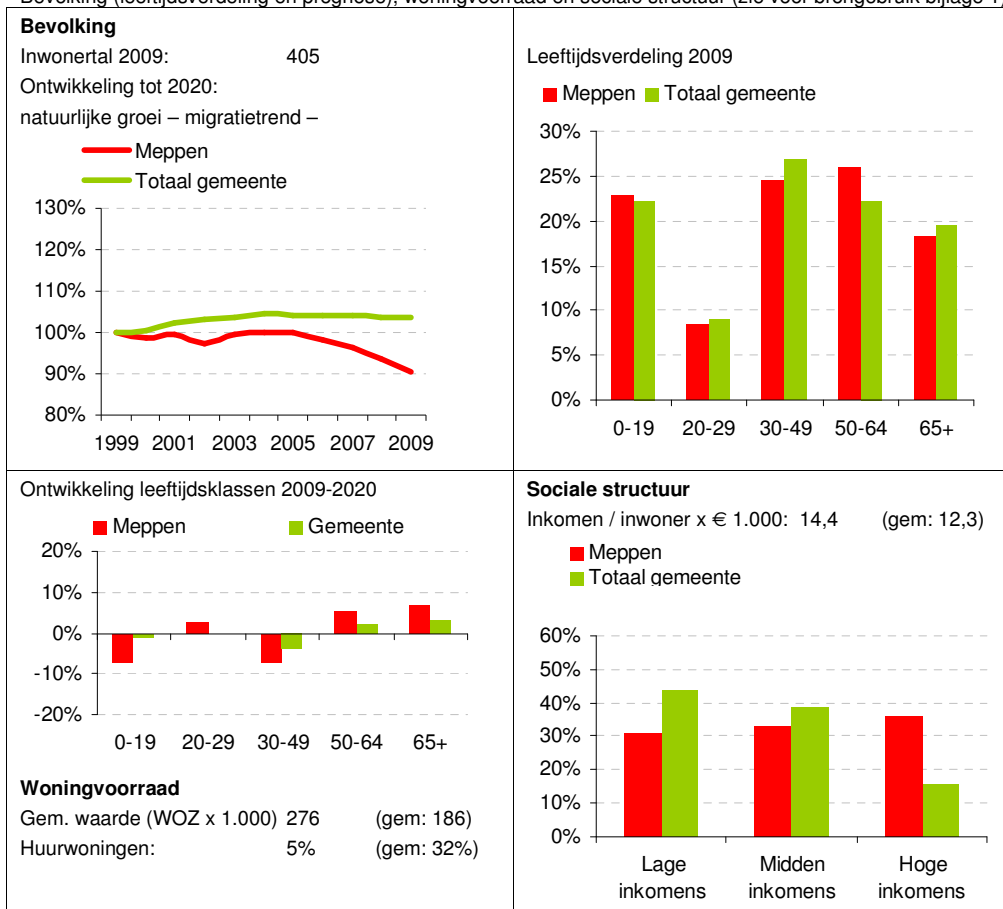
	Naam	Plaatsen / woningen
Verpleeghuis grootschalig intramuraal	-	-
Verzorgingshuis grootschalig intramuraal	-	-
Kleinschalig intramuraal	-	-
Verzorgd wonen / woonzorgcomplex	-	-

Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Klasse	Wonen auto (gem '08 =2,2)	Wonen OV (gem '08 =2,5)	Werken auto (gem '08 =2,4)	Werken OV (gem '08 =2,3)	Gemiddeld
2008	3	2	2	2	2
2020	4	3	4	3	4

Meppen

Bevolking (leeftijdverdeling en prognose), woningvoorraad en sociale structuur (zie voor brongebruik bijlage 1)

Voorzieningen

	Voorziening aanwezig '09	Risico op 0 vestigingen '09-'20
Supermarkt	-	-
Basisonderwijs	-	-
Huisarts	-	-
Ontmoetingsplek	V	Beleidskeuze

Voorzieningen wonen en zorg:

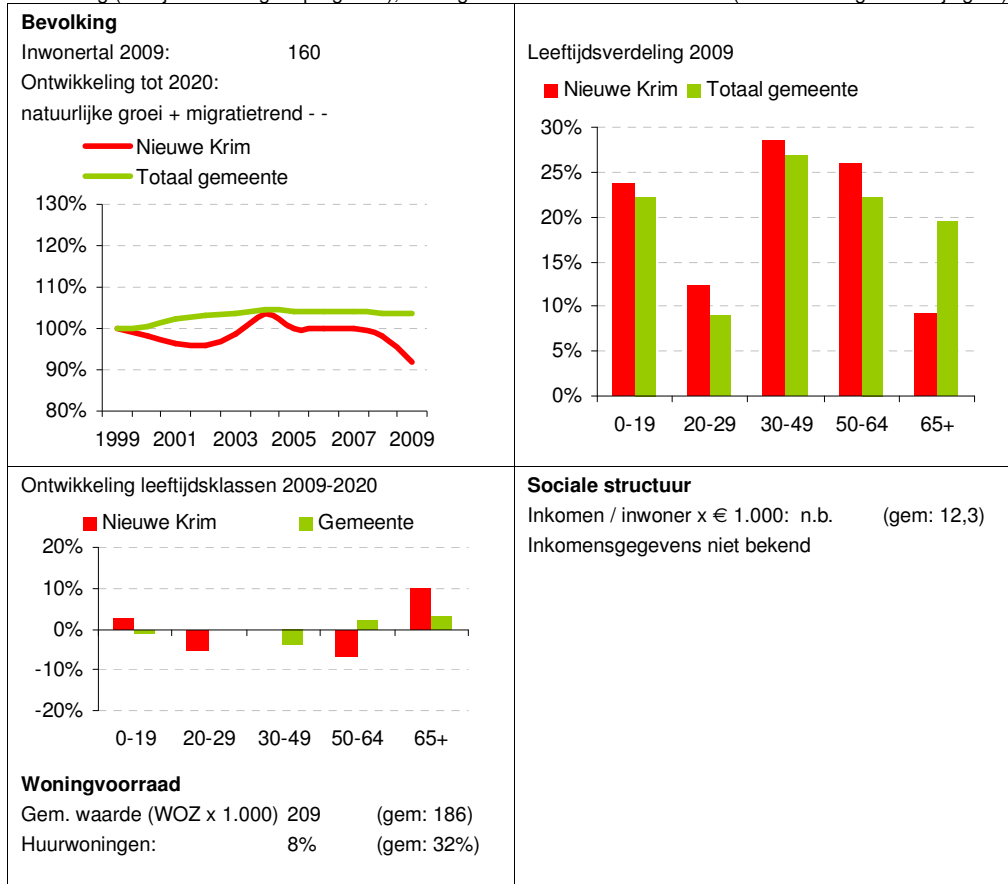
	Naam	Plaatsen / woningen
Verpleeghuis grootschalig intramuraal	-	-
Verzorgingshuis grootschalig intramuraal	-	-
Kleinschalig intramuraal	-	-
Verzorgd wonen / woonzorgcomplex	-	-

Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Klasse	Wonen auto (gem '08 =2,2)	Wonen OV (gem '08 =2,5)	Werken auto (gem '08 =2,4)	Werken OV (gem '08 =2,3)	Gemiddeld
2008	2	2	2	2	2
2020	2	4	2	2	3

Nieuwe Krim

Bevolking (leeftijdverdeling en prognose), woningvoorraad en sociale structuur (zie voor brongebruik bijlage 1)

Voorzieningen

	Voorziening aanwezig '09	Risico op 0 vestigingen '09-'20
Supermarkt	-	-
Basisonderwijs	-	-
Huisarts	-	-
Ontmoetingsplek	-	Beleidskeuze

Voorzieningen wonen en zorg:

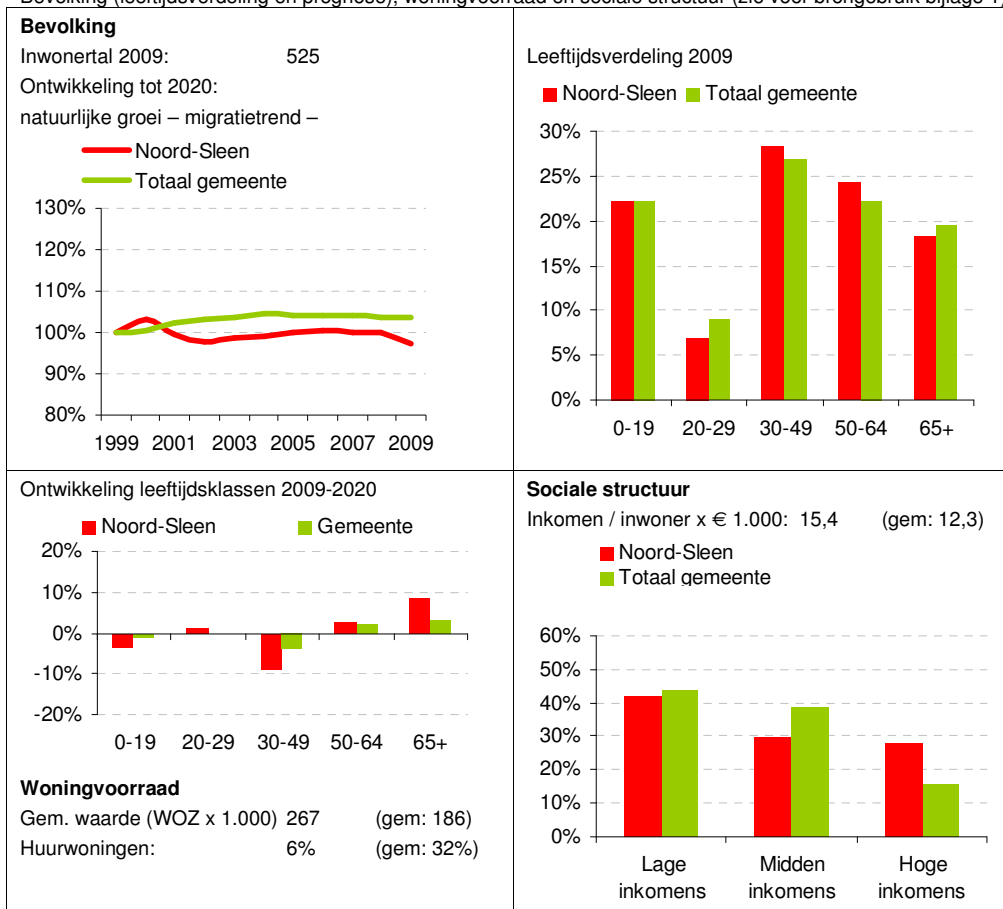
	Naam	Plaatsen / woningen
Verpleeghuis grootschalig intramuraal	-	
Verzorgingshuis grootschalig intramuraal	-	
Kleinschalig intramuraal	-	
Verzorgd wonen / woonzorgcomplex	-	

Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Klasse	Wonen auto (gem '08 =2,2)	Wonen OV (gem '08 =2,5)	Werken auto (gem '08 =2,4)	Werken OV (gem '08 =2,3)	Gemiddeld
2008	2	3	3	4	3
2020	3	5	4	4	4

Noord-Sleen

Bevolking (leeftijdverdeling en prognose), woningvoorraad en sociale structuur (zie voor brongebruik bijlage 1)

Voorzieningen

	Voorziening aanwezig '09	Risico op 0 vestigingen '09-'20
Supermarkt	-	-
Basisonderwijs	V	-
Huisarts	-	-
Ontmoetingsplek	V	Beleidskeuze

Voorzieningen wonen en zorg:

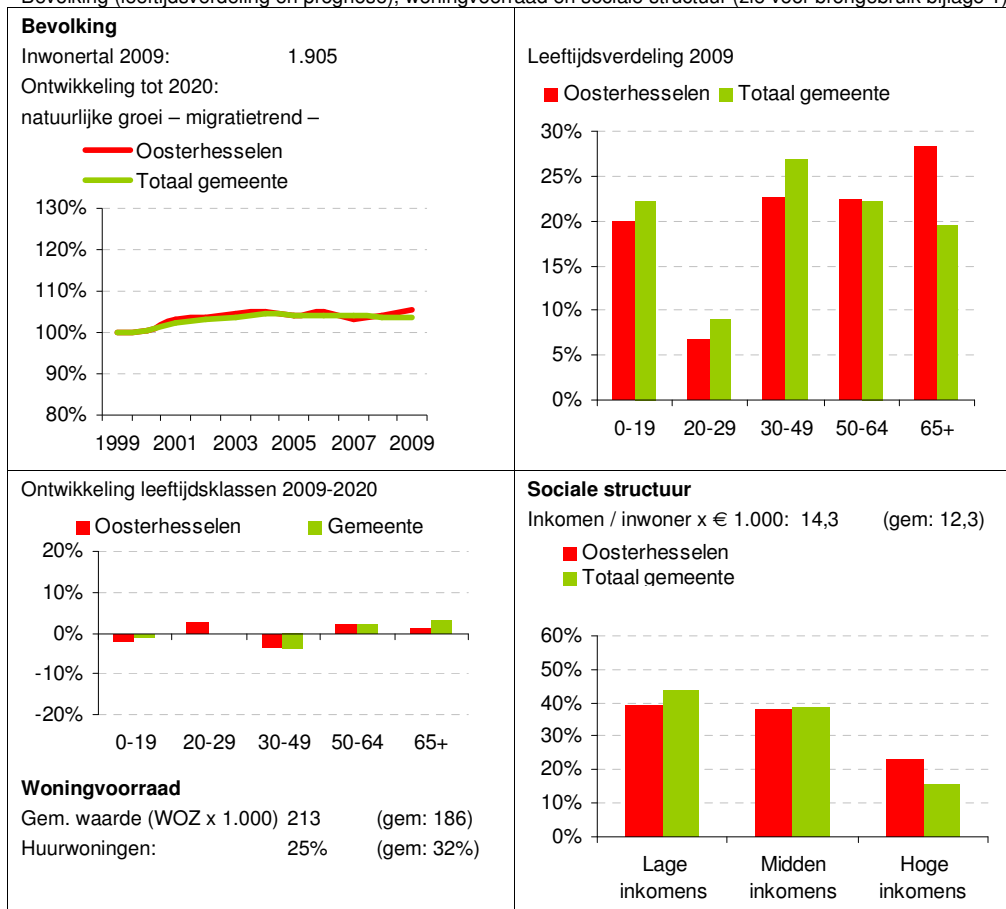
	Naam	Plaatsen / woningen
Verpleeghuis grootschalig intramuraal	-	
Verzorgingshuis grootschalig intramuraal	-	
Kleinschalig intramuraal	-	
Verzorgd wonen / woonzorgcomplex	-	

Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Klasse	Wonen auto (gem '08 =2,2)	Wonen OV (gem '08 =2,5)	Werken auto (gem '08 =2,4)	Werken OV (gem '08 =2,3)	Gemiddeld
2008	3	5	4	3	4
2020	3	5	4	3	4

Oosterhesselen

Bevolking (leeftijdverdeling en prognose), woningvoorraad en sociale structuur (zie voor brongebruik bijlage 1)

Voorzieningen

	Voorziening aanwezig '09	Risico op 0 vestigingen '09-'20
Supermarkt	V	-
Basisonderwijs	V	-
Huisarts	V	-
Ontmoetingsplek	V	Beleidskeuze

Voorzieningen wonen en zorg:

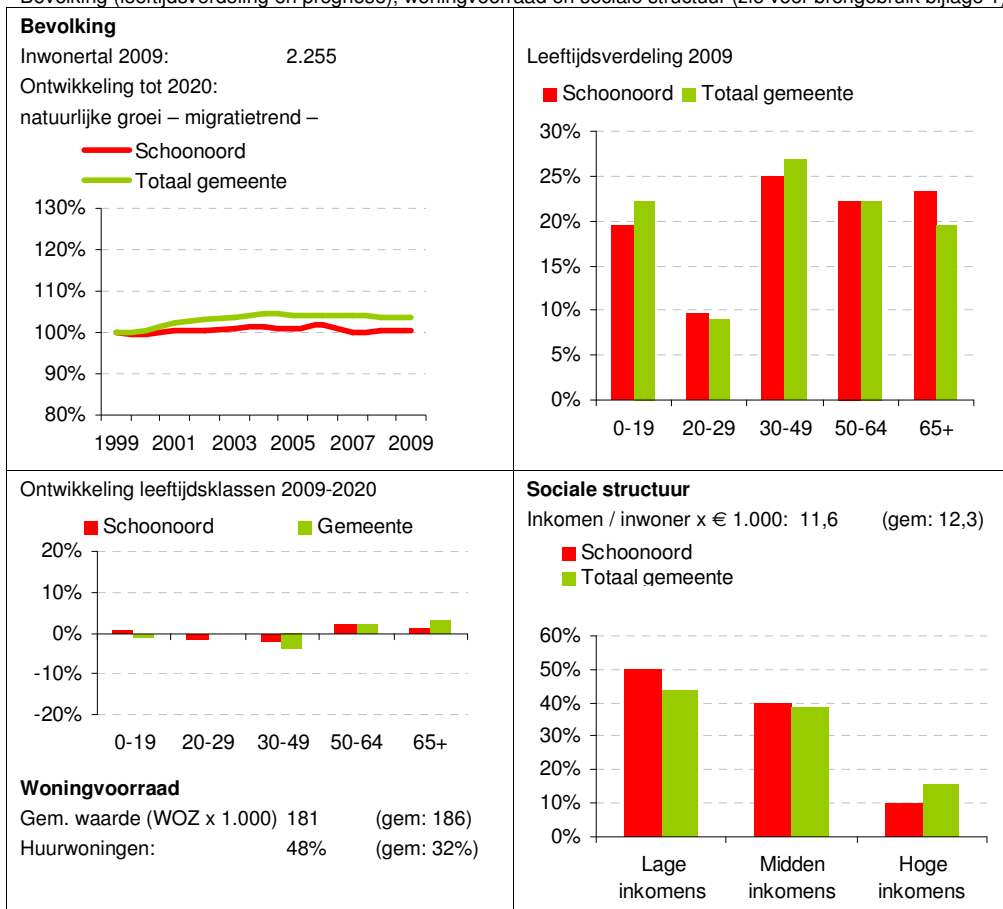
	Naam	Plaatsen / woningen
Verpleeghuis grootschalig intramuraal	-	-
Verzorgingshuis grootschalig intramuraal	De Etgaarde	36 zorgappartementen 40 aanleunwoningen
Kleinschalig intramuraal	-	-
Verzorgd wonen / woonzorgcomplex	-	-

Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Klasse	Wonen auto (gem '08 =2,2)	Wonen OV (gem '08 =2,5)	Werken auto (gem '08 =2,4)	Werken OV (gem '08 =2,3)	Gemiddeld
2008	2	1	2	2	2
2020	3	3	3	3	3

Schoonoord

Bevolking (leeftijdverdeling en prognose), woningvoorraad en sociale structuur (zie voor brongebruik bijlage 1)

Voorzieningen

	Voorziening aanwezig '09	Risico op 0 vestigingen '09-'20
Supermarkt	V	-
Basisonderwijs	V	-
Huisarts	V	-
Ontmoetingsplek	V	Beleidskeuze

Voorzieningen wonen en zorg:

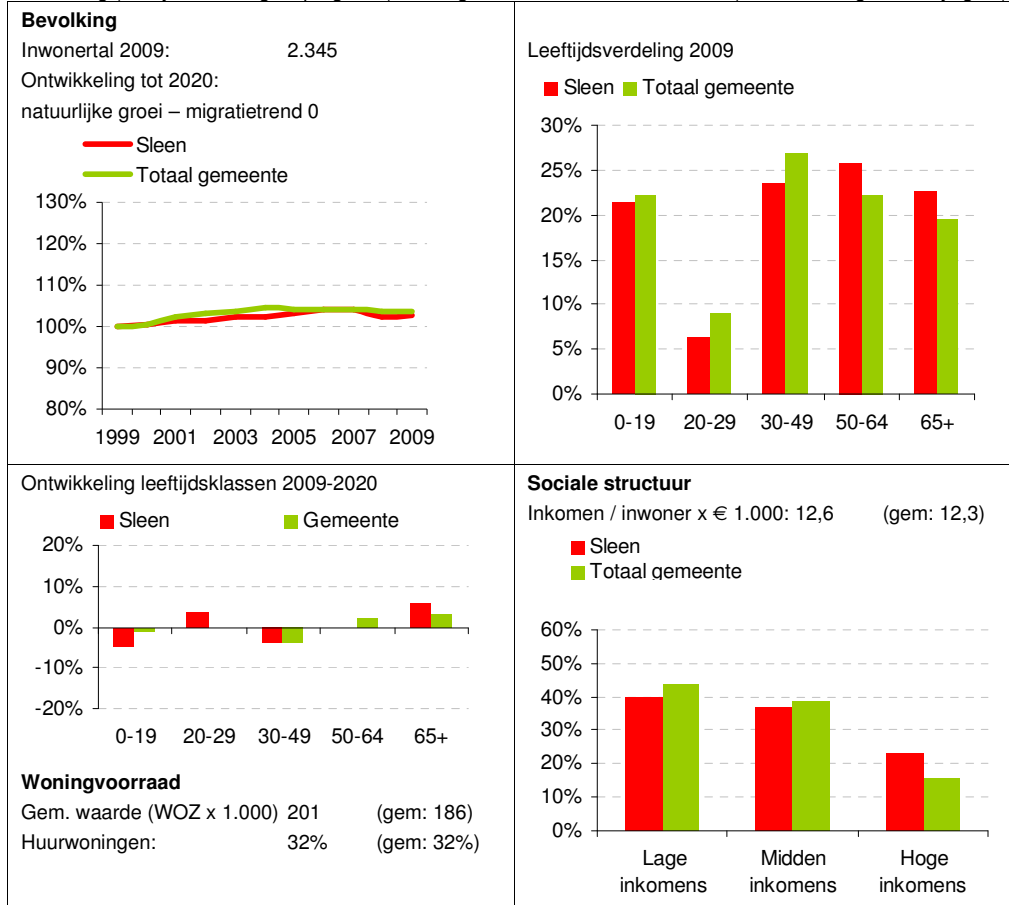
	Naam	Plaatsen / woningen
Verpleeghuis grootschalig intramuraal	-	
Verzorgingshuis grootschalig intramuraal	Het Ellertsveld	75 + 16 inleunwoningen
Kleinschalig intramuraal	-	
Verzorgd wonen / woonzorgcomplex	-	

Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Klasse	Wonen auto (gem '08 =2,2)	Wonen OV (gem '08 =2,5)	Werken auto (gem '08 =2,4)	Werken OV (gem '08 =2,3)	Gemiddeld
2008	2	4	2	2	3
2020	2	5	2	3	3

Sleen

Bevolking (leeftijdverdeling en prognose), woningvoorraad en sociale structuur (zie voor brongebruik bijlage 1)

Voorzieningen

	Voorziening aanwezig '09	Risico op 0 vestigingen '09-'20
Supermarkt	V	-
Basisonderwijs	V	-
Huisarts	V	-
Ontmoetingsplek	V	Beleidskeuze

Voorzieningen wonen en zorg:

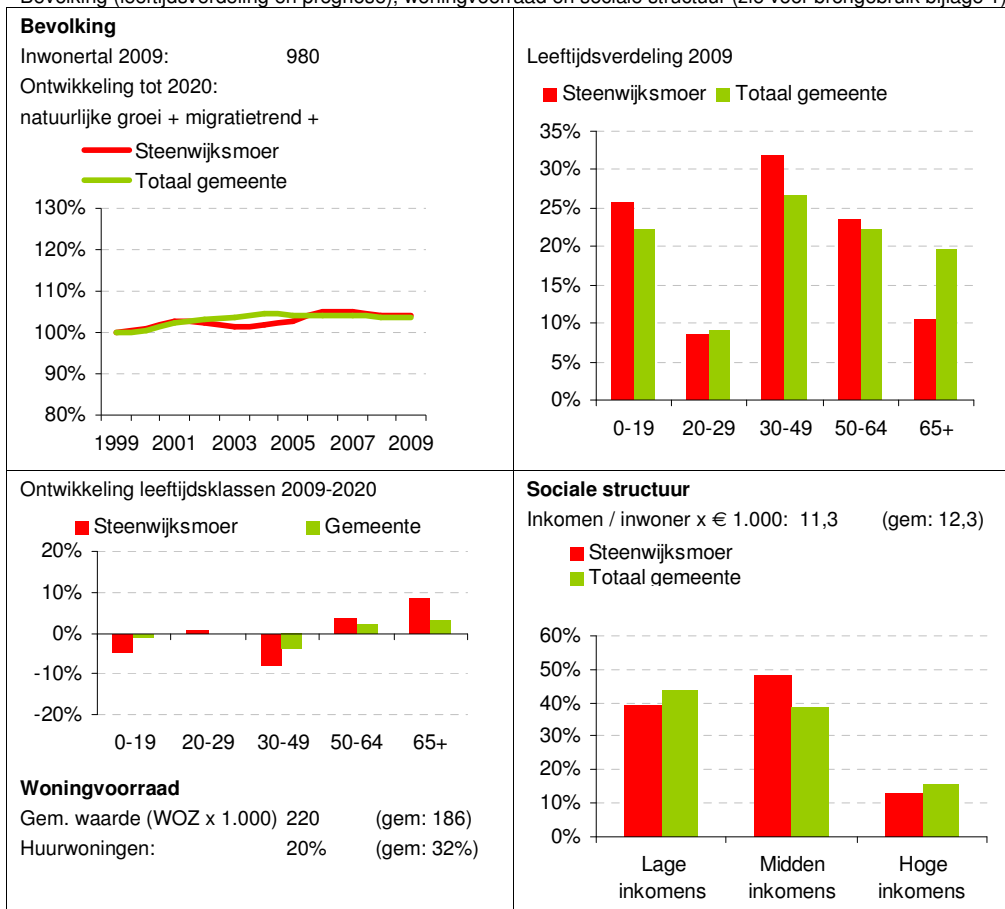
	Naam	Plaatsen / woningen
Verpleeghuis grootschalig intramuraal	-	-
Verzorgingshuis grootschalig intramuraal	De Schoel	20 + 19 aanleunw.
Kleinschalig intramuraal	-	-
Verzorgd wonen / woonzorgcomplex	-	-

Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Klasse	Wonen auto (gem '08 =2,2)	Wonen OV (gem '08 =2,5)	Werken auto (gem '08 =2,4)	Werken OV (gem '08 =2,3)	Gemiddeld
2008	2	4	3	2	3
2020	4	5	4	3	4

Steenwijksmoer

Bevolking (leeftijdverdeling en prognose), woningvoorraad en sociale structuur (zie voor brongebruik bijlage 1)

Voorzieningen

	Voorziening aanwezig '09	Risico op 0 vestigingen '09-'20
Supermarkt	-	-
Basisonderwijs	V	-
Huisarts	-	-
Ontmoetingsplek	V	Beleidskeuze

Voorzieningen wonen en zorg:

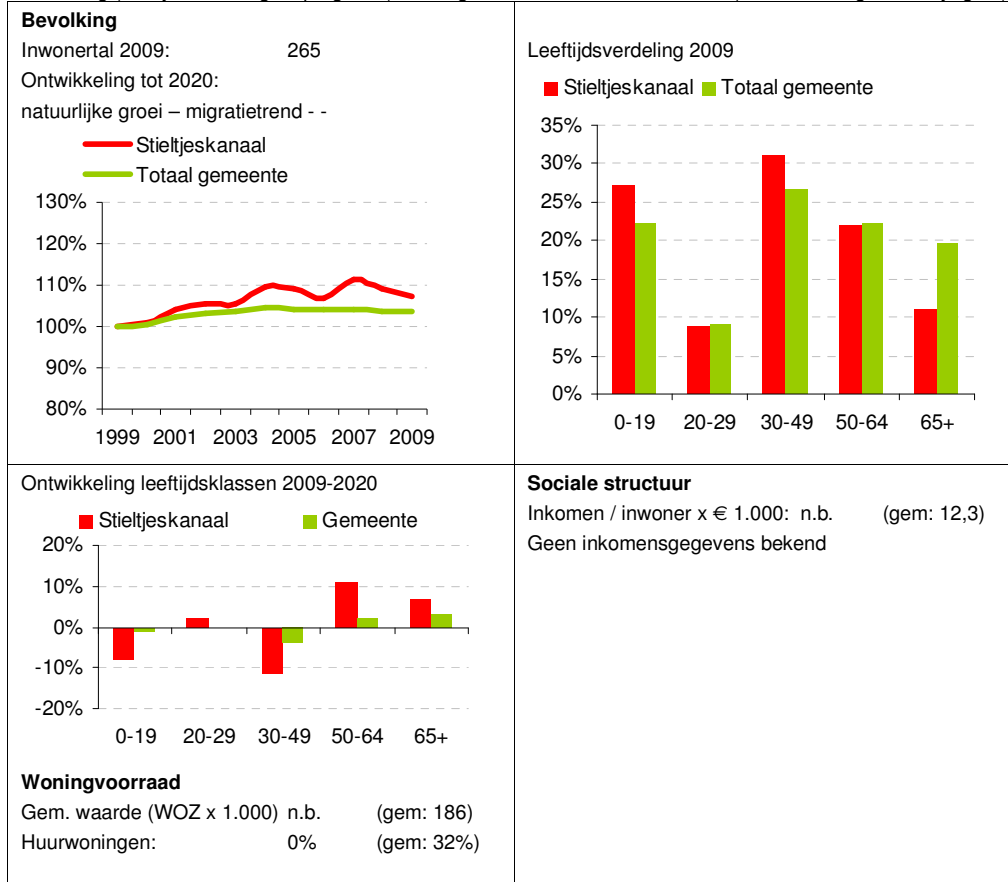
	Naam	Plaatsen / woningen
Verpleeghuis grootschalig intramuraal	-	
Verzorgingshuis grootschalig intramuraal	-	
Kleinschalig intramuraal	-	
Verzorgd wonen / woonzorgcomplex	-	

Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Klasse	Wonen auto (gem '08 =2,2)	Wonen OV (gem '08 =2,5)	Werken auto (gem '08 =2,4)	Werken OV (gem '08 =2,3)	Gemiddeld
2008	2	3	3	4	3
2020	3	5	4	4	4

Stieltjeskanaal

Bevolking (leeftijdverdeling en prognose), woningvoorraad en sociale structuur (zie voor brongebruik bijlage 1)

Voorzieningen

	Voorziening aanwezig '09	Risico op 0 vestigingen '09-'20
Supermarkt	-	-
Basisonderwijs	-	-
Huisarts	-	-
Ontmoetingsplek	-	Beleidskeuze

Voorzieningen wonen en zorg:

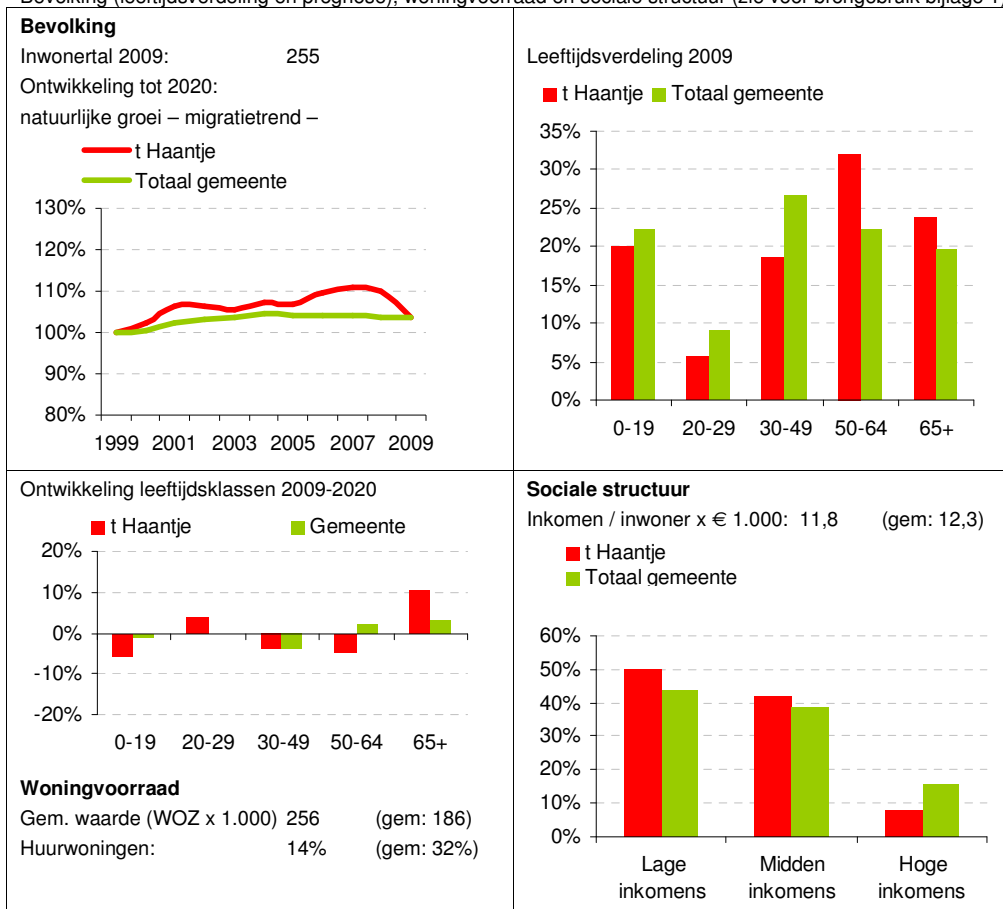
	Naam	Plaatsen / woningen
Verpleeghuis grootschalig intramuraal	-	
Verzorgingshuis grootschalig intramuraal	-	
Kleinschalig intramuraal	-	
Verzorgd wonen / woonzorgcomplex	-	

Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Klasse	Wonen auto (gem '08 =2,2)	Wonen OV (gem '08 =2,5)	Werken auto (gem '08 =2,4)	Werken OV (gem '08 =2,3)	Gemiddeld
2008	1	3	1	3	2
2020	2	5	2	4	3

't Haantje

Bevolking (leeftijdverdeling en prognose), woningvoorraad en sociale structuur (zie voor brongebruik bijlage 1)

Voorzieningen

	Voorziening aanwezig '09	Risico op 0 vestigingen '09-'20
Supermarkt	-	-
Basisonderwijs	-	-
Huisarts	-	-
Ontmoetingsplek	-	Beleidskeuze

Voorzieningen wonen en zorg:

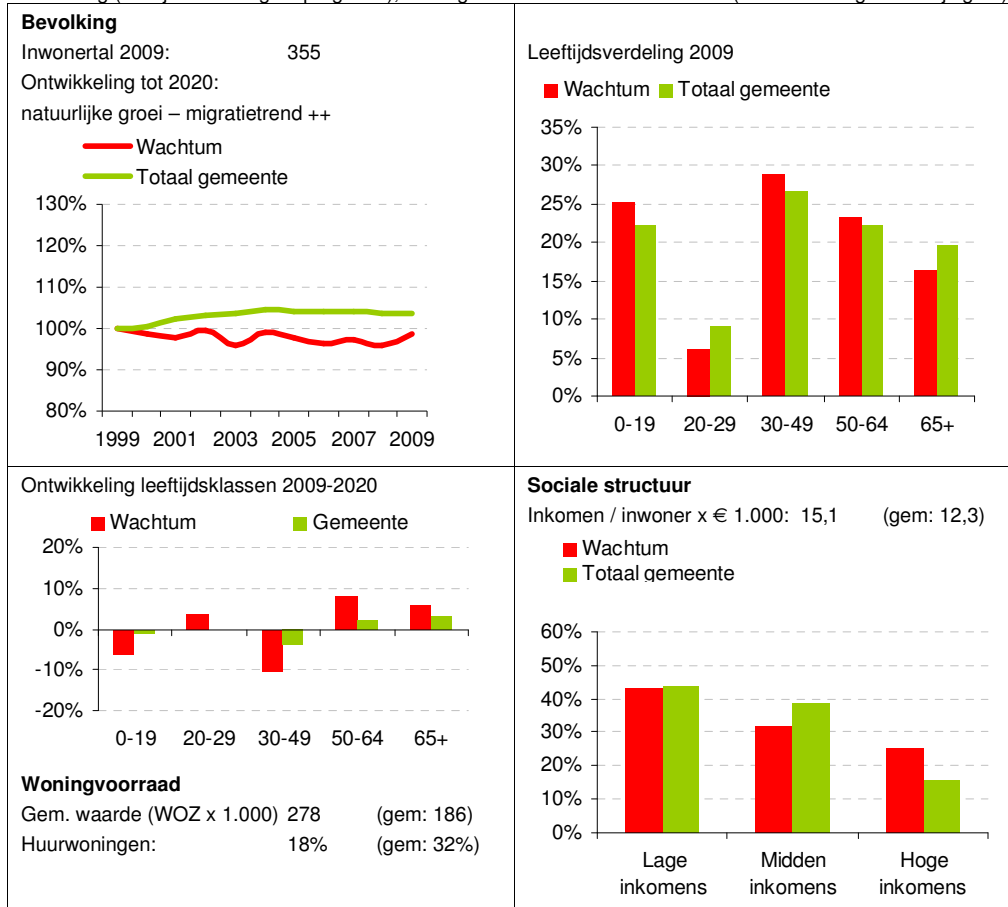
	Naam	Plaatsen / woningen
Verpleeghuis grootschalig intramuraal	-	
Verzorgingshuis grootschalig intramuraal	-	
Kleinschalig intramuraal	-	
Verzorgd wonen / woonzorgcomplex	-	

Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Klasse	Wonen auto (gem '08 =2,2)	Wonen OV (gem '08 =2,5)	Werken auto (gem '08 =2,4)	Werken OV (gem '08 =2,3)	Gemiddeld
2008	2	5	3	3	3
2020	2	5	3	3	3

Wachstum

Bevolking (leeftijdverdeling en prognose), woningvoorraad en sociale structuur (zie voor brongebruik bijlage 1)

Voorzieningen

	Voorziening aanwezig '09	Risico op 0 vestigingen '09-'20
Supermarkt	-	-
Basisonderwijs	V	-
Huisarts	-	-
Ontmoetingsplek	V	Beleidskeuze

Voorzieningen wonen en zorg:

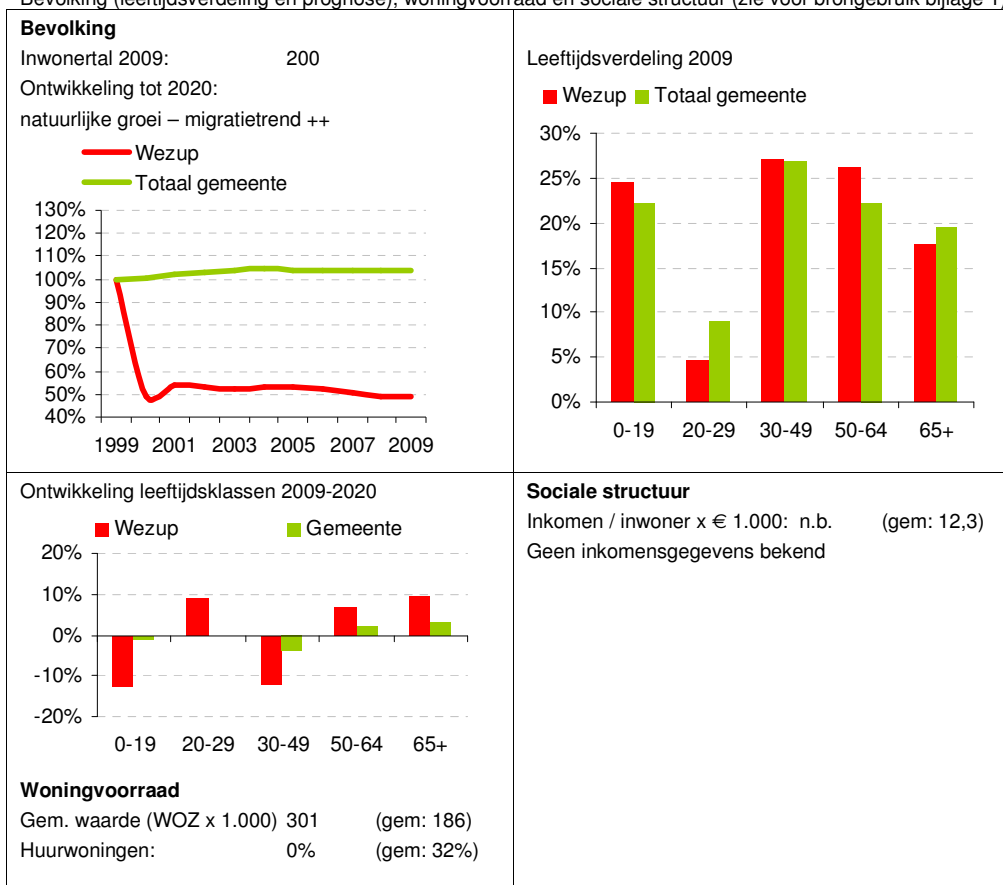
	Naam	Plaatsen / woningen
Verpleeghuis grootschalig intramuraal	-	-
Verzorgingshuis grootschalig intramuraal	-	-
Kleinschalig intramuraal	-	-
Verzorgd wonen / woonzorgcomplex	-	-

Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Klasse	Wonen auto (gem '08 =2,2)	Wonen OV (gem '08 =2,5)	Werken auto (gem '08 =2,4)	Werken OV (gem '08 =2,3)	Gemiddeld
2008	4	2	5	3	4
2020	4	4	5	4	4

Wezup

Bevolking (leeftijdverdeling en prognose), woningvoorraad en sociale structuur (zie voor brongebruik bijlage 1)

Voorzieningen

	Voorziening aanwezig '09	Risico op 0 vestigingen '09-'20
Supermarkt	-	-
Basisonderwijs	V	-
Huisarts	-	-
Ontmoetingsplek	V	Beleidskeuze

Voorzieningen wonen en zorg:

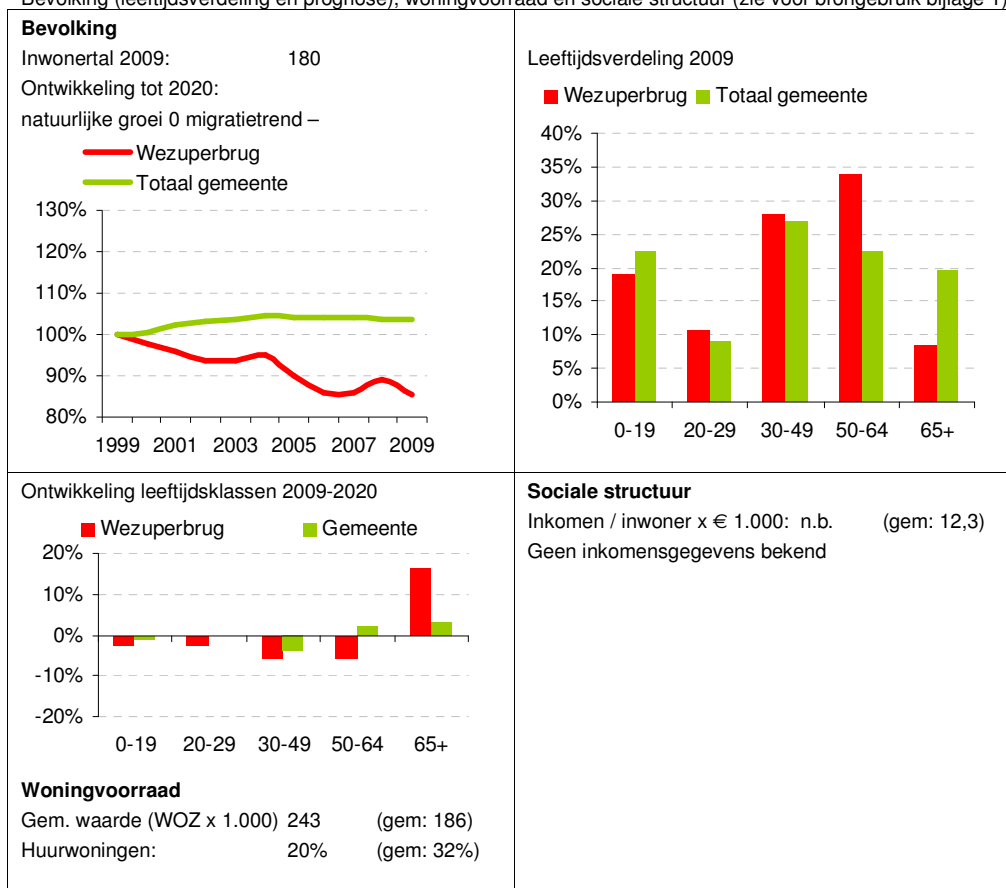
	Naam	Plaatsen / woningen
Verpleeghuis grootschalig intramuraal	-	
Verzorgingshuis grootschalig intramuraal	-	
Kleinschalig intramuraal	-	
Verzorgd wonen / woonzorgcomplex	-	

Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Klasse	Wonen auto (gem '08 =2,2)	Wonen OV (gem '08 =2,5)	Werken auto (gem '08 =2,4)	Werken OV (gem '08 =2,3)	Gemiddeld
2008	1	2	1	1	1
2020	1	4	1	1	2

Wezuperbrug

Bevolking (leeftijdverdeling en prognose), woningvoorraad en sociale structuur (zie voor brongebruik bijlage 1)

Voorzieningen

	Voorziening aanwezig '09	Risico op 0 vestigingen '09-'20
Supermarkt	-	-
Basisonderwijs	-	-
Huisarts	-	-
Ontmoetingsplek	V	Beleidskeuze

Voorzieningen wonen en zorg:

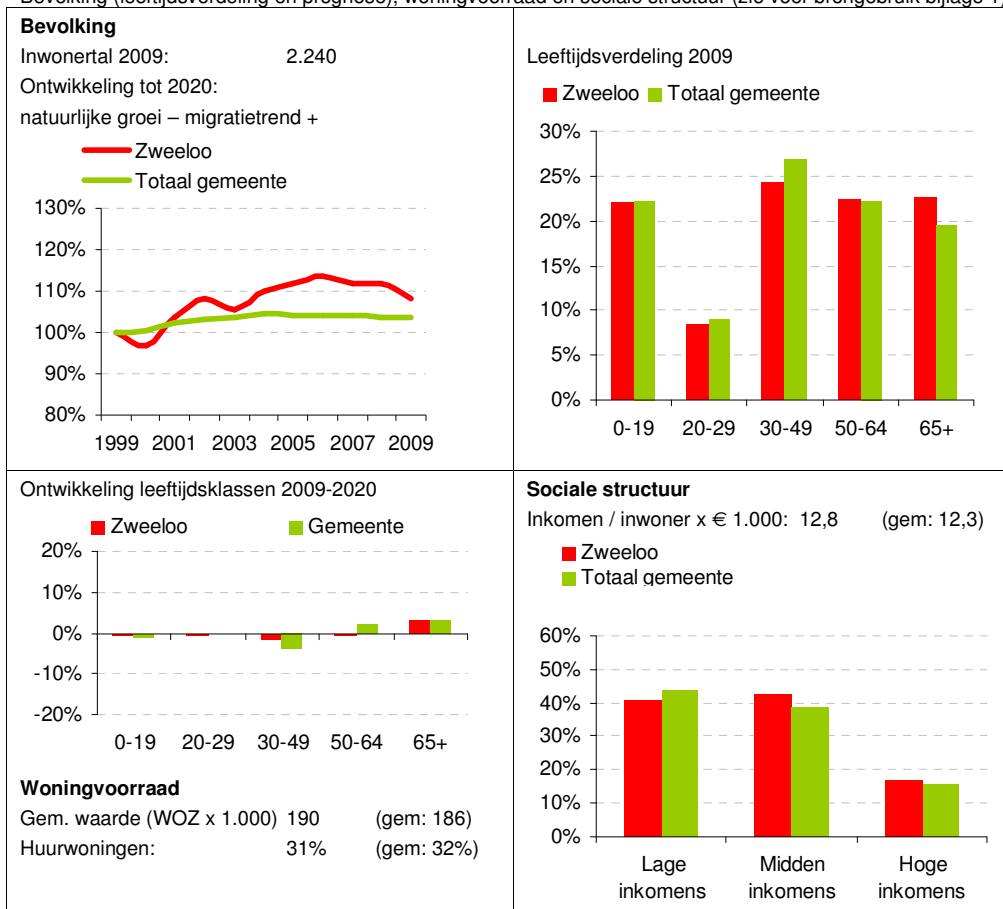
	Naam	Plaatsen / woningen
Verpleeghuis grootschalig intramuraal	-	
Verzorgingshuis grootschalig intramuraal	-	
Kleinschalig intramuraal	-	
Verzorgd wonen / woonzorgcomplex	-	

Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Klasse	Wonen auto (gem '08 =2,2)	Wonen OV (gem '08 =2,5)	Werken auto (gem '08 =2,4)	Werken OV (gem '08 =2,3)	Gemiddeld
2008	1	1	1	1	1
2020	1	3	1	1	2

Zweeloo

Bevolking (leeftijdverdeling en prognose), woningvoorraad en sociale structuur (zie voor brongebruik bijlage 1)

Voorzieningen

	Voorziening aanwezig '09	Risico op 0 vestigingen '09-'20
Supermarkt	V	-
Basisonderwijs	V	-
Huisarts	V	-
Ontmoetingsplek	V	Beleidskeuze

Voorzieningen wonen en zorg:

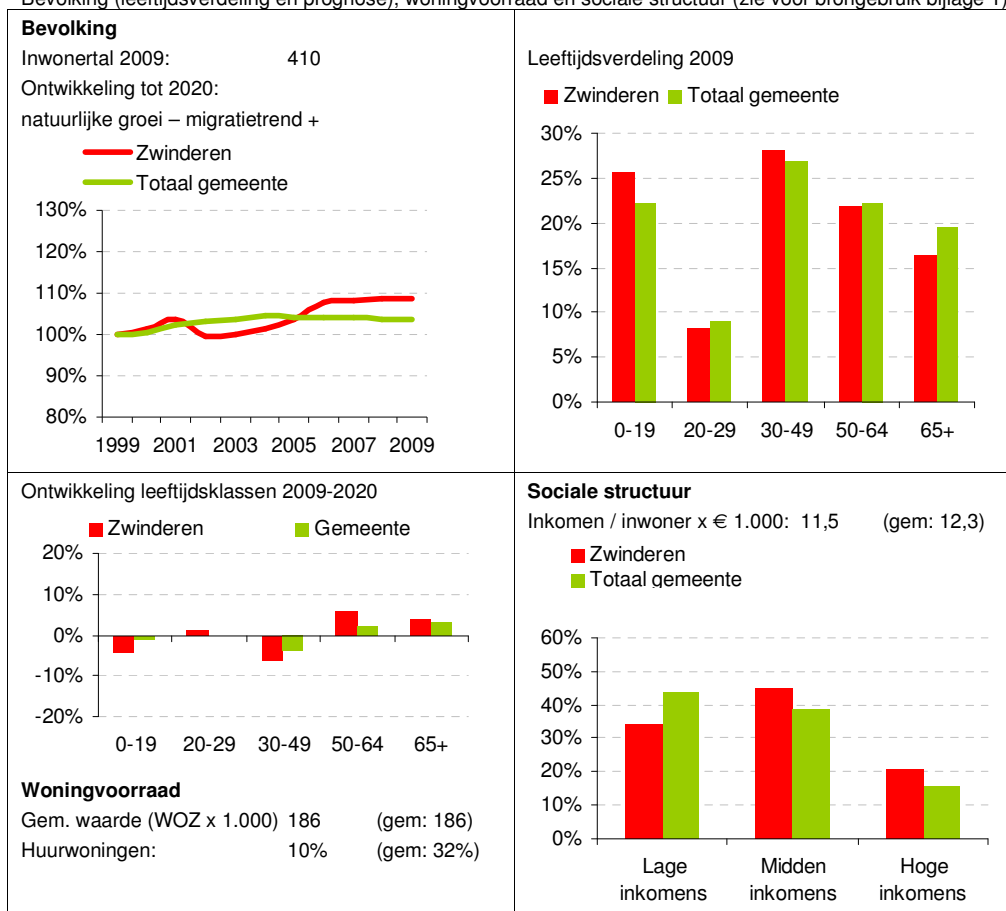
	Naam	Plaatsen / woningen
Verpleeghuis grootschalig intramuraal	-	
Verzorgingshuis grootschalig intramuraal	-	
Kleinschalig intramuraal	-	
Verzorgd wonen / woonzorgcomplex	Korenhof	38 Ouderen

Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Klasse	Wonen auto (gem '08 =2,2)	Wonen OV (gem '08 =2,5)	Werken auto (gem '08 =2,4)	Werken OV (gem '08 =2,3)	Gemiddeld
2008	2	3	2	2	2
2020	3	5	3	3	3

Zwinderen

Bevolking (leeftijdverdeling en prognose), woningvoorraad en sociale structuur (zie voor brongebruik bijlage 1)

Voorzieningen

	Voorziening aanwezig '09	Risico op 0 vestigingen '09-'20
Supermarkt	-	-
Basisonderwijs	-	-
Huisarts	-	-
Ontmoetingsplek	-	Beleidskeuze

Voorzieningen wonen en zorg:

	Naam	Plaatsen / woningen
Verpleeghuis grootschalig intramuraal	-	-
Verzorgingshuis grootschalig intramuraal	-	-
Kleinschalig intramuraal	-	-
Verzorgd wonen / woonzorgcomplex	-	-

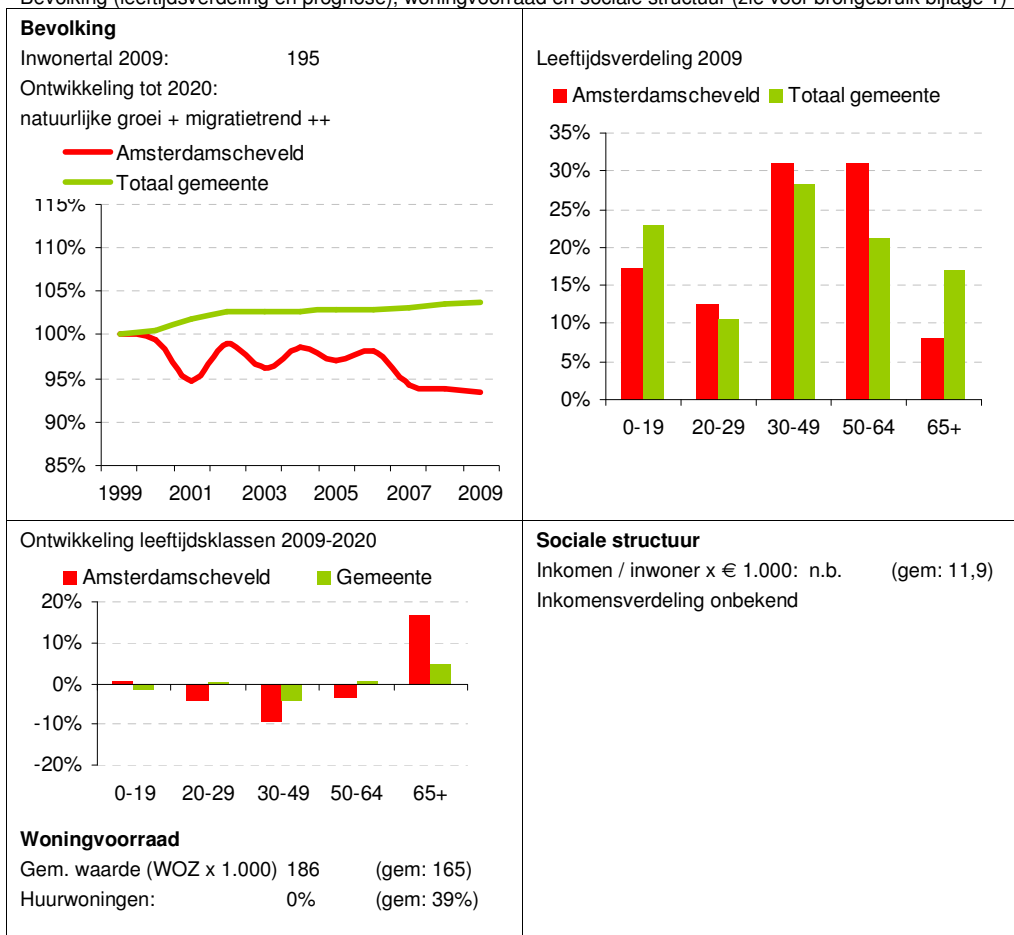
Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Klasse	Wonen auto (gem '08 =2,2)	Wonen OV (gem '08 =2,5)	Werken auto (gem '08 =2,4)	Werken OV (gem '08 =2,3)	Gemiddeld
2008	4	2	4	3	3
2020	4	4	4	3	4

4. Gemeente Emmen

Amsterdamscheveld

Bevolking (leeftijdverdeling en prognose), woningvoorraad en sociale structuur (zie voor brongebruik bijlage 1)

Voorzieningen

	Voorziening aanwezig '09	Risico op 0 vestigingen '09-'20
Supermarkt	-	-
Basisonderwijs	-	-
Huisarts	-	-
Ontmoetingsplek	-	Beleidskeuze

Voorzieningen wonen en zorg:

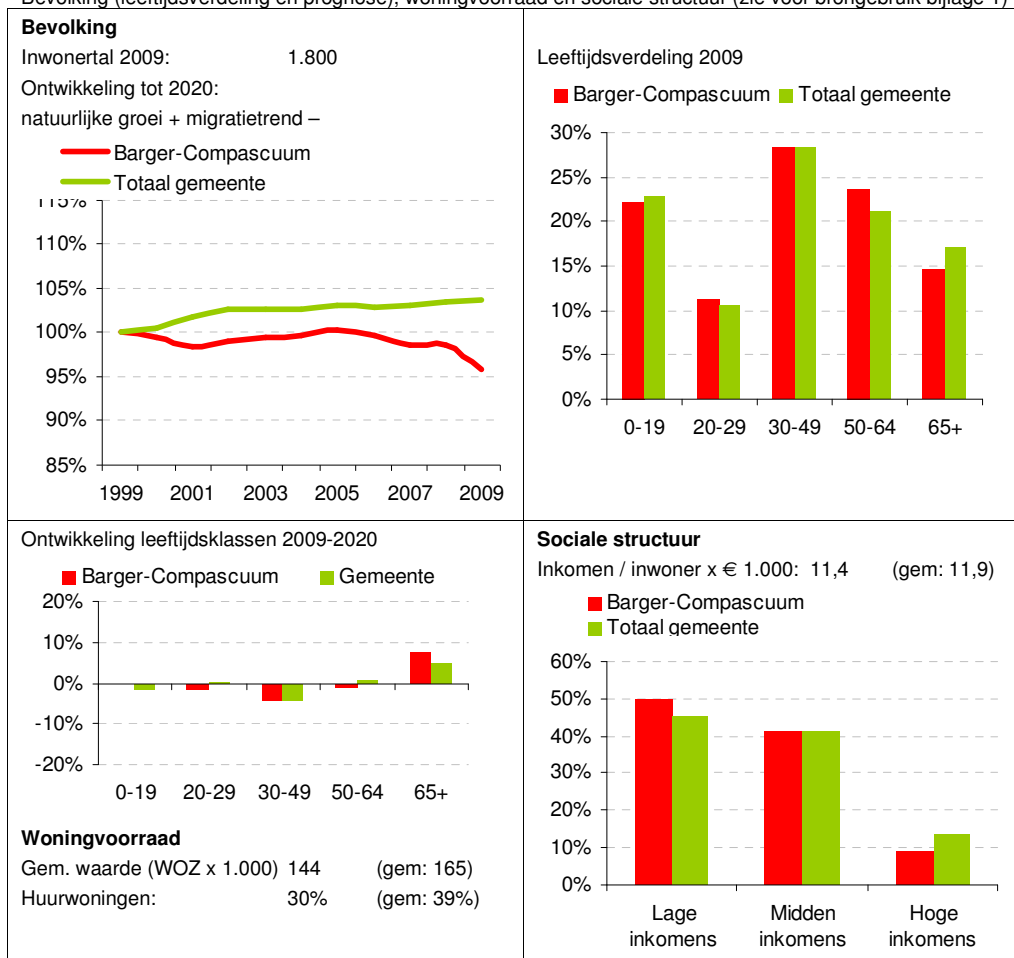
	Naam	Plaatsen / woningen
Verpleeghuis grootschalig intramuraal	-	
Verzorgingshuis grootschalig intramuraal	-	
Kleinschalig intramuraal	-	
Verzorgd wonen / woonzorgcomplex	-	

Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Klasse	Wonen auto (gem '08 =2,2)	Wonen OV (gem '08 =2,5)	Werken auto (gem '08 =2,4)	Werken OV (gem '08 =2,3)	Gemiddeld
2008	2	3	3	3	3
2020	3	5	3	4	4

Barger-Compasuum

Bevolking (leeftijdverdeling en prognose), woningvoorraad en sociale structuur (zie voor brongebruik bijlage 1)

Voorzieningen

	Voorziening aanwezig '09	Risico op 0 vestigingen '09-'20
Supermarkt	V	RISICO
Basisonderwijs	V	-
Huisarts	V	-
Ontmoetingsplek	V	Beleidskeuze

Voorzieningen wonen en zorg:

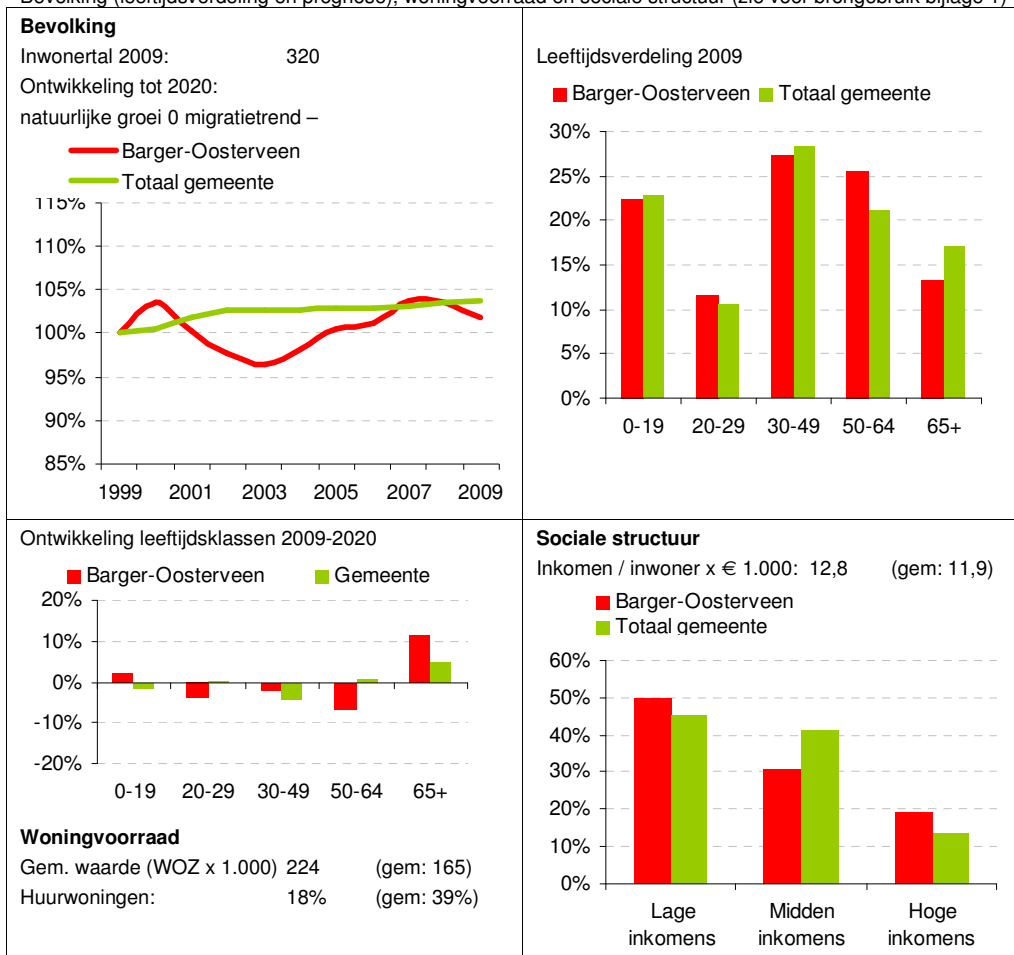
	Naam	Plaatsen / woningen
Verpleeghuis grootschalig intramuraal	-	
Verzorgingshuis grootschalig intramuraal	-	
Kleinschalig intramuraal	-	
Verzorgd wonen / woonzorgcomplex	-	

Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Klasse	Wonen auto (gem '08 =2,2)	Wonen OV (gem '08 =2,5)	Werken auto (gem '08 =2,4)	Werken OV (gem '08 =2,3)	Gemiddeld
2008	2	4	1	2	2
2020	2	5	2	2	3

Barger-Oosterveen

Bevolking (leeftijdverdeling en prognose), woningvoorraad en sociale structuur (zie voor brongebruik bijlage 1)

Voorzieningen

	Voorziening aanwezig '09	Risico op 0 vestigingen '09-'20
Supermarkt	-	-
Basisonderwijs	-	-
Huisarts	-	-
Ontmoetingsplek	-	Beleidskeuze

Voorzieningen wonen en zorg:

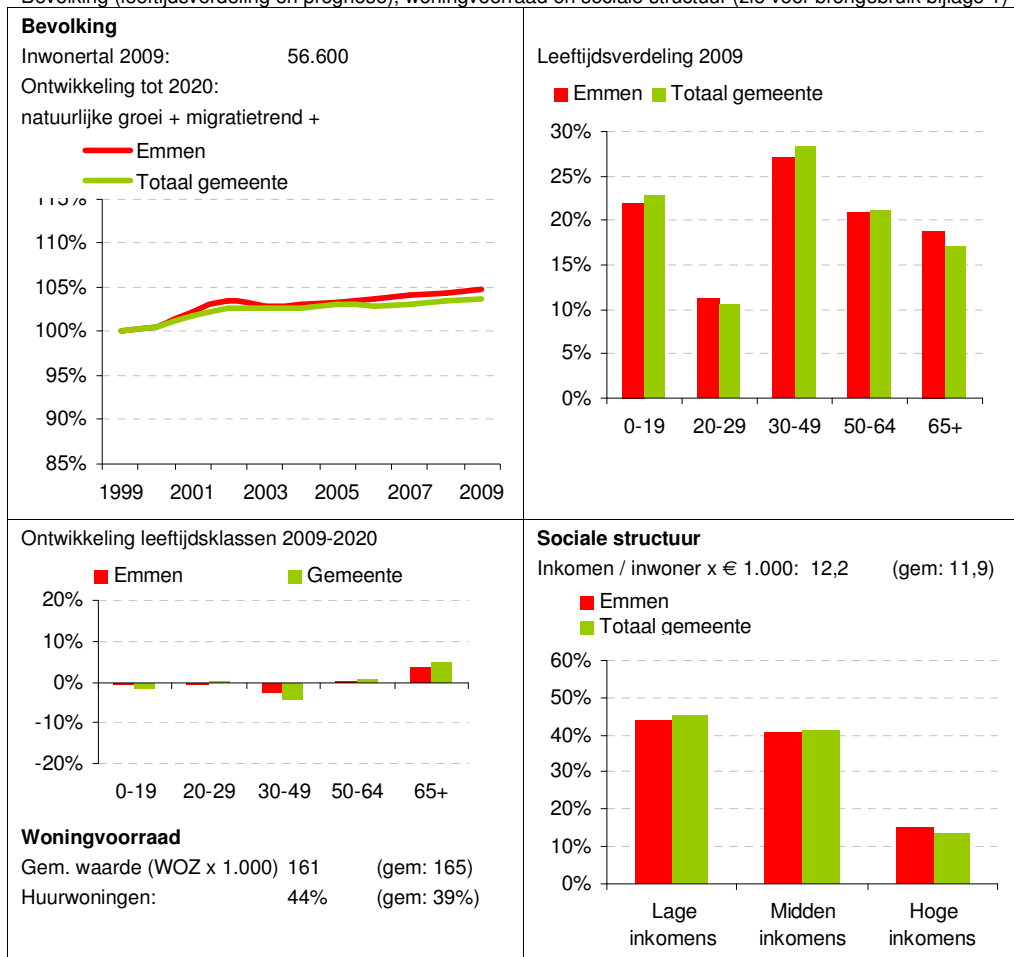
	Naam	Plaatsen / woningen
Verpleeghuis grootschalig intramuraal	-	
Verzorgingshuis grootschalig intramuraal	-	
Kleinschalig intramuraal	-	
Verzorgd wonen / woonzorgcomplex	-	

Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Klasse	Wonen auto (gem '08 =2,2)	Wonen OV (gem '08 =2,5)	Werken auto (gem '08 =2,4)	Werken OV (gem '08 =2,3)	Gemiddeld
2008	1	2	1	2	2
2020	2	4	1	3	3

Emmen

Bevolking (leeftijdverdeling en prognose), woningvoorraad en sociale structuur (zie voor brongebruik bijlage 1)

Voorzieningen

	Voorziening aanwezig '09	Risico op 0 vestigingen '09-'20
Supermarkt	V	-
Basisonderwijs	V	-
Huisarts	V	-
Ontmoetingsplek	V	Beleidskeuze

Voorzieningen wonen en zorg:

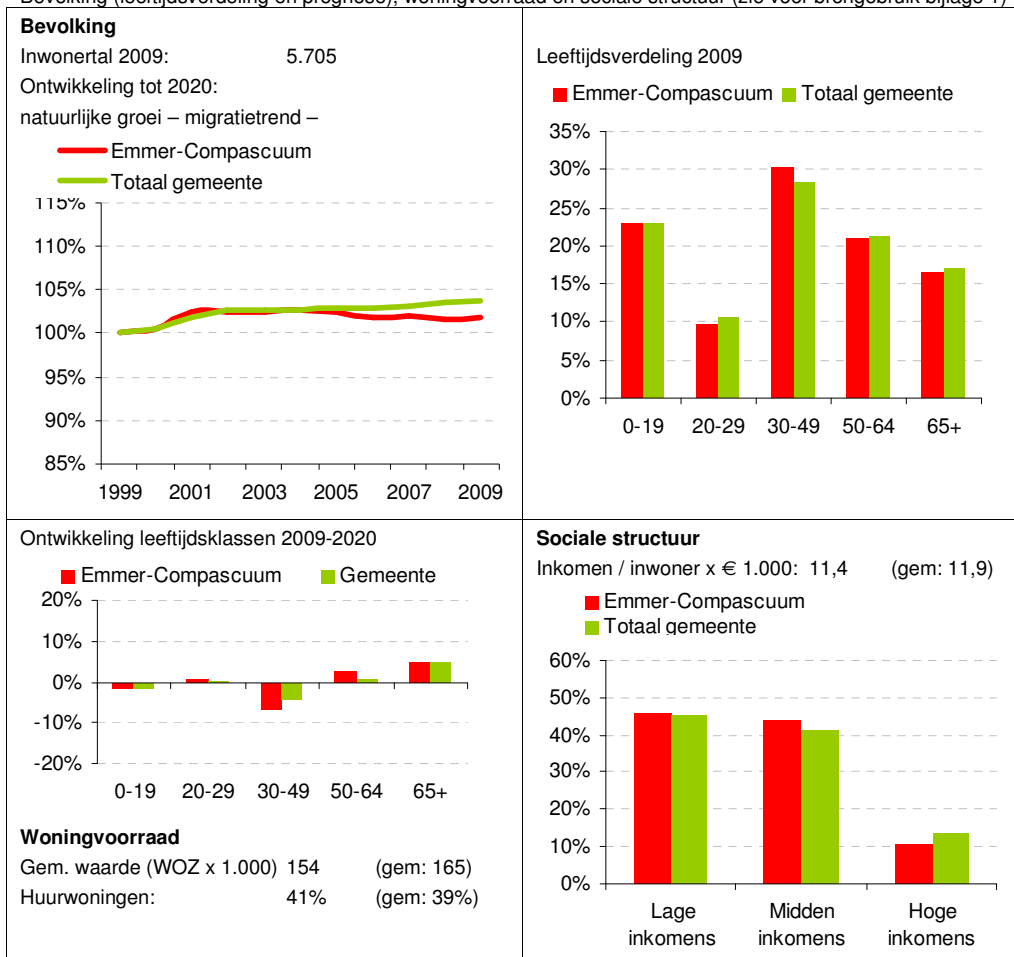
	Naam	Plaatsen / woningen
Verpleeghuis grootschalig intramuraal	De Bleerincq	195 Ouderen + GGZ
	De Horst	183 Verscheidend
	De Vennen	17 Somatisch + psychogeriatrisch
Verzorgingshuis grootschalig intramuraal	De Schans	101 + 149 aanleunwoningen
	Heidehiem	94
	Holdert	154 + 109 aanleunw.
	Holtingerhof	57 + 103 aanleunw.
	Valkenhof	43 + 54 aan- en inleunwoningen
Kleinschalig intramuraal	Zuidermarke	111 + 4 inleunw.
	De Vrijheidshof (Leveste)	n.b.
	Statenhoek	105 (serviceflat)
Verzorgd wonen / woonzorgcomplex	Oostermarke	83 + 26 aanleunw Ouderen

Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Klasse	Wonen auto (gem '08 =2,2)	Wonen OV (gem '08 =2,5)	Werken auto (gem '08 =2,4)	Werken OV (gem '08 =2,3)	Gemiddeld
2008	2	5	2	4	3
2020	2	5	2	5	4

Emmer-Compascuum

Bevolking (leeftijdverdeling en prognose), woningvoorraad en sociale structuur (zie voor brongebruik bijlage 1)

Voorzieningen

	Voorziening aanwezig '09	Risico op 0 vestigingen '09-'20
Supermarkt	V	-
Basisonderwijs	V	-
Huisarts	V	-
Ontmoetingsplek	V	Beleidskeuze

Voorzieningen wonen en zorg:

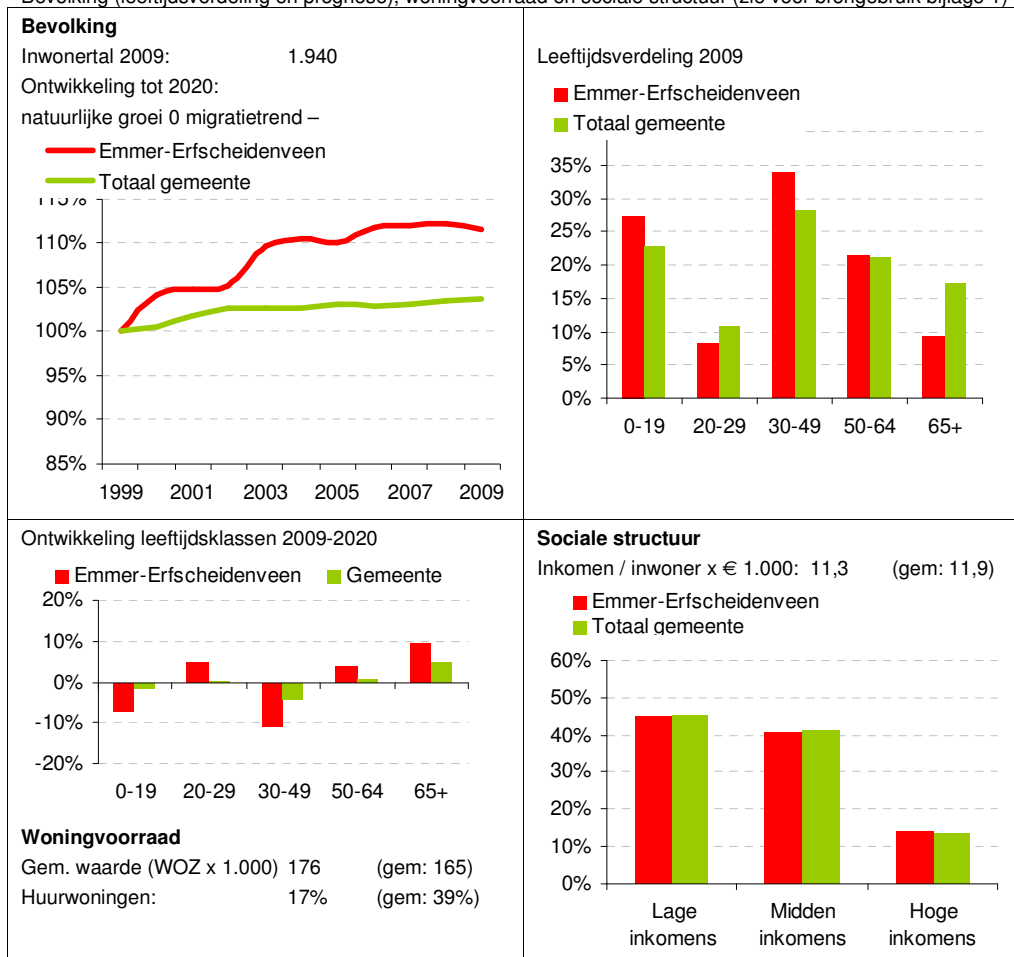
	Naam	Plaatsen / woningen
Verpleeghuis grootschalig intramuraal	-	
Verzorgingshuis grootschalig intramuraal	H. Scholtenhoek = deel De Schans	34
Kleinschalig intramuraal	-	
Verzorgd wonen / woonzorgcomplex	-	

Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Klasse	Wonen auto (gem '08 =2,2)	Wonen OV (gem '08 =2,5)	Werken auto (gem '08 =2,4)	Werken OV (gem '08 =2,3)	Gemiddeld
2008	1	4	1	2	2
2020	1	5	1	2	2

Emmer-Erfscheidenveen

Bevolking (leeftijdverdeling en prognose), woningvoorraad en sociale structuur (zie voor brongebruik bijlage 1)

Voorzieningen

	Voorziening aanwezig '09	Risico op 0 vestigingen '09-'20
Supermarkt	-	-
Basisonderwijs	-	-
Huisarts	-	-
Ontmoetingsplek	-	Beleidskeuze

Voorzieningen wonen en zorg:

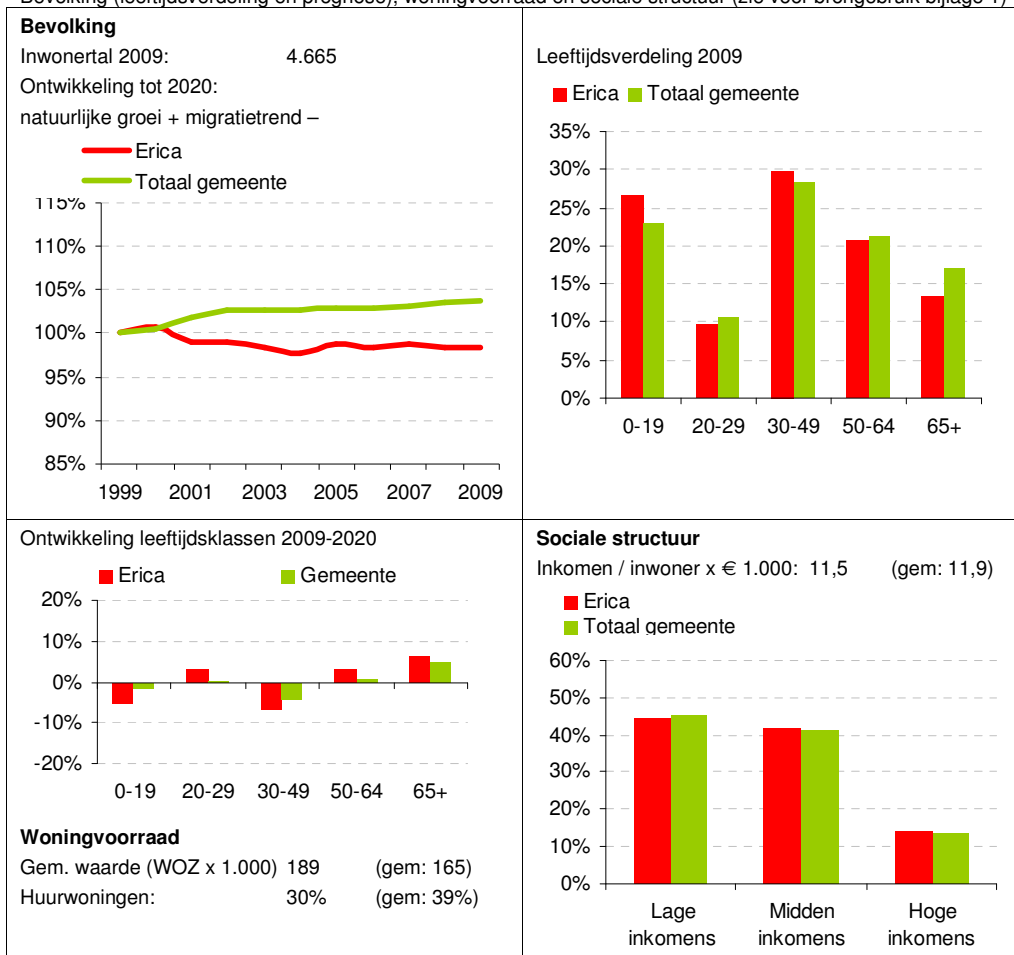
	Naam	Plaatsen / woningen
	-	-
	-	-
	-	-
	-	-

Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Klasse	Wonen auto		Wonen OV		Werken auto		Werken OV		Gemiddeld
	(gem '08 =2,2)	(gem '08 =2,5)	(gem '08 =2,4)	(gem '08 =2,3)	(gem '08 =2,4)	(gem '08 =2,3)	(gem '08 =2,3)		
2008		1		4		1		2	2
2020		1		5		1		2	2

Erica

Bevolking (leeftijdverdeling en prognose), woningvoorraad en sociale structuur (zie voor brongebruik bijlage 1)

Voorzieningen

	Voorziening aanwezig '09	Risico op 0 vestigingen '09-'20
Supermarkt	V	-
Basisonderwijs	V	-
Huisarts	V	-
Ontmoetingsplek	V	Beleidskeuze

Voorzieningen wonen en zorg:

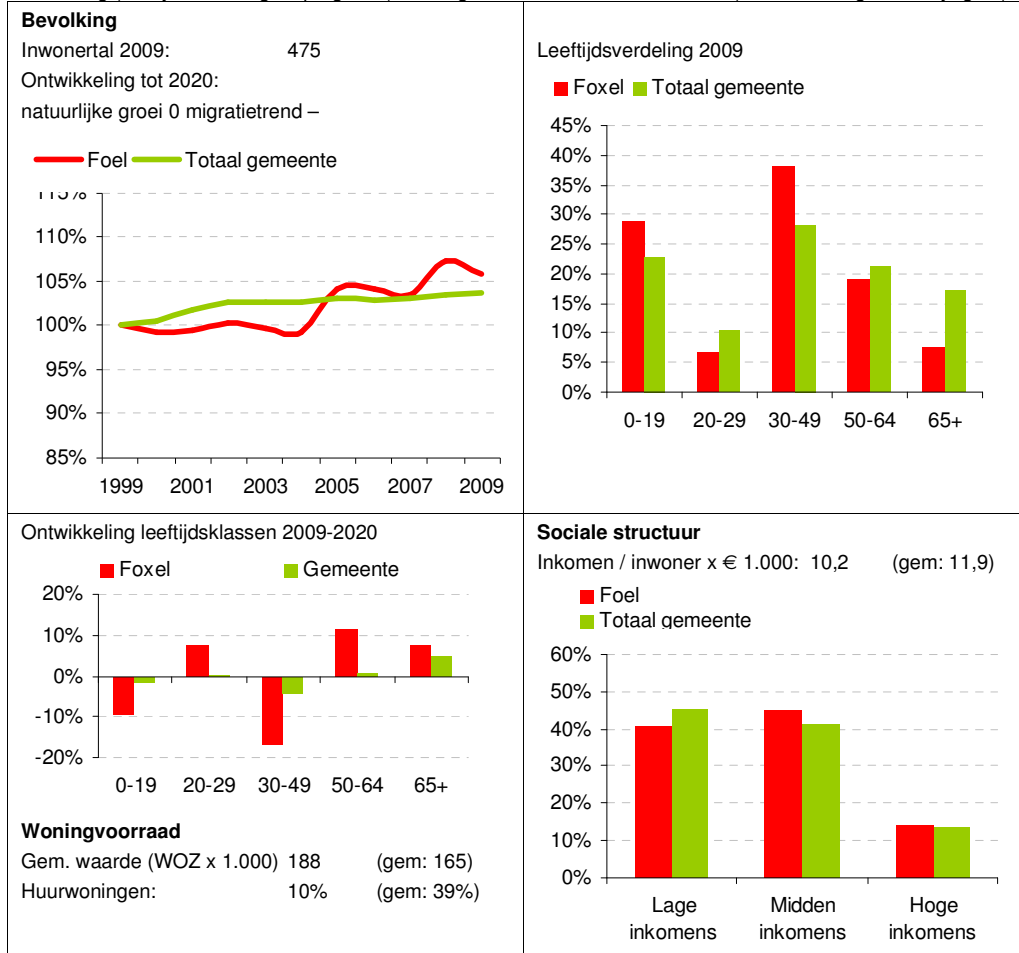
	Naam	Plaatsen / woningen
Verpleeghuis grootschalig intramuraal	-	
Verzorgingshuis grootschalig intramuraal	-	
Kleinschalig intramuraal	-	
Verzorgd wonen / woonzorgcomplex	-	

Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Klasse	Wonen auto (gem '08 =2,2)	Wonen OV (gem '08 =2,5)	Werken auto (gem '08 =2,4)	Werken OV (gem '08 =2,3)	Gemiddeld
2008	2	3	3	3	3
2020	3	5	3	4	4

Foxel

Bevolking (leeftijdverdeling en prognose), woningvoorraad en sociale structuur (zie voor brongebruik bijlage 1)

Voorzieningen

	Voorziening aanwezig '09	Risico op 0 vestigingen '09-'20
Supermarkt	-	-
Basisonderwijs	-	-
Huisarts	-	-
Ontmoetingsplek	-	Beleidskeuze

Voorzieningen wonen en zorg:

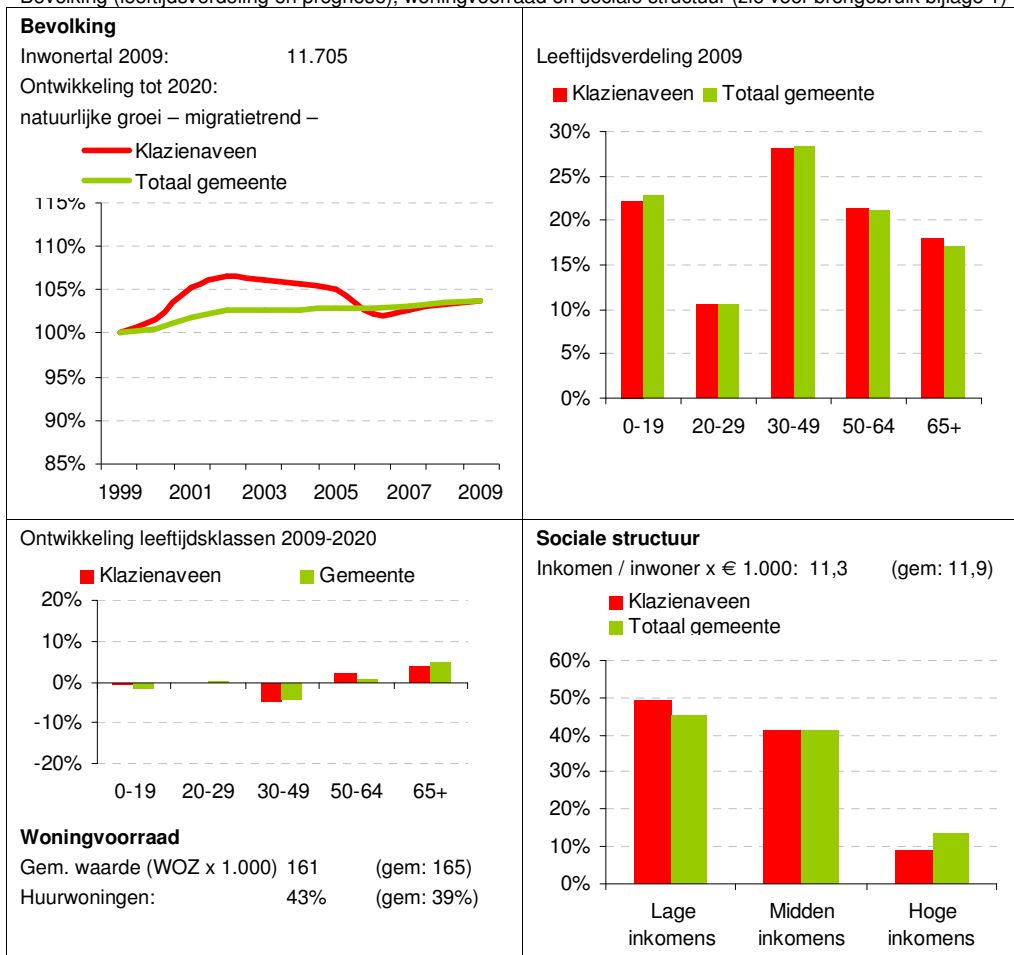
	Naam	Plaatsen / woningen
	-	-
	-	-
	-	-
	-	-

Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Klasse	Wonen auto (gem '08 =2,2)	Wonen OV (gem '08 =2,5)	Werken auto (gem '08 =2,4)	Werken OV (gem '08 =2,3)	Gemiddeld
2008	1	4	1	2	2
2020	1	5	1	2	2

Klazienaveen

Bevolking (leeftijdverdeling en prognose), woningvoorraad en sociale structuur (zie voor brongebruik bijlage 1)

Voorzieningen

	Voorziening aanwezig '09	Risico op 0 vestigingen '09-'20
Supermarkt	V	-
Basisonderwijs	V	-
Huisarts	V	-
Ontmoetingsplek	V	Beleidskeuze

Voorzieningen wonen en zorg:

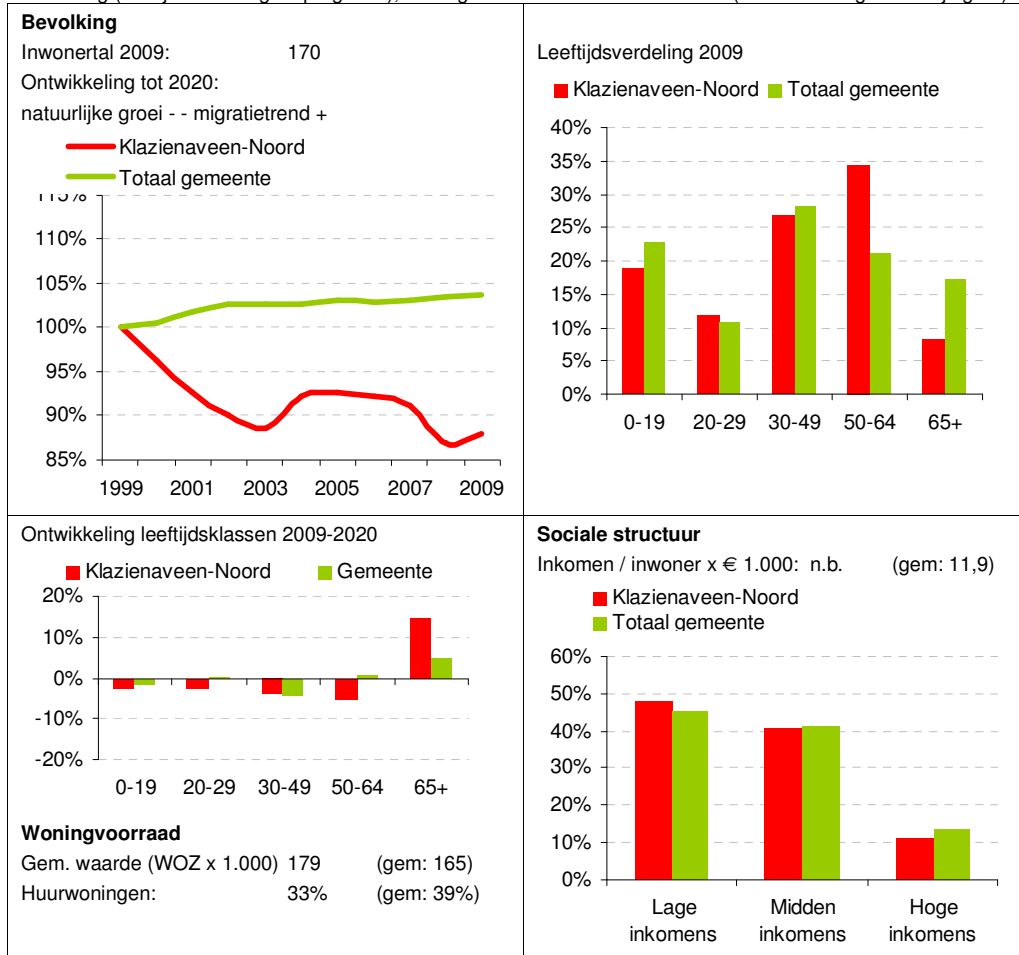
	Naam	Plaatsen / woningen
Verpleeghuis grootschalig intramuraal	De Weegbree	64 Ouderen+ GGZ
Verzorgingshuis grootschalig intramuraal	Dillehof	108
Kleinschalig intramuraal	-	-
Verzorgd wonen / woonzorgcomplex	-	-

Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Klasse	Wonen auto (gem '08 =2,2)	Wonen OV (gem '08 =2,5)	Werken auto (gem '08 =2,4)	Werken OV (gem '08 =2,3)	Gemiddeld
2008	1	2	1	2	2
2020	2	4	1	3	3

Klazienaveen-Noord

Bevolking (leeftijdverdeling en prognose), woningvoorraad en sociale structuur (zie voor brongebruik bijlage 1)

Voorzieningen

	Voorziening aanwezig '09	Risico op 0 vestigingen '09-'20
Supermarkt	-	-
Basisonderwijs	-	-
Huisarts	-	-
Ontmoetingsplek	-	Beleidskeuze

Voorzieningen wonen en zorg:

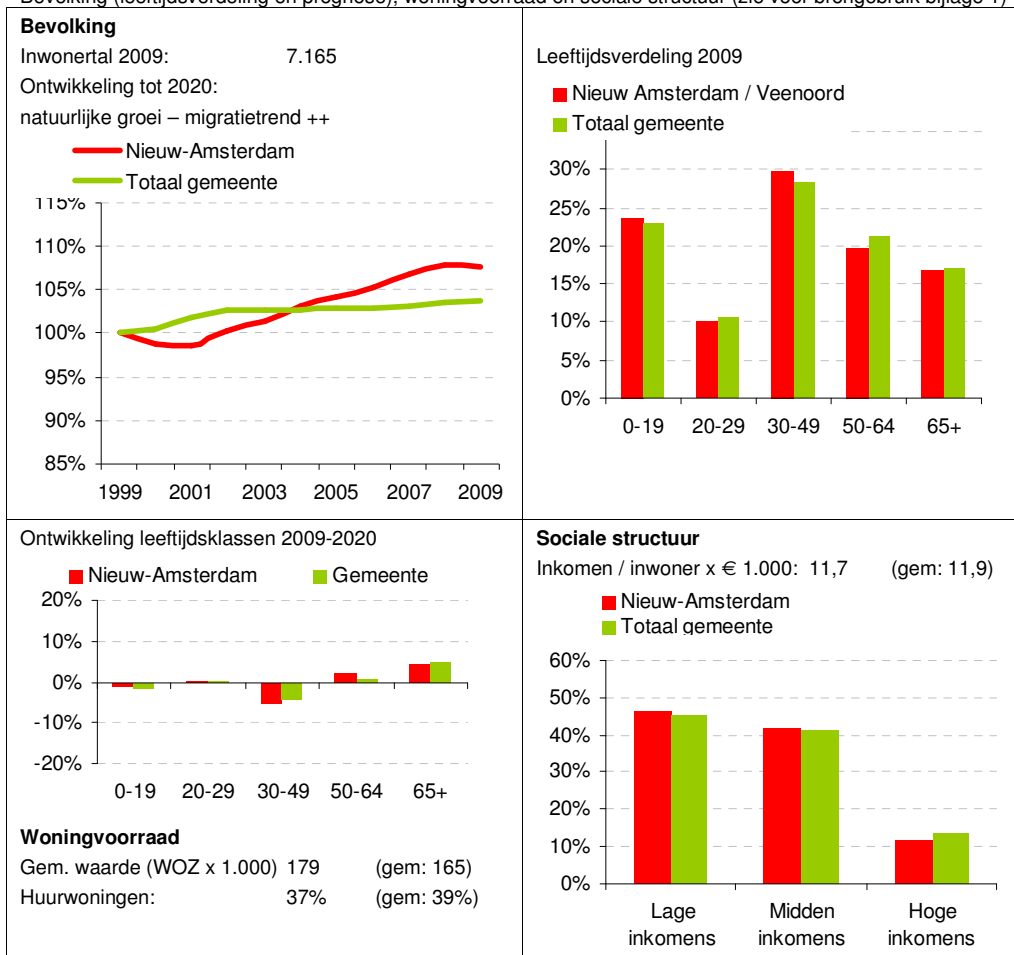
	Naam	Plaatsen / woningen
Verpleeghuis grootschalig intramuraal	-	
Verzorgingshuis grootschalig intramuraal	-	
Kleinschalig intramuraal	-	
Verzorgd wonen / woonzorgcomplex	-	

Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Klasse	Wonen auto (gem '08 =2,2)	Wonen OV (gem '08 =2,5)	Werken auto (gem '08 =2,4)	Werken OV (gem '08 =2,3)	Gemiddeld
2008	2	4	1	2	2
2020	2	5	2	2	3

Nieuw-Amsterdam (incl. Veenoord)

Bevolking (leeftijdverdeling en prognose), woningvoorraad en sociale structuur (zie voor brongebruik bijlage 1)

Voorzieningen

	Voorziening aanwezig '09	Risico op 0 vestigingen '09-'20
Supermarkt	V	RISICO IN VEENOORD
Basisonderwijs	V	-
Huisarts	V	-
Ontmoetingsplek	V	Beleidskeuze

Voorzieningen wonen en zorg:

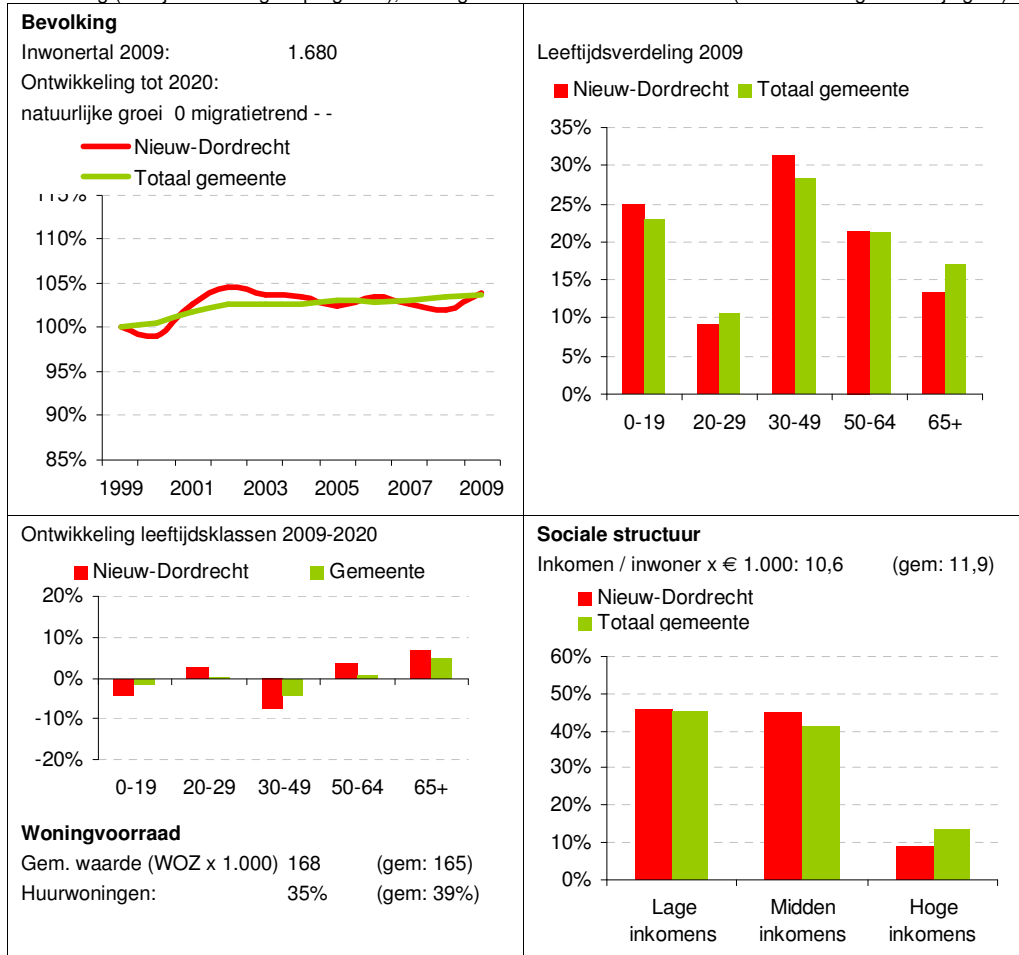
	Naam	Plaatsen / woningen
Verpleeghuis grootschalig intramuraal	-	
Verzorgingshuis grootschalig intramuraal	Oldersheem	67
Kleinschalig intramuraal	-	
Verzorgd wonen / woonzorgcomplex	-	

Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Klasse	Wonen auto (gem '08 =2,2)	Wonen OV (gem '08 =2,5)	Werken auto (gem '08 =2,4)	Werken OV (gem '08 =2,3)	Gemiddeld
2008	4	4	5	4	4
2020	4	5	5	5	5

Nieuw-Dordrecht

Bevolking (leeftijdverdeling en prognose), woningvoorraad en sociale structuur (zie voor brongebruik bijlage 1)

Voorzieningen

	Voorziening aanwezig '09	Risico op 0 vestigingen '09-'20
Supermarkt	V	-
Basisonderwijs	V	-
Huisarts	-	-
Ontmoetingsplek	V	Beleidskeuze

Voorzieningen wonen en zorg:

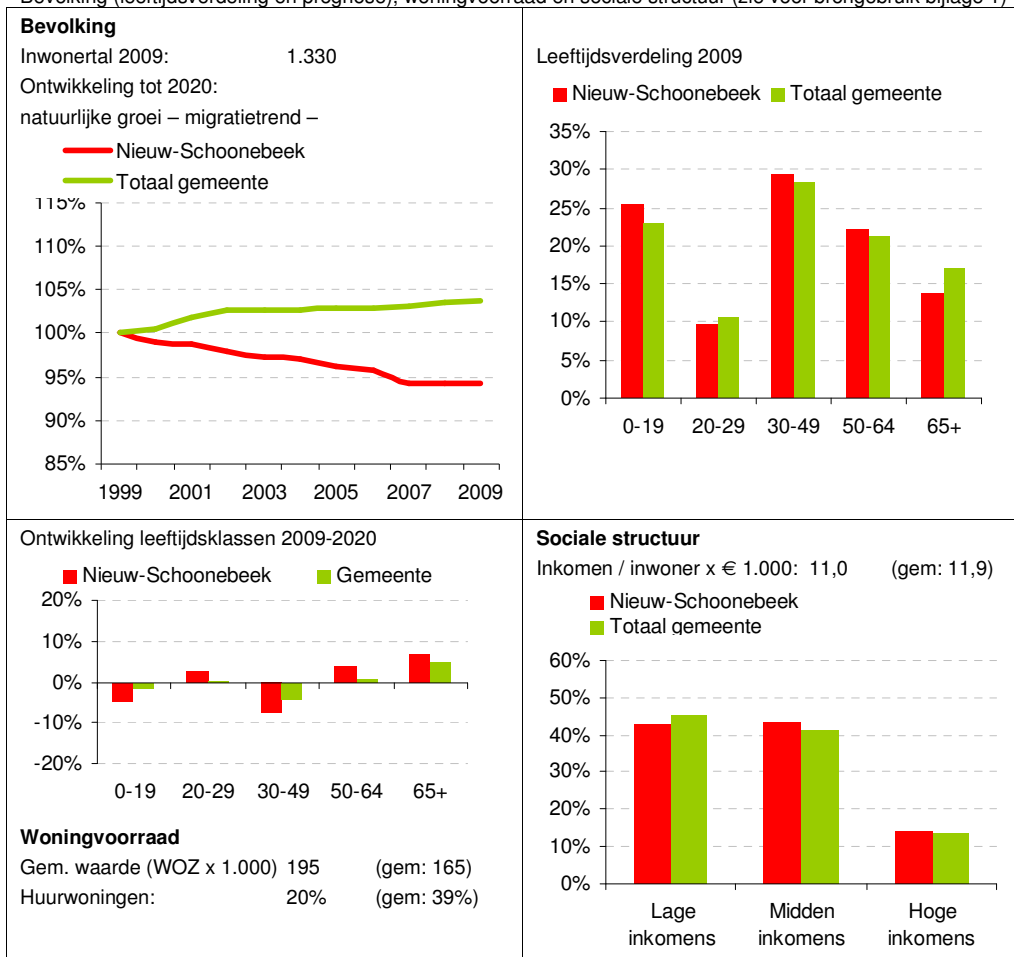
	Naam	Plaatsen / woningen
	-	-
	-	-
	-	-
	-	-

Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Klasse	Wonen auto (gem '08 =2,2)	Wonen OV (gem '08 =2,5)	Werken auto (gem '08 =2,4)	Werken OV (gem '08 =2,3)	Gemiddeld
2008	2	5	2	3	3
2020	3	5	2	4	4

Nieuw-Schoonebeek

Bevolking (leeftijdverdeling en prognose), woningvoorraad en sociale structuur (zie voor brongebruik bijlage 1)

Voorzieningen

	Voorziening aanwezig '09	Risico op 0 vestigingen '09-'20
Supermarkt	V	-
Basisonderwijs	V	-
Huisarts	V	-
Ontmoetingsplek	V	Beleidskeuze

Voorzieningen wonen en zorg:

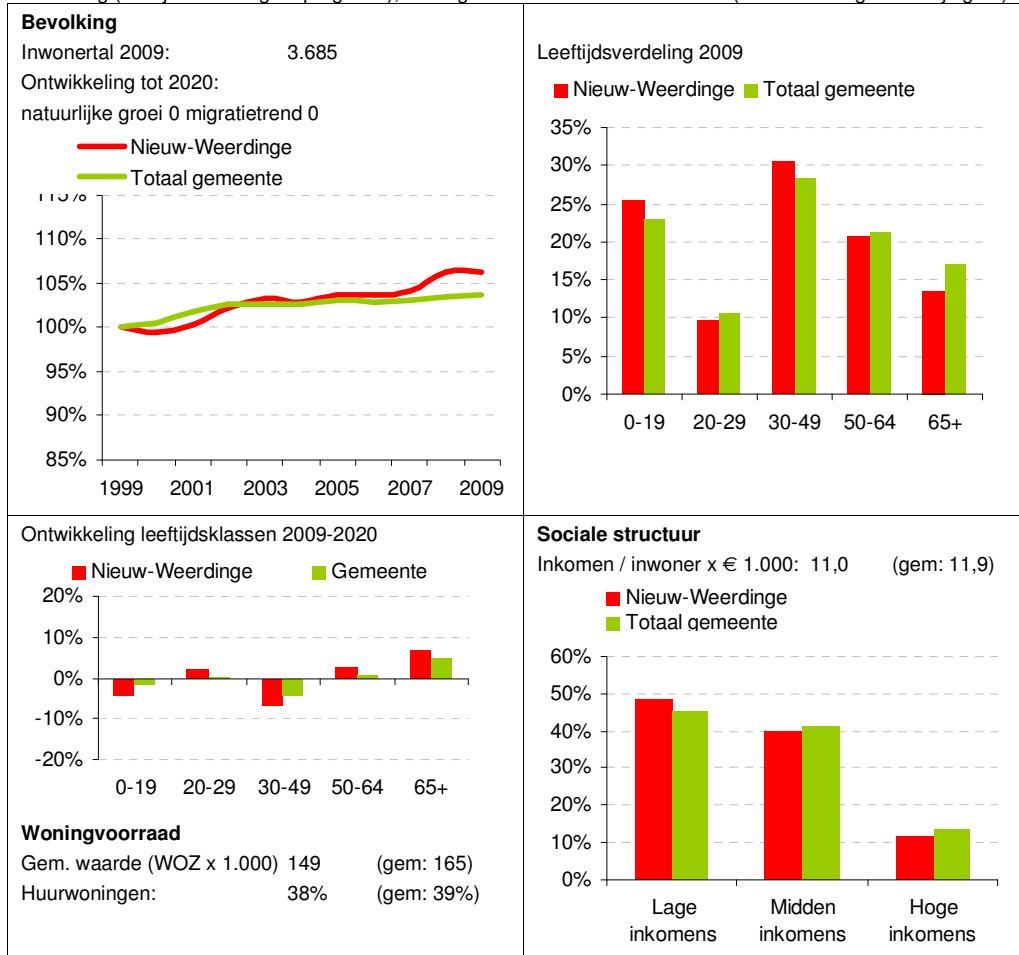
	Naam	Plaatsen / woningen
Verpleeghuis grootschalig intramuraal	-	
Verzorgingshuis grootschalig intramuraal	-	
Kleinschalig intramuraal	-	
Verzorgd wonen / woonzorgcomplex	-	

Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Klasse	Wonen auto (gem '08 =2,2)	Wonen OV (gem '08 =2,5)	Werken auto (gem '08 =2,4)	Werken OV (gem '08 =2,3)	Gemiddeld
2008	1	1	1	2	1
2020	1	2	1	2	2

Nieuw-Weerdinge

Bevolking (leeftijdverdeling en prognose), woningvoorraad en sociale structuur (zie voor brongebruik bijlage 1)

Voorzieningen

	Voorziening aanwezig '09	Risico op 0 vestigingen '09-'20
Supermarkt	V	-
Basisonderwijs	V	-
Huisarts	V	-
Ontmoetingsplek	V	Beleidskeuze

Voorzieningen wonen en zorg:

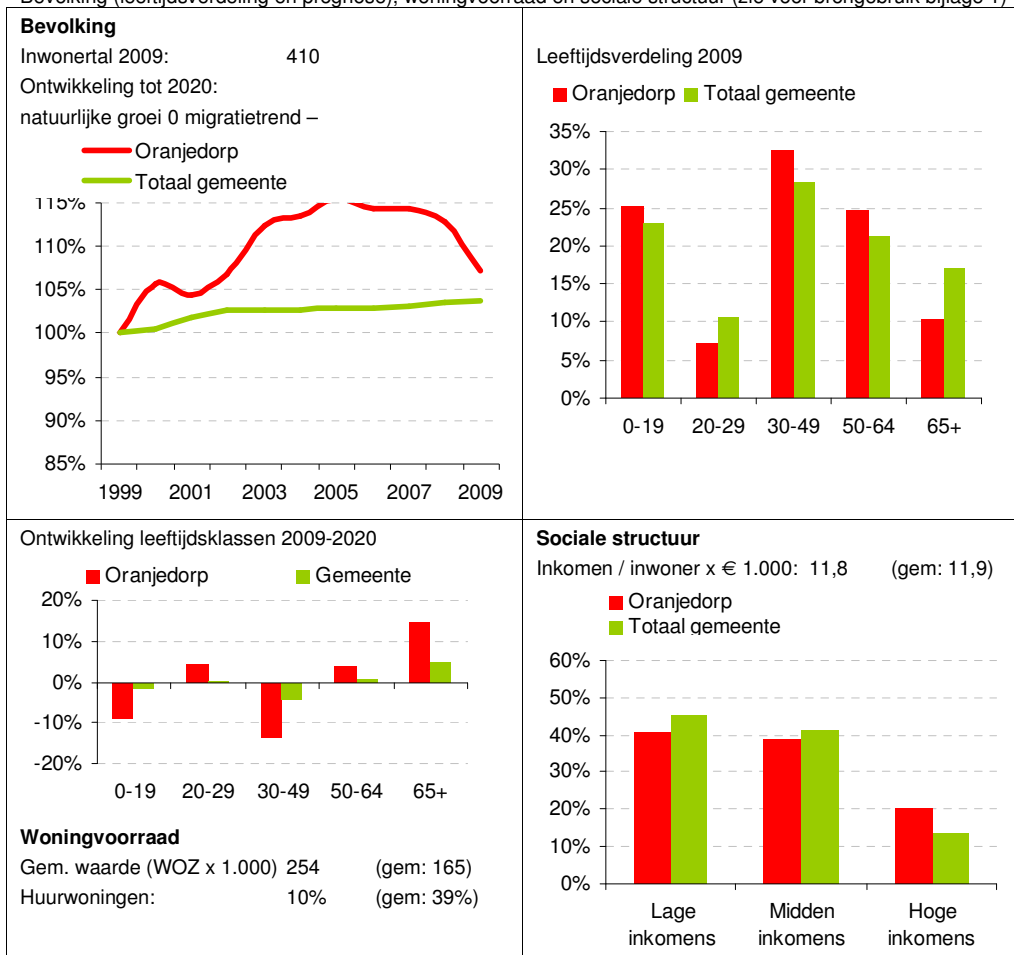
	Naam	Plaatsen / woningen
	-	
	-	
	-	
	-	

Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Klasse	Wonen auto (gem '08 =2,2)	Wonen OV (gem '08 =2,5)	Werken auto (gem '08 =2,4)	Werken OV (gem '08 =2,3)	Gemiddeld
2008	1	4	1	2	2
2020	2	5	2	3	3

Oranjedorp

Bevolking (leeftijdverdeling en prognose), woningvoorraad en sociale structuur (zie voor brongebruik bijlage 1)

Voorzieningen

	Voorziening aanwezig '09	Risico op 0 vestigingen '09-'20
Supermarkt	-	-
Basisonderwijs	-	-
Huisarts	-	-
Ontmoetingsplek	-	Beleidskeuze

Voorzieningen wonen en zorg:

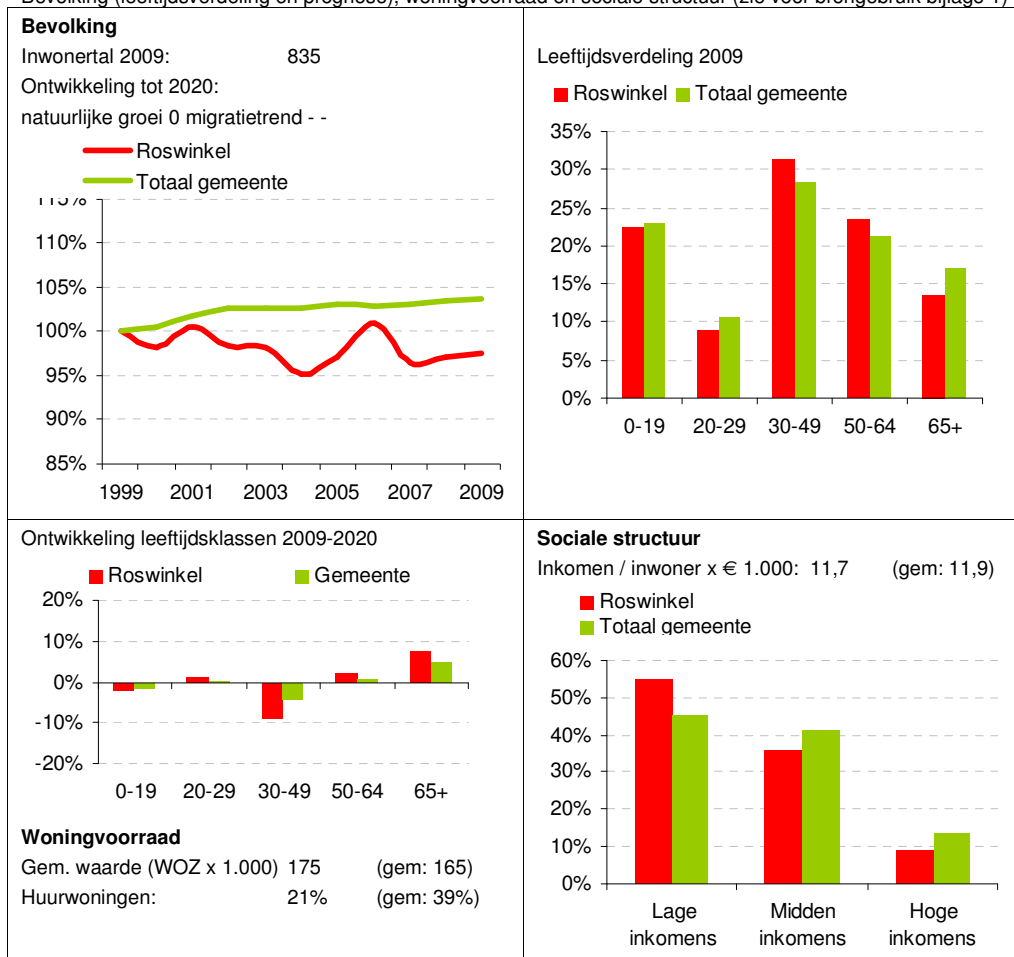
	Naam	Plaatsen / woningen
Verpleeghuis grootschalig intramuraal	-	
Verzorgingshuis grootschalig intramuraal	-	
Kleinschalig intramuraal	-	
Verzorgd wonen / woonzorgcomplex	-	

Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Klasse	Wonen auto (gem '08 =2,2)	Wonen OV (gem '08 =2,5)	Werken auto (gem '08 =2,4)	Werken OV (gem '08 =2,3)	Gemiddeld
2008	2	5	2	3	3
2020	3	5	2	4	4

Roswinkel

Bevolking (leeftijdverdeling en prognose), woningvoorraad en sociale structuur (zie voor brongebruik bijlage 1)

Voorzieningen

	Voorziening aanwezig '09	Risico op 0 vestigingen '09-'20
Supermarkt	-	-
Basisonderwijs	V	-
Huisarts	-	-
Ontmoetingsplek	V	Beleidskeuze

Voorzieningen wonen en zorg:

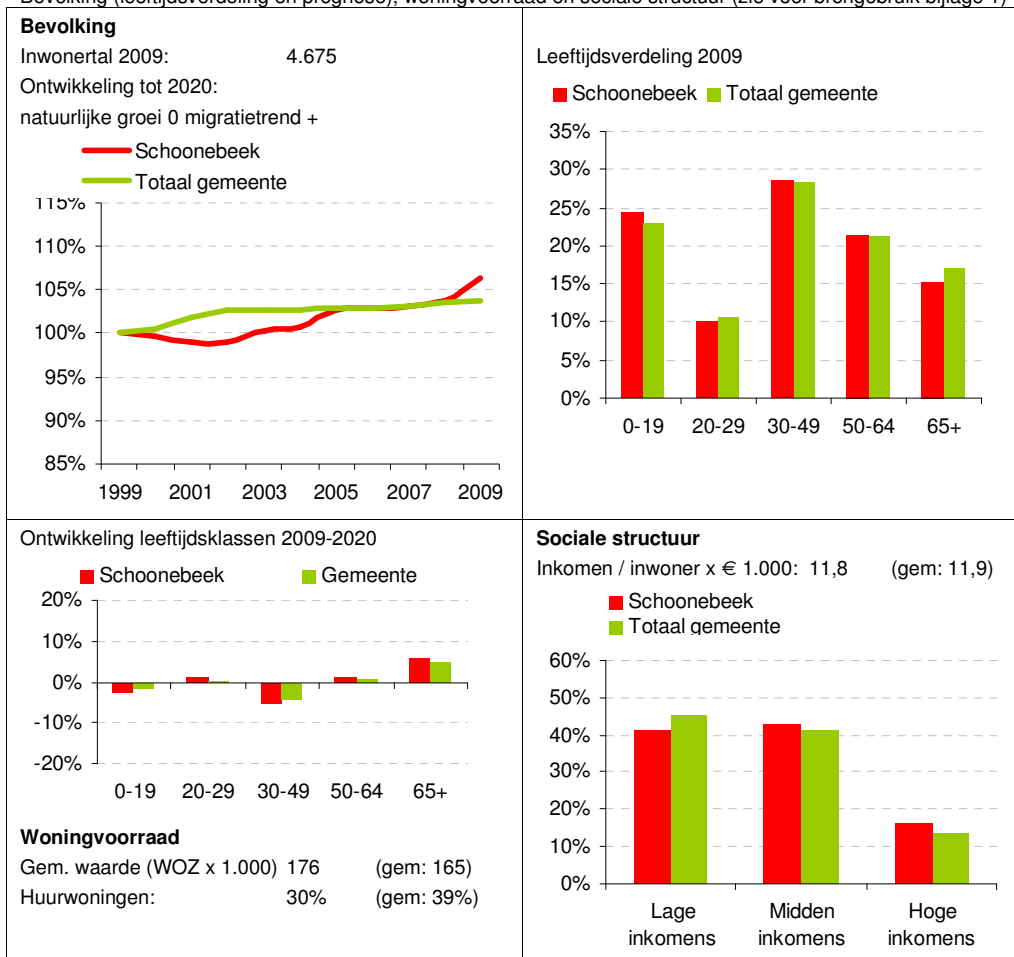
	Naam	Plaatsen / woningen
	-	-
	-	-
	-	-
	-	-

Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Klasse	Wonen auto (gem '08 =2,2)	Wonen OV (gem '08 =2,5)	Werken auto (gem '08 =2,4)	Werken OV (gem '08 =2,3)	Gemiddeld
2008	1	3	1	2	2
2020	1	4	1	2	2

Schoonebeek

Bevolking (leeftijdverdeling en prognose), woningvoorraad en sociale structuur (zie voor brongebruik bijlage 1)

Voorzieningen

	Voorziening aanwezig '09	Risico op 0 vestigingen '09-'20
Supermarkt	V	-
Basisonderwijs	V	-
Huisarts	V	-
Ontmoetingsplek	V	Beleidskeuze

Voorzieningen wonen en zorg:

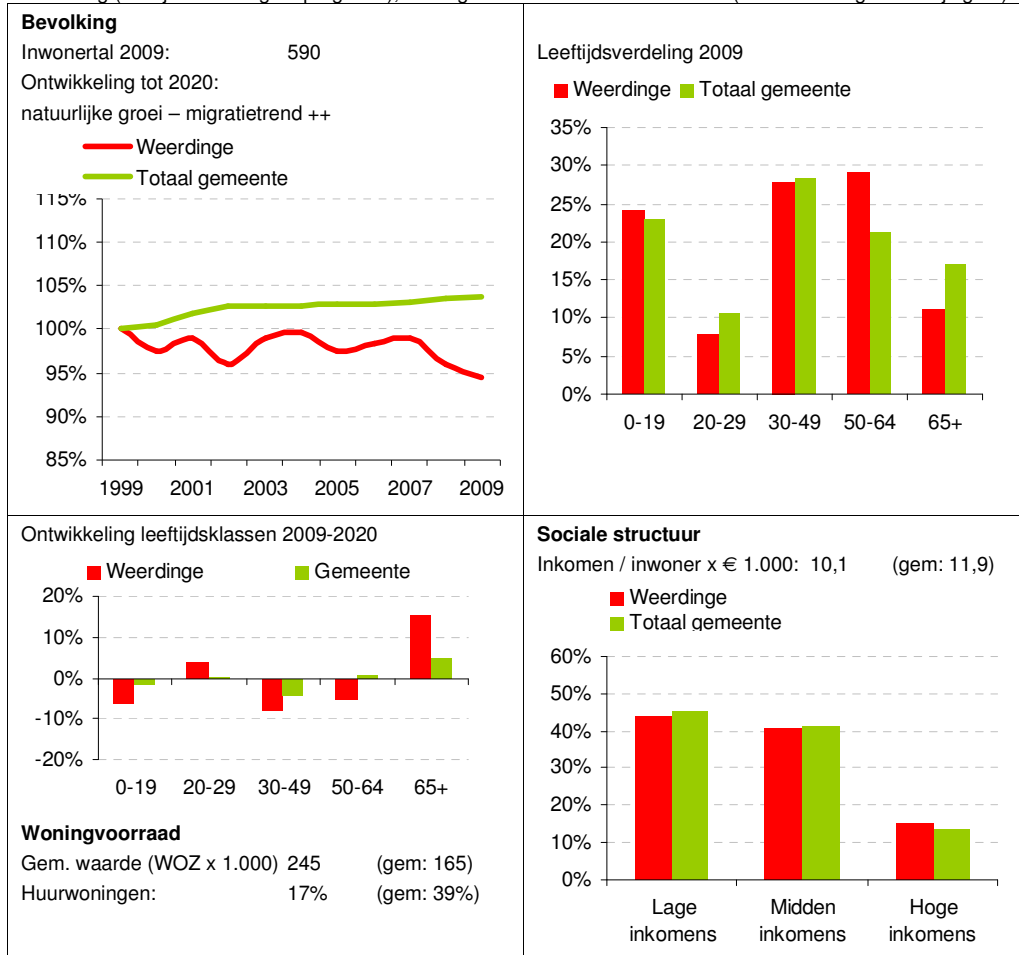
	Naam	Plaatsen / woningen
Verpleeghuis grootschalig intramuraal	-	
Verzorgingshuis grootschalig intramuraal	De Anloop	31 Ouderen
Kleinschalig intramuraal	-	
Verzorgd wonen / woonzorgcomplex	-	

Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Klasse	Wonen auto (gem '08 =2,2)	Wonen OV (gem '08 =2,5)	Werken auto (gem '08 =2,4)	Werken OV (gem '08 =2,3)	Gemiddeld
2008	1	2	1	2	2
2020	1	4	1	3	2

Weerdinge

Bevolking (leeftijdverdeling en prognose), woningvoorraad en sociale structuur (zie voor brongebruik bijlage 1)

Voorzieningen

	Voorziening aanwezig '09	Risico op 0 vestigingen '09-'20
Supermarkt	-	-
Basisonderwijs	-	-
Huisarts	-	-
Ontmoetingsplek	-	Beleidskeuze

Voorzieningen wonen en zorg:

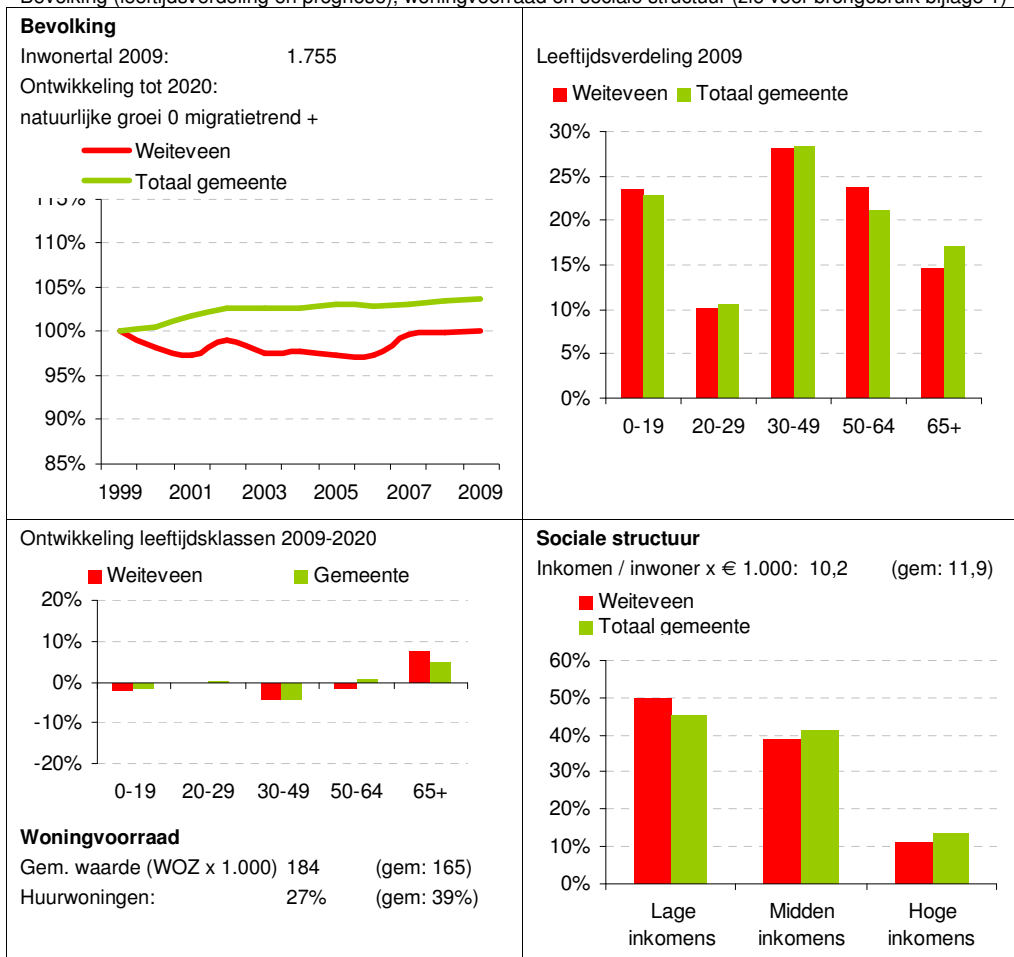
	Naam	Plaatsen / woningen
Verpleeghuis grootschalig intramuraal	-	
Verzorgingshuis grootschalig intramuraal	-	
Kleinschalig intramuraal	-	
Verzorgd wonen / woonzorgcomplex	-	

Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Klasse	Wonen auto		Wonen OV		Werken auto		Werken OV		Gemiddeld
	(gem '08 =2,2)	(gem '08 =2,5)	(gem '08 =2,4)	(gem '08 =2,3)	(gem '08 =2,4)	(gem '08 =2,3)	(gem '08 =2,3)		
2008		2	5		3		4		4
2020		2	5		3		4		4

Weiteveen

Bevolking (leeftijdverdeling en prognose), woningvoorraad en sociale structuur (zie voor brongebruik bijlage 1)

Voorzieningen

	Voorziening aanwezig '09	Risico op 0 vestigingen '09-'20
Supermarkt	V	RISICO
Basisonderwijs	V	-
Huisarts	-	-
Ontmoetingsplek	V	Beleidskeuze

Voorzieningen wonen en zorg:

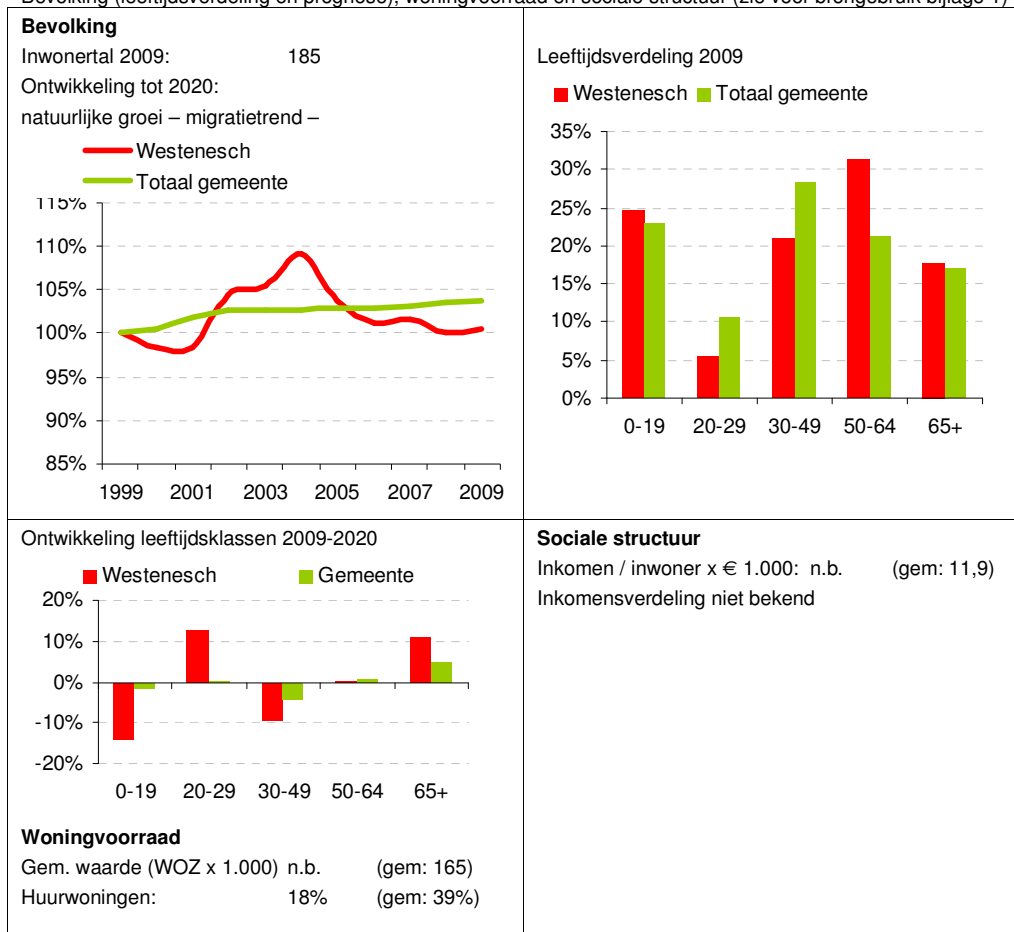
	Naam	Plaatsen / woningen
Verpleeghuis grootschalig intramuraal	-	
Verzorgingshuis grootschalig intramuraal	Veltman	120 Somatisch en psychogeriatrisch
Kleinschalig intramuraal	-	
Verzorgd wonen / woonzorgcomplex	-	

Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Klasse	Wonen auto (gem '08 =2,2)	Wonen OV (gem '08 =2,5)	Werken auto (gem '08 =2,4)	Werken OV (gem '08 =2,3)	Gemiddeld
2008	1	1	1	2	1
2020	1	2	1	2	2

Westenesch

Bevolking (leeftijdverdeling en prognose), woningvoorraad en sociale structuur (zie voor brongebruik bijlage 1)

Voorzieningen

	Voorziening aanwezig '09	Risico op 0 vestigingen '09-'20
Supermarkt	-	-
Basisonderwijs	-	-
Huisarts	-	-
Ontmoetingsplek	-	Beleidskeuze

Voorzieningen wonen en zorg:

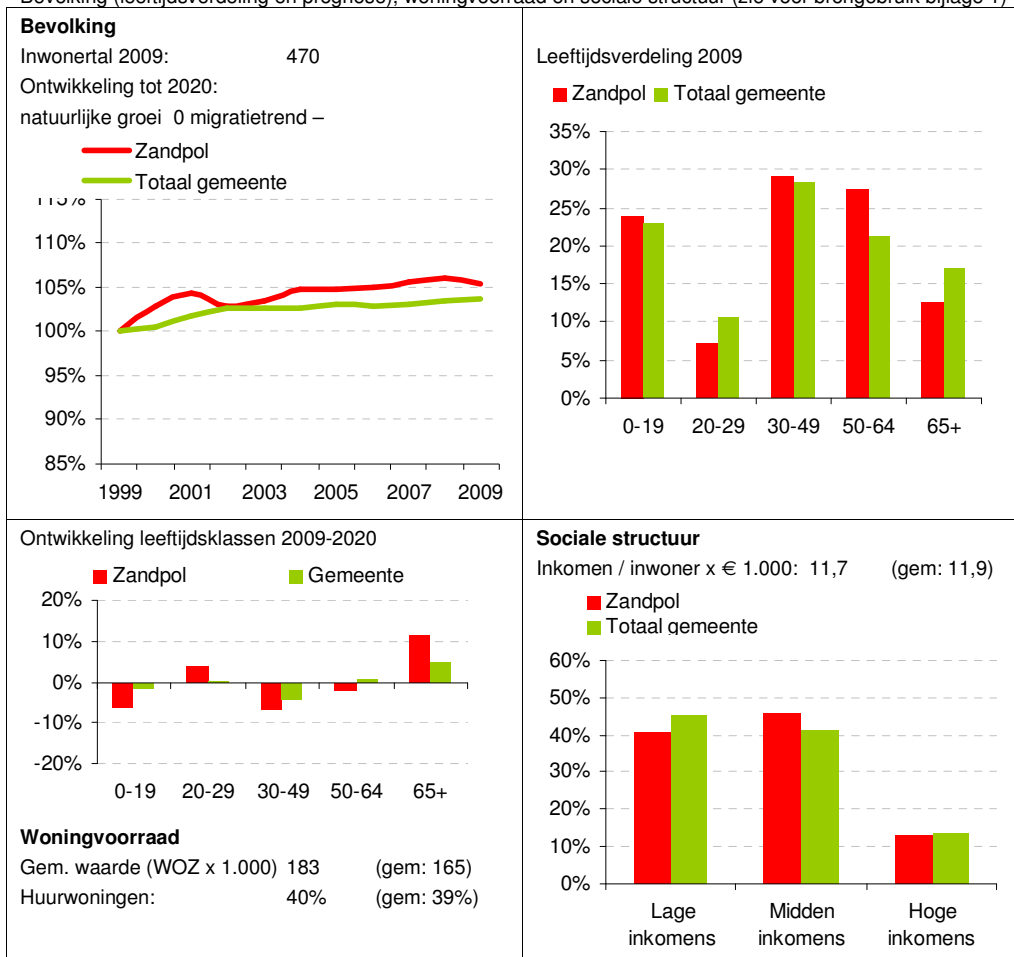
	Naam	Plaatsen / woningen
Verpleeghuis grootschalig intramuraal	-	
Verzorgingshuis grootschalig intramuraal	-	
Kleinschalig intramuraal	-	
Verzorgd wonen / woonzorgcomplex	-	

Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Klasse	Wonen auto (gem '08 =2,2)	Wonen OV (gem '08 =2,5)	Werken auto (gem '08 =2,4)	Werken OV (gem '08 =2,3)	Gemiddeld
2008	2	5	3	4	4
2020	2	5	3	4	4

Zandpol

Bevolking (leeftijdverdeling en prognose), woningvoorraad en sociale structuur (zie voor brongebruik bijlage 1)

Voorzieningen

	Voorziening aanwezig '09	Risico op 0 vestigingen '09-'20
Supermarkt	V	RISICO
Basisonderwijs	V	-
Huisarts	-	-
Ontmoetingsplek	-	Beleidskeuze

Voorzieningen wonen en zorg:

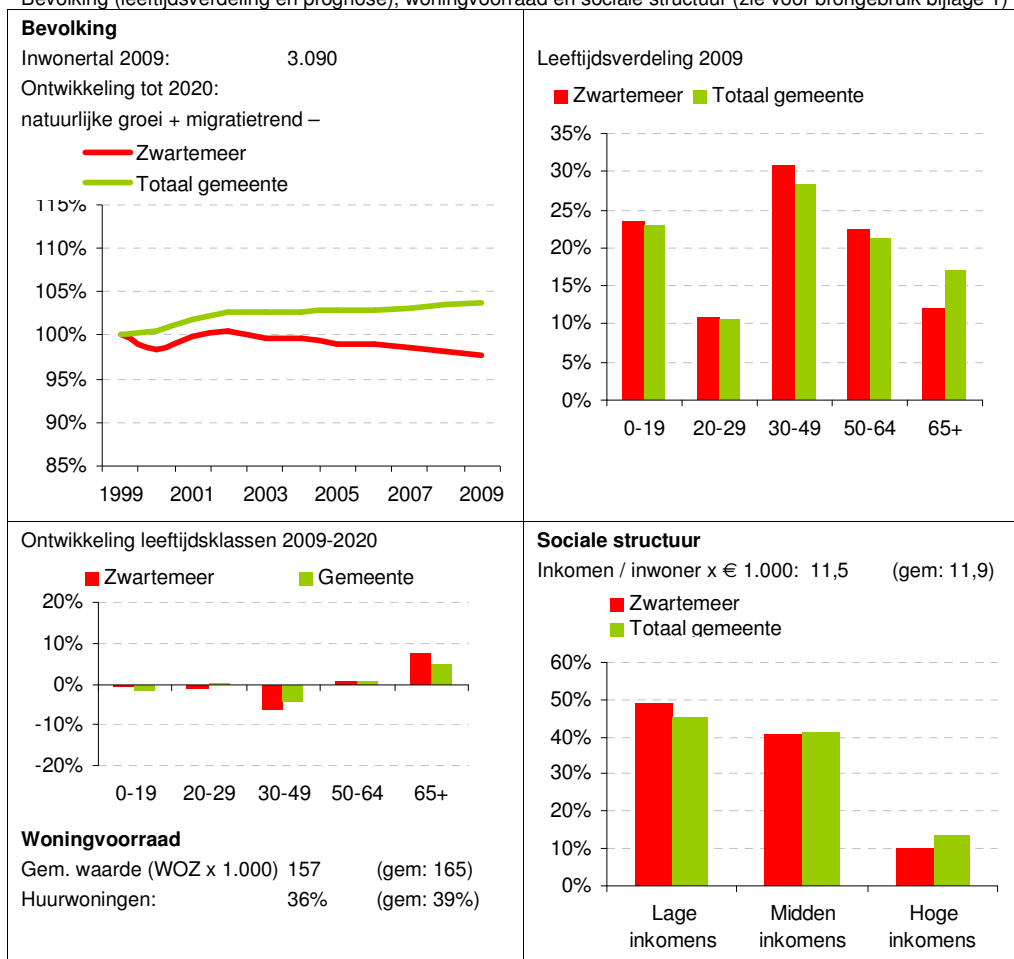
	Naam	Plaatsen / woningen
Verpleeghuis grootschalig intramuraal	-	
Verzorgingshuis grootschalig intramuraal	-	
Kleinschalig intramuraal	-	
Verzorgd wonen / woonzorgcomplex	-	

Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Klasse	Wonen auto (gem '08 =2,2)	Wonen OV (gem '08 =2,5)	Werken auto (gem '08 =2,4)	Werken OV (gem '08 =2,3)	Gemiddeld
2008	1	3	2	3	2
2020	2	5	2	4	3

Zwartemeer

Bevolking (leeftijdverdeling en prognose), woningvoorraad en sociale structuur (zie voor brongebruik bijlage 1)

Voorzieningen

	Voorziening aanwezig '09	Risico op 0 vestigingen '09-'20
Supermarkt	V	-
Basisonderwijs	-	-
Huisarts	-	-
Ontmoetingsplek	-	Beleidskeuze

Voorzieningen wonen en zorg:

	Naam	Plaatsen / woningen
	-	
	-	
	-	
	-	

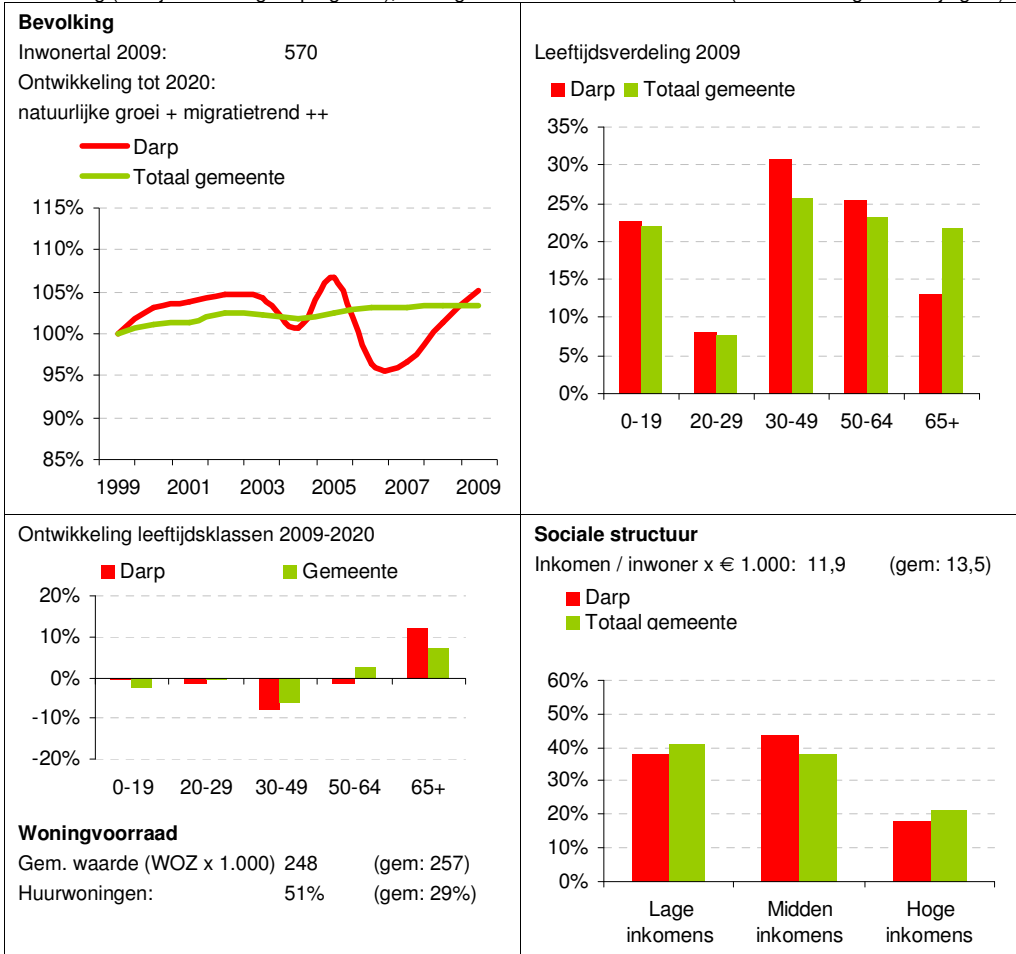
Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Klasse	Wonen auto (gem '08 =2,2)	Wonen OV (gem '08 =2,5)	Werken auto (gem '08 =2,4)	Werken OV (gem '08 =2,3)	Gemiddeld
2008	1	1	1	1	1
2020	2	2	2	1	2

5. Gemeente Westerveld

Darp

Bevolking (leeftijdverdeling en prognose), woningvoorraad en sociale structuur (zie voor brongebruik bijlage 1)

Voorzieningen

	Voorziening aanwezig '09	Risico op 0 vestigingen '09-'20
Supermarkt	-	-
Basisonderwijs	V	-
Huisarts	-	-
Ontmoetingsplek	V	Beleidskeuze

Voorzieningen wonen en zorg:

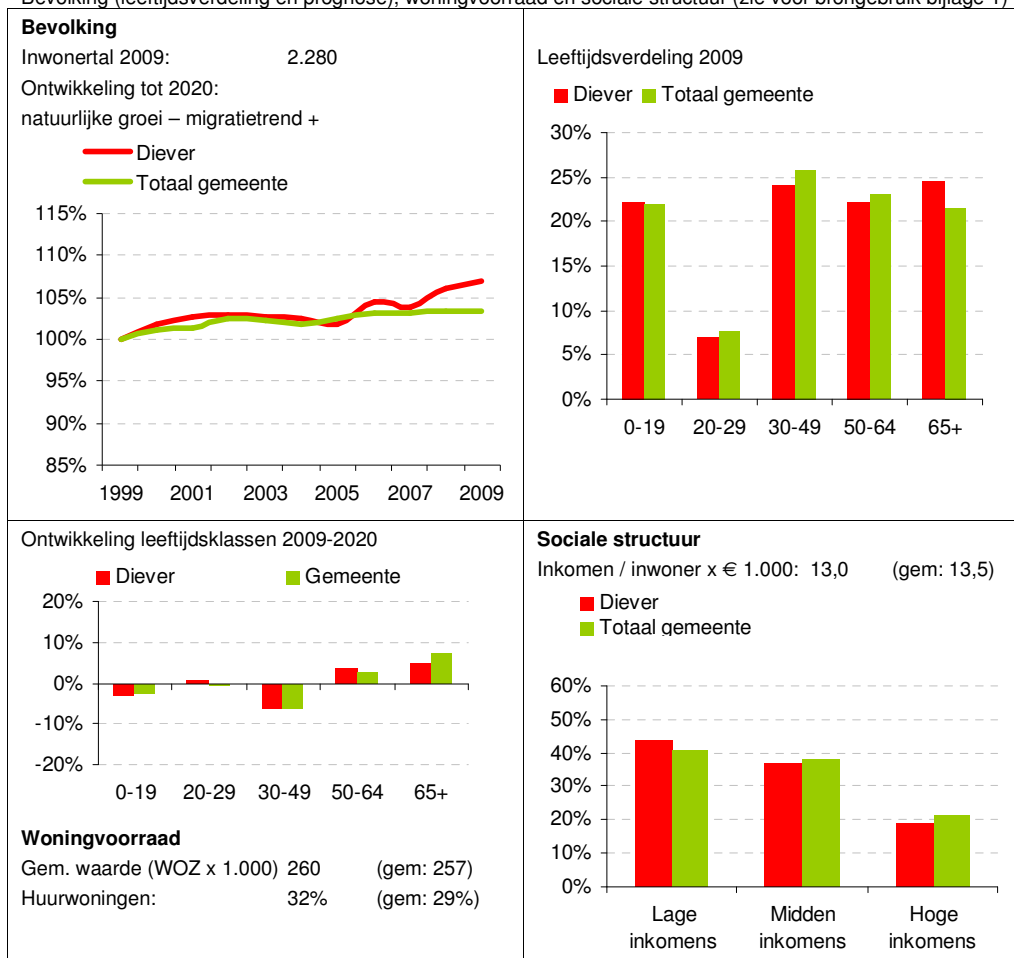
	Naam	Plaatsen / woningen
Verpleeghuis grootschalig intramuraal	-	
Verzorgingshuis grootschalig intramuraal	-	
Kleinschalig intramuraal	-	
Verzorgd wonen / woonzorgcomplex	-	

Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Klasse	Wonen auto (gem '08 =2,2)	Wonen OV (gem '08 =2,5)	Werken auto (gem '08 =2,4)	Werken OV (gem '08 =2,3)	Gemiddeld
2008	5	3	5	3	4
2020	4	4	5	4	4

Diever

Bevolking (leeftijdverdeling en prognose), woningvoorraad en sociale structuur (zie voor brongebruik bijlage 1)

Voorzieningen

	Voorziening aanwezig '09	Risico op 0 vestigingen '09-'20
Supermarkt	V	-
Basisonderwijs	V	-
Huisarts	V	-
Ontmoetingsplek	V	Beleidskeuze

Voorzieningen wonen en zorg:

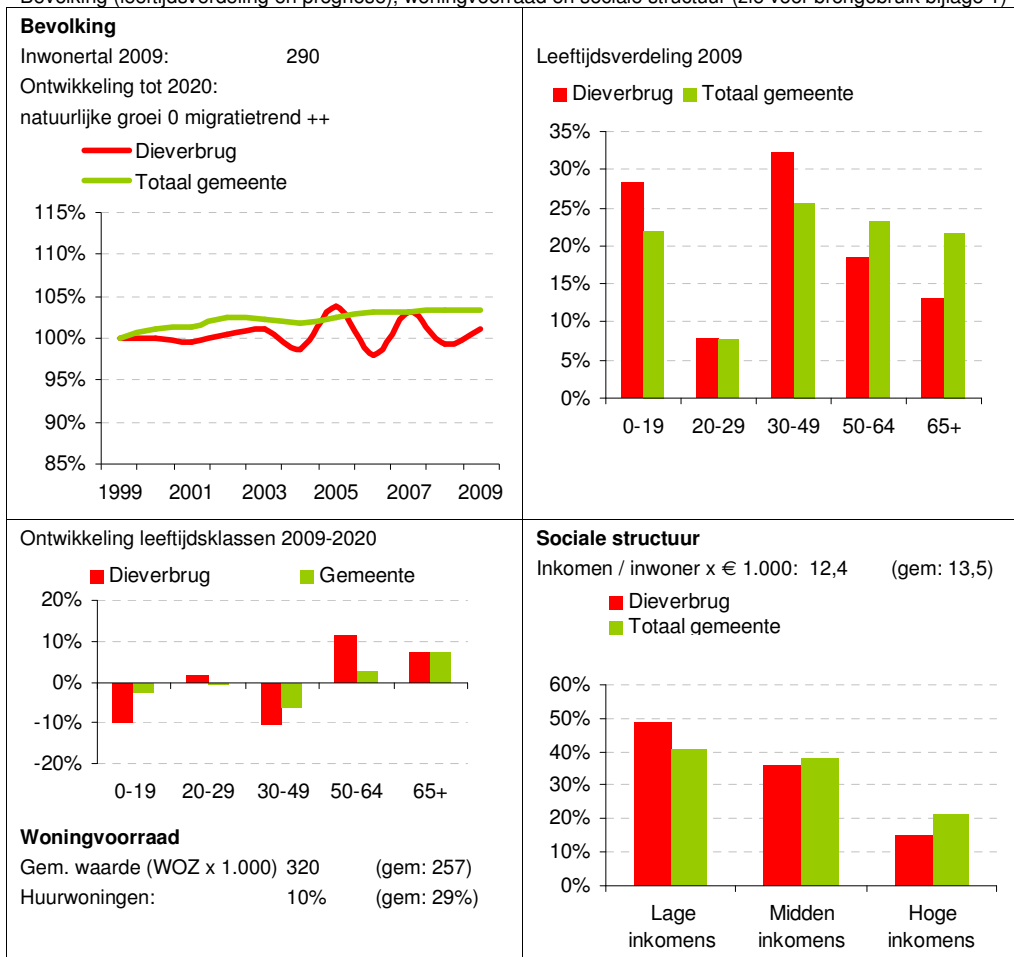
	Naam	Plaatsen / woningen
Verpleeghuis grootschalig intramuraal	J.T. Seinenhof	60 Somatisch + psychogeriatrisch
Verzorgingshuis grootschalig intramuraal	-	-
Kleinschalig intramuraal	-	-
Verzorgd wonen / woonzorgcomplex	-	-

Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Klasse	Wonen auto (gem '08 =2,2)	Wonen OV (gem '08 =2,5)	Werken auto (gem '08 =2,4)	Werken OV (gem '08 =2,3)	Gemiddeld
2008	2	2	2	2	2
2020	2	2	2	2	2

Dieverbrug

Bevolking (leeftijdverdeling en prognose), woningvoorraad en sociale structuur (zie voor brongebruik bijlage 1)

Voorzieningen

	Voorziening aanwezig '09	Risico op 0 vestigingen '09-'20
Supermarkt	-	-
Basisonderwijs	-	-
Huisarts	-	-
Ontmoetingsplek	V	Beleidskeuze

Voorzieningen wonen en zorg:

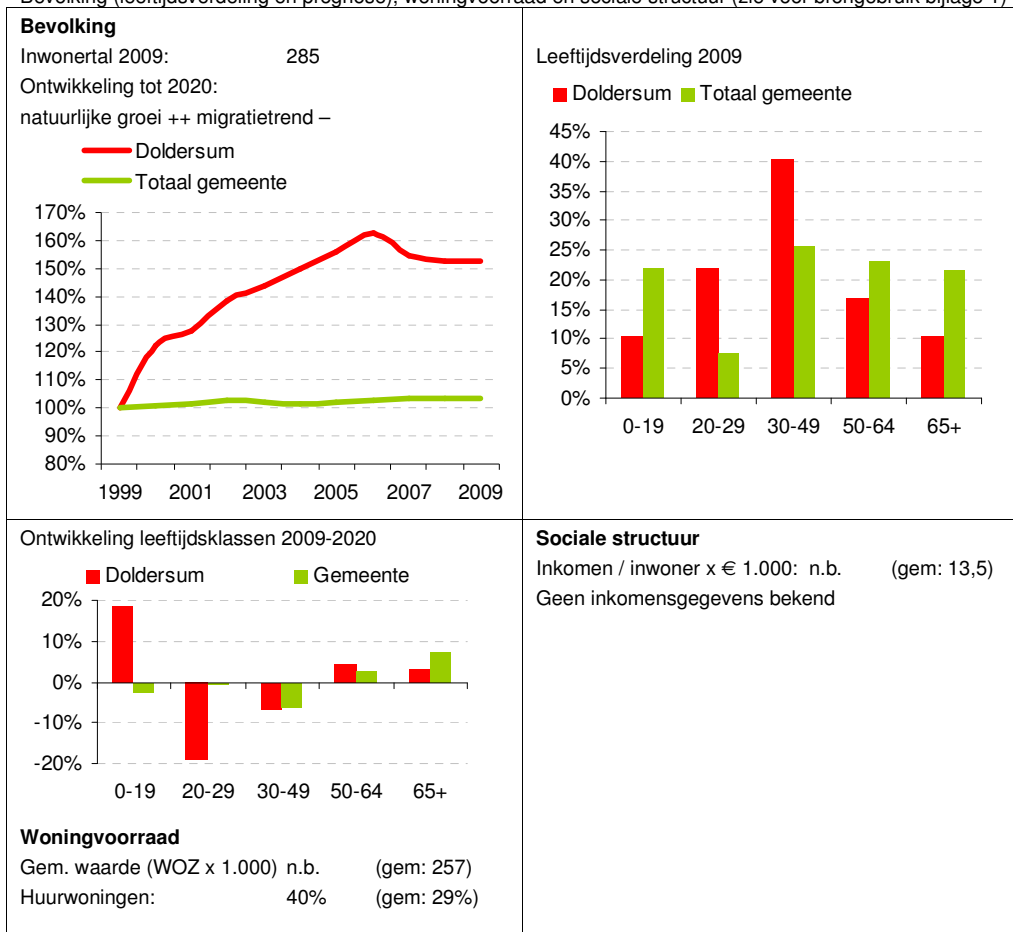
	Naam	Plaatsen / woningen
Verpleeghuis grootschalig intramuraal	-	
Verzorgingshuis grootschalig intramuraal	-	
Kleinschalig intramuraal	-	
Verzorgd wonen / woonzorgcomplex	-	

Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Klasse	Wonen auto (gem '08 =2,2)	Wonen OV (gem '08 =2,5)	Werken auto (gem '08 =2,4)	Werken OV (gem '08 =2,3)	Gemiddeld
2008	2	2	2	2	2
2020	2	2	2	2	2

Doldersum

Bevolking (leeftijdverdeling en prognose), woningvoorraad en sociale structuur (zie voor brongebruik bijlage 1)

Voorzieningen

	Voorziening aanwezig '09	Risico op 0 vestigingen '09-'20
Supermarkt	-	-
Basisonderwijs	-	-
Huisarts	-	-
Ontmoetingsplek	V	Beleidskeuze

Voorzieningen wonen en zorg:

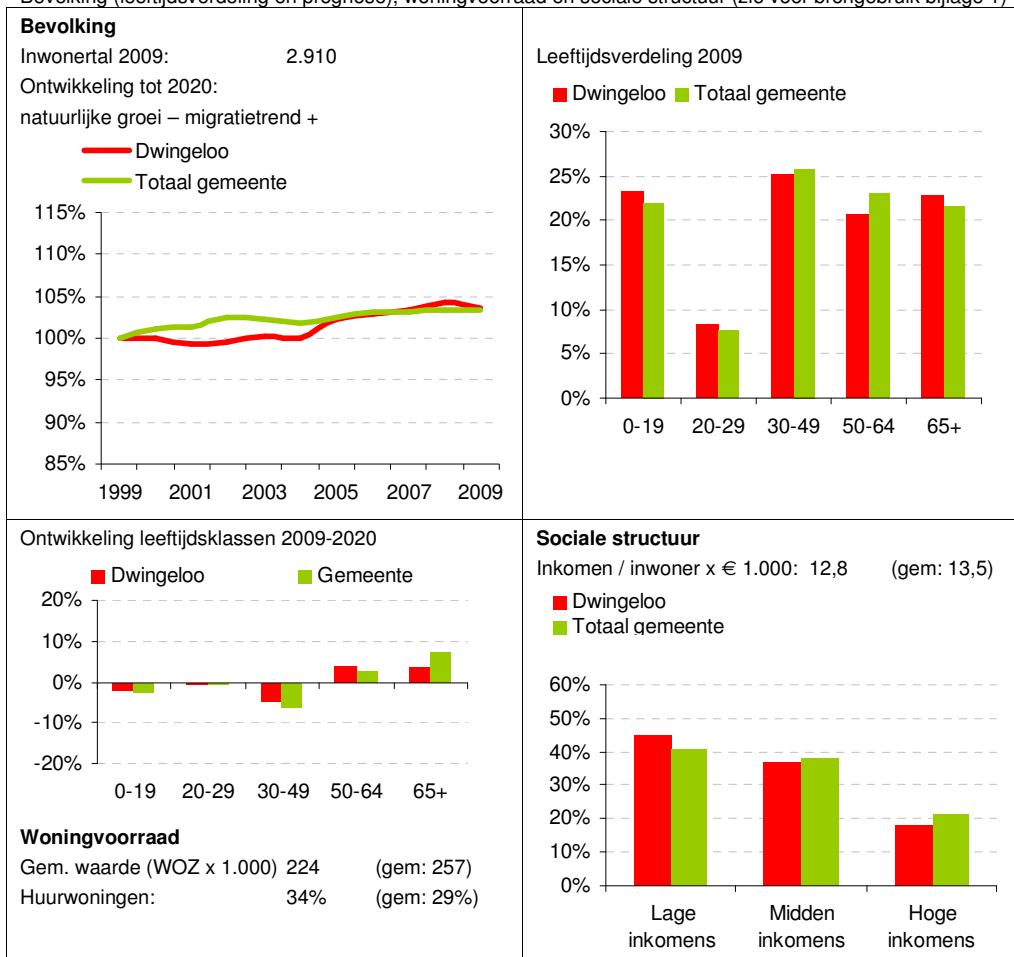
	Naam	Plaatsen / woningen
Verpleeghuis grootschalig intramuraal	-	
Verzorgingshuis grootschalig intramuraal	-	
Kleinschalig intramuraal	-	
Verzorgd wonen / woonzorgcomplex	-	

Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Klasse	Wonen auto (gem '08 =2,2)	Wonen OV (gem '08 =2,5)	Werken auto (gem '08 =2,4)	Werken OV (gem '08 =2,3)	Gemiddeld
2008	1	1	1	1	1
2020	1	1	1	1	1

Dwingeloo

Bevolking (leeftijdverdeling en prognose), woningvoorraad en sociale structuur (zie voor brongebruik bijlage 1)

Voorzieningen

	Voorziening aanwezig '09	Risico op 0 vestigingen '09-'20
Supermarkt	V	-
Basisonderwijs	V	-
Huisarts	V	-
Ontmoetingsplek	V	Beleidskeuze

Voorzieningen wonen en zorg:

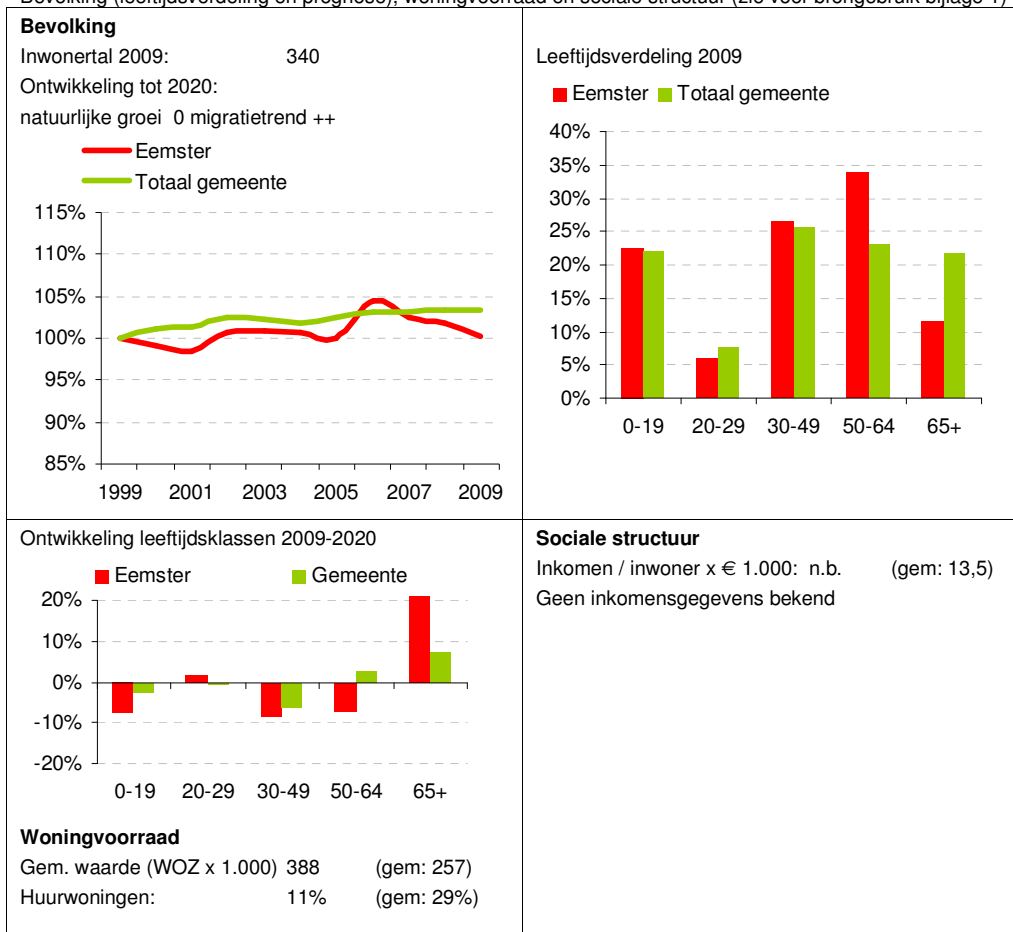
	Naam	Plaatsen / woningen
Verpleeghuis grootschalig intramuraal	-	-
Verzorgingshuis grootschalig intramuraal	Weyert	55 + 28 aanleunw
Kleinschalig intramuraal	-	-
Verzorgd wonen / woonzorgcomplex	-	-

Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Klasse	Wonen auto (gem '08 =2,2)	Wonen OV (gem '08 =2,5)	Werken auto (gem '08 =2,4)	Werken OV (gem '08 =2,3)	Gemiddeld
2008	2	2	2	2	2
2020	2	2	2	2	2

Eemster

Bevolking (leeftijdverdeling en prognose), woningvoorraad en sociale structuur (zie voor brongebruik bijlage 1)

Voorzieningen

	Voorziening aanwezig '09	Risico op 0 vestigingen '09-'20
Supermarkt	-	-
Basisonderwijs	V	-
Huisarts	-	-
Ontmoetingsplek	-	Beleidskeuze

Voorzieningen wonen en zorg:

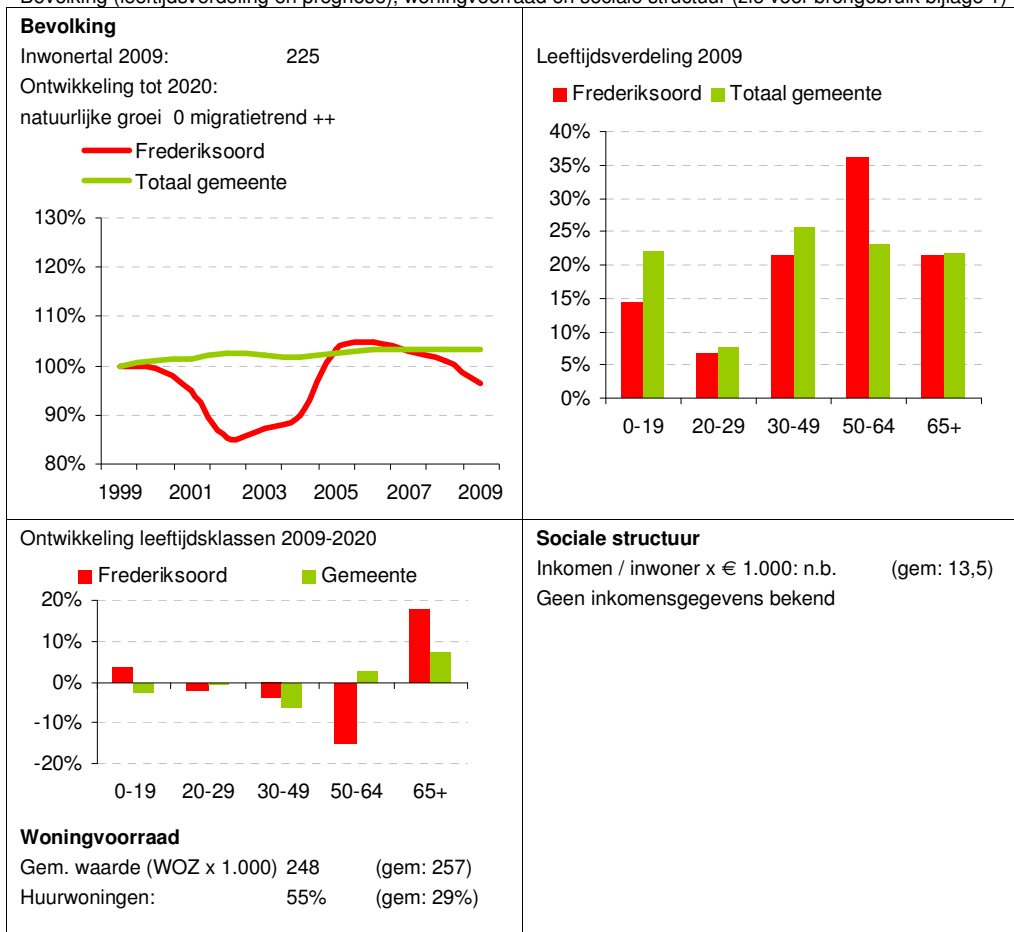
	Naam	Plaatsen / woningen
Verpleeghuis grootschalig intramuraal	-	
Verzorgingshuis grootschalig intramuraal	-	
Kleinschalig intramuraal	-	
Verzorgd wonen / woonzorgcomplex	-	

Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Klasse	Wonen auto (gem '08 =2,2)	Wonen OV (gem '08 =2,5)	Werken auto (gem '08 =2,4)	Werken OV (gem '08 =2,3)	Gemiddeld
2008	2	2	2	2	2
2020	2	2	2	2	2

Frederiksoord

Bevolking (leeftijdverdeling en prognose), woningvoorraad en sociale structuur (zie voor brongebruik bijlage 1)

Voorzieningen

	Voorziening aanwezig '09	Risico op 0 vestigingen '09-'20
Supermarkt	-	-
Basisonderwijs	-	-
Huisarts	V	RISICO
Ontmoetingsplek	V	Beleidskeuze

Voorzieningen wonen en zorg:

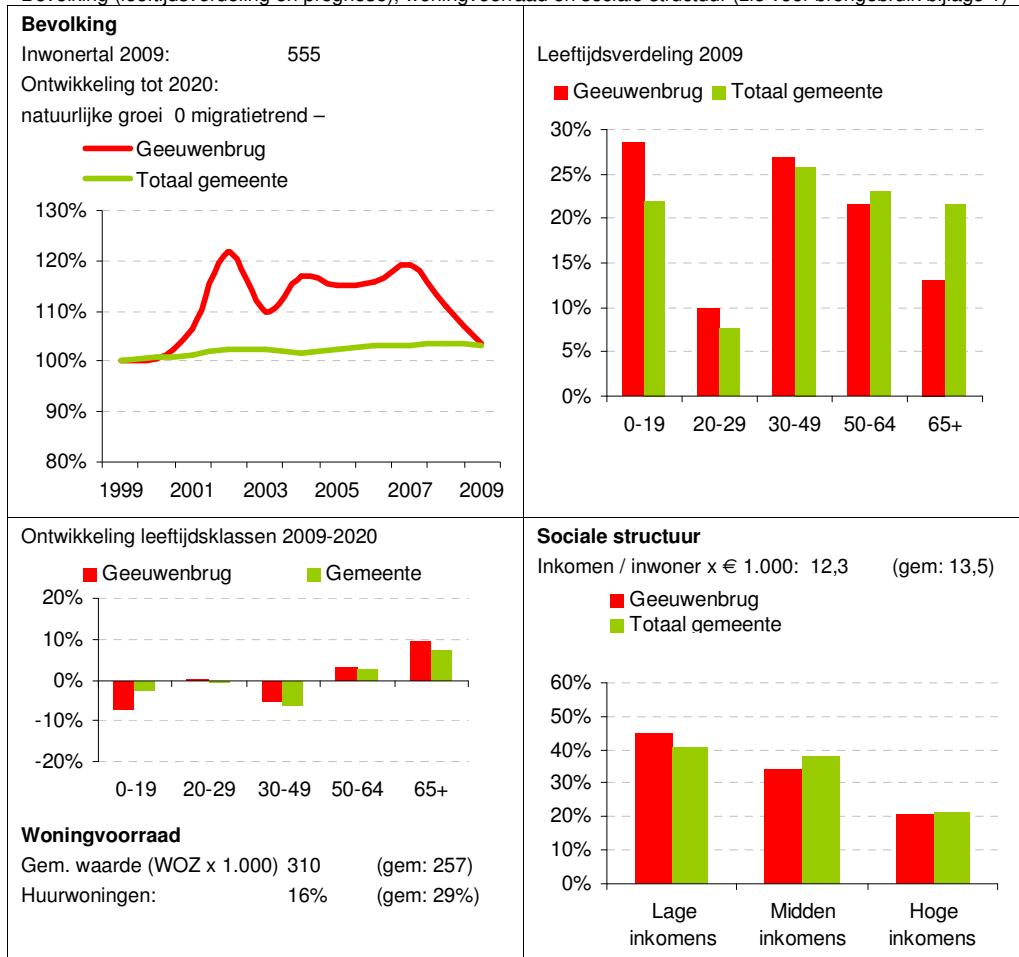
	Naam	Plaatsen / woningen
Verpleeghuis grootschalig intramuraal	-	
Verzorgingshuis grootschalig intramuraal	-	
Kleinschalig intramuraal	-	
Verzorgd wonen / woonzorgcomplex	-	

Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Klasse	Wonen auto (gem '08 =2,2)	Wonen OV (gem '08 =2,5)	Werken auto (gem '08 =2,4)	Werken OV (gem '08 =2,3)	Gemiddeld
2008	2	3	2	3	3
2020	2	3	2	4	3

Geeuwenbrug

Bevolking (leeftijdverdeling en prognose), woningvoorraad en sociale structuur (zie voor brongebruik bijlage 1)

Voorzieningen

	Voorziening aanwezig '09	Risico op 0 vestigingen '09-'20
Supermarkt	-	-
Basisonderwijs	-	-
Huisarts	-	-
Ontmoetingsplek	-	Beleidskeuze

Voorzieningen wonen en zorg:

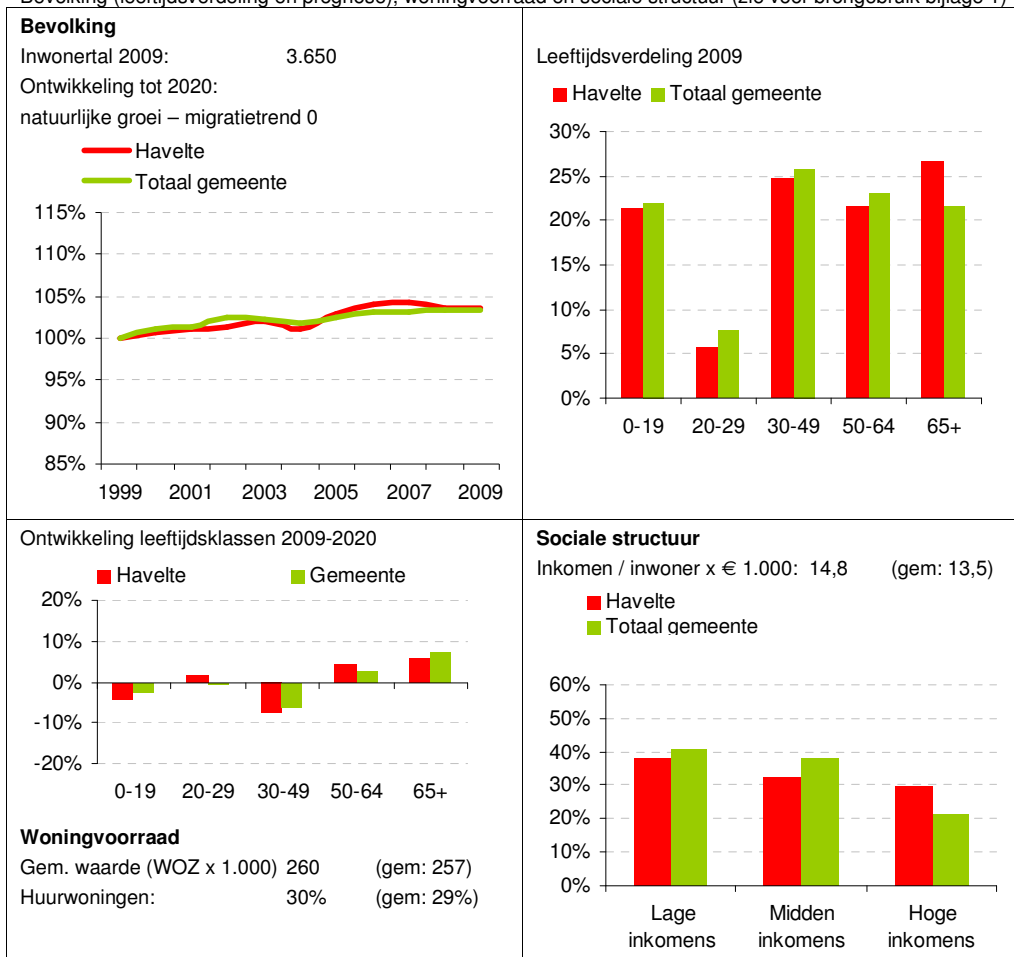
	Naam	Plaatsen / woningen
	-	-
	-	-
	-	-
	-	-

Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Klasse	Wonen auto (gem '08 =2,2)	Wonen OV (gem '08 =2,5)	Werken auto (gem '08 =2,4)	Werken OV (gem '08 =2,3)	Gemiddeld
2008	2	2	2	2	2
2020	2	2	2	2	2

Havelte

Bevolking (leeftijdverdeling en prognose), woningvoorraad en sociale structuur (zie voor brongebruik bijlage 1)

Voorzieningen

	Voorziening aanwezig '09	Risico op 0 vestigingen '09-'20
Supermarkt	V	-
Basisonderwijs	V	-
Huisarts	V	-
Ontmoetingsplek	V	Beleidskeuze

Voorzieningen wonen en zorg:

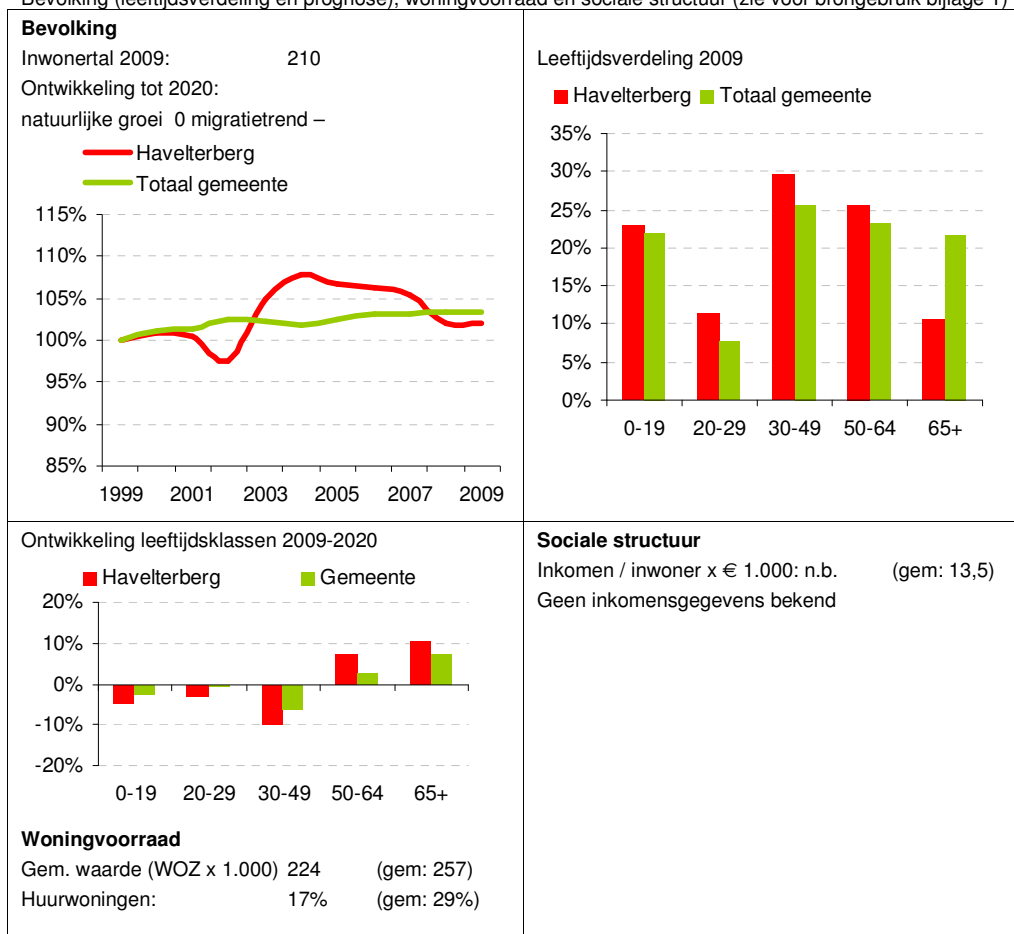
	Naam	Plaatsen / woningen
Verpleeghuis grootschalig intramuraal	-	
Verzorgingshuis grootschalig intramuraal	Molenhof	55
Kleinschalig intramuraal	-	
Verzorgd wonen / woonzorgcomplex	-	

Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Klasse	Wonen auto (gem '08 =2,2)	Wonen OV (gem '08 =2,5)	Werken auto (gem '08 =2,4)	Werken OV (gem '08 =2,3)	Gemiddeld
2008	4	3	4	3	4
2020	3	3	4	3	3

Havelterberg

Bevolking (leeftijdverdeling en prognose), woningvoorraad en sociale structuur (zie voor brongebruik bijlage 1)

Voorzieningen

	Voorziening aanwezig '09	Risico op 0 vestigingen '09-'20
Supermarkt	-	-
Basisonderwijs	-	-
Huisarts	-	-
Ontmoetingsplek	-	Beleidskeuze

Voorzieningen wonen en zorg:

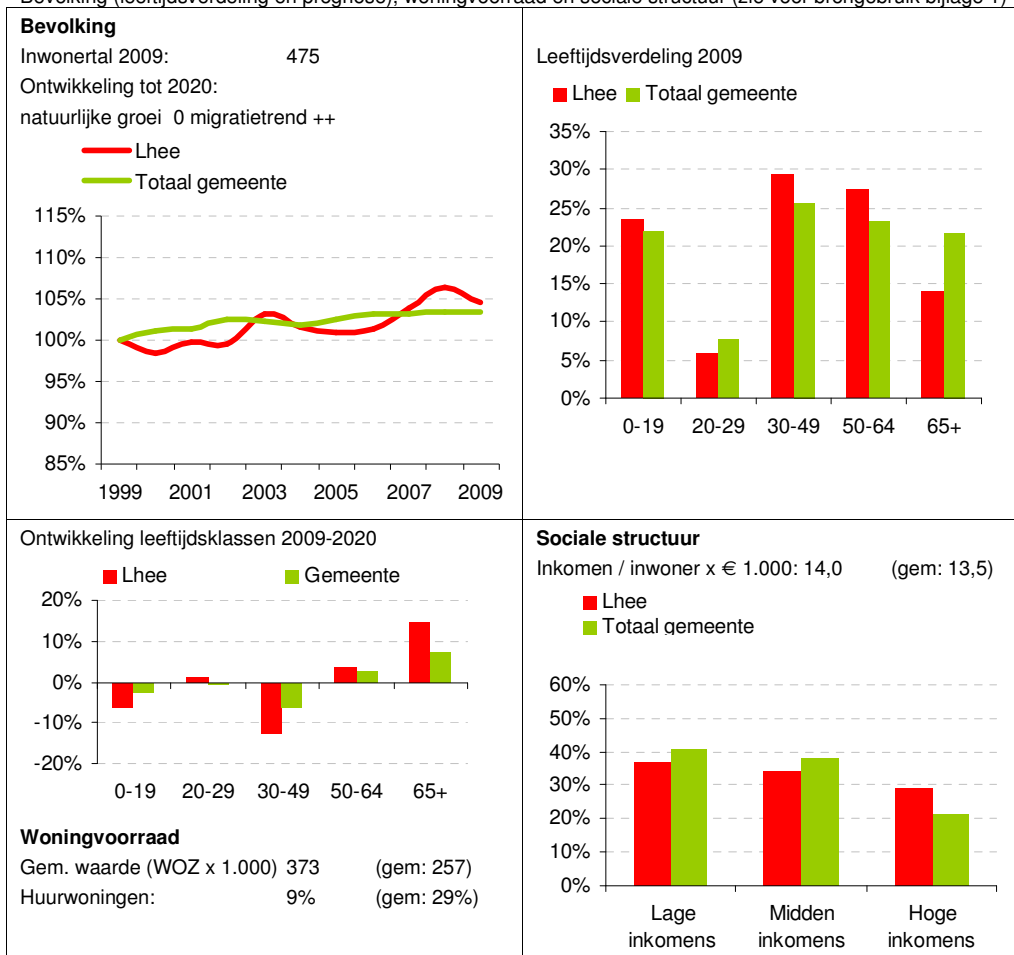
	Naam	Plaatsen / woningen
Verpleeghuis grootschalig intramuraal	-	
Verzorgingshuis grootschalig intramuraal	-	
Kleinschalig intramuraal	-	
Verzorgd wonen / woonzorgcomplex	-	

Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Klasse	Wonen auto (gem '08 =2,2)	Wonen OV (gem '08 =2,5)	Werken auto (gem '08 =2,4)	Werken OV (gem '08 =2,3)	Gemiddeld
2008	5	4	5	4	5
2020	4	4	5	4	4

Lhee

Bevolking (leeftijdverdeling en prognose), woningvoorraad en sociale structuur (zie voor brongebruik bijlage 1)

Voorzieningen

	Voorziening aanwezig '09	Risico op 0 vestigingen '09-'20
Supermarkt	-	-
Basisonderwijs	-	-
Huisarts	-	-
Ontmoetingsplek	V	Beleidskeuze

Voorzieningen wonen en zorg:

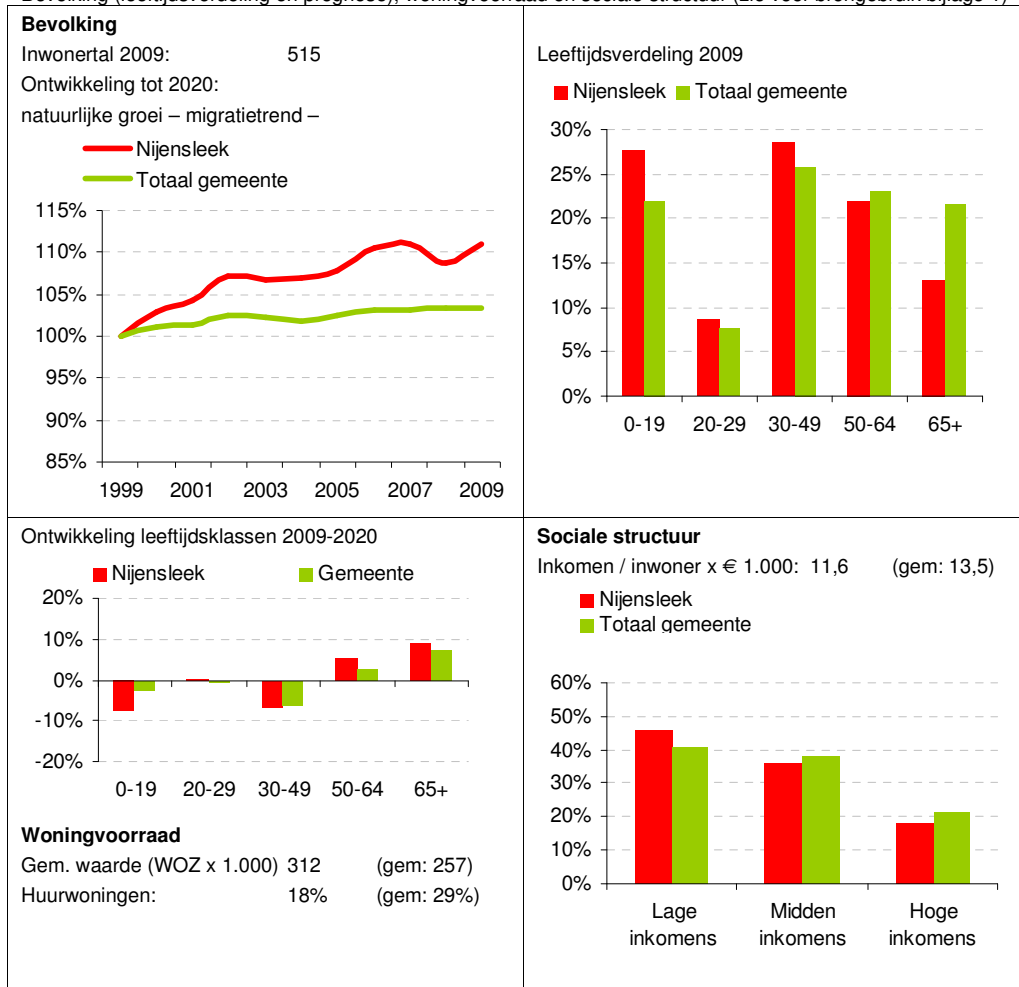
	Naam	Plaatsen / woningen
Verpleeghuis grootschalig intramuraal	-	
Verzorgingshuis grootschalig intramuraal	-	
Kleinschalig intramuraal	-	
Verzorgd wonen / woonzorgcomplex	-	

Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Klasse	Wonen auto (gem '08 =2,2)	Wonen OV (gem '08 =2,5)	Werken auto (gem '08 =2,4)	Werken OV (gem '08 =2,3)	Gemiddeld
2008	2	2	2	2	2
2020	2	2	2	2	2

Nijensleek

Bevolking (leeftijdverdeling en prognose), woningvoorraad en sociale structuur (zie voor brongebruik bijlage 1)

Voorzieningen

	Voorziening aanwezig '09	Risico op 0 vestigingen '09-'20
Supermarkt	-	-
Basisonderwijs	V	-
Huisarts	-	-
Ontmoetingsplek	V	Beleidskeuze

Voorzieningen wonen en zorg:

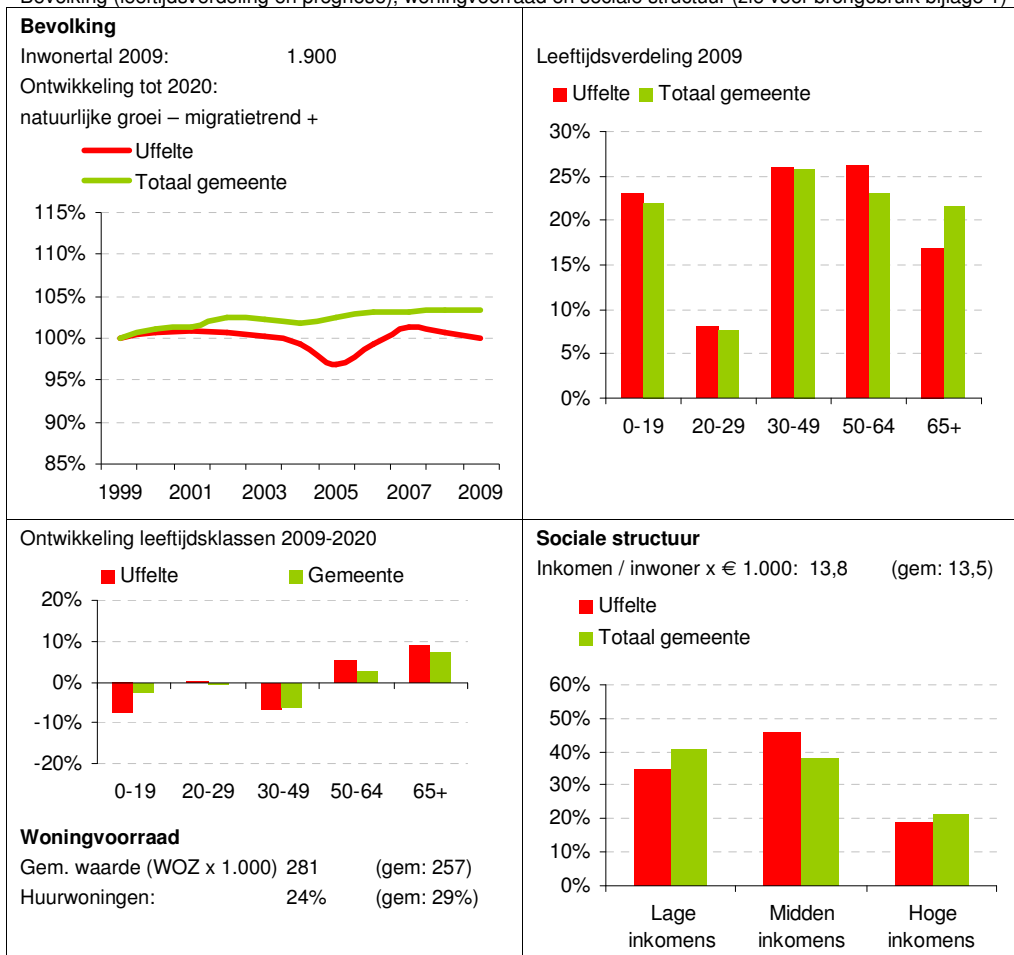
	Naam	Plaatsen / woningen
Verpleeghuis grootschalig intramuraal	-	
Verzorgingshuis grootschalig intramuraal	-	
Kleinschalig intramuraal	-	
Verzorgd wonen / woonzorgcomplex	-	

Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Klasse	Wonen auto (gem '08 =2,2)	Wonen OV (gem '08 =2,5)	Werken auto (gem '08 =2,4)	Werken OV (gem '08 =2,3)	Gemiddeld
2008	2	3	2	4	3
2020	2	4	3	4	3

Uffelte

Bevolking (leeftijdverdeling en prognose), woningvoorraad en sociale structuur (zie voor brongebruik bijlage 1)

Voorzieningen

	Voorziening aanwezig '09	Risico op 0 vestigingen '09-'20
Supermarkt	-	-
Basisonderwijs	V	-
Huisarts	-	-
Ontmoetingsplek	V	Beleidskeuze

Voorzieningen wonen en zorg:

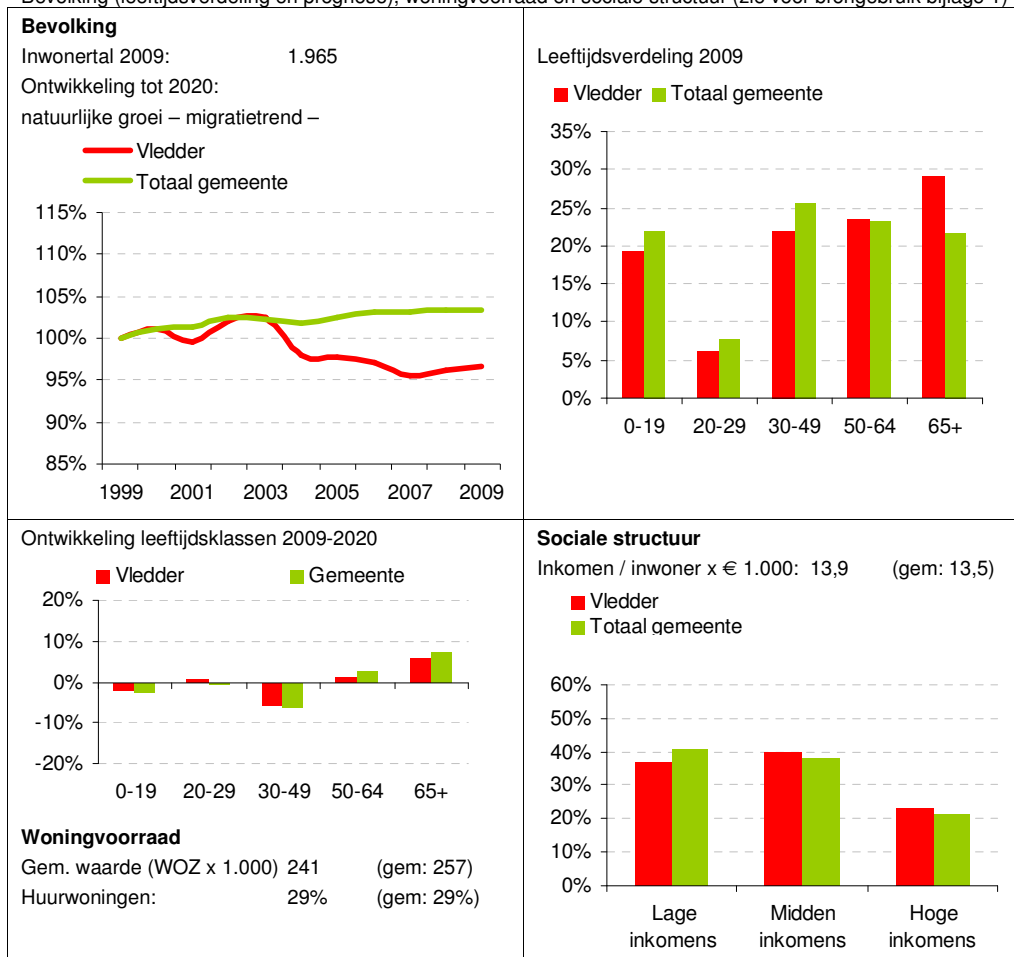
	Naam	Plaatsen / woningen
Verpleeghuis grootschalig intramuraal	-	
Verzorgingshuis grootschalig intramuraal	-	
Kleinschalig intramuraal	-	
Verzorgd wonen / woonzorgcomplex	-	

Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Klasse	Wonen auto (gem '08 =2,2)	Wonen OV (gem '08 =2,5)	Werken auto (gem '08 =2,4)	Werken OV (gem '08 =2,3)	Gemiddeld
2008	3	2	3	2	3
2020	2	2	3	2	2

Vledder

Bevolking (leeftijdverdeling en prognose), woningvoorraad en sociale structuur (zie voor brongebruik bijlage 1)

Voorzieningen

	Voorziening aanwezig '09	Risico op 0 vestigingen '09-'20
Supermarkt	V	RISICO
Basisonderwijs	V	-
Huisarts	V	-
Ontmoetingsplek	V	Beleidskeuze

Voorzieningen wonen en zorg:

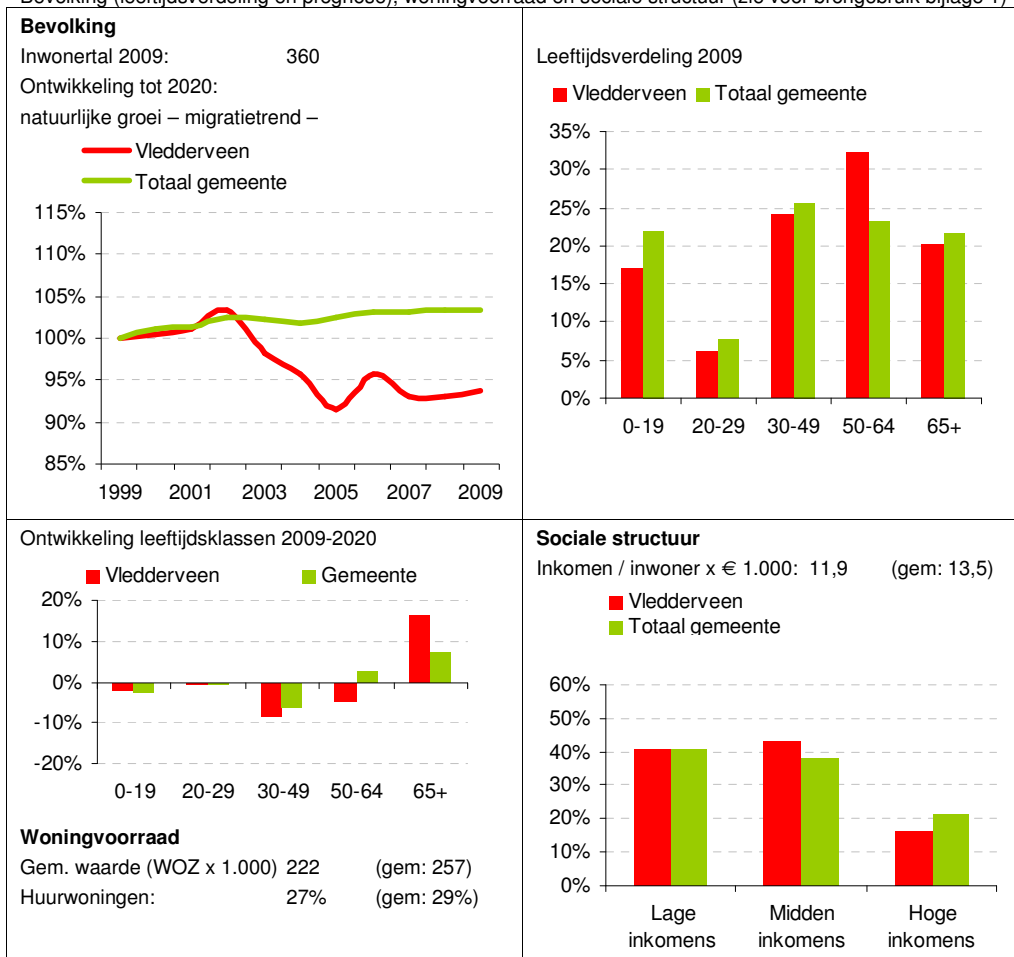
	Naam	Plaatsen / woningen
Verpleeghuis grootschalig intramuraal	-	-
Verzorgingshuis grootschalig intramuraal	-	-
Kleinschalig intramuraal	-	-
Verzorgd wonen / woonzorgcomplex	-	-

Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Klasse	Wonen auto (gem '08 =2,2)	Wonen OV (gem '08 =2,5)	Werken auto (gem '08 =2,4)	Werken OV (gem '08 =2,3)	Gemiddeld
2008	1	2	1	2	2
2020	1	2	1	2	2

Vledderveen

Bevolking (leeftijdverdeling en prognose), woningvoorraad en sociale structuur (zie voor brongebruik bijlage 1)

Voorzieningen

	Voorziening aanwezig '09	Risico op 0 vestigingen '09-'20
Supermarkt	-	-
Basisonderwijs	V	-
Huisarts	-	-
Ontmoetingsplek	-	Beleidskeuze

Voorzieningen wonen en zorg:

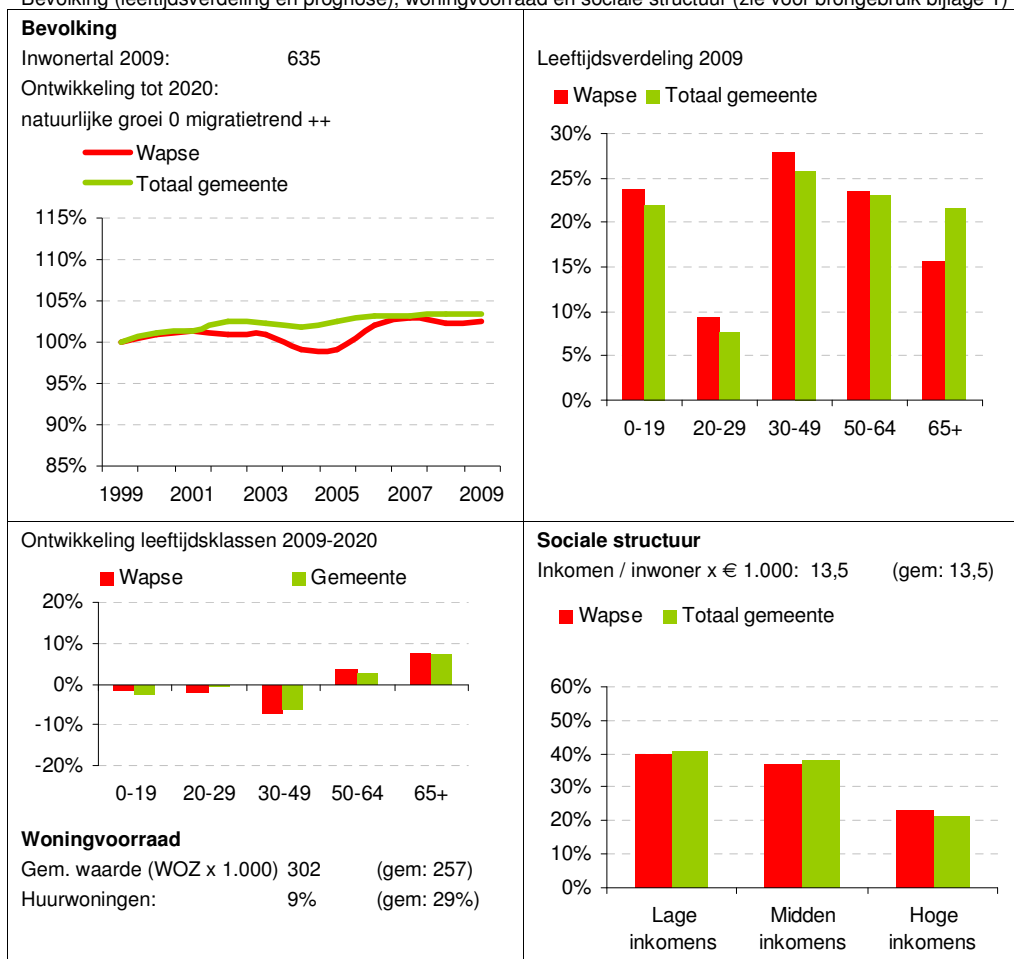
	Naam	Plaatsen / woningen
Verpleeghuis grootschalig intramuraal	-	
Verzorgingshuis grootschalig intramuraal	-	
Kleinschalig intramuraal	-	
Verzorgd wonen / woonzorgcomplex	-	

Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Klasse	Wonen auto (gem '08 =2,2)	Wonen OV (gem '08 =2,5)	Werken auto (gem '08 =2,4)	Werken OV (gem '08 =2,3)	Gemiddeld
2008	1	1	1	2	1
2020	1	2	1	2	2

Wapse

Bevolking (leeftijdverdeling en prognose), woningvoorraad en sociale structuur (zie voor brongebruik bijlage 1)

Voorzieningen

	Voorziening aanwezig '09	Risico op 0 vestigingen '09-'20
Supermarkt	-	-
Basisonderwijs	V	-
Huisarts	-	-
Ontmoetingsplek	V	Beleidskeuze

Voorzieningen wonen en zorg:

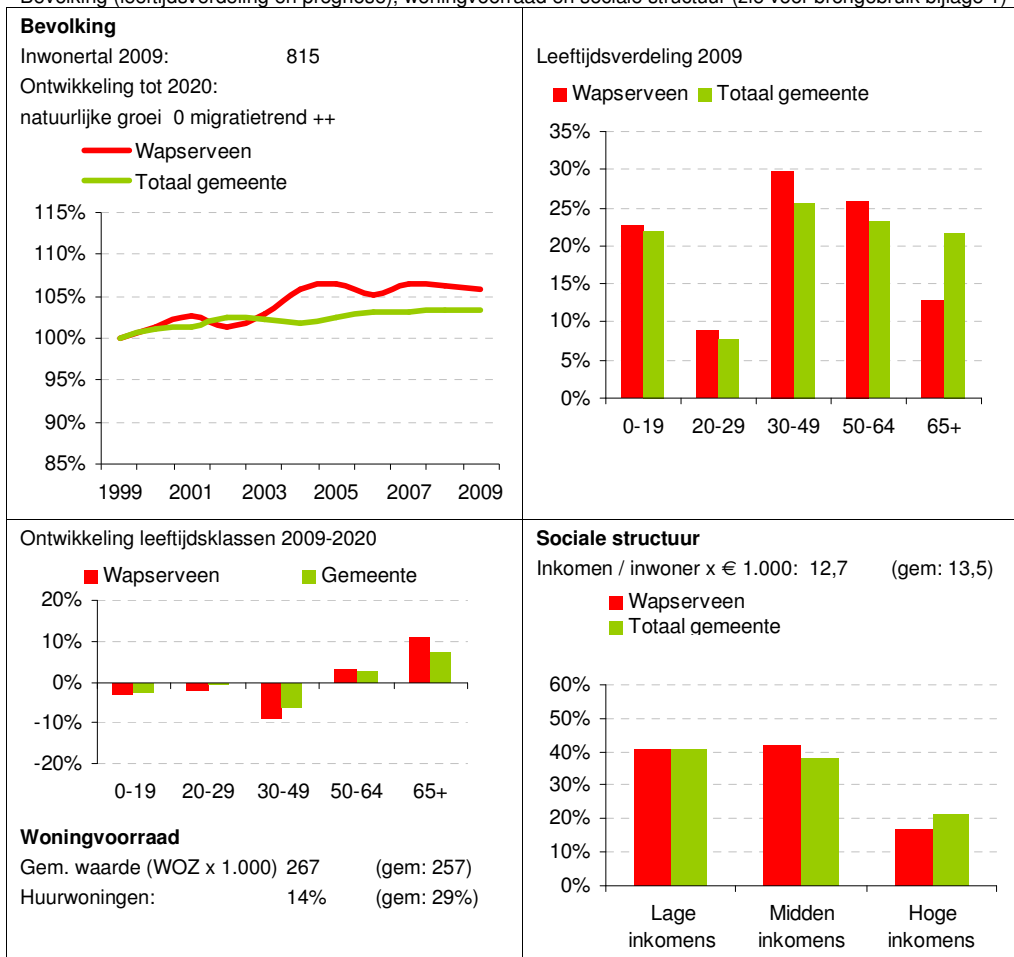
	Naam	Plaatsen / woningen
	-	
	-	
	-	
	-	

Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Klasse	Wonen auto (gem '08 =2,2)	Wonen OV (gem '08 =2,5)	Werken auto (gem '08 =2,4)	Werken OV (gem '08 =2,3)	Gemiddeld
2008	1	1	1	1	1
2020	1	1	1	1	1

Wapserveen

Bevolking (leeftijdverdeling en prognose), woningvoorraad en sociale structuur (zie voor brongebruik bijlage 1)

Voorzieningen

	Voorziening aanwezig '09	Risico op 0 vestigingen '09-'20
Supermarkt	-	-
Basisonderwijs	V	-
Huisarts	-	-
Ontmoetingsplek	V	Beleidskeuze

Voorzieningen wonen en zorg:

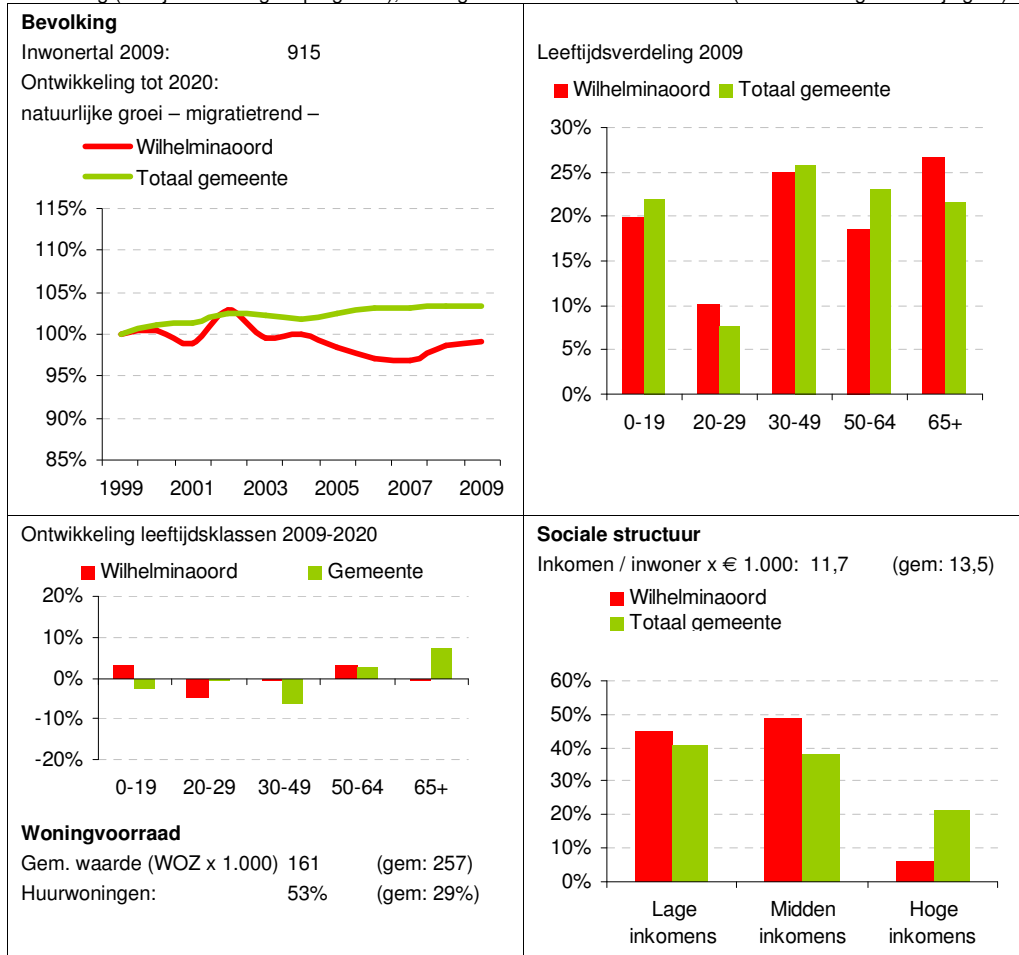
	Naam	Plaatsen / woningen
Verpleeghuis grootschalig intramuraal	-	
Verzorgingshuis grootschalig intramuraal	-	
Kleinschalig intramuraal	-	
Verzorgd wonen / woonzorgcomplex	-	

Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Klasse	Wonen auto (gem '08 =2,2)	Wonen OV (gem '08 =2,5)	Werken auto (gem '08 =2,4)	Werken OV (gem '08 =2,3)	Gemiddeld
2008	1	2	1	2	2
2020	1	3	1	3	2

Wilhelminaord

Bevolking (leeftijdverdeling en prognose), woningvoorraad en sociale structuur (zie voor brongebruik bijlage 1)

Voorzieningen

	Voorziening aanwezig '09	Risico op 0 vestigingen '09-'20
Supermarkt	-	-
Basisonderwijs	V	-
Huisarts	-	-
Ontmoetingsplek	V	Beleidskeuze

Voorzieningen wonen en zorg:

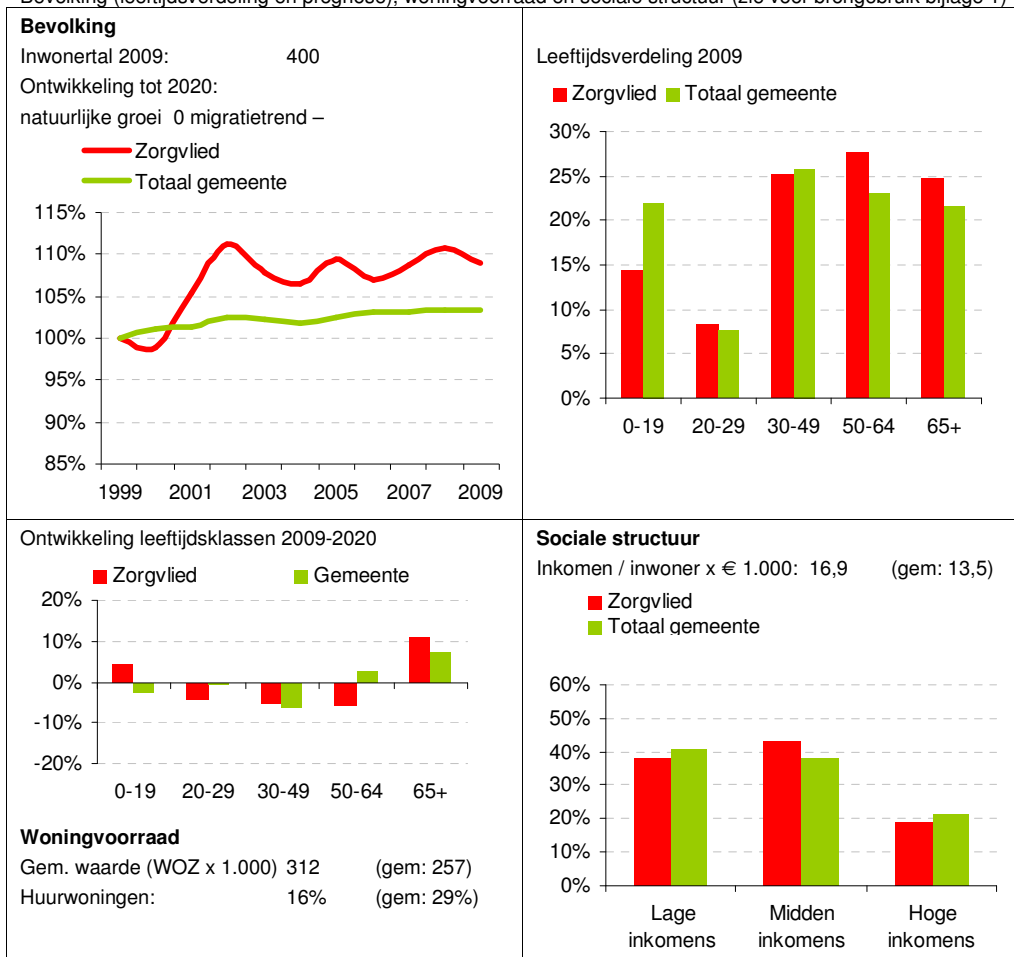
	Naam	Plaatsen / woningen
Verpleeghuis grootschalig intramuraal	-	
Verzorgingshuis grootschalig intramuraal	-	
Kleinschalig intramuraal	-	
Verzorgd wonen / woonzorgcomplex	De Menning	52

Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Klasse	Wonen auto (gem '08 =2,2)	Wonen OV (gem '08 =2,5)	Werken auto (gem '08 =2,4)	Werken OV (gem '08 =2,3)	Gemiddeld
2008	1	2	1	3	2
2020	1	3	1	3	2

Zorgvlied

Bevolking (leeftijdverdeling en prognose), woningvoorraad en sociale structuur (zie voor brongebruik bijlage 1)

Voorzieningen

	Voorziening aanwezig '09	Risico op 0 vestigingen '09-'20
Supermarkt	-	-
Basisonderwijs	-	-
Huisarts	-	-
Ontmoetingsplek	V	Beleidskeuze

Voorzieningen wonen en zorg:

	Naam	Plaatsen / woningen
Verpleeghuis grootschalig intramuraal	-	
Verzorgingshuis grootschalig intramuraal	-	
Kleinschalig intramuraal	-	
Verzorgd wonen / woonzorgcomplex	-	

Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Klasse	Wonen auto (gem '08 =2,2)	Wonen OV (gem '08 =2,5)	Werken auto (gem '08 =2,4)	Werken OV (gem '08 =2,3)	Gemiddeld
2008	1	1	1	1	1
2020	1	1	1	1	1

BIJLAGE 1: Brongebruik

Voor behoud van overzicht in de kernprofielen lichten we hier eenmalig het brongebruik voor alle figuren en cijfers toe.

Bevolkingsontwikkeling, woningvoorraad en sociale structuur

- Inwonertal 2009 en bijbehorende figuur: gemeentelijke GBA bestanden 2009
- Ontwikkeling tot 2020:
 - Natuurlijke groei: ontwikkelingen door geboorte en sterfte. Bron: gemeentelijke GBA bestanden, provinciale prognose 2009.
 - <-5% natuurlijke krimp = score - -
 - -5% natuurlijke krimp tot -1% natuurlijke krimp = score -
 - -1% natuurlijke krimp tot +1% natuurlijke groei = score 0
 - +1% natuurlijke groei tot +5% natuurlijke groei = score +
 - >+5% natuurlijke groei = score ++
 - Migratie: op basis van trend 2001-2007. Bron: CBS, 2009.
 - <-5% (uitstroom) = score - -
 - -5% (uitstroom) tot -1% (uitstroom) = score -
 - -1% (uitstroom) tot +1% (instroom) = score 0
 - +1% (instroom) tot +5% (instroom) = score +
 - >+5% (uitstroom) = score ++
- Figuur leeftijdsverdeling 2009: gemeentelijke GBA bestanden 2009
- Figuur ontwikkeling leeftijdsklassen 2009-2020: gemeentelijke GBA bestanden 2009, provinciale prognose 2009
- Gemiddelde WOZ-waarde: CBS 2007
- Percentage huurwoningen: CBS 2005
- Inkomen / inwoner: CBS 2007
- Figuur lage, midden- en hoge inkomens: CBS 2007

Voorzieningen 2009-2020

- Aanwezigheid voorzieningen 2009: LISA bedrijfsregistratie, Provincie Drenthe, 2009
- Risico op terugval van voorzieningen in de periode 2009-2020
 - Supermarkt: normgetallen gebaseerd op hoofdbedrijfschap detailhandel en opgave supermarkten, 1980-2008. Norm 2008 = 4100 inwoners per supermarkt. Norm 2020 = 4850 inwoners per supermarkt. Bij aanwezigheid van een voorziening en terugval tot <50% van het draagvlak (<2.425 inwoners in 2020) wordt dit als risico aangeduid.
 - Basisonderwijs: landelijke opheffingsnorm is 23 leerlingen, benoemd als risico bij minder dan 100 kinderen in de lagere schoolleeftijd 4-12 jaar in 2020. Bepaling aantal kinderen 4-12 jaar: GBA gemeente, provinciale prognose, CBS 2009. Bij terugval tot <23 kinderen wordt dit aangeduid als risico.
 - Huisarts: Nivel 2006. Norm 2008 = 2350 inwoners per huisarts. Norm 2020 = 2150 inwoners per huisarts. Bij aanwezigheid van een voorziening en terugval tot <50% van het draagvlak (<1.125 inwoners in 2020) wordt dit als risico aangeduid.

Voorzieningen wonen en zorg

- Kiesbeter.nl, gemeentegidsen, websites aanwezige woonzorgaanbieders

Bereikbaarheidsprofiel (5 = goed bereikbaar, 1 = slecht bereikbaar)

Bereikbaarheid wordt gedefinieerd als het aantal arbeidsplaatsen dat vanuit een zone bereikt kan worden binnen een bepaalde tijd. De schaal in vijf klassen zijn de vijf quintielen van 20%.

- De best scorende 20% krijgt score 5, de slechtst scorende 20% krijgt score 1.
- Voor 2020 is rekening gehouden met de verwachte investeringen in infrastructuur, zoals vermeld in het rapport Bereikbaarheid Drenthe van Goudappel Coffeng:
 - aanleg spitsstrook (A28/A7);
 - N33: 2x2 strook 100 km/uur, ongelijkvloerse kruisingen;
 - A37: 2x2 strook 120 km/uur, ongelijkvloerse kruisingen;
 - N48: 1x2 strook 100 km/uur, ongelijkvloerse kruisingen;
 - N34: 1x2 strook 100 km/uur, ongelijkvloerse kruisingen;
 - A28: Zwolle - Meppel 2x3 strook 120 km/uur;
 - capaciteitsverhoging ringweg Groningen (modelmatig gesimuleerd d.m.v. afsluiten van enkele op- en afritten);
 - 3e aansluiting Meerstad;
 - wegnemen vertraging op aangegeven op- en afrit door capaciteitsverhoging OVN;
 - reconstructie knooppunt Lankhorst (A28/A32).
- Bron: Goudappel Coffeng 2008

BIJLAGE 2: Voorzieningen per kern

Zie aan het einde van deze bijlage de definities van de voorzieningen

Gemeente	Basisvoorzieningen			Uitgebreide voorzieningen														
				Algemeen		Zorg			Cultuur			Sport		Kind				
	Supermarkt	Basisonderwijs	Huisarts	Ontmoetingsruimte / horeca	Levensmiddelen overig	Bank	Apotheek	Fysiotherapeut	Tandarts	Ziekenhuis	Geloofshuis	Theater	Museum	Bibliotheek	Sportthal of zwembad	Sportvereniging	Voortgezet onderwijs	Kinderopvang
Anderen				V	V													V
Anloo		V		V	V					V								
Annen	V	V	V	V	V	V	V	V	V					V	V	V		V
Annerveenschekanaal		V		V	V					V					V	V		V
Eext	V	V		V				V			V	V			V	V		V
Eexterveen		V		V											V	V		V
Exterveenschekanaal				V														
Exterzandvoort				V	V													
Ekehaar		V		V							V				V	V		
Gasselte	V	V		V	V			V	V		V				V	V		V
Gasselternijveen	V	V	V	V	V	V		V	V		V			V	V	V		V
Gasselternijveenschemond		V		V	V							V						
Gasteren				V	V			V							V	V		
Gieten	V	V	V	V	V	V	V	V	V		V			V	V	V	V	V
Gieterveen	V	V		V	V						V				V	V		
Grolloo	V	V		V							V				V	V		V
Nieuwediep														V				
Rolde + Balloo	V	V	V	V	V	V	V	V	V		V	V	V	V	V	V		V
Schipborg		V		V														V
Schoonloo				V														V
Spijkerboor		V		V														V

Gemeente	Basisvoorzieningen			Uitgebreide voorzieningen														
				Algemeen		Zorg			Cultuur			Sport		Kind				
	Supermarkt	Basisonderwijs	Huisarts	Ontmoetingsruimte / horeca	Levensmiddelen overig	Bank	Apotheek	Fysiotherapeut	Tandarts	Ziekenhuis	Geloofshuis	Theater	Museum	Bibliotheek	Sportthal of zwembad	Sportvereniging	Voortgezet onderwijs	Kinderopvang
Borger	V	V	V	V	V	V	V	V	V		V	V	V	V	V	V	V	V
Buinen	V	V		V								V			V	V		
Buinerveen				V								V			V	V		V
Drouwen		V		V								V			V	V		V
Drouwenermond		V								V					V			
Drouwenerveen				V											V			
Eerste Exloërmond		V		V											V			
Ees		V		V											V			
Exloo	V	V	V	V				V							V	V		V
Klijndijk		V		V											V	V		
Nieuw-Buinen	V	V	V	V	V	V		V	V		V	V	V	V	V	V		V
Odoorn	V	V		V		V	V	V	V		V			V	V	V		V
Odoornerveen				V											V			
Tweede Exloërmond	V	V	V	V	V						V	V		V	V	V		V
Valthe	V	V		V	V						V				V	V		
Valthermond	V	V	V	V	V	V			V		V			V	V	V		V
Westdorp																		

Gemeente Coevorden	Basisvoorzieningen				Uitgebreide voorzieningen													
					Algemeen			Zorg		Cultuur				Sport		Kind		
	Supermarkt	Basisonderwijs	Huisarts	Ontmoetingsruimte / horeca	Levensmiddelen overig	Bank	Apotheek	Fysiotherapeut	Tandarts	Ziekenhuis	Geloofshuis	Theater	Museum	Bibliotheek	Sporthal of zwembad	Sportvereniging	Voortgezet onderwijs	Kinderopvang
kernecluster																		
Benneveld																		
Coevorden	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V
Dalen	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V
Dalerpeel		V		V						V						V		V
Dalerveen		V		V												V		V
de Kiel		V		V														
Erm		V		V														
Gees	V	V		V						V								
Geesbrug	V	V		V						V						V		V
Meppen				V														
Nieuwe Krim																		
Noord-Sleen		V		V											V			
Oosterhesselen	V	V	V	V	V		V	V	V	V			V	V	V	V	V	V
Schoonoord	V	V	V	V	V		V	V	V	V		V	V	V	V	V	V	V
Sleen	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V			V	V	V	V	V	V
Steenwijksmoer		V		V						V						V		
Stieltjeskanaal				V														
t Haantje				V												V		
Wachstum		V		V												V		
Wezup		V		V														
Wezuperbrug				V														
Zweeloo	V	V	V	V	V	V	V	V		V	V		V	V	V	V	V	V
Zwinderen				V											V			

Gemeente Emmen	Basisvoorzieningen			Uitgebreide voorzieningen														
	Supermarkt	Basisonderwijs	Huisarts	Algemeen	Zorg	Cultuur				Sport		Kind						
kerncluster				Ontmoetingsruimte / horeca	Levensmiddelen overig	Bank	Apotheek	Fysiotherapeut	Tandarts	Ziekenhuis	Geloofshuis	Theater	Museum	Bibliotheek	Sporthal of zwembad	Sportvereniging	Voortgezet onderwijs	Kinderopvang
Amsterdamscheveld																		
Barger-Compascuum	V	V	V	V	V	V							V		V			V
Barger-Oosterveen																		
Emmen	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V
Emmer-Compascuum	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V
Emmer-Erscheidenv.																		
Erica	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V
Foxel																		
Klazienaveen	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V			V	V	V		V
Klazienaveen-Noord																		
Nieuw-Amsterdam +																		
Veenoord	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V		V	V	V	V	V	V
Nieuw-Dordrecht	V	V		V				V										V
Nieuw-Schoonebeek	V	V	V	V							V			V		V		V
Nieuw-Weerdinge	V	V	V	V	V	V			V		V				V			V
Oranjedorp																		
Roswinkel		V		V	V							V						
Schoonebeek	V	V	V	V	V	V	V		V		V	V	V	V	V	V		V
Weerdinge																		
Weiteveen	V	V		V		V	V											V
Westenesch																		
Zandpol	V	V																
Zwartemeer	V	V	V	V	V	V	V				V				V			V

Gemeente Westerveld	Basisvoorzieningen			Uitgebreide voorzieningen														
	Supermarkt	Basisonderwijs	Huisarts	Algemeen	Zorg	Cultuur				Sport		Kind						
kerncluster				Ontmoetingsruimte / horeca	Levensmiddelen overig	Bank	Apotheek	Fysiotherapeut	Tandarts	Ziekenhuis	Geloofshuis	Theater	Museum	Bibliotheek	Sporthal of zwembad	Sportvereniging	Voortgezet onderwijs	Kinderopvang
Darp		V		V												V		V
Diever	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V
Dieverbrug				V														
Doldersum				V														
Dwingeloo	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V
Eemster																		
Frederiksoord				V	V								V					
Geuwenbrug																		
Havelte	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V
Havelterberg																V		
Lhee				V														
Nijensleek		V		V							V							V
Uffelte		V		V		V	V	V	V	V	V					V		V
Vledder	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V
Vledderveen		V																
Wapse		V		V												V		
Wapserveen		V		V							V	V	V			V		
Wilhelminaoord		V		V							V					V		
Zorgvlied				V							V					V		

BIJLAGE 3: Definities voorzieningen

Definities voorzieningen

Categorie	Omschrijving SBI	SBI-code
Supermarkt	Supermarkten en dergelijke winkels met een algemeen assortiment voedings- en genotmiddelen	5211
Basisonderwijs	Primair onderwijs voor leerplichtigen en speciaal onderwijs	8010
Huisarts	Praktijken van huisartsen	85121
	Gezondheidscentra	85154
Ontmoetingsruimte	Exploitatie van gemeenschaps- en dorpshuizen, wijkcentra, jeugdgebouwen e.d.	85342
	Gezelligheidsverenigingen	91331
	Restaurants, cafetaria's, snackbars e.d.	5530
	Cafetaria's, lunchrooms, snackbars, eetkramen e.d.	55302
	Cafés e.d.	5540
	Kantines	5551
Levensmiddelen overig	Winkels in aardappelen, groenten en fruit	5221
	Winkels in vlees en vleeswaren, wild en gevogelte	5222
	Winkels in vis	5223
	Winkels in brood en banket, chocolade en suikerwerk	5224
Banken	Algemene en coöperatieve banken, spaarbanken en effectenkredietinstellingen	6512
Apotheek	Apotheken	5231
	Winkels in drogisterij- en medische artikelen (Apotheekhoudende huisartsen zijn ook meegenomen)	5232
Fysiotherapeut	Praktijken van fysiotherapeuten	85142
	Praktijken van oefentherapeuten Cesar en Mensendieck	85143
Tandarts	Tandheelkundige praktijken	8513
Ziekenhuis	Ziekenhuizen en overige instellingen voor curatieve gezondheidszorg met overnachting	8511
Geloofshuis	Levensbeschouwelijke organisaties	9131
Theater	Theaters e.d.; dienstverlening voor kunstbeoefening	9232
Museum	Kunstgalerieën en -expositieruimten, musea en monumentenzorg	9252
Bibliotheek	Openbare bibliotheken	92511
Sporthal of zwembad	Exploitatie van sportaccommodaties	9261
Sportverenigingen	Buitensport	9262
	Binnensport	9263
Voortgezet onderwijs	Voortgezet onderwijs	8021
Kinderopvang	Kinderopvang, maatschappelijk werk, sociaal-cultureel werk en overig welzijnswerk	8533